ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА» МОН УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА» МОН УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

СТЕНІЧЕВА ІННА БОРИСІВНА

УДК 332.142:316.422]:330.341.1(477)

ДИСЕРТАЦІЯ

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ РЕГІОНУ

Спеціальність 051 – Економіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____Стенічева І.Б.

Науковий керівник: Ольшанська Олександра Володимирівна, доктор економічних наук, професор

Київ - 2021

АНОТАЦІЯ

Стенічева І.Б. Формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка. – ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2021.

Дисертаційну роботу присвячено обґрунтуванню теоретико-методичних та практичних засад формування та розвитку інноваційного простору соціально-економічної системи регіону в контексті підвищення її конкурентоспроможності.

Значну увагу у роботі зосереджено на визначенні сутності поняття «регіон» та узагальненні його основних властивостей як соціально-економічної системи. Встановлено, що системний підхід є стрижневою категорією геоекономічної організації господарства регіонів країни, складною системою економічних, соціальних та екологічних відносин, які визначають взаємозалежність і взаємопов'язаність форм організації виробництва. На основі порівняльного аналізу переваг та недоліків існуючих наукових підходів до визначення поняття про регіон доведено, що найбільш повно висвітлює всі ключові його характеристики соціально-економічний підхід до визначення його сутності. Визначено сутність та основні властивості регіону як соціально-економічної системи, які згруповано за взаємозв'язками та цілями, внутрішньою будовою, змінами всередині системи, за забезпеченням ефективності та взаємодією з зовнішнім середовищем. Виокремлено специфічну властивість регіону, якою є просторова неподільність, та доведено що регіон являє собою просторову соціально-економічну систему.

Беручи до уваги той факт, що регіон, з одного боку, є соціально-економічною системою, а з іншого - має всі ознаки просторової системи, можна стверджувати, що соціально-економічний простір регіону є головною, надзвичайно важливою категорією, яка потребує ґрунтовного дослідження.

Встановлено, що соціально-економічний простір регіону відображає систему економічних та соціальних зв'язків та відношень між суб'єктами господарювання; зв'язки та відношення між суб'єктами соціально-економічного простору базуються на здійсненні господарської діяльності та задоволенні соціальних потреб суспільства; соціально-економічний простір є структурованою системою, яка пов'язана з акумулюванням ресурсів (виробничих, фінансово-інвестиційних, науково-технічних, інформаційних тощо), необхідних для безперебійного здійснення різних видів господарської діяльності суб'єктів простору та задоволення соціальних потреб суспільства, а також їх ефективним розподілом та використанням; соціально-економічний простір – місце перетинання усіх учасників процесів функціонування та розвитку регіону як відкритої складної соціально-економічної системи; соціально-економічний простір завжди має певні особливості залежно від конкретного регіону (регіональні особливості); соціально-економічний простір є органічним поєднанням економічної та соціальної складових та окремих елементів, та функціонує на принципах їхньої тісної взаємодії; соціально-економічний простір регіону характеризується як показниками економічного, так і соціального характеру.

Розглянуто класифікаційні ознаки щодо групування регіонального простору та сформовано класифікацію регіонального соціально-економічного простору за компонентами, за складовими, за їх структурою та за орієнтацією простору.

У зв’язку з цим виокремлено такі складові регіонального соціально-економічного простору, як організаційно-виробничий, природно-ресурсний, законодавчо-правовий, фінансово-інвестиційний, споживчо-ринковий, інфраструктурний, соціокультурний, геополітичний, інформаційний, освітньо-інтелектуальний, екологічний та інноваційний простори.

Варто відзначити, що саме інновації сьогодні відіграють роль одного з найважливіших каталізаторів розвитку регіональної соціально-економічної системи. Отже інноваційний простір є однією з найвагоміших складових соціально-економічного простору регіону.

Узагальнено методологічні підходи та поглиблено економічний зміст поняття про інноваційний простір регіону. Обґрунтовано, що інноваційний простір виконує функції як загальні для будь-яких елементів простору, так і ряд специфічних, притаманних лише йому функцій. До загальних функцій віднесено: розподільчу (розподіл певних ресурсів, в даному випадку інноваційних, між суб’єктами простору регіону); координуючу (впорядкування взаємодій між суб’єктами простору з приводу формування та впровадження інновацій); інформаційну (забезпечення існування інформаційно-комунікативних потоків, пов’язаних з розповсюдженням та дифузією інновацій); та регуляторну (простір, сформований діючими інститутами та ринковими механізмами регулювання, визначає спрямованість діяльності суб’єктів господарювання). До специфічних функцій, що тісно переплітаються з функціями інновацій віднесено: перетворюючу (інноваційний простір дозволяє поєднати теоретичні дослідження з практичним втіленням їх реалізації); стимулюючу (в інноваційному просторі формується поштовх до регіонального розвитку через матеріальну зацікавленість його суб’єктів); відтворювальну (саме в інноваційному просторі створюються та розповсюджуються інновації, що є джерелом економічного зростання, а отже змінюється структура ВРП на

користь більш наукомісткої продукції); та соціальну (реалізація взаємовідносин в інноваційному просторі сприяє насиченню ринку товарами і послугами нової якості, що призводить до зміни рівня життя населення регіону).

Розроблено методичний підхід дослідження та аналізу формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону на основі аналізу запропонованої сукупності елементів, до якої включено суб'єкти та об'єкти, зв'язки та взаємовідносини інноваційного простору, методи та функції його регулювання, механізми формування та суміжні складові регіонального соціально-економічного простору, що створює наукове підґрунтя для конкретизації науково-практичних рекомендацій щодо результативного регулювання інноваційних процесів у соціально-економічній системі регіону з метою формування її інноваційного простору.

Досліджено та систематизовано наявні наукові підходи до типологізації регіонів за певними ознаками. Це надало можливість виокремити ступеневий та функціональний підходи до типологізації регіонів. Відзначено, що згідно ступеневого підходу відбувається розподіл регіонів на типи, залежно від досягнутого рівня певних показників, а згідно функціонального - у залежності від їхнього функціонального призначення або ж здатності виконувати певні функції. Обґрунтовано, що під час дослідження та аналізу формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону, в рамках функціонального підходу, найбільше практичне значення має типологія, за якою регіони розподіляються на типи в залежності від переважання в них функції задоволення споживчого та промислового попиту, або функції генерування фінансових надходжень, або ж функції розроблення, впровадження та дифузії інновацій. На цій основі в дисертаційній роботі удосконалено методичний підхід до типологізації регіонів країни, який, на відміну від наявних, побудовано на сукупності загальносистемного, поелементного та

структурного принципу з встановленою пріоритетністю ступеневого поелементного підходів за показниками функціонування інноваційної сфери, що дає змогу здійснювати типологізацію регіонів України за досягнутим значенням інтегрального показнику рейтингу сформованості інноваційного простору та за їх місцем в цьому рейтингу.

Обґрунтовано послідовність формування інноваційного простору в регіоні, що на відміну від інших, базується на виконанні сукупності етапів формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону, зокрема оцінюванні внутрішніх та зовнішніх факторів його формування, встановленні взаємозв'язків між ними, визначенні синергетичного ефекту взаємодії інноваційних просторів регіонів, моніторингу та аналізу результатів формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону, що дозволяє забезпечити отримання синергетичного ефекту від його формування.

У дисертаційній роботі розроблено методичний підхід до оцінювання факторів формування інноваційного простору регіонів, який на відміну від існуючих, ґрунтується на сукупності взаємозалежних між собою блоків внутрішнього та зовнішнього оцінювання, в межах яких здійснюється розподіл факторів за ступенем впливу, що слугує ефективним інструментом для оцінювання сформованості інноваційного простору соціально-економічної системи регіону та конкретизації практичних рекомендацій щодо його подальшого розвитку.

З метою апробації розробленого методичного підходу було проведено оцінювання регіонів України за період з 2015 по 2019 роки, в результаті якого встановлено відповідність регіонів України певним місцям в інтегральному рейтингу рівня сформованості інноваційного простору та середнє значення інтегрального рейтингу рівня сформованості інноваційного простору у регіонах кожного типу. Зазначено, що до регіонів-лідерів за сформованістю

інноваційного простору у 2015 та 2019 роках відносились Дніпропетровська, Запорізька, Харківська, м. Київ. До регіонів, що є наближеними до лідерів за рівнем сформованості інноваційного простору, у 2015 році відносились Херсонська, Одеська, Івано-Франківська, Миколаївська та Львівська області. Остання з перерахованих у 2019 році покращила свої позиції, перемістившись до переліку регіонів-лідерів. До переліку регіонів, наближених до лідерів за рівнем сформованості інноваційного простору, у 2019 році увійшли також Одеська, Черкаська, Київська, Тернопільська та Сумська області. До серединних регіонів за цим показником у 2015 році відносились Полтавська, Вінницька, Київська, Луганська, Сумська області. У 2019 році перелік регіонів, що є серединними за рівнем сформованості інноваційного простору, включав Кіровоградську, Івано-Франківську, Вінницьку, Миколаївську, Донецьку області. До регіонів, що є наближеними до аутсайдерів за рівнем сформованості інноваційного простору, у 2015 році відносились Чернігівська, Кіровоградська, Черкаська, Хмельницька, Житомирська, а у 2019 році – Волинська, Чернігівська, Житомирська, Полтавська та Херсонська області. До регіонів-аутсайдерів за цим показником у 2015 році відносились Закарпатська, Волинська, Чернівецька. Рівненська та Тернопільська області, а в 2019 році – Хмельницька, Луганська, Рівненська, Закарпатська, Чернівецька області.

Дослідження регіонів України за рівнем сформованості інноваційного простору дозволило дійти висновку про їх відносну неоднорідність за даним показником. За проведеними розрахунками встановлено, що середній інтегральний рейтинг регіонів України за рівнем сформованості інноваційного простору до 2017 року мав тенденцію до зниження, яку вдалося подолати у 2018 році. Проте, 2019 рік знов відзначився зниженням середнього інтегрального рейтингу за рівнем сформованості інноваційного простору в регіонах.

У дисертаційній роботі представлено розподіл зовнішніх факторів, які впливали на зміну рівня сформованості інноваційного простору регіонів України у 2019 році на фактори загальнодержавного та регіонального рівня. До зовнішніх факторів загальнодержавного рівня віднесено: розвиток інститутів (включає оцінку політичного, регуляторного та підприємницького середовища); розвиток людського капіталу (включає оцінку освіти та вищої освіти); розвиток інфраструктури (включає оцінку розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, загальної інфраструктури та екологічної стійкості); розвиток ринку (включає оцінку умов кредитування, інвестування, оцінку торгівлі, конкуренції та масштабу ринку); розвиток бізнесу (включає оцінку працівників в галузі знань, розвиток інноваційних зв'язків, розповсюдження знань в бізнесі), економічну ефективність діяльності в регіоні; інвестиційний розвиток та зовнішньоекономічну співпрацю в регіоні; фінансову самодостатність регіону; ефективність регіонального ринку праці; розвиток регіональної інфраструктури; впровадження відновлювальної енергетики та енергоефективність віднесено до зовнішніх факторів формування інноваційного простору регіонів України регіонального рівня. Слід зазначити, що оцінювання сили впливу можливостей та загроз для факторів загальнодержавного рівня пропонується здійснювати на основі кореляційного аналізу між рейтинговими значеннями України за показником та середнім значенням інтегрального рейтингу регіонів України, а для факторів регіонального рівня – на основі кореляційного аналізу між рейтинговими значеннями показника у регіонах та значеннями інтегрального рейтингу регіонів України.

Розроблено методичні підходи до побудови інноваційного профілю регіонів України. Відзначено, що для формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону доцільно використовувати профільний аналіз, який ґрунтується на використанні модифікованого методу SWOT-

аналізу, що дозволяє виокремити сильні та слабкі сторони регіону у сфері формування інноваційного простору, їх можливості та загрози, а також передбачає присвоєння бальної оцінки сильним та слабким сторонам регіону, можливостям та загрозам не на основі суб'єктивних оцінок експертів, а ґрунтуючись на аналітичному дослідженні зміни позицій регіону за даним показником (зміни рейтингу регіону або його місця серед інших регіонів). Це надало змогу побудувати матрицю діагностування сильних сторін регіонів у сфері формування інноваційного простору. Перевагою даного методу є більша об'єктивність висновків, на основі яких можуть прийматись відповідні управлінські рішення.

Побудовано модель залежності відносного показника – ВРП на одну особу, який більш точно відбиває результати функціонування окремих регіонів за показниками, що визначають сформованість їх інноваційного простору. Доведено, що показники, які відбивають сформованість інноваційного простору, чинять суттєвий вплив на результати функціонування регіонів в цілому.

Побудовано інноваційний профіль регіонів України за 2019 рік, що надало можливість дійти висновку, що найбільш типовим (репрезентативним) представником найпоширенішого кластеру регіонів України (до якого входить абсолютна їх більшість та які характеризуються критичним рівнем сформованості інноваційного простору) можна вважати Миколаївську область, адже квадратичне відхилення інтегрального рейтингу сформованості інноваційного простору в області є мінімальним і складає лише 0,002 пункти. Саме на прикладі цього репрезентативного регіону розроблено дорожню карту формування інноваційного простору, в рамках якої стратегічним пріоритетом обрано розвиток інноваційно-орієнтованих секторів економіки, які нададуть поштовх для розвитку інших сфер соціально-економічної діяльності в регіоні.

Обґрунтовано напрями формування інноваційного простору регіонів України, які визначаються на основі їх економіко-математичного обґрунтування та розроблення дорожньої карти щодо підвищення рівня сформованості регіонального інноваційного простору з метою покращення результативності функціонування соціально-економічних систем регіонів.

Ключові слова: регіон, соціально-економічна система, регіональний соціально-економічний простір, інновація, інноваційний простір соціально-економічної системи регіону, типологія регіонів, інноваційний профіль регіону, оцінювання, внутрішні та зовнішні фактори, інтегральний показник рейтингу, репрезентативний регіон, дорожня карта формування інноваційного простору.

SUMMARY

Stenicheva I. Formation of the innovation space of the socio-economic system of the region. - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.
The dissertation on competition of a scientific degree of the doctor of philosophy on a specialty 051 - Economics. Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, 2021.

The dissertation is devoted to substantiation of theoretical-methodical and practical bases of formation and development of innovative space of social-economic system of the region in the context of increase of its competitiveness.

Considerable attention in the work is focused on defining the essence of the concept of "region" and generalization of its main properties as a socio-economic system. It is established that the system approach is a core category of geoeconomic organization of the economy of the regions of the country, a complex system of economic, social and environmental relations that determine the interdependence and

interconnectedness of forms of production. Based on a comparative analysis of the advantages and disadvantages of existing scientific approaches to defining the concept of the region, it is proved that the most complete coverage of all its key characteristics socio-economic approach to defining its essence. The essence and main properties of the region as a socio-economic system are defined, which are grouped by relationships and goals, internal structure, changes within the system, efficiency and interaction with the external environment. The specific property of the region, which is the spatial indivisibility, is highlighted, and it is proved that the region is a spatial socio-economic system.

Given the fact that the region, on the one hand, is a socio-economic system, and on the other - has all the features of the spatial system, it can be argued that the socio-economic space of the region is the main, extremely important category that needs thorough research.

It is established that the socio-economic space of the region reflects the system of economic and social ties and relations between economic entities; connections and relations between the subjects of socio-economic space are based on the implementation of economic activities and meeting the social needs of society; socio-economic space is a structured system that is associated with the accumulation of resources (production, financial and investment, scientific and technical, information, etc.) necessary for the smooth implementation of various economic activities of the subjects of space and meet the social needs of society and their efficient distribution and use; socio-economic space - a place of intersection of all participants in the functioning and development of the region as an open complex socio-economic system; socio-economic space always has certain features depending on the specific region (regional features); socio-economic space is an organic combination of economic and social components and individual elements, and operates on the

principles of their close interaction; socio-economic space of the region is characterized by both economic and social indicators.

The classification features of the grouping of the regional space are considered and the classification of the regional socio-economic space by components, by components, by their structure and by the orientation of the space is formed.

In this regard, such components of the regional socio-economic space as organizational and production, natural resources, legislative and legal, financial and investment, consumer and market, infrastructure, socio-cultural, geopolitical, information, educational and intellectual, environmental and innovative space.

It is worth noting that innovations today play the role of one of the most important catalysts for the development of the regional socio-economic system. Thus, the innovation space is one of the most important components of the socio-economic space of the region.

Methodological approaches are generalized and the economic meaning of the concept of innovation space of the region is deepened. It is substantiated that the innovative space performs functions both general for any elements of space, and a number of specific functions peculiar only to it. The general functions include: distribution (distribution of certain resources, in this case innovative, between the subjects of the region); coordinating (streamlining of interactions between the subjects of space on the formation and implementation of innovations); information (ensuring the existence of information and communication flows related to the spread and diffusion of innovations); and regulatory (space formed by existing institutions and market mechanisms of regulation, determines the direction of economic entities). Specific functions that are closely intertwined with the functions of innovation include: transforming (innovation space allows you to combine theoretical research with the practical implementation of their implementation); stimulating (in the innovation space the impetus to regional development is formed due to the material

interest of its subjects); reproducible (it is in the innovation space that innovations are created and disseminated, which is a source of economic growth, and therefore the structure of GRP changes the benefit of more knowledge-intensive products); and social (the implementation of relationships in the innovation space contributes to the saturation of the market with goods and services of a new quality, which leads to a change in living standards in the region).

A methodical approach to research and analysis of the formation of innovation space of the socio-economic system of the region based on the analysis of the proposed set of elements, which includes subjects and objects, relationships and relationships of innovation space, methods and functions of its regulation, mechanisms of formation and related components of the regional socio-economic space, which creates a scientific basis for the specification of scientific and practical recommendations for the effective regulation of innovation processes in the socio-economic system of the region in order to form its innovation space.

The existing scientific approaches to the typology of regions according to certain features are researched and systematized. This made it possible to distinguish stepwise and functional approaches to the typology of regions. It is noted that according to the step approach there is a division of regions into types, depending on the achieved level of certain indicators, and according to the functional - depending on their functional purpose or ability to perform certain functions. It is substantiated that during the research and analysis of the formation of the innovation space of the socio-economic system of the region, within the functional approach, the most practical is the typology according to which regions are divided into types depending on their predominance of consumer and industrial demand. financial revenues, or the functions of development, implementation and diffusion of innovations. On this basis, the dissertation improved the methodological approach to the typology of regions of the country, which, in contrast to the existing ones, is based on a set of system-wide,

element-by-element and structural principle with the established priority of step-by-step elemental approaches to the functioning of the innovation sphere, which allows to typologize the regions of Ukraine according to the achieved value of the integrated indicator of the rating of innovation space and their place in this ranking.

The sequence of formation of innovation space in the region is substantiated, which, unlike others, is based on a set of stages of formation of innovation space of socio-economic system of the region, including assessment of internal and external factors of its formation, establishing relationships between them. regions, monitoring and analysis of the results of the formation of the innovation space of the socio-economic system of the region, which allows to obtain a synergistic effect from its formation.

The dissertation develops a methodical approach to assessing the factors of innovation space formation of regions, which, unlike existing ones, is based on a set of interdependent blocks of internal and external evaluation, within which the distribution of factors by degree of influence. the space of the socio-economic system of the region and the specification of practical recommendations for its further development.

In order to test the developed methodological approach, the regions of Ukraine were evaluated for the period from 2015 to 2019, as a result of which the regions of Ukraine corresponded to certain places in the integrated rating of innovation space and the average value of integrated rating of innovation in each type. It is noted that the leading regions in terms of formation innovation space in 2015 and 2019 included Dnipropetrovsk, Zaporizhia, Kharkiv, Kyiv. In 2015, Kherson, Odesa, Ivano-Frankivsk, Mykolaiv and Lviv oblasts were among the regions that are close to the leaders in terms of the level of innovation space formation. The last of these in 2019 improved its position, moving to the list of leading regions. In 2019, Odesa, Cherkasy, Kyiv, Ternopil and Sumy regions were also included in the list of regions

close to the leaders in terms of the level of innovation space formation. According to this indicator in 2015, Poltava, Vinnytsia, Kyiv, Luhansk, and Sumy regions were among the middle regions. In 2019, the list of regions that are middle in terms of the level of formation of the innovation space included Kirovograd, Ivano-Frankivsk, Vinnytsia, Mykolaiv, Donetsk regions. The regions that are close to outsiders in terms of the level of innovation space in 2015 included Chernihiv, Kirovohrad, Cherkasy, Khmelnytsky, Zhytomyr, and in 2019 - Volyn, Chernihiv, Zhytomyr, Poltava and Kherson regions. According to this indicator, 2015 outsider regions included Zakarpattia, Volyn, and Chernivtsi. Rivne and Ternopil regions, and in 2019 - Khmelnytsky, Luhansk, Rivne, Zakarpattia, Chernivtsi regions.

The study of the regions of Ukraine on the level of formation of the innovation space allowed us to conclude that they are relatively heterogeneous in this indicator. According to the calculations, it was found that the average integrated rating of the regions of Ukraine by the level of formation of the innovation space until 2017 had a downward trend, which was overcome in 2018. However, 2019 was again marked by a decrease in the average integrated rating in terms of the level of innovation space formation in the regions.

The dissertation presents the distribution of external factors that influenced the change in the level of formation of the innovation space of the regions of Ukraine in 2019 into factors of national and regional level. External factors at the national level include: development of institutions (includes assessment of the political, regulatory and business environment); human capital development (includes evaluation of education and higher education); infrastructure development (includes assessment of the development of information and communication technologies, general infrastructure and environmental sustainability); market development (includes assessment of lending conditions, investment, trade, competition and market scale); business development (includes assessment of employees in the field of knowledge,

development of innovative links, dissemination of knowledge in business), economic efficiency of activities in the region; investment development and foreign economic cooperation in the region; financial self-sufficiency of the region; efficiency of the regional labor market; development of regional infrastructure; introduction of renewable energy and energy efficiency are attributed to external factors in the formation of the innovation space of the regions of Ukraine at the regional level. It should be noted that the assessment of the strength of the impact of opportunities and threats for national level factors is proposed on the basis of correlation analysis between Ukraine's rating values and the average value of the integrated rating of Ukraine's regions, and for regional level factors - based on correlation analysis. and the values of the integrated rating of the regions of Ukraine.

Methodical approaches to construction of an innovative profile of regions of Ukraine are developed. It is noted that for the formation of the innovation space of the socio-economic system of the region it is advisable to use profile analysis, which is based on the use of a modified method of SWOT-analysis, which identifies strengths and weaknesses of the region in the innovation space, their opportunities and threats. scores on the strengths and weaknesses of the region, opportunities and threats not on the basis of subjective assessments of experts, but based on an analytical study of changes in the region's position on this indicator (changes in the region's rating or its place among other regions). This made it possible to build a matrix for diagnosing the strengths of the regions in the field of innovation space. The advantage of this method is the greater objectivity of the conclusions on the basis of which appropriate management decisions can be made.

A model of the dependence of the relative indicator - GRP per capita, which more accurately reflects the results of the functioning of individual regions on the indicators that determine the formation of their innovation space. It is proved that the

indicators that reflect the formation of the innovation space have a significant impact on the performance of the regions as a whole.

The innovative profile of the regions of Ukraine for 2019 was built, which made it possible to conclude that the most typical (representative) representative of the most common cluster of regions of Ukraine (which includes the vast majority and characterized by a critical level of innovation space) can be considered Mykolayiv region, because the quadratic deviation integrated rating of the formation of innovation space in the region is minimal and is only 0.002 points. It is on the example of this representative region that a roadmap for the formation of innovation space has been developed, within which the development of innovation-oriented sectors of the economy, which will provide impetus for the development of other areas of socio-economic activity in the region, has been chosen as a strategic priority.

The directions of formation of the innovation space of the regions of Ukraine are substantiated, which are determined on the basis of their economic and mathematical substantiation and development of the roadmap for increasing the level of formation of the regional innovation space in order to improve the functioning of socio-economic systems.

Keywords: region, socio-economic system, regional socio-economic space, innovation, innovation space of socio-economic system of the region, typology of regions, innovation profile of the region, evaluation, internal and external factors, integrated rating indicator, representative region, roadmap innovation space.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У періодичних наукових виданнях іноземних держав:

1. Інна Стенічева. Сутність та основні підходи до формування соціально-економічного простору регіону. *Journal of economics and management. Evropský časopis ekonomiky a management* (Index Copernicus International). 2019, No 5. Vol. 1. P.206 - 212. URL: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2019/eujem_2019_5_1/eujem_2019_5_1.pdf. (0,7 д.а.).
2. Hromozdova Larisa, Kudenko Oleksii, Hromozdov Volodymyr, Stenicheva Inna, Boychenko Olena. Assessment Of Potential Regional Market Segmentation Factor. *International Journal of Scientific & Technology Research*. (Scopus Q -3, Google Scholar, Issuu, Scribd, Research Bible, Cite SeerX, Cite Factor, Semantic Scholar). 2020, Vol. 9 (03). P. 4909 - 4915. URL: https://www.ijstr.org/final-print/mar2020/Assessment-Of-Potential-Regional-Market-Segmentation-Factor.pdf. (0,7 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: окреслено вплив фактору сегментації регіонального розвитку).

У наукових фахових виданнях:

3. Верхоглядова Н.І., Чередніченко О.Д., Стенічева І.Б. Стратегічні важелі регіонального економічного розвитку (на прикладі Дніпропетровської області). *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємство*. 2010, № 4. С. 29-32. (0,4 д.а., особисто автору - 0,25 д.а.: здійснено оцінку економічного розвитку Дніпропетровського регіону).
4. Стенічева І.Б. Тенденції інноваційно-інвестиційного розвитку України: регіональний аспект. Проблеми розвитку економіки, науки та освіти в сучасних умовах : колект. монографія / за заг. ред. О.О. Шумейко. Дніпропетровськ: Біла К.О., 2012. 268 с. (26,8 д.а., особисто автору - 1,1

д.а.: визначено тенденіі інноваційно-інвестиційного розвитку регіонів України).

5. Стенічева І.Б. Фінансове забезпечення іннваційного розвитку України: монографія / за ред. М. І. Диби, О. М. Юркевич. К.: КНЕУ, 2013. 425с. URL: file:///C:/Users/Inna/Downloads/dyba_13%20(1).pdf. (43,2 д.а., особисто автору – 2,5 д.а.: визначено характеристику і особливості розвитку національної інноваційної системи та характеристика суб'єктів інноваційної дільності).
6. Стенічева І.Б. Інноваційний потенціал як чинник розвитку регіональних соціально-економічних систем. *Причорноморські економічні студії*. **(**Index Copernicus, Google Scholar). 2017, №13(1). С. 119-124. (0,6 д.а.). URL: http://www.bses.in.ua/journals/2017/13-1_2017/27.pdf.
7. Громоздова Л.В., Стенічева І.Б. Інноваційний простір як найважливіший елемент регіонального соціально-економічного простору. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Науково-практичний журнал* (Crossref, Index Copernicus, Google.Scholar). 2019, №. 20. С. 60-70. URL: https://doi.org/10.33813/2224-1213.20.2019.6. (1,0 д.а., особисто автору – 0,7 д.а.: визначено сутність і класифікацію інноваційного простору як найважливішого елементу регіонального соціально-економічного простору).
8. Стенічева І.Б. Методичний підхід до формування інноваційного простору регіону. Сучасні процеси трансформації у бізнесі та виробництві: теорія, методологія, практика (зовнішньоекономічна діяльність, промислове виробництво та транспорт): монографія / за ред. Л.М. Савчук, Л.М. Бандоріної. Дніпро: Пороги, 2019. 528 с.(52,8 д.а., особисто автору - 0,9 д.а.: визначено методичний підхід до формування інноваційного простору регіону).
9. Стенічева І.Б. Оцінка зовнішніх факторів формування інноваційного

простору. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Науково-практичний журнал* (Google Scholar, Index Copernicus, Crossref). 2020, №. 22. С. 21-32. (1,1 д.а.). URL: https://nonproblem.net/journals.

10. Стенічева І.Б. Методичні підходи до побудови інноваційного профілю регіону та його апробація. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія: Економічні науки.* (Index Copernicus, Cite Factor, Академія Google, Academic Recource Index). 2020, №. 2. С. 310–319. (0,9 д.а.).
11. Ольшанська О.В., Костинець В.В., Стенічева І.Б. Методичний підхід до оцінки формування інноваційного простору регіонів. *Актуальні проблеми економіки.* (EBSCOhost, EconLit, ABI/Inform by ProQuest, ERIH PLUS). 2020, №11 (232). С. 6 – 17. (1,2 д.а., особисто автору – 0,8 д.а.: визначено методичний підхід до оцінки формування інноваційного простору регіонів).

В інших наукових виданнях:

12. Стенічева І.Б. Інноваційний розвиток промисловості – обов'язкова складова сталого розвитку національної економіки України. *Збірник наукових праць «Регіональний розвиток – проблеми та перспективи» до 60-річчя кафедри «Регіональної економіки і РПС»* К.: КНЕУ, 2011. Т.2. С. 88-96. (0,9 д.а)
13. Стенічева І.Б. Регіональна політика Європейського союзу: підручник / за ред. Віктора Чужикова. К.: КНЕУ, 2016. 495с. (49,5 д.а., особисто автору – 0,9 д.а.: визначено систему інструментів регіональної політики.).
14. Стенічева І.Б. Сучасні аспекти формування і використання людського капіталу регіонів. *Регіональна економіка*: *матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Динаміка наукових досліджень «2005»*. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. Том 20. С.46-48. (0,2 д.а.)

15. ГоловкоЛ.С, Стенічева І.Б. Формування системи вищої освіти в Україні: регіональний аспект. *Сучасний стан та проблеми розвитку підприємництва в регіоні*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції(м. Дніпропетровськ 10-11 листопада 2005р.). м. Дніпропетровськ: Наука і освіта. Том 1.С. 83 – 85. (0,3 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: визначено регіональний аспект впливу рівня розвитку освіти на формування інноваційного простору)
16. Стенічева І.Б., Буєвська Ю.О Економічний розвиток Придніпров'я: історія та перспективи. *Проблеми та шляхи вдосконалення економічного механізму підприємницької діяльності:* зб. наук. праць II Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ 18-19 берез. 2010 р.). Дніпропетровськ: Біла К.О., 2010. С.126 – 128. (0,2 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: визначено перспективні напрями інноваційного розвитку придніпровського регіону).
17. Стенічева І.Б. Деякі аспекти формування національної інноваційної системи України *Теорія та практика управління економічним розвитком*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференці (Київ, 22 – 24 листопада 2012 року). Донецьк ООО «Фірма «Друк-Инфо», 2012. Т2. С. 69-70. (0,2 д.а.)
18. Рьовіна О.О., Стенічева І.Б. Деякі аспекти визначення рівня соціально-економічного розвитку регіонів. *Реалізація Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року* : матеріали конференції (м. Дніпропетровськ 28 берез. 2014 р.). Д.: ДРІДУ НАДУ, 2014. С. 225 – 230. (0,5 д.а., особисто автору – 0,4 д.а.: здійснено оцінку рівня соціально-економічного розвитку регіонів).
19. Стенічева І.Б. Шляхи забезпечення інноваційного розвитку України. *Економіка і управління в умовах глобалізації: методологія та практика*: зб. наукових праць III Регіональної науково-практичної конференції

студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Жовті Води, 13-14 листопада 2014 р.). Жовті Води, ОКВНЗ «ІП «Стратегія», 2014. С.192-201. (0,9 д.а.).

20. Юркевич О.М., Стенічева І.Б. Соціально-демографічні аспекти розвитку України. *Соціальні та економічні проблеми підприємницької діяльності*: зб. наук. праць Міжнародної науково-практичної конференції (м. Жовті Води, 3-4 квітня 2015 року). Жовті Води: ТОВ підприємство «Дріант». 2015. С.52 – 54.(0,3 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: здійснено визначення соціально-економічних важелів розвитку України на регіональному рівні).
21. Стенічева І.Б., Заболотна О.В. Управління соціально-економічним розвитком придніпровського регіону. *Економіка і управління в умовах глобалізації: методологія та практика* : зб. наук.праць V Регіональної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. Жовті Води: ОКВНЗ «ІП «Стратегія», 2016. С.185 – 191. (0,6 д.а., особисто автору – 0,4 д.а.: здійснено обґрунтування факторів соціально-економічного розвитку регіону).
22. Стенічева І., Федина Є. Механізм інноваційного розвитку регіонів. *Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» (економіка, фінанси і право)*: матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Київ,17 травня 2016 р.). Київ : Київ нац. торг.- екон. у-т, 2016. С. 266 – 269. (0,4 д.а., особисто автору – 0,3 д.а.: здійснено оцінку механізму інноваційного розвитку регіонів України).
23. Стенічева І.Б. Інноваційно-інвестиційні засади регіонального розвитку України. *Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої 15-річчю Навчально-наукового інституту економіки, оподаткування та митної справи, «Економічні перспективи підприємництва в Україні»* (м. Ірпінь, 27–28 жовтня 2017 р.). Ірпінь: Університет ДФС України, 2017. С. 441 -444. (0,4 д.а.).

24. Стенічева І.Б. Напрями формування інноваційного простору регіональної соціально-економічної системи. *Фінансово-кредитний механізм активізації інвестиційного процесу:* зб. матеріалів III Міжнародної наук.-практ. конференції. К.: КНЕУ, 2017. С. 448 – 451. (0,3 д.а.).
25. Стенічева І.Б. Деякі аспекти формування інноваційного простору регіональної соціально-економічної системи. *Корпоративні фінанси: проблеми та перспективи інноваційного розвитку* : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. Київ.: КНЕУ, 2018. С. 319 – 322. (0,3 д.а.).
26. Стенічева І.Б. Деякі підходи до оцінки сформованості інноваційного простору регіонів України. *Адміністративно-територіальні vs економічно-просторові кордони регіонів?:* матеріали Міжнар. наук.-практ. - конф. (м. Київ, 19-20 березня 2020 р.). К.: КНЕУ, 2020. С. 98 – 106 (0,7 д.а.).
27. Стенічева І.Б., Чижик І.І. Особливості інноваційно-просторового розвитку національної економіки. *Фінанси, банківська система та страхування: стан, проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці України*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції(м. Дніпро, 02-03 березня 2020р.). Дніпро: ДДАЕУ, 2020.С. 136 -138. (0,2 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: здійснено оцінку інноваційного просторового розвитку регіонів України.).
28. Спірідонова К.О., Стенічева І.Б. Деякі підходи щодо визначення статистичних показників рівня сформованості інноваційного профілю національної економіки. *Сучасні інноваційно-інвестиційні механізми розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції:* матеріали VII Міжнародної науково-практичної Інтернет конференції (м. Полтава, 29 жовтня 2020 р.). Полтава: Національний університет «Полтавська

політехніка імені Юрія Кондратюка», 2020. С. 175 – 176. (0,2 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: здійснено оцінку показників рівня сформованості інноваційного профілю регіону).

ЗМІСТ

ВСТУП……... 27

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ РЕГІОНАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ……. 38

1.1. Сутність та основні властивості регіону як соціально-економічної истеми…… **38**

1.2. Інноваційний простір як складова регіонального соціально-економічного простору……... **57**

1.3. Методичний підхід дослідження та аналізу формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону…….. **74**

Висновки до розділу 1…… **85**

Список використаних джерел до розділу 1…….. **88**

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ……... 104

2.1. Фактори формування інноваційного простору соціально-економічних систем регіонів…… **104**

2.2. Оцінювання внутрішніх факторів формування інноваційного простору соціально-економічних систем регіонів України….. **120**

2.3. Оцінювання зовнішніх факторів формування інноваційного простору соціально-економічних систем регіонів України….. **168**

Висновки до розділу 2…… **207**

Список використаних джерел до розділу 2…….. **209**

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ……... 220

3.1. Підходи до побудови інноваційного профілю соціально-економічних систем регіонів України…….. **220**

3.2. Оцінювання внутрішніх факторів формування інноваційного простору соціально-економічних систем регіонів України….. **240**

3.3. Оцінювання зовнішніх факторів формування інноваційного простору соціально-економічних систем регіонів України….. **265**

Висновки до розділу 3…… **281**

Список використаних джерел до розділу 3…….. **284**

ВИСНОВКИ……... 288

ДОДАТКИ……. 292

ВСТУП

Актуальність теми. Необхідність виведення української економіки на траєкторію сталого розвитку, підвищення рівня конкурентоспроможності суб'єктів національного господарства обумовлюють пошук ефективних шляхів удосконалення інноваційних процесів на всіх рівнях господарювання

У сучасних умовах функціонування економіки регіонів особливої актуальності набувають питання, пов'язані з необхідністю формування їх інноваційного простору як об'єктивної передумови досягнення кожним регіоном високого рівня інноваційної конкурентоспроможності. Інноваційний простір регіону як економічна категорія та явище вимагає ґрунтовного дослідження, аналізу та оцінювання чинників його формування, розвитку та функціонування в контексті надання практичних рекомендацій щодо напрямів та механізмів підвищення рівня конкурентоспроможності регіону. Все це особливо актуалізує дослідження інноваційного простору як необхідного елементу функціонування регіональної соціально-економічної системи.

Дослідженню теоретичних і практичних питань розвитку інноваційних процесів як на рівні держави, так і в регіонах, присвячено наукові праці багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема: Б. Артура, О. Алимова, П. Борщевського, А. Ґрюбера, А. Даниленка, Б. Данилишина, А. Задої, О. Ольшанської, Н. Верхоглядової, С. Дорогунцова, П. Друкера, Ю. Єрмольєва, В. Зомбарда, Н. Калдора, Ю. Каньовского, Б. Кваснюка, І. Тюха, Р. Солоу, Дж. М. Кейнса, Б. Лундвала, С. Мітколфа, В. Мортікова, Р. Нельсона, І. Рєпіної, О. Оболенського, В. Осецького, В. Павлової, Ю. Петруні, В. Пилипіва, Г. Сільверберга, В. Ткаченка, В. Трегобчука, З. Юринець, Н. Хохлова, В. Федоренка, Л. Федулової, А. Флегантової, К. Фрімана, Й. Шумпетера та ін

Економічний простір регіону досліджували такі науковці, як Ф. Айдало, П. Бакланов, Р. Буайє, А. Браманті, О. Гейман, М. Гроссетті, Л. Дмитришин, М. Кизим, П. Кругман, Г. Лаппо, Г. Мюрдаль, М. Фуджита та ін.

Водночас, попри значний обсяг наукових досліджень, окремі аспекти проблематики формування інноваційного простору регіону потребують подальшого вивчення.

Відсутність комплексного підходу до формування інноваційного простору регіону призводить до появи значних асиметрій у рівнях інноваційного розвитку регіонів, зниження їх конкурентоспроможності, та погіршення соціально-економічного становища регіонів у цілому. У зв'язку з цим формування в межах регіону інноваційного простору розглядається як першочергова задача, від вирішення якої залежить спроможність української економіки в цілому ефективно розвиватися у довгостроковій перспективі.

Все це зумовило необхідність системного дослідження теоретико-методичних засад формування інноваційного простору регіону. Значущість даної проблеми обумовила вибір теми дисертаційного дослідження, його основні завдання та структуру.

Зв'язок роботи з науковими програмами планами і темами. Дисертаційна робота виконана в рамках наукових досліджень: ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», в межах виконання НДР за темою «Просторова трансформація економіки України: регіональний та локальний рівні» - номер державної реєстрації «0116U001388», спільного проекту КНЕУ та ЄС - № 528395-LLP-1-2012-1-UA-AJM-CH, грантова угода № 2012-2848/ 001-001 «Модель європейської регіональної політики», «Київського національного університету технологій та дизайну» в ході виконання теми «Інвестиційно-інноваційна складова фінансово-економічної безпеки на національному, регіональному та макрорівні в контексті

сталого розвитку (фундаментальне дослідження)» - номер державної реєстрації «0115U004302», «Придніпровської державної академії будівництва та архітектури» в межах виконання теми «Вдосконалення обліково-аналітичної інформації в управлінні економічними процесами» – номер державної реєстрації «0116U000778», «Національній металургійній академії України» у написанні розділу монографії в межах тем дослідження «Методологія соціально-економічного, інформаційного та науково-технічного розвитку регіонів, галузей виробництва, підприємств та їх об'єднань» - державний реєстраційний номер 0116U006782, та «Методологія управління підприємствами різних організаційно-правових форм та форм власності» - державний реєстраційний номер 0107U001146 (довідка № 214 від 21. 11. 2019 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретичних засад та обґрунтування практичних рекомендацій щодо формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону.

Для досягнення цієї мети були поставленні та вирішувались такі завдання:

- визначити сутність та узагальнити основні властивості регіону як соціально-економічної системи;
- розкрити сутність та обґрунтувати класифікацію регіонального соціально-економічного простору;
- обґрунтувати поняття про інноваційний простір регіону із поширеним економічним змістом;
- формалізувати мережеві зв'язки інноваційного простору з іншими складовими регіонального соціально-економічного простору;
- розробити методичний підхід дослідження та аналізу формування

інноваційного простору соціально-економічної системи регіону та здійснити оцінювання рівня сформованості інноваційного простору регіонів України;

- удосконалити методичний підхід до оцінювання факторів формування інноваційного простору соціально-економічних систем регіонів України та здійснити його апробацію;
- систематизувати наукові підходи та здійснити типологізацію соціально-економічних систем регіонів України за рівнем розвитку інноваційного простору;
- розробити методичні підходи та здійснити побудову інноваційного профілю регіонів України,
- здійснити економіко-математичне обґрунтування дорожньої карти формування інноваційного простору соціально-економічних систем регіонів України з метою визначення найоптимальніших напрямів його подальшого розвитку.

Об'єктом дослідження є процес формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні засади формування та розвитку інноваційного простору соціально-економічної системи регіону в контексті підвищення її конкурентоспроможності.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дисертаційної роботи були наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених в області дослідження проблематики формування економічного простору, регіонального розвитку, інновацій тощо. Методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання, сучасна концепція формування інноваційного простору регіону. Абстрактно-логічний метод використаний для обґрунтування й конкретизації основних положень системної організації господарства регіону

та визначення економічної сутності поняття «соціально-економічна система регіону»; багатовимірний факторний аналіз – для визначення чинників, які впливають на її становлення та подальший розвиток. Наукові методи порівняльного й структурного аналізу, статистичних угрупувань та індексний метод застосовано для аналізу рівня сформованості інноваційного простору регіонів; історичний – для дослідження розвитку соціально-економічної системи національної економіки; аналізу та синтезу – для вивчення формування та функціонування регіонів за окремими показниками інноваційного розвитку; системно-структурний – для оцінювання комплексності й збалансованості розвитку та функціонування соціально-економічної системи регіонів; економіко-математичного моделювання, експертних оцінок, індексний метод – для розроблення методології оцінювання та прогнозної моделі розвитку інноваційного простору регіону, побудови інноваційного профілю і дорожньої карти; компонентний – для дослідження відмінностей збалансованості показників інноваційного розвитку соціально-економічної системи регіону, статистичні методи – для характеристики стану економічних і соціальних процесів.

Наочне відображення динаміки показників розвитку інноваційного простору соціально-економічної системи регіону здійснювалося з використанням графічного, табличного та схематичного методів. Для проведення комплексного аналізу застосовувалися методи комп’ютерного оброблення, аналізу та відображення інформації за допомогою програм Microsoft Excel, Microsoft Access та ін.

Інформаційну базу дослідження становили відповідні закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, статистичні дані Державного служби статистики України, головних управлінь статистики областей України, Міністерства розвитку громад та територій України, інших

міністерств і відомств, науково-дослідних інститутів, наукові розробки вітчизняних та зарубіжних авторів, офіційні публікації міжнародних організацій, експертні оцінки рейтингових агентств, монографічна література, матеріали наукових конференцій, вітчизняні та зарубіжні публікації, ресурси мережі Інтернет тощо.

Наукова новизна. У роботі розв'язана важлива наукова проблема – розвинуто теоретичні основи формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону, обґрунтовано методичний підхід дослідження та аналізу інноваційного простору регіонів, на основі якого розроблено інноваційний профіль та дорожню карту формування інноваційного простору соціально-економічних систем регіонів України.

Отримані результати характеризує така наукова новизна:

уперше:

- розроблено методичний підхід дослідження та аналізу формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону на основі аналізу запропонованої сукупності елементів, до якої включено суб'єкти та об'єкти, зв'язки та взаємовідносини інноваційного простору, методи та функції його регулювання, механізми формування та суміжні складові регіонального соціально-економічного простору, що створює наукове підґрунтя для конкретизації науково-практичних рекомендацій щодо результативного регулювання інноваційних процесів у соціально-економічній системі регіону з метою формування її інноваційного простору;

удосконалено:

- методичний підхід до типологізації регіонів країни, який, на відміну від наявних, побудовано на сукупності загальносистемного, поелементного та структурного принципу зі встановленою пріоритетністю ступеневого та поелементного підходів за показниками функціонування інноваційної сфери, що

дає змогу здійснювати типологізацію регіонів України за досягнутим значенням інтегрального показнику рейтингу сформованості інноваційного простору та за їх місцем в цьому рейтингу;

- послідовність формування інноваційного простору в регіоні, що на відміну від інших, базується на виконанні сукупності етапів формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону, зокрема оцінюванні внутрішніх та зовнішніх факторів його формування, встановленні взаємозв'язків між ними, визначенні комплексного ефекту взаємодії інноваційних просторів регіонів, моніторингу та аналізу результатів формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону, що дозволяє забезпечити отримання синергетичного ефекту від його формування;

- методичний підхід до оцінювання факторів формування інноваційного простору регіонів, який на відміну від існуючих, ґрунтується на сукупності взаємозалежних між собою блоків внутрішнього та зовнішнього оцінювання, в межах яких здійснюється розподіл факторів за ступенем впливу, що слугує ефективним інструментом для оцінювання сформованості інноваційного простору соціально-економічної системи регіону та конкретизації практичних рекомендацій щодо його подальшого розвитку;

отримали подальший розвиток:

- обґрунтування сутності поняття «регіон» із застосуванням порівняльного аналізу переваг та недоліків підходів до його визначення, що дозволило виявити ключові характеристики регіону на основі впорядкування його властивостей як соціально-економічної системи та встановленні такої його специфічної властивості, як просторова неподільність;

- визначення змісту поняття про економічний простір через такі характеристики, як наявність суб'єктів – активних учасників простору; об'єктів – джерел виникнення взаємовідносини між суб'єктами; відносин та

взаємозв’язків між суб’єктами та об’єктами з приводу здійснення господарської діяльності, що створює наукову базу для визначення методів та засобів розв’язання проблеми формування регіонального інноваційного простору;

- обґрунтування мережевих зв’язків інноваційного простору з іншими складовими (компонентами) регіонального соціально-економічного простору, що дозволяє визначити та встановити ступінь та особливості впливу кожного з них на його формування;

- напрями формування інноваційного простору регіонів України, які визначаються на основі їх економіко-математичного обґрунтування та розроблення дорожньої карти щодо підвищення рівня сформованості регіонального інноваційного простору з метою покращення результативності функціонування соціально-економічних систем регіонів.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад, висновків та рекомендацій, наданих у роботі, які доведено до рівня методичних розробок та практичних пропозицій щодо вдосконалення інноваційного простору соціально-економічних систем регіонів України.

Окремі результати, пропозиції, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження схвалені, враховані та використовуються в практичній діяльності:

- Державної інноваційної фінансово-кредитної установи Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (довідка про впровадження № 74 / 41 – 09 від 24. 09. 2020 року про впровадження результатів дисертаційної роботи);

- Дніпропетровської обласної асоціації органів місцевого самоврядування (довідка про впровадження № 05 від 26.08.2020).

- П'ятихатської районної державної адміністрації Дніпропетровської

області (довідка № 134/0/362-21 від 09. 09. 2020 року про впровадження результатів дисертаційної роботи);

- ГО «Центр прикладних економічних досліджень «СМАРТ» (довідка про впровадження № 3 від 10.10.2020 року про впровадження результатів дисертаційної роботи);

- ТОВ «Торговий Дім «Агро-Спектр» (довідка № 21 - 04 про впровадження від 14.09.2020 року);

- ТОВ «Металосервіс» (довідка про впровадження № 13 від 15.09.2020 року);

- ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури» у викладанні нормативних та спеціальних дисциплін «Економічний розвиток», «Розміщення продуктивних сил», «Регіональна економіка», «Сучасні економічні системи», «Економіка та організація інноваційної діяльності» (довідка № 38 – 11 – 18 від 25.01.2021 року про використання у навчальному процесі).

Особистий внесок здобувача. Отримані наукові результати, викладені в дисертаційній роботі, одержано здобувачем самостійно. Внесок автора в результати досліджень, виконаних у співавторстві, відображено у списку публікацій.

Апробація матеріалів дослідження. Основні теоретичні й методологічні наукові положення, висновки та рекомендації проведених досліджень доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях різних рівнів, зокрема: «Сучасний стан та проблеми розвитку підприємництва в регіоні» (м. Дніпропетровськ 2005 рік), «Проблеми та шляхи вдосконалення економічного механізму підприємницької діяльності» (м. Дніпропетровськ. 2010 рік), «Теорія та практика управління економічним розвитком» (м. Київ, 2012 рік), «Реалізація Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» (м. Дніпро, 2014 рік); «Економіка і управління в умовах глобалізації:

методологія та практика» (м. Жовті Води, 2014 рік); «Соціальні та економічні проблеми підприємницької діяльності» (м. Жовті Води, 2015 року); «Економіка і управління в умовах глобалізації: методологія та практика» (м. Жовті Води, 2016 рік); «Механізм інноваційного розвитку регіонів Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» (економіка, фінанси і право)» (м. Київ, 2016 рік); «Фінансово-кредитний механізм активізації інвестиційного процесу», (м. Київ, 2017 рік); «Економічні перспективи підприємництва в Україні» (м. Ірпінь, 2017 рік); «Адміністративно-територіальні vs економічно-просторові кордони регіонів» (м. Київ, 2020 рік); «Фінанси, банківська система та страхування: стан, проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці України» (м. Дніпро, 2020 рік); «Сучасні інноваційно-інвестиційні механізми розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції» (м. Полтава, 2020 рік).

Публікації. Основні положення роботи опубліковано автором самостійно та в співавторстві в 13 наукових працях, з них: 1 стаття, яка входить до міжнародної наукометричної бази Scopus (Q -3); 1 стаття у періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Європейського Союзу; 6 статей, включених до переліку наукових фахових видань України, 1 стаття в інших наукових виданнях; розділи в 3 колективних монографіях. Розділ у 1 підручнику та 15 доповідей, представлених у збірниках тез на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях. Загальний обсяг друкованих праць становить 185,5 д.а., з яких особисто здобувачеві належать 16,25 д.а.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи складає 338 сторінок друкованого тексту. Робота містить 11 рисунків на 11 сторінках, 69 таблиць на 124 сторінках, 5 додатків на 46 сторінках. Список використаних джерел містить 228 найменувань,

розміщені на 27 сторінках.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ РЕГІОНАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

1.1. Сутність та основні властивості регіону як соціально-економічної системи

Проголошений урядом України курс на децентралізацію, який передбачає здійснення перерозподілу повноважень та бюджетів від державних органів влади органам місцевого самоврядування, що сприяє створенню самодостатніх регіонів. В Україні реформа децентралізації повинна сприяти докорінній перебудові моделі управління в державі, створенню ефективної системи територіальної організації влади відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування. У цьому контексті значною мірою зростає актуальність дослідження ролі регіонів в структурі національного господарства, рівня їх соціально-економічного розвитку, напрямів та шляхів підвищення конкурентоспроможності. Економіка регіону є однією з невід'ємних ланок національної економіки, що розглядає просторовий аспект економічної діяльності. Необхідність вивчення її обумовлена актуальністю завдань дослідження господарства регіону як цілісної соціально-економічної системи, якій притаманні специфічні закони розвитку. Формування економіки регіонів і є засобом пошуку нових, ефективних форм господарювання за рахунок більш досконалої просторової організації господарства.

Визначення сутності регіону, найбільш повне уявлення про нього, яке відповідає сучасному етапу розвитку економічної науки, господарської практики та нинішнього державного устрою країни, має важливе методологічне і прикладне значення. Перш за все, варто зупинитися на дослідженні сутності поняття про регіон. З цією метою доцільно здійснити його категоріальний аналіз.

У численних наукових працях надаються різні тлумачення поняття «регіон» (від лат. «regio» — область, місцевість, країна, тобто визначена територія). Щодо появи терміна «регіон», то її можна віднести до другої половини XIX ст., коли він означав країну, область. У довідково-енциклопедичних виданнях надано такі тлумачення поняття про регіон:

- регіон ототожнено або з поняттям «район», або з територією (акваторією), що не обов'язково є таксономічною одиницею в системі будь-якого територіального членування, або з територією, що має деяку спільність природних умов (Географічний енциклопедичний словник) [21];

- регіон – це велика індивідуальна територіальна одиниця, природна, економічна, політична та ін. (Велика радянська енциклопедія) [15];

- регіон – це територія земної кулі з характерним комплексом ознак (Українська радянська енциклопедія) [141];

- регіон – це територіальна одиниця (район, область, зона), що вирізняється з-поміж інших одиниць специфічними ознаками (географічними, геологічними, етнографічними, економічними) (Великий тлумачний словник сучасної української мови) [14].

Аналіз поглядів науковців на сутність поняття «регіон» дозволив виокремити декілька відносно різних підходів. Перш за все, варто відзначити територіальний підхід, згідно якого регіон розглядають як певну територію, однак при цьому визначаються різні межі територіальних утворень. Так,

регіон може сформуватися як в рамках адміністративно-територіальної одиниці, об'єднувати декілька територіальних одиниць, бути частиною адміністративно-територіальних одиниць, об'єднувати території кількох країн або їх частини. Представниками цього підходу можна вважати таких учених, як О. Гранберг, П. Джеймс, Дж. Мартін, О. Тищенко, В. Максимов, Е. Алаєв, В. Керецман, З. Герасимів та ін.

Яскравим представником територіального підходу є О. Гранберг. На його думку, регіон – це територія, яка характеризується певною цілісністю, взаємопов'язаністю її складових і відрізняється від інших територій специфічними ознаками [26].

На думку П. Джеймса та Дж. Мартіна регіоном можна вважати цілісну ділянку території, що вирізняється певною однорідністю за встановленою ознакою, не маючи при цьому чітких кордонів [31] .

В. Максимов, не віддаючи перевагу виключно територіальному підходу, водночас зауважує, що поняття регіон може застосовуватись по відношенню до окремого територіального утворення, яке відрізняється основоположними рисами [65].

О. Тищенко зазначає, що територіальна ознака має бути відображена у визначенні регіону як базова, адже регіон, перш за все, є територіальним явищем [122].

Водночас, слід зауважити, що перераховані автори не конкретизують ознаки, які можуть використовуватись для виокремлення регіону.

З. Герасимів надає дуже схоже визначення поняття про регіон як територію, для якої характерна певна однорідність, що відрізняє її від інших територій [22].

Зокрема, автор наголошує, що функціонування регіональної системи забезпечується завдяки взаємопов'язаності окремих галузей, виробництв,

процесів та явищ у його межах. Тобто саме ці ознаки допомагають виокремити один регіон з-поміж інших.

Найбільш конкретизоване визначення поняття про регіон серед представників територіального підходу надає В. Керецман, який вважає його як певну територію, однорідну за певними критеріями (економічними, демографічними, екологічними, етнічними, соціальними, культурними) [49]. Саме за цими критеріями, на його думку, регіон відрізняється від інших територій.

Слід підкреслити, що всі без виключення автори наголошують на можливості виділення регіонів як в межах однієї держави, так і визначати їх як сукупність кількох держав.

Серед найбільш поширених підходів до визначення регіону варто відзначити й адміністративний підхід, який передбачає, що регіоном варто називати адміністративно-територіальну одиницю з чітко визначеними кордонами. Представниками даного підходу є Б. Данилишин, С. Барзілов, А. Чернишев, В. Семиноженко, В. Максимов, І. Черленяк, М. Кляп, Ю. Макогон, С. Максименко, С. Романюк та ін.

Б. Данилишин, В. Семиноженко, Ю. Макогон визначають регіон як область, район, частину країни або ж як систему політичної та адміністративної децентралізації, що відрізняється від інших сукупністю природних чи історично сформованих, відносно стійких економіко-географічних та інших характеристик, що сполучається з особливостями національного складу населення [113].

Як найбільшу адміністративно-територіальну одиницю субнаціонального рівня, яка має виборну владу, юридичну незалежність і власний бюджет трактують регіон С. Максименко та С. Романюк [64, 65, 100].

В. Максимов зазначає, що поняття про регіон може з повною справедливістю застосовуватись стосовно адміністративно-територіального поділу країни. [65]. Так, С. Барзілов та А. Чернишов стверджують, що регіон є соціальною класифікацією тієї чи іншої адміністративно-територіальної одиниці, населення якої об'єднане загальними виробничо-економічними зв'язками, єдиною соціальною інфраструктурою, місцевими засобами масової комунікації, органами влади та місцевого самоврядування [7].

Представники економічного підходу (О.Ольшанська, О. Тищенко, Е. І. Ардженовський, А. Ремезков, Алаєв, Т. Мірзоєва, О. Томашевська, В. Долятовський, Ф. Кожурін, В.Симоненко, О. Добринін, А. Єпіфанова, І. Сало, І. Школа, В.Воротін, Я. Жаліло), хоча й визнають первинність територіального критерію виокремлення регіону, однак акцентують увагу на тому, що регіон є частиною господарського комплексу країни, яка характеризується завершеністю відтворювального процесу і в сукупності забезпечує цілісність національної економіки.

О. Ольшанська вважає, що регіон треба визначати як господарську систему, що виконує такі найважливіші функції, як створення матеріальних умов життєдіяльності населення, забезпечення місця його проживання, професійно-трудової діяльності, організації побуту та відпочинку, виступає як єдиний соціально-економічний та екологічний простір. Як таксономічна одиниця виробничо-територіального устрою країни й форма організації виробничо-суспільного життя населення, регіон відрізняється геоекономічними, геополітичними, виробничо-господарськими, культурно-етнічними та іншими характеристиками. У той же час регіон повинен розглядатися як підсистема соціально-економічного комплексу країни та одночасно як відносно самостійна його частина із завершеним циклом відтворення, що має свою специфіку. Разом із тим із відтворювальної точки

зору регіон не є замкнутою системою. Він тісно пов'язаний з іншими регіонами й функціонує в умовах міжрегіональної інтеграції та міжрегіонального обміну [75].

О. Тищенко визначає регіон як систему, що володіє замкненим відтворювальним циклом та певною економічною специфікою та формами її прояву [122]. Таке визначення відповідає економічному підходу, хоча й може вважатися неповним, адже не зазначено, чи повинен мати регіон окреслені кордони та єдині органи самоврядування. Схожими ознаками вирізняється визначення, запропоноване в роботі Е. Алаєва, який пропонує тлумачити регіон як територіально-цілісну частину народного господарства країни, яка володіє певними ознаками. До таких ознак Е. Алаєв відносить спеціалізацію, комплексність, керованість [1].

І. Ардженовський пропонує визначати регіон як виділену в процесі суспільного (територіального) розподілу праці частину території країни, що характеризується певними ознаками. До таких ознак автор відносить: спеціалізацію тих чи інших товарів і послуг, спільністю та специфічністю по відношенню до інших територій, характером відтворювального процесу; комплексністю та цілісністю господарства; наявністю органів управління [4].

А. Ремезков визначає регіон як цілісну систему, що має комплексний характер; єдину господарську систему із складною структурою. За твердженням автора регіон як економічну систему характеризують значна кількість взаємозв’язаних підсистем різних типів із локальними цілями; багатовекторність управління; ієрархічність структури; значне запізнення координуючого впливу за високої динамічності елементів і неповної визначеності їх стану [96].

Т. Мірзоєва та О. Томашевська визначають регіон як територію, що є самостійною територіальною системою, з притаманними тільки їй

виробництвом, розподілом, обміном і споживанням матеріальних благ та послуг. Ці науковці стверджують, що регіон одночасно є складовою частиною країни (підсистемою) з внутрішніми та зовнішніми зв'язками, але являє собою систему з внутрішнім механізмом відтворення, яка має, крім системних властивостей: територію, господарську єдність, цілісність, зв'язок з державним комплексом; а також і специфічні риси, власні регіональні умови [69].

За визначенням В. Долятовського регіоном є територіально-економічний комплекс, що має обмежені внутрішні ресурси, власну структуру виробництва та певні потреби у зв’язках із зовнішнім середовищем [36]. Подібне до наведених вище визначення регіону надає Ф. Кожурін, який вважає його частиною народногосподарського комплексу країни, межі якої визначені відповідним адміністративним поділом держави: край, область, місто [53].

В.Симоненко визначає регіон як господарську територію, що виділяється своїм економіко-географічним положенням, природними, трудовими ресурсами, спеціалізацією, структурою господарства, цілісністю екологічних, демографічних та інших проблем, своєю роллю в міжнародному поділі праці [108].

О. Добринін визначає регіон як територіально спеціалізовану частину народного господарства країни, що характеризується єдністю та цілісністю виробничого процесу [35].

За визначенням А. Єпіфанова та І. Сало регіон трактується як частина всередині країни, що вирізняється своєю спеціалізацією та структурою господарства, природними та трудовими ресурсами, соціальними та економічними особливостями. [39]

І. Школа визначає регіон як складну територіальну систему або комплекс, що мають обмежені ресурси, структуру виробництва, певні зв'язки із зовнішнім середовищем [127, С.120]. В. Воротін та Я. Жаліло стверджують, що регіоном можна називати територіально-спеціалізовану, адміністративно окреслену частину економіки країни, що характеризується єдністю та цілісністю відтворювальних процесів і управління [34].

Слід зауважити, що далеко не всі науковці, які є прибічниками економічного підходу, одностайні щодо того чи повинен регіон мати чітко окреслені кордони та єдині керуючі органи. Принаймні не всі вони конкретизують свою позицію з цього питання.

Згідно ще одного підходу регіон визначається як соціально-економічна система, основні ланки якої – матеріальне виробництво та соціальна сфера є збалансованими. Звичайно регіон є територіальним утворенням, що має власні регіональні органи управління й чітко окреслені кордони, в рамках яких відтворюються економічні процеси, однак його головною відмінною рисою є те, що регіон виступає системою, яка утворює соціальну спільність.

Представниками цього підходу є М. Некрасов, В. Лігов, Ю. Денисов, Л. Савельєв, Л. Шевчук, О. Коротич, В. Поповкін, М. Степанов, О. Коломієць, А Михайличенко, І Гончаренко.

Територіальний розвиток продуктивних сил та виробничих відносин дозволяє розглядати регіональне територіальне утворення із позиції його економічної та соціальної природи. В. Сігов стверджують, що регіону притаманна економічна та соціальна спільність [105].

М. Некрасов визначає регіон як велику частину території країни з відносно однорідними природними умовами, характерною спрямованістю розвитку продуктивних сил на основі поєднання комплексу природних ресурсів з наявною і перспективною соціальною інфраструктурою [72].

Ю. Денисов, Л. Савельєв, Л. Шевчук визначають регіон як складну соціально-економічна система, що має двояку побудову (складні системні об’єкти та соціально-економічне поле регіону); економіко-правова ланка національно-господарського комплексу України та глобальної економічної системи [32]. Згідно визначення О. Коротич регіоном є великий соціально-економічний територіальний простір, що має певні особливості, за якими він відрізняється від інших територіальних комплексів [55].

В. Поповкін вбачає сутність регіону у цілісності природного середовища, матеріального середовища, створеного людиною, і соціуму та встановлених взаємозв'язків між цими трьома середовищами. Учений вважає, що парадигма регіональної цілісності повинна будуватися на «теоретико-філософському прийнятті концепції єдиної географії» - об'єктивного взаємозв'язку природних, соціальних та економічних процесів і явищ, що існують у певному територіальному ареалі. Прийняття такої концепції, зауважує В.А. Поповкін, означає згоду з тим, що існують «закони, єдині для природи і суспільства» [82]. Учений виходив з того, що у будь-якому виробництві бере участь людина. Від природних та економічних умов залежить як життя людини, так і самопочуття суспільства. Водночас, суспільство підкоряє своїм потребам економіку, керує в цій сфері структурно-динамічними процесами. Природне середовище зумовлює життя суспільства. Водночас природа відчуває вплив людини, насамперед її господарської діяльності.

М. Степанов вважає, що регіон є не тільки підсистемою соціально-економічного комплексу країни, але й відносно самостійною його частиною із закінченим циклом виробництва, характерними формами проявлення стадій виробництва та специфічними особливостями соціальних та економічних процесів [92].

О. Коломоєць розглядаючи регіон акцентує увагу на тому, що він є соціально-економічною системою, припускаючи принципову можливість і необхідність системоутворюючого управлінського впливу [54].

А. Михайличенко визначає регіон як складну, багатокомпонентну, динамічну, багатомірну, функціональну, комплексну систему із різнорівневими горизонтальними й вертикальними зв'язками, зовнішніми та внутрішніми впливами на систему, що відображає єдність виробничої і невиробничої сфер, територіальну єдність, різноманітність об'єктів управління різних форм власності та регіональний рівень у структурі влади держави [70].

Прибічником даного підходу є також І. Гончаренко. Науковець визначає регіон як частину території країни, що є великим суб'єктом держави, цілісна структура, що володіє спільністю правових і соціально-економічних умов і відрізняється цим від інших регіонів, виступає відносно самостійним суб'єктом економічних відносин як усередині країни, так і на міжнародному рівні і характеризується високим ступенем відкритості економіки [25, С.16].

Узагальнену характеристику вищезазначених підходів до визначення сутності поняття про регіон наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Характеристика підходів до визначення сутності поняття «регіон»

Підхід	Представники	Загальне трактування	Переваги	Недоліки
Територіальний	О. Гранберг, П. Джеймс, Дж. Мартін, О. Тищенко, В. Максимова, Е. Алаєв, В. Керецман, З. Герасимів.	Цілісна територія, що характеризується однорідністю за певними критеріями, що вирізняють її від інших територій	Акцентується увага на територіальній цілісності регіону	Не уточнюються критерії. за якими вирізняють регіони, не визначаються чіткі кордони та єдність органів управління, не враховуються особливості протікання соціальних та економічних процесів

Продовження табл. 1.1.

Адміністративний	Б. Данилишин, С. Барзілов, А. Чернишев, В. Семиноженко, В. Максимова, І. Черленяк, М. Кляп, Ю. Макогон, С. Максименко, О. Романюк.	Адміністративно-територіальна одиниця з чітко визначеними кордонами	Визнаючи територіальну цілісність, акцентується увага на чіткості визначення меж регіону та єдності органів управління	Не враховуються особливості протікання соціальних та економічних процесів
Соціально- економічний	М. Некрасов, В. Лігов, Ю. Денисов, Л. Савельєв, Л. Шевчук, О. Коротич, В. Поповкін, М. Степанов, О. Коломієць, А Михайличенко, І Гончаренко.	Соціально-економічна підсистема національного господарства, яка характеризується не лише чіткими кордонами та якій притаманні економічна та соціальна спільність	Враховує як соціальну, так й економічну складові регіональної системи	Не завжди уточнюється наявність чітких меж регіону та єдність органів управління
Економічн	О.Ольшанська, О. Тищенко, І. Ардженовський, А. Ремезков, Е. Алаєв, Т. Мірзоєва, Я. Томашевська, В. Долятовський, Ф. Кожурін, В.Симоненко, О. Добринін, А. Єпіфанова, І. Сало, І. Школа, В. Воротін, Я. Жаліло.	Частина народно-господарського комплексу країни, яка характеризується завершеністю відтворювального процесу	Акцентується увага на особливостях протікання економічних процесів	Не завжди уточнюється наявність чітких меж регіону та єдність органів управління, не враховуються особливості протікання соціальних процесів

Джерело: розроблено автором на основі [1, 4, 12, 20, 26, 30, 66, 74, 82, 87, 107]

Як видно з даних таблиці 1.1, територіальний підхід акцентує увагу на територіальній цілісності регіону, але часто не уточнюються критерії за якими вирізняють регіони, не визначаються чіткі кордони та єдність органів управління, ігнорується соціальна та економічна складові. Адміністративний підхід, визнаючи територіальну цілісність, акцентує увагу на чіткості визначення меж регіону та єдності органів управління. Водночас, у застосуванні даного підходу доволі часто ігноруються особливості протікання економічних та соціальних процесів даної території. Щодо економічного підходу, то він акцентує увагу на особливостях протікання економічних процесів. При цьому, не завжди уточнюється наявність чітких меж регіону та єдність органів управління. Крім того, за умов застосування даного підходу ігнорується особливості протікання соціальних процесів. Соціально-економічний підхід враховує як економічну, так і соціальну складові регіональної системи, проте не завжди уточнюється наявність чітких меж регіону та єдність органів управління.

У таблиці 1.2. наведено порівняльний аналіз підходів до визначення сутності поняття «регіон».

Таблиця 1.2.

Порівняльний аналіз підходів до визначення сутності поняття «регіон»

Підхід / Ключова характеристика	Територіальний	Адміністративний	Економічний	Соціально-економічний
Системність	+	+	+	+
Територіальна цілісність	+	+	+	+

				Продовження табл.. 1.2.
Чіткість кордонів	-	+	+/-	+/-
Єдність органів управління	-	+	+/-	+/-
Врахування особливостей протікання економічних процесів	-	-	+	+
Врахування особливостей протікання соціальних процесів	-	-	-	+

Джерело: розроблено автором

Як видно з таблиці 1.2, найбільш повно висвітлює всі ключові характеристики поняття «регіон» соціально-економічний підхід, тобто саме його варто застосовувати для визначення сутності цього поняття. Водночас, варто більш точно окреслити позицію автора відносно меж регіону та наявності єдиних органів управління ним.

Сьогодні в українському законодавстві, зокрема, в Концепції державної регіональної політики та Законі України «Про стимулювання розвитку регіонів», під регіоном розуміють території АР Крим, областей, міст Києва та Севастополя [45].

Отже, на сучасному етапі досліджень регіон характеризується як складна багатофункціональна й багатоаспектна система. В європейських країнах під поняттям «регіон» розуміють, насамперед, територію, що має певний адміністративний статус і займає проміжну позицію між центральним урядом і місцевими адміністраціями. З економічних позицій, регіон — це певна інтегральна територіальна модель господарства, яка характеризується інтенсивними й різноманітними взаємозв’язками та взаємодоповнюваністю.

Із соціальних позицій, регіон виділяється серед інших територій етнічними, лінгвістичними, історичними чи іншими особливостями. З політичних позицій, регіон характеризується спільністю регіональних інтересів, подібністю соціально-політичних систем, близькістю історичних традицій тощо. Регіони (а не лише країни) виступають суб'єктами міждержавного міжрегіонального співробітництва як суверенні суб'єкти міжнародних відносин.

Підсумовуючи вище викладене, можна прийти до висновку, що регіон – це складова глобальної соціально-економічної системи, яка є найвищим ступенем в ієрархії соціально-економічних систем міжнародного, міжнародно-регіонального, державного та регіонального рівнів, межі яких не обмежуються територіально і мають змінний і рухомий характер.

Отже, на сучасному етапі розвитку регіон як суб'єкт господарювання в Україні володіє ознаками, властивими економічному агенту, виступає як учасник економічних відносин, що здійснює власне відтворення і реалізує власний інтерес (у рамках наявних повноважень) на основі привласнення умов і результатів виробництва. У регіоні як в економічному суб'єкті стягуються податки, формується і витрачається бюджет, здійснюється закупівля товарів і послуг.

Як показав аналіз ключових характеристик у визначенні поняття про регіон, у будь-якому з підходів його можна вважати цілісною системою. Системність є основним методологічним принципом сучасних наукових досліджень, що передбачає вивчення будь-яких явищ, процесів і проблем у сукупності елементів, які складають цілісну систему, зв'язків і відносин між ними. Наукові положення досліджень, що ґрунтуються на використанні принципу системності, напрацьовані та розвинуті в різноманітних галузях науки, основною з яких є наука про системи, що поєднує загальну теорію

систем та методологію їх дослідження. Ця галузь наукових знань закладає фундамент для досліджень будь-яких систем, які знаходять своє продовження та конкретизацію в суміжних галузях науки, які займаються вивченням не загальних принципів і властивостей, притаманних всім системам без винятку, а розглядають принципи і властивості конкретних систем.

Системний підхід до організації господарства має особливе значення як ефективний інструмент вирішення практичних завдань щодо визначення стратегії інноваційного розвитку соціально-економічних систем регіонів України.

Генезис системного підходу в наукових дослідженнях можна простежити ще з античних часів. Поняття про систему та дослідження різноманітних явищ з точки зору системного підходу можна знайти у працях багатьох видатних учених різних епох.

Засновником сучасної узагальненої системної концепції, що отримала назву «Загальна теорія систем», вважають американського вченого австрійського походження Людвіга фон Берталанфі. Він заснував першу в сучасній науці узагальнену системну концепцію, покликану розробляти математичний апарат опису систем різних типів і виявляти засоби інтеграції науки. Результатом появи загальної теорії систем Л. фон Берталанфі стало активне впровадження в наукових дослідженнях таких понять, як система, цілісність, елемент, структура, функція, функціонування, цілеспрямованість, мета системи, зворотній зв’язок, адаптивність тощо, а також перенесення акцентів з дослідження взаємозв’язку між частиною та цілим на виявлення взаємодії між системою та середовищем [8, С. 23—82].

У дослідженнях із системного аналізу існує достатньо велика кількість визначень поняття «система». Наприклад, В. Н. Сагатовський під системою пропонує розуміти «…скінченну множину функціональних елементів і

відношень між ними, виокремлену з середовища відповідно до певної мети в межах визначеного часового інтервалу» [101, С. 212].

Визначаючи роль системного аналізу в управлінні економікою, Ю. І. Черняк вважає, що «Система — це відображення у свідомості суб'єкта (дослідника, спостерігача) властивостей об'єктів та їх відношень у вирішенні завдання дослідження, пізнання» [132, С. 22].

Ф. І. Перегудов і Ф. П. Тарасенко трактують систему «…як множину взаємопов'язаних елементів, відокремлену від середовища і яка взаємодіє з ним як ціле» [81, С. 67—68].

В. Топоров визначає систему як сукупність елементів, організованих таким чином, що зміна, виключення або введення нового елемента закономірно відбиваються на решті елементів [125].

Л. Проданова, Д. Забаріна, посилаючись на дослідження основ загальної теорії систем, проведеного В. Садовським виокремлюють наступні підходи до визначення сутності поняття «система»:

- будь-яка сукупність перемінних, властивостей або сутностей, яка обирається (визначається) самим дослідником;

- комплекс засобів досягнення мети;

- численність елементів, що пов'язані між собою;

- комплекс елементів, що знаходяться у взаємодії;

- об'єкт, що має певні ознаки, які дозволяють його вважати системою [86, С.58].

Отже, системний підхід полягає в дослідженні будь-якого об'єкту як системного утворення, у якому вивчають властивості його елементів, а також нові якості, що виникають у результаті взаємодії, об'єднання та функціонування цих елементів у системі. Системний підхід з методологічного погляду зорієнтований на дослідження взаємодій та

механізмів, які забезпечують інтеграційні якості об’єкта, оскільки його структуру та зв’язки між елементами розглядають як основні чинники, які визначають та створюють властивості всієї системи в цілому.

Як і будь-яке фундаментальне поняття, поняття про систему краще за все конкретизується під час розгляду її основних властивостей. Ці властивості можуть бути згруповані у визначеному порядку (рис.1.1).

Перша група властивостей пов’язана з цілями системи. Перш за все, такою властивістю є цілеспрямованість – підпорядкованість діяльності системи певній цілі. По-друге, властивістю системи є пріоритет інтересів – переважання інтересів системи вищого рівня над інтересами її елементів (компонентів системи). По-третє, властивістю системи є емерджентність, згідно якої цілі елементів системи не завжди збігаються з цілями системи в цілому. По-четверте, однією з властивостей є альтернативність – пошук альтернативних шляхів досягнення цілей функціонування системи.

Друга група властивостей пов’язана з внутрішньою будовою системи. До таких властивостей відносять, перш за все, цілісність системи – первинність цілої системи по відношенню до її складових (елементів, компонентів системи). По-друге, варто відзначити таку властивість системи як структурність – тобто можливість декомпозиції системи на компоненти, встановлення зв’язків між цими компонентами. Крім того, важливими властивостями системи є ієрархічність (кожен компонент системи може розглядатися як підсистема системи вищого рівня) та порядок (розташування елементів у певній послідовності).

Третьою є група властивостей, пов’язаних зі змінами всередині системи. До таких властивостей відносять розвиток (передбачає здатність системи змінювати свій стан в часі), інтегративність (наявність системоутворюючих та системозберігаючих чинників), самоорганізація

(впорядкованість елементів одного рівня системи за рахунок внутрішніх факторів) та надійність (здатність до функціонування системи за умови виходу з ладу одного з елементів системи).

Рис. 1.1. Впорядкування властивостей системи

Джерело: розроблено автором на основі [102, 124, 132]

Четверта група властивостей пов'язана із забезпеченням ефективності функціонування системи. До таких властивостей, на нашу думку, доцільно відносити неадитивність (неможливість зведення властивостей системи до суми властивостей її елементів), мультиплікативність (ефекти

функціонування елементів системи мають властивість множення), синергетичність (перевищення ефекту від односпрямованої дії елементів системи суми ефектів від їх відособленої дії) та еквіфінальність (здатність системи досягати станів, що не залежать від вихідних умов і визначаються параметрами системи).

Остання група властивостей системи пов'язана з їх взаємодією із зовнішнім середовищем. У цьому контексті властивостями системи є взаємодія та взаємозв'язок із зовнішнім середовищем, інтерактивність (відкритість системи), комунікативність (існування складної системи комунікацій із середовищем у вигляді ієрархії) та адаптивність (здатність пристосовуватися до мінливих параметрів зовнішнього середовища).

Огляд наукової літератури засвідчив, що соціально-економічна система як різновид систем є сукупністю певних об'єктів, які взаємодіють між собою та з зовнішнім середовищем і має всі властивості, притаманні системі в цілому. Серед інших систем її вирізняє природа об'єктів (підсистем), що її формують, а також характер взаємозв'язків. Найчастіше, підсистемами соціально-економічної системи вважають економічну та соціальну підсистеми. Щодо взаємозв'язків, то вони встановлюються завдяки встановленню техніко-економічних, організаційно-правових, виробничих, соціально-трудових відносин.

Слід зазначити, що регіон має специфічну властивість, якою є просторова неподільність, а отже його можна сприймати як просторову соціально-економічну систему.

Як свідчать дослідження, просторова система як категорія, є поняттям, яке за своїм змістом є набагато ширшим, ніж поняття «територіальна система». Н. В. Павліха дає визначення просторової системи в контексті просторової взаємодії та просторового сполучення різного характеру

елементів, які цілеспрямовано функціонують у реальному просторі [77]. Це надає просторовій системі характер цілісності і взаємодії. Особливо цікавим є акцент ученого на характері цілісності просторової системи, яка є синтетичною та органічною. Поповкін В. А. представляє просторову систему як функціонально-комплексну, структурно-галузеву цілісність, що передбачає певне розміщення компонентів природного, соціального і економічного середовищ у просторі, її просторову неподільність [82]. Мельник А. Ф. стосовно просторової системи акцентує увагу на аспекті глобалізації як просторово функціональній єдності, яка є керованою та організованою [68].

Концентрація економічного простору є однією з його характеристик, яка визначається співвідношенням кількості окремих економічних процесів, що входять у всеохоплюючий процес до загальної кількості окремих процесів, які реалізуються суб'єктами господарювання.

1.2. Інноваційний простір як елемент регіонального соціально-економічного простору

Системний підхід є стрижневою категорією геоекономічної організації господарства регіонів країни, складною системою економічних, соціальних та екологічних відносин, які визначають взаємозалежність і взаємопов'язаність форм організації виробництва. Беручи до уваги той факт, що регіон, з одного боку, є соціально-економічною системою, а з іншого - має всі ознаки просторової системи, можна стверджувати, що соціально-економічний простір є головною, надзвичайно важливою категорією, яка потребує ґрунтовного дослідження.

Поняття про соціально-економічний простір утворилось шляхом поєднання провідної категорії «простір» з ознакою «соціально-економічний» і враховує смислове наповнення цих семантичних компонентів. З огляду на це, варто зосередити увагу, перш за все, на встановленні сутності категорії «простір» [48].

Слід зазначити, що введене у науковий обіг ще філософами античності, поняття простору досі не має загальноприйнятого визначення сутності й змісту та викликає дискусії серед провідних учених, які вживають його в різних сферах суспільної діяльності. Розглядаючи еволюцію поняття простору в історії наукової думки можна навести такі його характеристики (табл.1.3).

Таблиця 1.3.

Характеристики простору в історії наукової думки

Автор	Визначення	Ключова характеристика
Платон	Вмістилище тіл та інтелігібельної матерії	Абсолютність
Демокріт, Епікур	Порожнеча, що містить в собі реально існуючі матеріальні об'єкти і яка є абсолютною, завжди й усюди є однаковою та нерухомою	Порожність, матеріальність, абсолютність, однорідність, нерухомість
Арістотель	Місце, в якому перебувають тіла	Матеріальність
Г. Лейбніц	Порядок існування об'єктів	Впорядкованість
І. Ньютон	Пусте абсолютне вмістилище, в якому розташовуються всі тіла як щось зовнішнє по відношенню до нього	Порожність, абсолютність, незалежність
І. Кант	Форма всіх явищ зовнішніх почуттів, суб'єктивна умова чуттєвості, за якої можливим є тільки зовнішнє спостереження	Суб'єктивність

		Продовження табл. 1.3.
А. Ейнштейн	Невід'ємне від матерії, що знаходиться з нею в універсальній залежності, в якій він втрачає самостійність і виступає як сторона одного єдиного різноманітного цілого	Залежність, підпорядкованість цілому

Джерело: систематизовано автором на основі [56; 97; 101; 137]

Отже, з таблиці 1.3. видно, що думки учених не відрізняються одностайністю щодо того, чи є простір окремою сутністю (незалежною категорією), чи лише формою існування матерії (є залежним, підпорядкованим цілому). Крім того, дискусії продовжуються навколо визначення характеру простору – чи він є суб'єктивним або об'єктивним. Ці дискусійні питання й досі є невирішеними.

Водночас, сучасні науковці мають спільну думку щодо того, що простір характеризує співіснування об'єктів, їх протяжність і структурність, взаємне розташування.

Отже, у філософському контексті поняття «простір» визначається як протяжність, вмістилище, в якому розташовані предмети і відбуваються події. Згідно довідкової літератури філософського спрямування, простір «виражає порядок розташування одночасно існуючих об'єктів» та є «загальним для всіх переживанням, що виникає завдяки органам почуття» [110; 129, с.80].

Поняття «простір» тісно пов'язане зі структурністю матерії, здатністю її ділитися на частини, адже саме ця властивість дозволяє виділити складові частини об'єкту, розглянути їх взаємне розташування та взаємну координацію, що й формують простір як такий.

Сучасні науковці виокремлюють три напрями розуміння феномену поняття «простір»:

об’єктивний напрям - простір є об’єктивною картиною світу, тобто сукупністю зовнішніх об’єктів;

суб’єктивний напрям - простір є суб’єктивним відбиттям реальності;

діяльнісний напрям - простір створюється діяльністю суб’єктів та виявляється сукупністю вчинків, навичок, практичних дій [120; 122; 135].

У цьому контексті найбільш прийнятним є твердження А. Цимбалару, згідно якого простір виступає як форма існування об’єктивної реальності, що виражає відносини між існуючими суб’єктами, визначає порядок їх розташування, щільність, площину, структуру та характеризує всі форми і траєкторії руху матерії [130].

Найчастіше до загальних властивостей простору відносять:

- об’єктивність існування і незалежність від свідомості людини;
- суб’єктивність сприйняття;
- абсолютність;
- нерозривний зв'язок із часом та рухом матерії;
- залежність від структурних відносин та функціонування у системах;
- протяжність, тобто наявність ряду елементів та їх співіснування;
- зв’язаність та неперервність;
- тривимірність тощо.

Простір кожної окремої системи принципово незамкнений та безперервно переходить у простір іншої системи, яка може відрізнятися за певними локальними властивостями [48].

Варто відзначити, що з точки зору системного підходу поняття «простір» є дуже подібним до поняття «середовище». Водночас, між ними є низка відмінностей. Перш за все, якщо середовище – це статичне поняття, то простір вирізняється своєю динамічністю. По-друге, якщо середовище існує

незалежно від дій суб'єктів як даність, то простір є результатом їхньої діяльності.

Конкретизація змісту поняття «простір» обумовлює виділення різних його видів, зокрема економічного та соціального просторів, що формують у своїй єдності та діалектиці соціально-економічний простір. Як зазначає С. Назаренко, знання про соціальний та економічний простір та особливості його формування сприяють більш повному залученню його в управлінську діяльність в якості додаткового ресурсу [71].

Таке твердження можна вважати повною мірою справедливим з огляду на те, що саме вивчення соціально-економічного простору та його складових дає найбільш вичерпне та точне уявлення про дійсність, наявність зв'язків та відносин, притаманних об'єктам, що функціонують в його межах [28].

У сучасних умовах поняття «економічний простір» та «соціальний простір» виступають ключовим категоріальним апаратом багатьох наук, зокрема, соціального та регіонального менеджменту, державного управління тощо. Водночас, змістовне наповнення цих понять, а також їх використання в ході наукових досліджень потребує уточнення та наукового обґрунтування [28].

Слід зазначити, що найбільш часто уживаним є поняттям про економічний простір, яке охоплює відносини та взаємозв'язки, що виникають під час здійснення господарської діяльності. Як справедливо зазначає Ю. Павлюк, розширення меж вживання поняття про простір у господарській діяльності обумовлене набуттям ним практичного господарського сенсу у виразі єдиного економічного простору [78].

Ідея просторового розвитку економіки є відносно новою. Так, відомий німецький географ-економіст А. Льош у своїх дослідженнях наводить

ґрунтовні доводи щодо використання в економічних обґрунтуваннях понять, пов’язаних з вивченням простору [60].

Науковці дають різні визначення поняття «економічний простір»:

- сукупність економічних інститутів (виробничих, трудових, фінансових тощо), а також наявність необхідних функціонуючих між ними зв’язків, які впроваджуються на окремій території в масштабах макрорегіонального, міжрегіонального, національного і глобального рівнів (О. Макарський [63], М. Фащевський, Л. Чернюк [128], О.Ольшанська [73], О.Ткач [122]);

- територія, що вміщує безліч об’єктів і зв’язків між ними (населені пункти, промислові підприємства, об’єкти транспортної інфраструктури, рекреаційні площі (О. Гранберг [26]);

- частина реального простору, що зумовлена взаємодією матеріальних систем різних ієрархічних рівнів, яка відбувається в процесі господарської діяльності людини і визначається через її характеристики (Т. Пепа [80]);

- середовище, в якому існують, функціонують і взаємодіють населення, суб’єкти господарювання та органи управління. (В.Василенко [16]);

- система розташування об’єктів, що забезпечують господарську діяльність в межах певної території (Ю.Стадницький, І. Комарницький, О.Товкан [91]);

- простір, утворений не тільки фізичними та юридичними суб’єктами діяльності, які для реалізації своїх економічних потреб і інтересів вступають в економічні відносини, та простір, утворений фізичними й нефізичними об’єктами, що є джерелами економічних інтересів та відносин (С.Шульц [136]);

- динамічна система, яка включає потоки наявних ресурсів розвитку (трудові ресурси, інформація, виробничі сили) та інфраструктурні об'єкти (інженерні, комунікаційно-інформаційні, культурні), якими рухаються ці потоки (А. Мазур [62]).

Отже, науковці по різному трактують поняття про економічний простір. Деякі з них концентрують увагу на елементах економічного простору – якими виступають або суб'єкти, або об'єкти, або одночасно суб'єкти та об'єкти, між якими виникають певні відносини та взаємозв'язки, проте не уточнюють яким є характер їх взаємодії. Інші, навпаки, акцентують увагу на тому, що взаємозв'язки та відносини між елементами економічного простору відбуваються в рамках здійснення господарської діяльності, натомість не конкретизують елементи цього простору [48].

Усе вищезазначене дає можливість дійти висновку, що найбільш повно зміст поняття про економічний простір можна розкрити через такі характеристики:

- наявність суб'єктів – активних учасників простору (інститутів, населення, суб'єктів господарювання, органів влади);

- наявність об'єктів – джерел виникнення взаємовідносин між суб'єктами;

- наявність відносин та взаємозв'язків між суб'єктами та об'єктами в контексті здійснення господарської діяльності.

Слід зазначити, що останнім часом відбувається трансформація наукових поглядів, внаслідок чого пріоритети наукових досліджень змінюються на користь соціального простору як фундаменту соціально-орієнтованої економіки.

Водночас, деякі науковці звертають увагу на недостатній рівень концептуального і термінологічного розроблення уявлень про соціальний

простір як про одну з форм просторового розвитку з позицій конкретних суспільних наук [78; 90]. Поняття «соціальний простір» уперше було запропоновано Ф. Тенісом, німецьким філософом і соціологом, наприкінці XIX ст. Саме цьому вченому належить сформоване визначення соціології як науки, що вивчає взаємини людей у просторі та у часі. Ідеї, розгляд яких започатковано у роботах Ф.Теніса, розвинув Г. Зіммель. Він охарактеризував соціальний простір як бездієву форму, існуючу лише завдяки енергії діяльності окремих соціальних суб'єктів [46] .

Е. Дюркгейм визначав соціальний простір як певну надіндивідуальну, об'єктивно існуючу реальність, яка пов'язана з усвідомленням індивідуального простору і часу індивідом та його взаємодіями [38].

Найбільш докладно до аналізу соціального простору підійшов французький соціолог П. Бурдьє, який представив соціальний простір як раціонально сконструйовану діаграму, поля взаємодії, руху різних видів капіталу (символічного, соціального тощо). На його думку соціальний простір представляє собою ансамбль різного типу полів, у тому числі релігійних, економічних, політичних, етнічних, культурних тощо. У кожному такому полі існують свої закони і правила взаємодії. Причому вони не розчиняються у величезному соціальному просторі суспільства, а навпаки, утворюють його [28]. Отже, соціальний простір П. Бурдьє представляв як сукупність об'єктивних відносин між індивідуальними (людьми) та колективними агентами (соціальні групи), що функціонально пов'язані між собою за допомогою спільних полів і соціальних практик [12].

Базуючись на вченні П. Бурдьє, соціальний простір розглядали такі науковці, як Е.Гідденс, М.Кастельс. О. Котуков визначає соціальний простір як сферу взаємодій соціальних агентів (індивідуальних і колективних), структуровану певним чином за ступенем інтенсивності взаємодії між його

окремими елементами, яка виробляє стійкі норми, звичаї, традиції, правила, норми, що детермінують форми взаємодії індивідів всередині нього [56]. Це визначення, на нашу думку, найбільш повно характеризує поняття «соціальний простір» та його змістове наповнення [28].

Спільні риси соціального та економічного простору досить докладно розглянуто в роботі С. Назаренко. Автор стверджує, що як соціальному, так й економічному просторам властива обумовленість (залежність від певних об'єктивних обставин), перехрестя процесів (єдність економічних та соціальних відносин), консолідація (спільність базових інтересів, поєднання задля їх досягнення), гармонізація (неможливість прогресу без розвитку культури) та функціонування в інформаційному та комунікаційному середовищі [72].

Водночас, економічний та соціальний простір мають певні відмінності. Так, суб'єкти економічних відносин далеко не завжди співпадають із соціальними агентами, які вступають в соціальні відносини в межах соціального простору [28].

Для економічного простору притаманні відносини та взаємозв'язки, що прийнято називати економічними, тобто взаємозв'язки з приводу здійснення господарської діяльності. Відносини, що протікають в соціальному просторі та формують його, є важливою формою вияву соціальних тривалих, сталих, системних, поновлюваних, різноманітних за змістом зв'язків.

Критерієм оптимальності взаємовідносин між суб'єктами в економічному просторі найчастіше виступає економічна доцільність (яка найчастіше виступає як максимізація прибутку). Щодо соціального простору, то взаємовідносини, що його характеризують, будуються з використанням критерію балансу інтересів [48].

На нашу думку, говорити про пріоритетність соціального чи економічного простору є недоцільним, адже вони в поєднанні формують єдиний соціально-економічний простір [28].

Розглядаючи регіональний соціально-економічний простір або простір регіону, слід зазначити, що це багатовекторне формування, що охоплює низку складових, які сформувались та функціонують на певній, чітко окресленій території, що дозволяє вирішити конкретні соціальні, економічні та екологічні проблеми та досягти певних цілей регіонального розвитку.

Аналіз джерел, присвячений вивченню проблеми соціально-економічного простору регіону [27; 61; 74] дозволяє зробити такі висновки:

- соціально-економічний простір відображає систему економічних та соціальних зв'язків та відношень між суб'єктами (підприємствами, організаціями, інститутами, суспільними організаціями, суспільними групами та окремими особистостями);

- зв'язки та відношення між суб'єктами соціально-економічного простору базуються на здійсненні господарської діяльності та задоволенні соціальних потреб суспільства;

- соціально-економічний простір є структурованою системою, що пов'язана з акумулюванням ресурсів (виробничих, фінансово-інвестиційних, науково-технічних, інформаційних тощо), необхідних для безперебійного здійснення різних видів господарської діяльності суб'єктів простору та задоволення соціальних потреб суспільства, а також їх ефективним розподілом та використанням;

- соціально-економічний простір – місце перетинання усіх учасників процесів функціонування та розвитку регіону як відкритої складної соціально-економічної системи;

- соціально-економічний простір завжди має певні особливості залежно від конкретного регіону (регіональні особливості);

- соціально-економічний простір є органічним поєднанням економічної та соціальної складових та окремих елементів, та функціонує на принципах їхньої тісної взаємодії;

- соціально-економічний простір регіону характеризується як показниками економічного, так і соціального характеру.

Слід зазначити, що існує безліч теорій формування соціально-економічного простору регіону, проте більшість з них передбачає провідну роль інновацій як одного з найвагоміших каталізаторів розвитку регіональної соціально-економічної системи. Саме тому інноваційний простір як одна з найвагоміших складових соціально-економічного простору заслуговує на підвищену увагу [28].

Слід зазначити, що виділення інноваційного простору відбувається в рамках класифікації простору за соціальною та економічною компонентами. За цією ознакою пропонуємо виокремлювати такі складові соціально-економічного простору:

- організаційно-виробничий простір, який виникає під час організації та здійснення виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг суб'єктами господарської діяльності як просторові взаємини між ними та їхніми контрагентами;

- природно-ресурсний простір – характеризує просторове розміщення постачальників природних та інших ресурсів та взаємини, що виникають між ними та суб'єктами простору з приводу їх залучення у господарську діяльність;

- законодавчо-правовий простір – формується взаємозв'язками та взаємовідносинами, що виникають між суб'єктами та об'єктами

правовідносин, правотворчості та правозастосування в межах конкретного регіону;

- фінансово-інвестиційний простір – характеризується фінансово-інвестиційними взаємовідносинами між суб'єктами простору з приводу залучення та використання фінансових та інвестиційних ресурсів;

- споживчо-ринковий простір являє собою сукупність взаємозв'язків та відносин між суб'єктами, що забезпечують пропозицію певних товарів та послуг, та їх споживачами;

- інфраструктурний простір – сукупність об'єктів виробничої та невиробничої інфраструктури та взаємовідносин, що виникають з приводу їхнього використання;

- соціокультурний простір – характеризує підпорядкованість дій суб'єктів простору сформованим морально-етичних нормам, традиціям, цінностям;

- геополітичний простір – характеризується просторовим розташуванням регіону та особливостями, які цим обумовлені;

- інформаційний простір – сфера суспільного життя регіону, в якій інформаційні комунікації відіграють провідну роль;

- освітньо-інтелектуальний простір – характеризує відносини між суб'єктами освітньої діяльності, забезпечуючи соціальну та особистісну значущість результату удосконалення здібностей і поведінки її суб'єктів;

- екологічний простір – характеризується взаємовідносинами між суб'єктами простору щодо збереження та відновлення навколишнього середовища регіону;

- інноваційний простір – характеризується відносинами між суб'єктами простору з приводу розроблення, впровадження та дифузії інновацій [28].

Класифікація соціально-економічного простору регіону за цією та іншими ознаками наведена на рисунку 1.2.

Слід відзначити, що різні елементи складових соціально-економічного простору регіону можна розподілити на два основні типи за включенням до певної складової простору. За цією ознакою доцільно виокремити одиничний простір, який входить повною мірою виключно до соціального або до економічного компоненту простору та комплексний простір, який входить частково до соціального, а частково до економічного компоненту простору [28].

Одиничний простір як складову соціально-економічного простору або частини комплексного простору можна класифікувати за ознакою орієнтації на соціально-орієнтований та економічно-орієнтований простір [28].

Комплексним простором є інноваційний простір – поняття, яке поєднує в собі дві категорії «простір» та «інновація». З огляду на те, що поняття простору було докладно розглянуто вище, слід зупинитись на вивченні сутності поняття «інновація» [28].

В основному у дослідженнях щодо визначення поняття про інновацію автори виокремлюють чотири основні підходи до розуміння його сутності:

- інновація як процес, який через практичне використання ідей і винаходів приводить до створення кращих за своїми властивостями виробів, технологій та послуг;
- інновація як система технічних, виробничих і комерційних заходів, що призводять до появи на ринку нових і поліпшених промислових процесів та устаткування;
- інновація як суттєва зміна кількісних та якісних характеристик сфер виробництва та споживання;

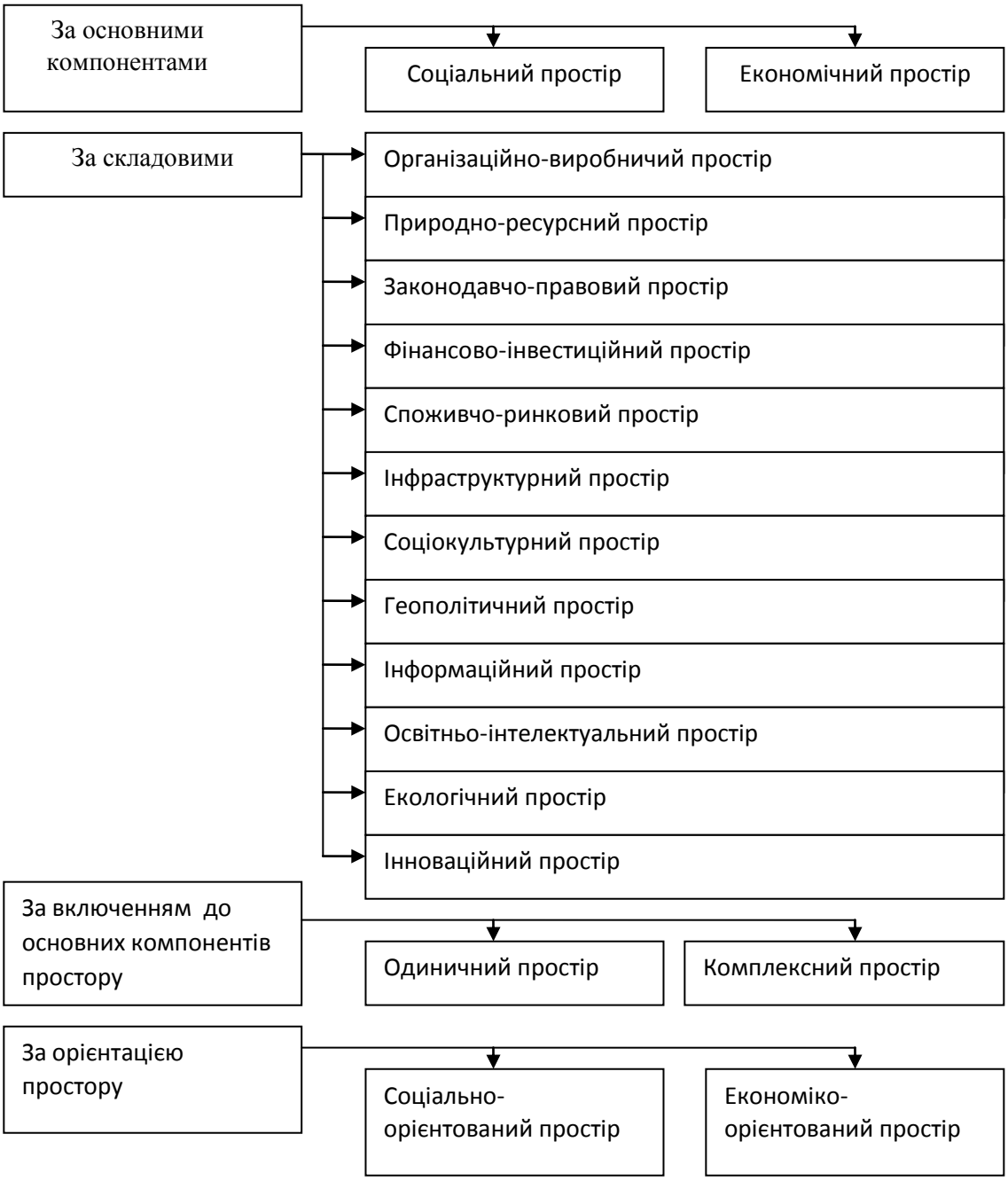

Рис. 1.2. Класифікація регіонального соціально-економічного простору

Джерело: побудовано автором

- інновація як кінцевий результат діяльності (інноваційної), втілений у вигляді новітнього або вдосконаленого продукту, нових послуг, що мають ринковий попит або соціально-економічну значимість для суспільства [15].

Варто відзначити, що доцільним є формування комплексного підходу до визначення сутності інновацій, згідно якого це поняття пропонується визначати як процес, який шляхом реалізації системи злагоджених дій та заходів стосовно розроблення та впровадження нових ідей сприяє створенню нових продуктів, виробничих та управлінських технологій, що забезпечують прогресивні зміни у сферах виробництва та споживання кількісного та якісного характеру [28].

Інноваційний простір виконує як функції, що є загальними для будь-яких елементів простору, так і ряд специфічних, притаманних лише йому функцій.

До загальних функцій елементів інноваційного простору варто віднести:

– розподільчу функцію (розподіл певних ресурсів, у даному випадку інноваційних, між суб’єктами простору регіону);
– координуючу функцію (впорядкування взаємодій між суб’єктами простору з приводу формування та впровадження інновацій);
– інформаційну функцію (забезпечення існування інформаційно-комунікативних потоків, пов’язаних з розповсюдженням та дифузією інновацій);
– регуляторну функцію (простір, сформований діючими інститутами та ринковими механізмами регулювання, визначає спрямованість діяльності суб’єктів господарювання) [48].

Крім перерахованих загальних функцій, інноваційний простір виконує специфічні функції, що тісно переплітаються з функціями інновацій:

- перетворюючу функцію (інноваційний простір дозволяє поєднати теоретичні дослідження з практичним втіленням їх реалізації);
- стимулюючу функцію (в інноваційному просторі формується поштовх до регіонального розвитку через матеріальну зацікавленість його суб'єктів);
- відтворювальну функцію (саме в інноваційному просторі створюються та розповсюджуються інновації, що є джерелом економічного зростання, а отже змінюється структура ВРП на користь більш наукомісткої продукції);
- соціальну функцію (реалізація взаємовідносин в інноваційному просторі сприяє насиченню ринку товарами і послугами нової якості, що призводить до зміни рівня життя населення регіону) [28].

Слід відзначити, що всі перераховані функції виконуються інноваційним простором шляхом реалізації існуючих в ньому взаємозв'язків та взаємовідносин. У цьому контексті взаємозв'язки та взаємовідносини мають такі види:

- внутрішні (зв'язки між суб'єктами інноваційного простору з приводу впровадження інновацій);
- мережеві (зв'язки між суб'єктами різних елементів простору з метою забезпечення безперебійного протікання інноваційного процесу);
- міжпросторові (зв'язки між елементами соціально-економічного простору регіону та елементами соціально-економічного простору інших регіонів) [14].

З точки зору формування та забезпечення функціонування інноваційного простору найбільший інтерес представляють мережеві зв'язки, тобто зв'язки з іншими складовими регіонального соціально-економічного простору (рис.1.3). При цьому, зв'язки можна класифікувати за спрямованістю на вхідні зв'язки (тобто, ті зв'язки, які сприяють формуванню та розвитку даного простору) та вихідні (зв'язки між даним простором та іншими, формуванню та розвитку яких він сприяє) [28].

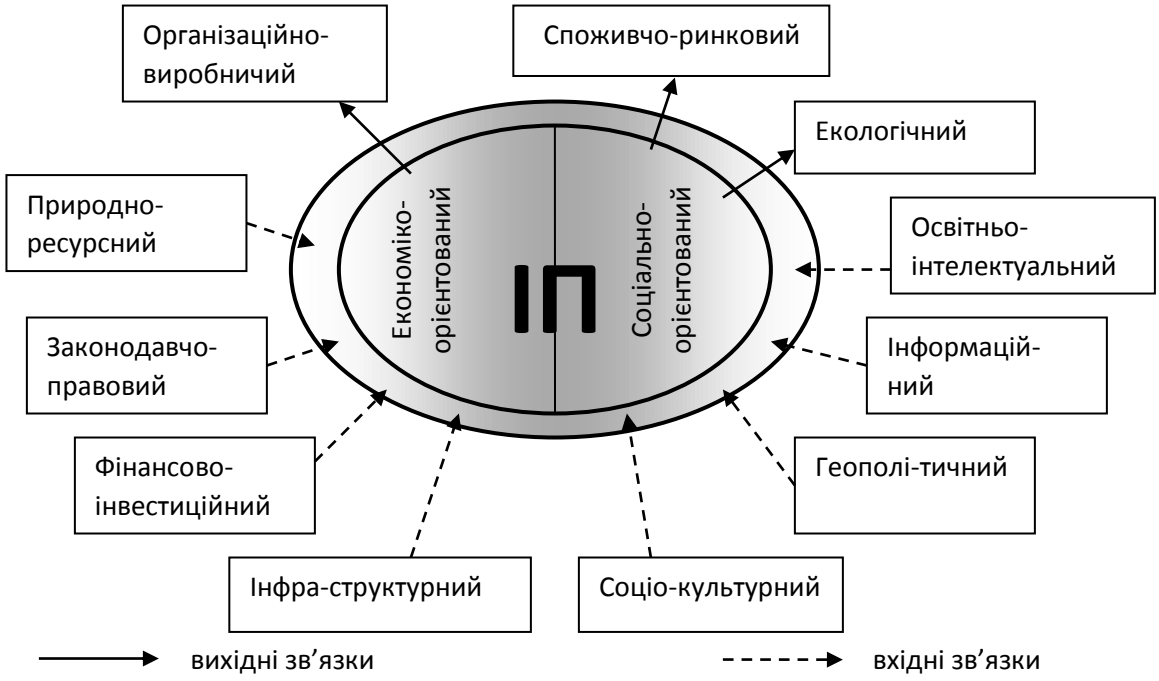

Рис. 1.3. Мережеві зв'язки інноваційного простору з іншими складовими регіонального соціально-економічного простору

Джерело: побудовано автором на основі [28]

Формування інноваційного простору взаємопов'язано з такими складовими регіонального соціально-економічного простору, як природно-ресурсний, законодавчо-правовий, фінансово-інвестиційний,

інфраструктурний, соціокультурний, геополітичний, інформаційний, освітньо-інтелектуальний, які або сприяють формуванню інноваційного простору, або стримують його розвиток. Організаційно-виробничий, споживчо-ринковий та екологічний простори навпаки формуються під впливом інноваційного простору регіону [28].

1.3. Методичний підхід дослідження та аналізу формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону

Складність і масштабність процесів розвитку соціально-економічних систем регіонів у координатах інноваційного простору дає можливість знаходити все нові мало досліджені аспекти проблеми збільшення інноваційної активності регіонів та продовжувати наукові дослідження.

Складові соціально-економічного простору регіону можуть змінюватись (розвиватись, скорочуватись) з різною швидкістю в якісних і кількісних характеристиках, тому їх належне структурування дозволить нівелювати суміжні проблеми міжрівневої взаємодії та наповнення складових. Отже, значне місце посідає інноваційність соціально-економічного простору регіону, що полягає у сприянні його інфраструктури щодо впровадження інновації, здатності суб'єктів господарювання здійснювати інноваційну діяльність, а споживачів сприймати і використовувати якісно нові товари та послуги [115].

На пріоритет формування інноваційного простору вказують всі сучасні законодавчі та нормативні документи, найбільш регламентують здійснення інноваційної діяльності Закони України «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про затвердження Положення про здійснення моніторингу виконання інноваційних проектів за

пріоритетними напрямами діяльності технологічних парків» (від 17.04.03 р. № 245) та інші.

Розуміння просторової складової інноваційного розвитку соціально-економічної системи регіону дозволить чітко виявити коло об'єктів та суб'єктів формування інноваційного простору, механізми та дії окремих інструментів, зв'язки та взаємовідносини та спрогнозувати можливі наслідки. Процеси всередині інноваційного простору складаються з послідовної або одночасної зміни суміжних складових соціально-економічного простору регіону.

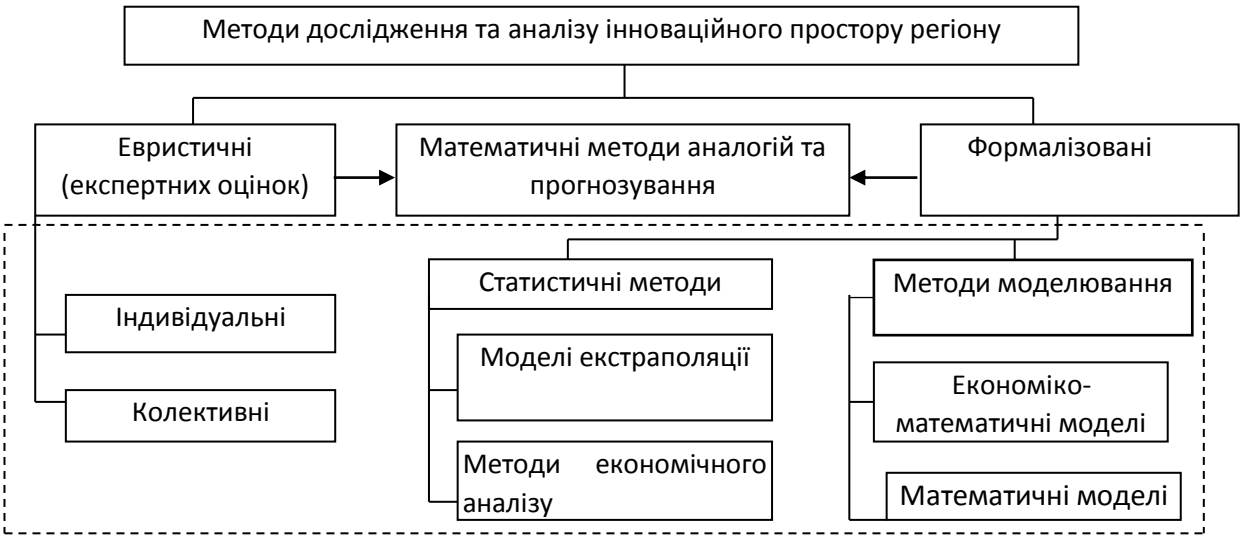

Рис. 1.4. Класифікація методів дослідження та аналізу інноваційного простору соціально-економічної системи регіону

Джерело: побудовано автором [115].

Для дослідження та аналізу формування розвитку інноваційного простору соціально-економічної системи регіону необхідним є використання сукупності методів дослідження, класифікацію та алгоритм взаємодії яких представлено на рис.1.4.

На основі аналізу методів дослідження та сфер їхнього застосування, слід відзначити, що кожен з них має певні обмеження щодо можливості використання з огляду на притаманні йому недоліки.

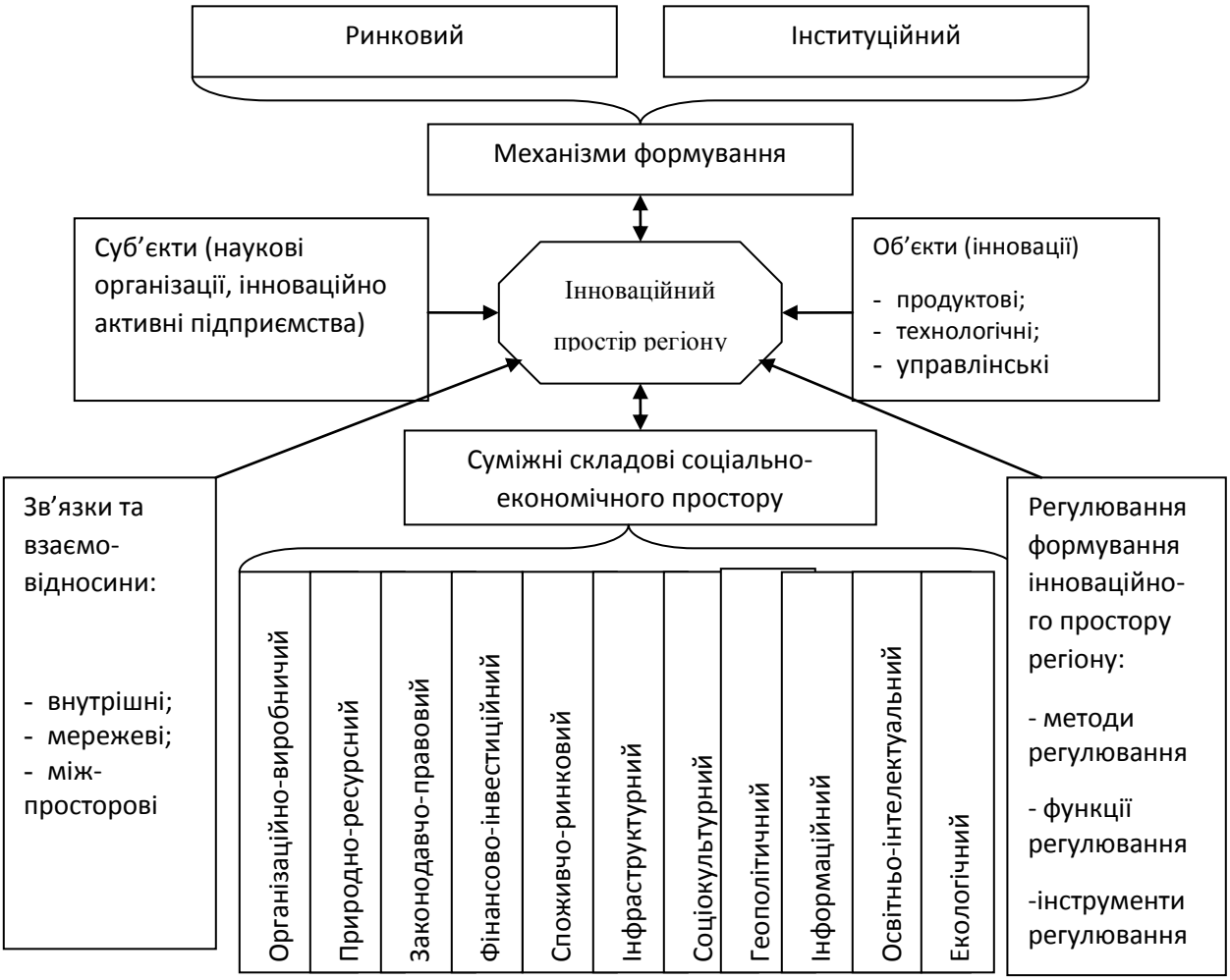

Рис.1.5. Методичний підхід дослідження та аналізу формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону

Джерело: побудовано автором [115].

Враховуючи це, необхідним стає розроблення такого методичного підходу у дослідженні формування інноваційного простору соціально-

економічної системи регіону (рис.1.5), який сприяв би прийняттю обґрунтованих управлінських рішень під час застосування його в практиці господарювання у регіонах та з метою усунення або максимально-можливої мінімізації недоліків методів дослідження інноваційного простору, описаних у наукових джерелах.

Розроблений та запропонований підхід у дослідженні формування інноваційного простору в регіоні базується на аналізі шести елементів:

- суб'єкти формування інноваційного простору регіону;
- об'єкти формування інноваційного простору регіону;
- зв'язки та взаємовідносини в процесі формування інноваційного простору регіону;
- методи та функції регулювання формування інноваційного простору регіону;
- механізми формування інноваційного простору регіону;
- суміжні складові соціально-економічного простору регіону.

Послідовність аналізу та оцінювання формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону наведено на рис. 1.6. Запропонований алгоритм включає ряд етапів, які мають виконуватись послідовно, що забезпечить підвищення ефективності їхнього протікання.

На першому етапі визначається мета формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону. Вона є єдиною цільовою установкою, досягненню якої підпорядковано весь процес формування. Слід відзначити, що метою є створення умов для прискореного соціально-економічного розвитку регіону.

На другому етапі здійснюється оцінювання факторів формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону, здійснення

якого дає змогу дійти висновку про ефективність формування інноваційного простору.

При цьому, оцінювання всіх показники запропоновано розподілити на три групи, зокрема:

- оцінювання внутрішніх факторів формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону;
- оцінювання зовнішніх факторів формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону;
- моделювання взаємозв'язку між внутрішніми та зовнішніми факторами формування інноваційного простору соціально-економічної регіону.

На основі оцінювання перерахованих показників на третьому етапі послідовності відбувається оцінювання соціальних, економічних та синергетичних ефектів, що виникають в результаті формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону.

Соціальні ефекти визначаються на основі розрахунку показників, що базуються на соціальних результатах від формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону. Соціальний ефект проявляється у зниженні рівня безробіття, підвищенні добробуту населення, рівня та якості його життя, а також у розвитку соціальної сфери, в тому числі соціальної інфраструктури. Економічні ефекти залежать від зміни показників, які визначаються у вартісному вираженні для всіх видів результатів і витрат. Економічний ефект від формування інноваційного простору регіону проявляється, перш за все, в якісних параметрах розвитку регіону: збільшення ВРП, підвищенні рівня оплати праці у регіоні, а також у стимулюванні розвитку тих галузей та підприємств, за рахунок яких здійснюється

підвищення надходжень до державного і місцевих бюджетів, інвестицій тощо.

Синергетичні ефекти виникають в ході взаємовідносин під час формування регіонального інноваційного простору. Тут варто звернути увагу на сутність поняття «синергія», адже саме вона породжує ці ефекти.

Слово «синергія» походить з грецької мови: «synergos» означає «разом діючий, погоджений, спільний». Наука, яка вивчає синергію, називається синергетикою. Залежно від сфери досліджень синергії, синергетику тлумачать по-різному, однак у всіх випадках вона пов'язана із вивченням спільної, об'єднаної дії певних елементів системи. Синергетика є міждисциплінарною наукою. Вона притаманна філософії, фізиці, хімії, математиці, економіці, біології, медицині, психології, гідродинаміці [139].

У широкому розумінні синергетика – це науковий напрямок, який вивчає процеси утворення і колективних взаємодій об'єктів (елементів, підсистем):

а) у відкритих системах при різних умовах;

б) що супроводжуються інтенсивним обміном речовини і енергії підсистем із системою і системи з оточуючим середовищем;

в) що характеризуються самодоцільністю (відсутністю жорсткої детермінації ззовні) поведінки об'єктів (підсистем), які поєднуються з їх взаємодією; результатом мають упорядкування, самоорганізацію, зменшення ентропії, а також еволюцію системи [47].

Синергетичний ефект виникає в результаті поєднання соціального та економічного ефектів, що виникають в результаті взаємозв'язку між внутрішніми та зовнішніми факторами формування інноваційного простору регіону саме завдяки дії синергії.

На четвертому етапі передбачається визначення комплексного ефекту взаємодії інноваційних просторів соціально-економічних систем регіонів.

З врахуванням результатів попереднього оцінювання на п’ятому етапі розробляються заходи та обираються методи й інструменти формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону.

До шостого етапу відноситься проведення організаційної діяльності, а саме:

І підетап – створення інформаційної бази для формування інноваційного простору регіону;

ІІ підетап – вивчення нормативно-правового забезпечення формування інноваційного простору регіону;

ІІІ підетап – оцінювання попиту та пропозицій інновацій в межах регіонального інноваційного простору;

ІV підетап – аналіз факторів внутрішнього середовища формування інноваційного простору регіону;

V підетап – аналіз зовнішніх факторів формування інноваційного простору регіону;

VI підетап – оцінювання результатів для регіону при формування інноваційного простору регіону.

Слід розкрити призначення та основні завдання кожного підетапу організаційної діяльності (складових системи організаційної діяльності), спрямованої на формування інноваційного простору в соціально-економічній системі регіону.

І. Створення інформаційної бази для формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону.

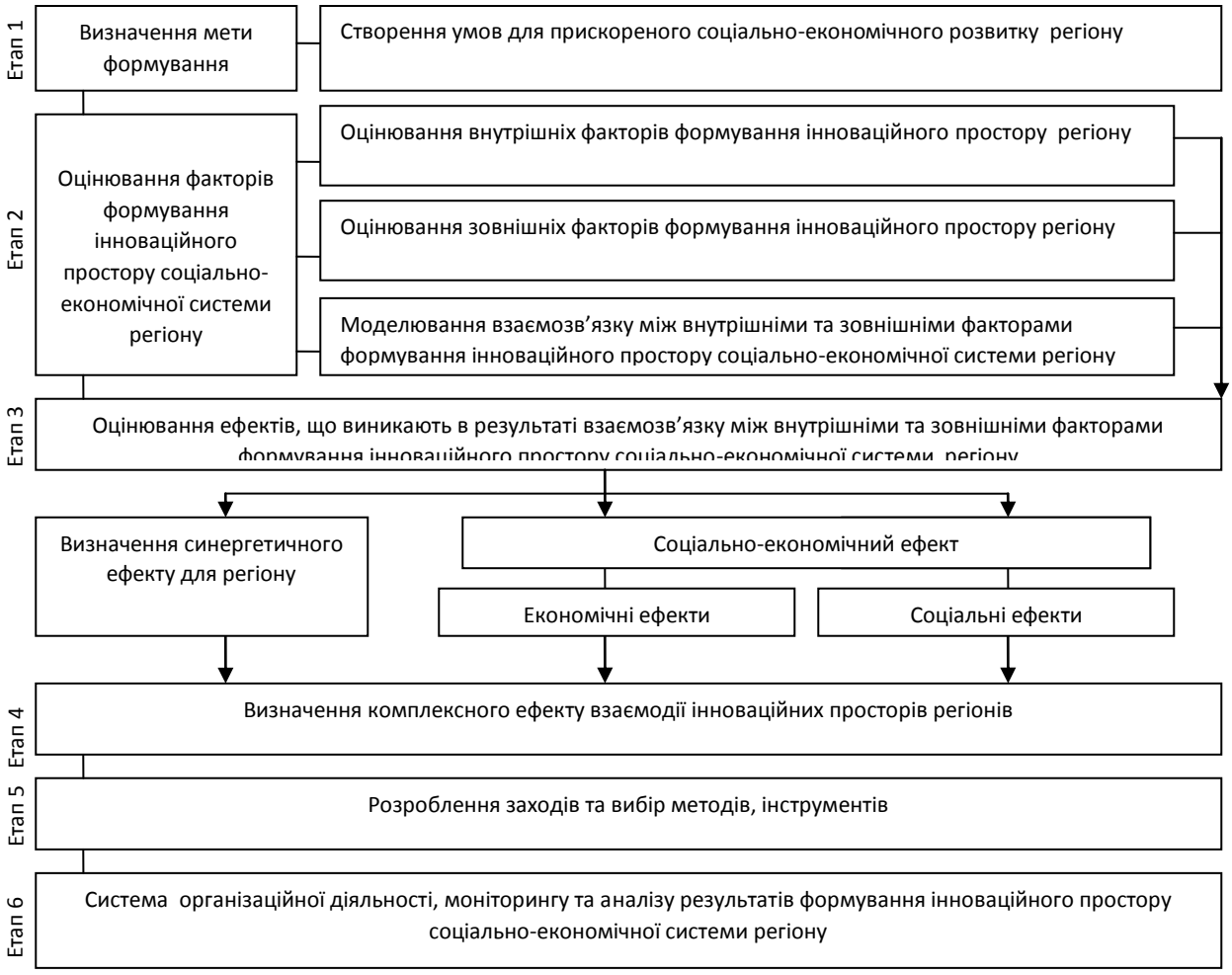

Рис.1.6. Послідовність формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону.

Джерело: побудовано автором [115].

Виділення даного етапу пов'язано з необхідністю накопичення, аналізу, поширення інформації, створення інформаційної бази даних інноваційних процесів у регіоні (стан інноваційної інфраструктури, рівень розвитку та результати інноваційної діяльності та інноваційного потенціалу).

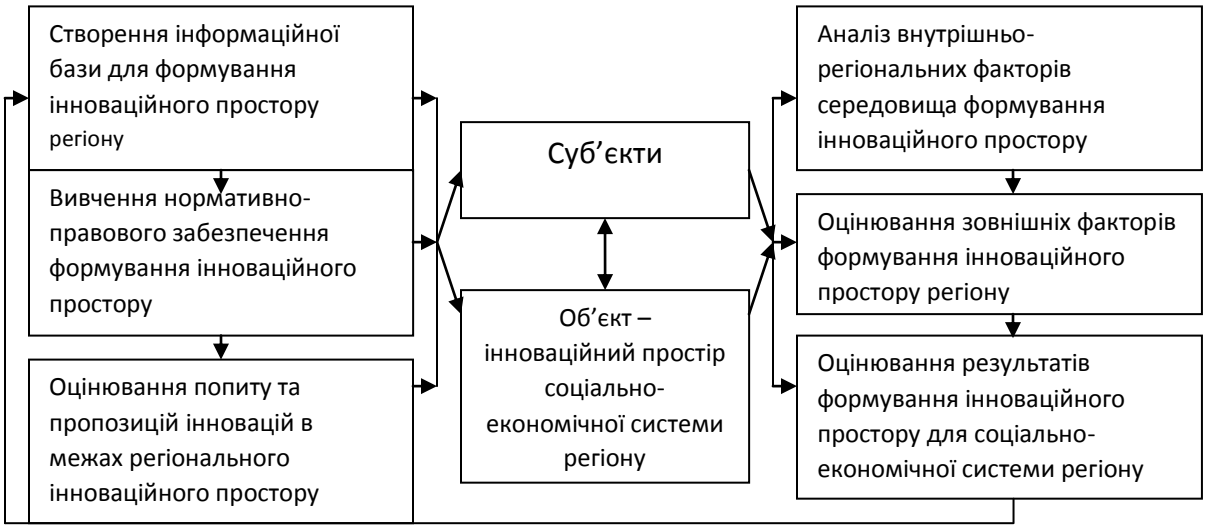

Рис. 1.7. Організаційні етапи формування інноваційного простору в соціально-економічній системі регіону

Джерело: побудовано автором [115].

Окрім того, на цьому етапі відбувається і формування інноваційного простору, який будується з урахуванням інноваційних можливостей регіону, систематизація інформації про перебіг інноваційних процесів у регіоні. Основними завданнями даного етапу є:

- накопичення зовнішньої інформації:
- нормативно-правові акти України;
- програми та проєкти різних рівнів;
- дослідно-експериментальна робота регіонів;
- наукові дослідження в інноваційній сфері тощо;
- накопичення внутрішньої інформації:
- інноваційні проекти та програми, що реалізуються в регіоні;
- результати інноваційної діяльності у регіоні.

- поширення інформації:

- під час проведення науково-методичних заходів, семінарів, конференцій, круглих столів;

- у вигляді публікації посібників, підручників та аналітичних звітів;

- під час формування інформаційно-методичних матеріалів;

- веб-ресурси.

II. Вивчення нормативно-правового забезпечення формування інноваційного простору.

Основне призначення даного етапу полягає у визначенні наявного нормативно-правового забезпечення щодо організації і проведення інноваційної діяльності у межах регіону.

Завдання, які передбачено реалізувати на даному етапі:

- розроблення положень, програм, планів, інструкцій, що регламентують формування інноваційного простору в регіоні;

- науково-методичне консультування щодо розроблення концепцій, програм дослідно-експериментальної роботи, іншої документації;

- укладання угод про співпрацю з науковими, науково-методичними, культурно-освітніми закладами й установами, що надають допомогу у проведенні інноваційної діяльності в межах регіону.

III. Оцінювання попиту та пропозицій інновацій в межах регіонального інноваційного простору.

На цьому етапі відбувається співставлення та аналіз поточної інформації про перебіг інноваційної діяльності.

IV. Аналіз внутрішньо-регіональних факторів середовища формування інноваційного простору регіону.

Даний етап пов'язаний з виявленням внутрішніх факторів розвитку інноваційного простору регіону:

- управлінські − здатність до інновацій, змін, перебудови; наявність управлінських структур;
- техніко-технологічні − орієнтація на розвиток сучасних технологій і потреб ринку в нових продуктах;
- економічні − наявність фінансових можливостей, прибутковість інноваційних проектів;
- соціальні – ставлення, очікування та реакція населення на введення в організації інновацій.

V. Аналіз зовнішніх факторів формування інноваційного простору регіону.

Даний етап пов'язаний з виявленням зовнішніх факторів формування інноваційного простору: фактори виробничого, природно-ресурсного, правового, інвестиційного, ринкового, інфраструктурного, соціального, освітньо-інтелектуального та екологічного характеру.

VI. Оцінювання результатів формування інноваційного простору для регіону.

Особливість цього етапу полягає у проведенні моніторингових досліджень щодо формування інноваційного простору в регіоні.

На цьому етапі:

- аналізується інформація про результати інноваційної діяльності у регіоні;
- оцінюються заявки на проведення дослідно-експериментальної роботи у регіоні;
- здійснюється експертна оцінка результатів діяльності науково-дослідних установ;
- оцінюється діяльність науково-дослідних установ за напрямами дослідно-експериментальної та інноваційної діяльності;

- співставляються отримані результати із прогнозованими;
- вносяться корективи.

Виділення цього етапу дозволяє вирішити такі завдання:

- систематизація та узагальнення результатів формування інноваційного простору;
- оформлення матеріалів дослідно-експериментальної роботи, видавнича діяльність;
- поповнення банку даних науковими розробками, сучасними технологіями, результатами діагностичних досліджень, новою інформацією [115].

Підсумовуючи, слід зазначити, що запропонований методичний підхід у дослідженні формування та розвитку інноваційного простору в регіоні на основі впровадження сучасних інноваційних технологій та результативного регулювання інноваційних процесів в регіоні дозволяє забезпечити отримання комплексного ефекту від формування інноваційного простору регіону.

Висновки до розділу 1

1. Дисертаційна робота спрямована на розв’язання важливої наукової проблеми — розвиток теоретичних основ формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону, обгрунтування методичного підходу дослідження та аналізу інноваційного простору регіонів, розробленню на цій основі інноваційного профілю та дорожньої карти формування інноваційного простору соціально-економічних систем регіонів України.

У першому розділі роботи проаналізовано підходи до трактування сутності поняття про регіон. Аналіз поглядів науковців на це поняття

дозволив виокремити декілька відносно відособлених підходів. Прихильники територіального підходу акцентують увагу на територіальній цілісності регіону, але не завжди уточнюють критерії, за якими вирізняють регіони, не визначають чіткі кордони та єдність органів управління, не враховують соціальну та економічну складові. Застосовуючи адміністративний підхід, вчені, які його підтримують, визнаючи територіальну цілісність, акцентують увагу на чіткості визначення меж регіону та єдності органів управління. Щодо економічного підходу, то в роботах учених, які його застосовують, акцентується увага переважно на особливостях протікання економічних процесів. При цьому, не завжди уточнюється наявність чітких меж регіону та єдність органів управління. Прихильники соціально-економічного підходу враховують як економічну, так і соціальну складові регіональної системи, проте не завжди уточнюється наявність чітких меж регіону та єдність органів управління.

Зроблено висновок, що найбільш повно висвітлює всі ключові характеристики поняття про регіон соціально-економічний підхід, тобто саме його варто застосовувати для визначення сутності цього поняття.

2. Аналіз ключових характеристик визначення поняття «регіон» надає змогу дійти висновку, що регіон становить цілісну соціально-економічну систему. Огляд наукової літератури засвідчив, що соціально-економічна система як різновид систем є сукупністю певних об’єктів, які взаємодіють між собою та з зовнішнім середовищем і має всі властивості, притаманні системі в цілому. Серед інших систем її вирізняє природа об’єктів (підсистем), що її формують, а також характер взаємозв’язків. Підсистемами соціально-економічної системи вважають економічну та соціальну. Щодо взаємозв’язків, то вони встановлюються завдяки встановленню техніко-

економічних, організаційно-правових, виробничих, соціально-трудових відносин.

3. Встановлено, що простір виступає як форма існування об'єктивної реальності, що виражає відношення між існуючими суб'єктами, визначає порядок їх розташування, щільність, площину, структуру та характеризує всі форми і траєкторії руху матерії. Простір кожної окремої системи, у тому числі і регіональної, принципово незамкнений та безперервно переходить у простір іншої системи, яка може відрізнятися за певними локальними властивостями. Соціально-економічний простір відображає систему економічних та соціальних зв'язків та відношень між суб'єктами (підприємствами, організаціями, інститутами, суспільними організаціями, суспільними групами та окремими особистостями). Зв'язки та відношення між суб'єктами соціально-економічного простору регоіну пов'язані зі здійсненням господарської діяльності та задоволенням соціальних потреб суспільства;

4. Доведено, що соціально-економічний простір регіону характеризується як показниками економічного, так і соціального характеру. Формування інноваційного простору залежить від таких складових регіонального соціально-економічного простору як природно-ресурсний, законодавчо-правовий, фінансово-інвестиційний, інфраструктурний, соціокультурний, геополітичний, інформаційний, освітньо-інтелектуальний простори. Саме ці елементи простору або сприяють формуванню інноваційного простору соціально-економічної системи регіону, або стримують його розвиток. Організаційно-виробничий, споживчо-ринковий та екологічний простори навпаки формуються під впливом інноваційного простору регіону.

5. Складність і масштабність процесів розвитку соціально-економічної системи регіону у координатах формування інноваційного простору дає можливість знаходити все нові недосліджені аспекти проблеми інноваційної активності регіонів й продовжувати наукові дослідження.

Складові соціально-економічного простору можуть змінюватись (розвиватись, скорочуватись) із різною швидкістю в якісних і кількісних характеристиках, тому їхнє належне структурування дозволить нівелювати суміжні проблеми міжрівневої взаємодії та наповненості складових. Виходячи з цього, значне місце серед складових соціально-економічного простору посідає рівень його інноваційності, що полягає у сприянні розвитку його інфраструктури щодо впровадження інновації, здатності суб'єктів господарювання здійснювати інноваційну діяльність, а споживачів сприймати і використовувати якісно нові товари та послуги.

Розроблено методичний підхід до формування інноваційної простору в регіоні та послідовність формування інноваційного простору, що дозволяє на основі впровадження сучасних інноваційних технологій та результативного регулювання інноваційних процесів у регіоні забезпечити отримання синергетичного ефекту від формування інноваційного простору регіону.

Основні результати розділу опубліковані в наукових працях автора: [28; 48; 111; 112; 113; 114; 115; 116; 117; 118; 119].

Список використаних джерел до розділу 1

1. Алаев Э.Б. Социально-экономическая география. Понятийно-терминологический словарь. М.: Мысль, 1983. С. 350.

2. Амоша О. І., В. П. Вишневський, А. І. Землянкін. Регулювання регіонального розвитку в Україні. *Економіка України*. 2006. № 1, 2. С. 45–58, 51–66.
3. Андреев А.В., Л.М. Борисова, Э.В. Плучевская Основы региональной экономики: Учебное пособие/ А.В. Андреев, Л.- М.: КНОРУС, 2007. 336 с.
4. Ардженовский И.В. Региональный рынок: воспроизводственный процесс. Н. Новгород, 1997. 321 с.
5. Бавико О. Є. Теоретико-методологічні основи розвитку регіонального економічного простору. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1140/
6. Бавико О. Є. Типологія просторового розвитку регіонів в умовах формування мережевої економіки. *Економіка та держава*. 2012, №10. с. 16-19.
7. Барзилов С., Чернышев А. Регион как политическое пространство. *Свободная мысль*. 1997, № 2. С. 6-7.
8. Берталанфи Л. Общая теория систем – критический обзор. *Исследование по общей теории систем*: сборник. М.: Прогресс, 1969. С. 23 – 82.
9. Бистряков І.К. Манцевич Ю.М. Використання простору у площині суспільних перетворень в країні. *Вісник НАН України*. 2015, №11. С. 67-76.
10. Бияков О. А. Теория экономического пространства: методологический и региональный аспекты: монография. Томск: Изд-во Том. ун-та, 2004. 152 с.
11. Бубенко П.Т. Регіональні аспекти інноваційного розвитку. Харків: НТУ «ХПІ», 2002. – С. 26-27.
12. Бурдьє П. Практичний глузд / Пер. з фр. К.: Український центр духовної культури, 2003. 503 с

13. Бутов В.И. Игнатов В.Г., Кетова Н.П., Основы региональной экономики: учеб. пособие. М.: Теса, 2000. 228 с.
14. Великий тлумачний словник сучасної української мови / За ред. В.Т. Бусел. Київ, Ірпінь : ВТФ Перун, 2005. 1427 с.
15. Велика Радянська Енциклопедія. У 30 т. / Гол. ред. А. М. Прохоров. М.: Изд-во В «Радянська енциклопедіяВ», 1975. Т. 21.
16. Василенко В.Н. Архитектура регионального пространства: монография. Донецк : Юго-Восток, 2006. – 311 с.
17. Верхоглядова Н.І., Олініченко І.В. Регіон як самокерована соціально-економічна система. *Інноваційна економіка*. 2013, № 5. С. 113-117.
18. Габрель М.М. Методологічні основи просторової організації містобудівних систем (на прикладі Карпатського регіону України): автореф. дис. на здобуття наук. ступ. д.т.н. : спец. 05.23.20 . Київ, 2002. – 36 с.
19. Гаврилов А.И. Региональная экономика и управление: учеб. пособие для вузов. М.: ЮНИТИ -ДАНА, 2002. URL: http://polbu.ru/gavrilov_reconomy//ch28_all.html.
20. Геєць В.М. Уроки та перспективи ринкових реформ і довгострокового економічного зростання в Україні. *Економічна теорія.* 2004. – №2. – С. 3-24.
21. Герасимов Н. В. Экономическая система: генезис, струтура, развитие / Редкол.: Э. А. Лутохина. Мн. : Наука и техника. 1991. 351 с.
22. Герасимів З. М. Основні підходи до розуміння поняття «регіон». *Агросвіт.* 2012, № 5. С. 24-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2012_5_7.
23. Герасимчук З. В. Регіональна політика сталого розвитку: методологія формування, механізм реалізації. Луцьк : Надстир'я, 2000. 250 с.

24. Герасимчук З.В., Вахович І.В. Організаційно-економічний механізм формування та реалізації стратегії розвитку регіону: монографія. Луцьк: ЛДТУ, 2002. 248 с.
25. Гончаренко І.Г. Державний механізм регулювання соціально-економічного розвитку: теорія, методологія та практика: автореф. дис. докт. наук з держ. упр. Маріуполь, 2015. – 40 с. URL: https://dsum.edu.ua/storage/documents/nauka/specrada/%D0%93%D0%BE%D0%BD%D1%87%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE/%D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82.pdf.
26. Гранберг А.Г. Основы региональной экономики: учебник для вузов. М.: ЮНИТИИДАНА, 2001. 495 с.
27. Гриценко А.А. Корнівська В.О. Компаративний аналіз складових економічного простору Європейського Союзу, Росії та України в контексті інтеграційних процесі. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського форуму*. 2012, № 1(5). С. 49-59.
28. Громоздова Л.В., Стенічева І. Б. Інноваційний простір як найважливіший елемент регіонального соціально-економічного простору. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2019, № 20. С. 60-70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Piir_2019_20_8.
29. Гутман Г. В., Мироедов А.А., Федин С.В. Управление региональной экономикой. М.: Финансы и статистика, 2001. 176 с.
30. Данилишин Б.М.. Чернюк Л.Г, Фащевський М.І. Просторова організація продуктивних сил України: мезо- і мікрорегіональний рівень. Вінниця: Вид-во "Книга-Вега", 2007. 572 с.
31. Джеймс П., Мартин Дж. Все возможные миры. История географических идей. М.: Прогресс, 1988. – 672 с.

32. Денисов Ю.Д., Савельєв Л.А., Шевчук Л.Т. Регіональний дискурс: сутність, еволюція, сучасні уявлення, перспективи розвитку. *Регіональна економіка*. 2003, № 1. С. 179-185.
33. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія / За ред. З.С.Варналія. К.: НІСД, 2007. 768 с.
34. Державне управління регіональним розвитком України: монографія / за заг. ред. В.Є. Воротіна, Я.А. Жаліла. Нац. ін-т стратег. досліджень. К.: НІСД, 2010. 288 с.
35. Добрынин А. И. Региональные пропорции воспроизводства Л., 2005. 467 с.
36. Долятовский В. А. Зарубежный опыт комплексного развития регионов. *Регионология.* 1994, № 2–3. С. 28.
37. Дронь Ю.П. Категорія «регіон»: сутність і напрями досліджень. *Вісник Сумського державного університету. Серія: Економіка*. 2011, №1. С. 52—58.
38. Дюркгейм Э. Элементарные формы религиозной жизни. Мистика. Религия. Наука. Классики мирового религиоведения. Антология. М.: Канон+, 1998. С. 187.
39. Єпіфанов А.О. Сало І.В. Регіональна економіка. К.: Наукова думка, 2000. 344 с.
40. Економічна теорія: Політекономія: підручник / За ред. В. Д. Базилевича К.: Знання – Пресс, 2006. 581с.
41. Економічна енциклопедія: У трьох томах / Ред. кол.: С. В. Мочерний. К.:Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с.
42. Економічна теорія: макро- і мікроекономіка: навч. посіб. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. / за ред. З. Г. атаманюк , С. М. Панчишин К.: Видавничий дім «Альтернативи», 2001. 606 с.

43. Економічний словник / За ред. П.І. Баргія, С.І. Дорогунцова. К. : Головна редакція УРЕ, 1973. 623 с.
44. Сурмін Ю. П., Бакуменко В. Д., Михненко А. М. Енциклопедичний словник з державного управління / за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К.: НАДУ, 2010. 820 с.
45. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 8 вересня 2005 р., №2850-IV. *Відомості Верховної Ради*. 2005, №51. С.548.
46. Зиммель Г. Социальная дифференциация. Социологические и психологические исследования: Избранное. – В 2 т. Созерцание жизни. М.: Юрист, 1996. Т2. 320 с.
47. Игнатова В.А. Синергетика как метод познания природы и общества. *Экология и жизнь*. 1999, № 2. С. 14-19.
48. Інна Стенічева. Сутність та основні підходи до формування соціально-економічного простору регіону. *Journal of economics and management. Evropský časopis ekonomiky a management*. 2019, No 5 (1). P.206 - 212. URL: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2019/eujem_2019_5_1/eujem_2019_5_1.pdf.
49. Керецман В. Регіональний розвиток як предмет державного регулювання. *Вісник національної академії державного управління при Президентові України*. 2003, № 4. С. 397—401.
50. Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту Європейська конференція міністрів відповідальних за регіональне планування (CEMAT). URL: http://www.coe.int/t/dgap/localdemocracy/cemat/VersionPrincipes/Ukrainian.pdf.

51. Книш Я. В. Генезис сутності та змісту поняття "регіон" як економічної категорії. *Ефективна економіка*. 2011, № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_11_43.
52. Коваленко Е.Г. Региональная экономика и управление: Учебное пособие. СПб.: Питер, 2005. 288 с.
53. Кожурин Ф.Д. Совершенствование регионального управления М.: Знание, 1990. 64 с.
54. Коломієць О. В. Формування системи стратегічного управління регіоном в Україні: автореф. дис. канд. наук з держ. упр. Д., 2004. 21 с.
55. Коротич О.Б. Державне управління регіональним розвитком країни: визначення основних понять. *Вісник економічної науки України*. 2010, № 2. С. 57-61.
56. Котуков О. А. Соціальний простір як об'єкт державного управління. *Теорія та практика державного управління*. 2013, № 3. С. 50-59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2013_3_10.
57. Кузнєцов А. О. Поняття регіону в державному управлінні. *Актуальні проблеми державного управління*: зб. наук. праць. Х.: Магістр, 2004. № 3(22). С. 39–46.
58. Кульчицький Б. В. Сучасні економічні системи: навч. посібник Л.: Афіша, 2004. 279 с.
59. Лексин В.Н., Швецов А. Государство и регионы. *Теория и практика государственного регулирования территориального развития* М.: Эдиториал УРСС, 2003. 368 с.
60. Леш А. Географичкское размещение хазяйства. М.: Прогресс, 1959. 140 с.
61. Ляшенко В. І. Регулювання розвитку економічних систем: теорія, режими, інститути. Донецьк: ДонНТУ, 2006. 668 с.

62. Мазур А.Г. Регіональна парадигма суспільного розвитку. Вінниця: Книга-Вега, 2007. 160 с.
63. Макарський О. Все вирішує глядач. *Журналіст України*. – 2011, №11. С. 3-6.
64. Максименко С. Перспективи регіональної політики України в контексті європейського досвіду. *Незалежний культурологічний часопис «Ї»*. 2002, № 23. URL: https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/3701.
65. Максимов В. В. Економічний потенціал регіону (аналіз, оцінка та використання): монографія. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2002. 360 с.
66. С. Максименко. Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України. К.: Логос, 2000. 171 с.
67. Маниліч М. І. Трансформація регіонального економічного механізму: монографія. Чернівці: Книги XXI, 2004. 164 с.
68. Мельник А. Ф. Регіональна політика та підтримка регіонального розвитку: порівняння досвіду Німеччини, ЄС та України. *Журнал Європейської економіки. Видання Тернопільської академії народного господарства.* 2003, № 2. Т. 2. С. 180–203.
69. Мірзоєва Т. В., Томашевська О. А. До визначення сутності поняття "регіон". *Інвестиції : практика та досвід*. 2011, №23. С. 48-50
70. Михайличенко А.О. Соціально-економічний розвиток регіону та його ресурсне забезпечення (на матеріалах Чернігівської області): автореф. дис. канд. екон. наук: 08.10.01. - розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. К., 2006. 20 с
71. Енциклопедичний економічний словник: у 2-х т. / за ред. С.В. Мочерний. Львів: Світ, 2006. Т.2. 568 с.

72. Назаренко С. Особливості розвитку ринкового соціального і економічного простору. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2015, №40(2). С. 5-11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2015_40(2)__3.
73. Некрасов Н.Н. Региональная экономика: теория, проблемы, методы. М.: Экономика, 1978. 344 с.
73. Ольшанська О. В. Наукові засади територіальної структури та територіальної організації господарства. *Вчені записки:* Зб. наук. праць. К.: КНЕУ, 2008. №. 10. С. 159—164.
74. Ольшанська О. В. Регіонально-просторова системна організація господарства: методологічні та прикладні аспекти URL: http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/1723/1/Olshanska.pdf.
75. Осовська, Г. В., Юшкевич, О. О., Завадський, Й. С. Економічний словник. К.: Кондор, 2007. 358с.
76. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений. М.: АЗЪ, 1995 856 с.
77. Павліха Н.В. Організаційно-інституційні засади сталого просторового розвитку регіону: теорія, методологія, механізми: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.00.05 "Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка". Львів, 2007. 520 с.
78. Павлюк Ю.Ю. Просторовий розвиток регіонально-економічних систем *Збірник наукових праць ВНАУ*. 2011, №2 (53). URL: http://ird.gov.ua/irds/nvnltuu2015252254.pdf.
79. Панько М.В. Теоретичні підходи до формування змісту економічного поняття „регіон”. *Науковий вісник національного лісотехнічного університету України:* збірник науково-технічних праць. Львів: РВВ НЛТУ України. 2010.№ 20(11). С. 181-185.

80. Пепа Т.В. Регіональна динаміка і трансформація економічного простору України. Черкаси: Брама України, 2006. 440 с.
81. Перегудов Ф. И. Тарасенко Ф. П. Введение в системный анализ. М.: Высшая школа, 1989. 361 с.
82. Поповкін В.А. Регіонально-цілісний підхід в економіці К.: Наукова думка, 1993. 210 с.
83. Потемкин В. К., Симанов А. Л. Пространство в структуре мира Новосибирск: Наука. Сибирское отделение, 1990. 176 с.
84. Приоритеты управления региональным развитием / под ред. В.Я Афанасьева., И.К Быстрякова.. М.: Луч, 2001. 256 с.
85. Приходько В. П. Методологічні підходи до формування просторової організації продуктивних сил регіону. *Ефективна економіка*. 2010. № 12. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2010_12_36.
86. Проданова Л. В., Забаріна Д. А. Соціально-економічна система як об'єкт трансформацій. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2009, №3. С.152-156.
87. Продуктивні сили економічних районів України. / за ред. Б.М. Данилишина. К.: ЗАТ «НІЧЛАВА», 2000. 520 с.
88. Прокопенко В.Л. Теоретичні аспекти системного дослідження економіки регіонів. *Теорії мікро-макроекономіки*: зб. наук. пр. 2006. № 17. С. 32–37.
89. Пепа Т.В. Просторовий розвиток регіональних соціально-економічних систем в контексті державної регіональної політики. *Держава та регіони. Серія. Державне управління*. 2009, №2. С. 17-21.
90. Просторовий розвиток регіону: соціально-економічні можливості, ризики і перспективи / за ред. Л.Т. Шевчук. Львів, 2011.346 с.
91. Просторологія: словник-довідник / за ред. Стадницького Ю.І., Комарницького І.М., Товкана О.Е. Львів: Апріорі, 2010. 424 с.

92. Региональная экономика: учебное пособие / под ред. М.В. Степанова. М.: ИНФРА - М, Изд-во Рос.экон. акад., 2002. 463 с.
93. Региональные проблемы социальной политики / под ред. Г.В.Черкашина. Свердловск, 1991. 112 с.
94. Регіонально-адміністративний менеджмент: навчальний посібник/ за ред. В.Г. Воронкової. К.: Видавничий дім «Професіонал», 2010. 352 с.
95. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: монографія / за ред. З.С. Варналія. К.: Знання України, 2005. 498 с.
96. Ремезков А.А. Сущность и значение региона в управлении экономикой АПК. URL: http://aris.kuban.ru/ru/oper/ceny/rem.htm.
97. Родченко В.Б., Прус Ю.І. Теоретико-методичні засади розвитку регіонального економічного простору в умовах трансформаційних зрушень *Социальная экономика*. 2016, № 2. С. 46-53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/se_2016_2_9.
98. Романова Т. В. Теоретичні підходи до розуміння сутності поняття «регіон». *Ефективна економіка*. 2012, №4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1053
99. Романюк С.А. Політика регіонального розвитку в Україні: сучасний стан і нові можли вості: Регіональні дослідження: монографія. К.: УАДУ, 2001.112 с.
100. Романюк С.А. Розвиток регіонів у відкритій економіці: теорія, політика, практика: монографія. К.: НАДУ, 2013. 375 с.
101. Сагатовский В.Н. Основы систематизации всеобщих категорий. Томск: Изд. ТГУ, 1973. 432 с.
102. Садовский В. Н. Основания общей теории систем. М. : Наука, 1974. 279 с.
103. Семиноженко В.П., Данилишин Б.М., Новий регіоналізм.URL:

http://www.semynozhenko.net/documents/reg/.

104. Сигов В.И. Региональная экономика, управление, планирование Л.: Лен. фин-экон. ин-т, 1982. 296 с.
105. Сидоренко В.Д., Куліковська О.Є., Паранько І.С. Концепція створення і розвитку інфраструктури геоінформаційного простору гірничодобувних регіонів *Вісник КТУ*. 2010, № 25. URL: http://knu.edu.ua/Files/25_2010/003_.pdf.
106. Симкин Д.Г. Теоретические основы развития региона в современных условиях. *Вестник ОГУ*. 2010, № 8. С.114-117.
107. Симоненко В.К. Регионы Украины: проблемы развития К.: Наукова думка, 1997. 264 с.
108. Словник з регіональної політики. Інститут регіональних та євроінтеграційних досліджень ЄвроРегіо Україна. URL: http://www.eru.org.ua.
109. Словарь иностранных слов. М.: Русский язык, 1986. 608 с.
110. Советский энциклопедический словарь / под ред. А.М. Прохорова. – М.: Советская энциклопедия, 1982. 1632 с.
111. Стенічева І.Б. Інноваційний потенціал як чинник розвитку регіональних соціально-економічних систем. *Причорноморські економічні студії*. 2017, №13(1). С. 119-124. URL: http:// www.bses.in.ua/journals/2017/13-1_2017/27.pdf
112. Стенічева І.Б. Деякі аспекти формування інноваційного простору регіональної соціально-економічної системи. *Корпоративні фінанси: проблеми та перспективи інноваційного розвитку* : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. Київ.: КНЕУ, 2018. С. 319 – 322.
113. Стенічева І.Б. Деякі аспекти формування національної інноваційної системи України *Теорія та практика управління економічним розвитком*:

матеріали Міжнародної науково-практичної конференці (Київ, 22 – 24 листопада 2012 року). Донецьк ООО «Фірма «Друк-Инфо», 2012. Т2. С. 69-70.

114. Стенічева І.Б. Деякі підходи до оцінки сформованості інноваційного простору регіонів України. *¿Адміністративно-територіальні vs економічно-просторові кордони регіонів?:* матеріали Міжнар. наук.-практ. - конф. (м. Київ, 19-20 березня 2020 р.). К.: КНЕУ, 2020. С. 98 – 106.
115. Стенічева І.Б. Методичний підхід до формування інноваційного простору регіону. Сучасні процеси трансформації у бізнесі та виробництві: теорія, методологія, практика (зовнішньоекономічна діяльність, промислове виробництво та транспорт): монографія / за ред. Л.М. Савчук, Л.М. Бандоріної. Дніпро: Пороги, 2019. 528 с.
116. Стенічева І.Б. Напрями формування інноваційного простору регіональної соціально-економічної системи. *Фінансово-кредитний механізм активізації інвестиційного процесу:* зб. матеріалів III Міжнародної наук.-практ. конференції. К.: КНЕУ, 2017. С. 448 – 451.
117. Стенічева І.Б. Регіональна політика Європейського союзу: підручник / за ред. Віктора Чужикова. К.: КНЕУ, 2016. 495с.
118. Стенічева І., Федина Є. Механізм інноваційного розвитку регіонів. *Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» (економіка, фінанси і право)*: матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Київ,17 травня 2016 р.). Київ : Київ нац. торг.- екон. у-т, 2016. С. 266 – 269.
119. Стенічева І.Б. Фінансове забезпечення іннваційного розвитку України: монографія / за ред. М. І. Диби, О. М. Юркевич. К.: КНЕУ, 2013. 425с. URL: file:///C:/Users/Inna/Downloads/dyba_13%20(1).pdf.

120. Сурнина Н.М. Пространственная экономика: теоретико-методологическое и научно-практическое исследование: автореферат д-ра экон. наук: 08.00.05. Екатенбург: Изд-во Урал. гос. экон. ун-та, 2003. 43с.
121. Тищенко А.Н. Кизим Н.А., Кубах А.И, Давыскина Е.В., Экономический потенциал региона: анализ, оценка, диагностика: моногр. Х.: ИД «ИНЖЕК», 2005. 176 с.
122. Ткач О. В. Просторова організація економіки регіону в умовах глобалізації. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону.* 2014. Вип. 10(2). С. 114-120.
123. Ткаченко В. А., Чимшит С. И. Социиально-экономические системы: сущность и механізм управления. *Вісник економічної науки України.* 2004, № 2. С. 38 – 48.
124. Токарчук О.В. Соціально-економічна сутність поняття «регіон». URL: www.rusnauka.com.
125. Топоров В. Н. Пространство и текст. Текст: семантика и структура. Сб. ст./ общ. ред. Т. В. Цивьян. М., 1983. С. 350.
126. Трансформаційні процеси економіки України в регіональному вимірі: монографія / За ред. І. М. Школи. Чернівці: Книга -ХХ, 2004. 360 с.
127. Фадєєв О.В. Особливості реалізації регіональної політики в Україні Механізм регулювання економіки. 2004, № 4. С. 201—205.
128. Фащевський М.І., Чернюк Л.Г. Сутність і структура економічного простору. *Продуктивні сили України*, 2006. №1. С. 21–23.
129. 120 Философский словарь / под ред. М. М. Розенталя, П. Ф. Юдина. М.: Политиздат, 1963. 544 с.
130. Цимбалару А. Д. Освітній простір: сутність, структура і механізми створення. *Український педагогічний журнал*. 2016, № 1. С. 41-50. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2016_1_7.

131. Черленяк І. Кляп М. Регіоналізація як системний чинник реформування суспільно-управлінської системи. *Регіональні студії*.: Державне управління. № 1. URL: www.uzhgorod.iatp.org.ua/ipard/studii.htm
132. Черняк Ю.И. Системный анализ в управлении экономикой. М.: «Экономика», 1975. 191 с.
133. Чужиков В. І. Глобальна регіоналістика : історія та сучасна методологія : монографія. К.: КНЕУ, 2008. 272 с.
134. Швайка Л.А. Державне регулювання економіки: навч. посіб. К.: Знання, 2006. 435 с.
135. Шевчук Л., Шевчук, Щеглюк С. Просторовий розвиток регіонів України: теоретичні проблеми і практичні завдання. *Економіст*, 2011. № 5. С. 17-19.
136. Шульц С.Л. Концепція управління розвитком економічного простору регіонів України. URL: http://ird.gov.ua/vid_1/vid1_2012_s01_Shults.pdf
137. Щепак В.В. Механізм управління соціально-економічною системою регіону. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010, № 2. С. 144 – 148. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2010_2_1/pdf/144-148.pdf.
138. Щепак В.В. Принципи організації середовища функціонування об'єктів соціально-економічної системи регіону. *Вісник ХНТУСГ*. Економічні науки. № 113 Режим доступу : http://khntusg.com.ua/node/787.
139. Хакен Г. Синергетика: иерархии неустойчивости в самоорганизующихся системах и устройствах / пер. с англ. Ю.А. Данилова, под ред. Ю.Л. Климонтовича. М.: «Мир», 1985. 419 с.
140. Українська радянська енциклопедія / голов. ред. М. П. Бажан та ін. К.: Головна редакцыя УРЕ, 1982. 527 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/ukr0000948_2.pdf.

141. Hoover Edgar M. An Introduction to Regional Economics. The Web book of regional science, *Regional research Institute, West Virginia university* / Edgar M. Hoover,Frank Giarratani. URL: www.rri.wvu.edu/WebBook/Giarr.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

2.1. Фактори формування інноваційного простору соціально-економічнихсистем регіонів

Важливим завданням у розробленні методичного підходу формування інноваційного простору регіону є дослідження факторів його формування, якому слід приділити належну увагу. Основною метою такого дослідження є визначення приналежності окремих регіонів до певних типів інноваційного простору на основі їх типології за ознакою сформованості інноваційного простору та факторів, що її обумовлюють.

Як стверджує Т. Давидченко існує багато визначень і теорій типології, які дослідник умовно пропонує поділити на такі групи:

- по-перше, типологія розглядається як класифікація, вид класифікації або сукупність класифікацій;
- по-друге, типологія розглядається як складова частина деяких наук;
- по-третє, типологія розглядається як метод наукового пізнання, який дає змогу надавати правильну характеристику будь-яким явищам чи властивостям [1, С.23].

На наш погляд, найбільш точним є третій підхід до розуміння сутності типології. Такому підходу відповідає визначення, наведене у Філософському енциклопедичному словнику, де зазначено, що типологія – метод наукового пізнання, в основі якого лежить розчленування систем об’єктів і їх групування за допомогою збагаченої, ідеалізованої моделі чи типу [2, С. 685].

Водночас, слід зауважити, що типологія посідає особливе місце серед методів наукового пізнання, оскільки її можна розглядати не лише безпосередньо як метод (тобто логічний процес пізнання), але й як спеціальну наукову дисципліну, що досліджує питання використання цього метода, а також як результат його застосування.

Типологізація дозволяє виокремити типи певних об'єктів, здійснивши перехід від їхнього загального дослідження до конкретного деталізованого вивчення з урахуванням притаманних їм особливостей та відмінних рис. При цьому, постає питання щодо сутності такого поняття, як «тип».

Новий тлумачний словник української мови, укладачами якого є В.Яременко, О.Сліпушко, містить, на наш погляд досить повне, визначення типу - це зразок, модель, форма, яким відповідає певна група предметів понять явищ [3, С. 533].

Проблемам типологізації регіонів за різними ознаками присвятили свої дослідження М.Танасенко [66], О.Бавико [4], Л.Дмитришин [18], В. Шпильова [71], Н,Єрмакова, А.Калоєва [16], Г. Білак [5], Б.Данилишин, Л.Чернюк, М.Фащевський [15], М.Паршина [37], О.Чуріканова [70], С.Надвиничний [35], К.Гусєва [13], Н.Гладинець [11], Л.Федулова [68], В.Мальцев, Г.Кореняко [32], О.Жихор, О.Мельник [21], Т.Деділова, І.Токар, Є.Ярошова [17], І. Заслівський [22], А.Лавров, В.Сурнін [28, С.77], В.Лисенко[31], Б.Лавровський [29], А.Корнус [26], Н.Стоянець [65], О.Савчук, І.Вольвач [46] тощо.

Підходи до типологізації регіонів, виділені на основі аналізу наукових праць згаданих вище науковців, наведено в таблиці 2.1.

Отже, всі підходи до типологізації регіонів України можуть бути розподілені на дві великі групи, а саме - ступеневий підхід та функціональний підхід [53]. Згідно ступеневого підходу відбувається розподіл регіонів на типи, залежно від досягнутого рівня певних показників.

Таблиця 2.1

Підходи до типологізації регіонів країни

Найменування підходу	Завдання	Принцип розподілу	Представники підходу
Ступеневий підхід	Розподіл регіонів на типи залежно від досягнутого рівня одного або комплексу показників	Загальносистемний – за рівнем показників, що характеризують систему в цілому	М.Танасенко [66], О.Бавико [4], Л.Дмитришин [18], В.Шпильова [71], Н. Єрмаков, А.Калоєва [16], Г. Білак [5], Б.Данилишин, Л.Чернюк, М.Фащевський, О. Горська [15]
		Поелементний – за рівнем показників, що характеризують окремий елемент системи	- за показниками функціонування промисловості – О.Чуріканова [70]; - за показниками функціонування аграрної сфери – С.Надвиничний [35] - за показниками функціонування ринку праці – І.Заславський [22], - за показниками функціонування інвестиційної сфери - К.Гусєва [13], Т.Деділова, І.Токар, Є.Ярошова [17]; - за показникам функціонування інноваційної сфери – Н.Гладинець [11], Л.Федулова [67, 68], В.Мальцев, Г. Кореняко [32], О. Жихор, О. Мельник [21]
Функціональний підхід	Розподіл регіонів на типи залежно від їх функціонального спрямування	Структурний – за домінуванням у структурі системи певного елементу	М.Паршина [40], А.Лавров, В.Сурнін [28, С.77], В.Лисенко [31], Б.Лавровський [29], А.Корнус [26], Н. Стоянець [65], О.Савчук, І.Вольвач [46], В.Шпильова [71]

Джерело: систематизовано автором [38].

Тут в якості показників, за якими відбувається виокремлення типів регіонів, може використовуватися один або група простих показників або інтегральний показник, отриманий шляхом зведення в єдиний показник кількох простих показників.

У рамках ступеневого підходу розподіл регіонів може відбуватися з дотриманням одного з двох принципів:

- загальносистемний принцип розподілу передбачає, що розподіл відбувається за рівнем показників, що характеризують систему в цілому. Представниками такого підходу є М.Танасенко [66], О.Бавико [4], Л.Дмитришин [18], В.Шпильова [71], А. Єрмакова, А. Калоєва [16], Г Білак [5], Б.Данилишин, Л.Чернюк, М.Фащевський [15]. При цьому, показники, за рівнем яких відбувається розподіл регіонів на типи, досить суттєво різняться – від окремих показників соціально-економічного розвитку (наприклад ВРП) до комплексу різних показників (індикатор сталого розвитку, якості життя, розвитку соціальної сфери тощо);

- поелементний принцип розподілу передбачає, що регіони розподіляються залежно від рівня показників, що характеризують не всю систему в цілому, а окремий її елемент (промисловість, сільське господарство, ринок праці, інвестиційну сферу, інноваційну сферу тощо). Наприклад, О.Чуріканова [70] розподіляє регіони за показниками функціонування промислового виробництва, С. Надвиничний [35] – за показниками функціонування аграрної сфери, Заславський І. [22] – за показниками функціонування ринку праці, К.Гусєва [13], Т.Деділова, І.Токар, Є.Ярошова [17] – за показниками функціонування інвестиційної сфери, Н.Гладинець [11], Л. Федулова [68], В.Мальцев, Г Кореняко. [32], О.Жихор, О.Мельник [21] – за показниками функціонування інноваційної сфери.

Представники функціонального підходу ставлять за мету розподілити регіони на типи у залежності від їхнього функціонального призначення або ж здатності виконувати певні функції. Принцип, згідно якого розподіляються регіони, може вважатися структурним. Згідно даного принципу регіони розподіляються на типи у залежності від домінування в структурі регіональної системи певного елементу. [53].

Наприклад, М.Паршиною [40] розроблено методику, за якою вдалося сформувати типологію регіонів України з виокремленням регіонів з домінуючим випуском промислової продукції та продукції сільського господарства.

У роботах В.Лаврова та В.Сурніна [28] проведено типологізацію регіонів більш, ніж за десятьма критеріями та виділено «модельні» регіони восьми типів: «столичного» типу, експортно-орієнтовані, фінансово сильні регіони з великою промисловістю тощо.

Б.Лавровський [29] наводить укрупнене групування регіонів з їхнім розподілом на регіони, орієнтовані на ВПК, регіони з переважанням в структурі переробної промисловості тощо.

В.Лисенко [31] виокремлює п’ять типів регіонів: регіони з особливими привілеями, регіони-експортери, аграрні регіони, дотаційні регіони, регіони з вільними зонами торгівлі.

А. Корнус [26] розрізняє гіперсервісні, сервісні, індустріально-сервісні, гіперіндустріальні, індустріальні, індустріально-аграрні, аграрно-сервісні, аграрно-індустріальні, аграрні регіони.

О.Савчук, І.Вольвач [46] виокремлюють аграрні, промислові регіони та регіони, що спеціалізуються на послугах.

Н.Стоянець пропонує складну багатокритеріальну типологію регіонів за критерієм спеціалізації в основних галузях економіки, за критерієм кількості та

динаміки виробництва товарів та послуг, за критерієм конкурентоспроможності підприємств регіону на регіональному, національному та міжнародному ринках [65]. Застосування цих критеріїв дозволило автору виокремити три варіанти розвитку економіки регіону: з переважним розвитком галузей з високою швидкістю обороту капіталу, але низьким розміром вартості готової продукції; з переважним розвитком галузей з низькою швидкістю обороту капіталу, але з великим розміром вартості готової продукції; з розвитком галузей, що вирізняються різною швидкістю обороту капіталу і вартістю готової продукції.

У своєму дослідженні В.Шпильова [71] вказує на широке використання в зарубіжній практиці типології регіонів з виокремленням таких, що є виробничими майданчиками; регіонів, що є джерелами збільшення прибутку; регіонів, які виступають центрами знань.

З точки зору дослідження інноваційного простору найбільшу цікавість у рамках функціонального підходу викликає саме остання з наведених типологія регіонів. Згідно цієї типології всі регіони розподіляються залежно від того, що завдяки своїм особливостям серед функцій, які виконує регіон, переважає або функція задоволення споживчого та промислового попиту, або функція генерування фінансових надходжень або ж функція розроблення, впровадження та дифузії інновацій. [53].

У контексті здійснюваного дослідження, особливої уваги заслуговує вивчення саме здатності регіону виконувати останню з перерахованих функцій – розроблення, впровадження та дифузії інновацій, незалежно від того, чи є ця функція переважаючою. Ця здатність може набувати різного рівня (ступеня). Тобто, доцільним є застосування ступеневого поелементного підходу до типологізації регіонів за показниками функціонування інноваційної сфери, які найбільш точно відображають ступінь сформованості інноваційного простору.

У роботі М.Паршиної [40, С.221] зазначається, що типологія може бути побудована так:

- шляхом визначення критеріїв віднесення об'єктів до певного типу (за умов, що типи об'єктів уже відомі);
- шляхом опису об'єктів за набором характеристик з їх наступним об'єднанням в групи за близькістю за досліджуваними параметрами.

Слід відзначити, що перший спосіб більш доцільно застосовувати в рамках функціонального підходу, тоді як застосування другого є більш виправданим у разі ступеневого підходу до типології регіонів.

Отже, виходячи із вищезазначеного в рамках дослідження інноваційного простору регіонів України, аналіз слід здійснити за параметрами, що характеризують функціонування інноваційної сфери в кожному з них, що надасть у такий спосіб вичерпне уявлення про стан сформованості інноваційного простору регіонів.

Методичний підхід до оцінювання факторів формування інноваційного простору регіонів України наведено на рис. 2.1.

У контексті вищезазначеного, доречним є вивчення робіт тих науковців, які досліджували інноваційну складову національної соціально-економічної системи в регіональному розрізі. Аналіз наукових праць засвідчив, що більшість дослідників обмежувались простим рейтингуванням регіонів за окремими показниками, що характеризують інноваційну сферу, не здійснюючи їх розподіл на окремі типи.

Так, Н.Гладинець [11] здійснював групування регіонів за ступенем активності інноваційної діяльності в промисловості. В якості основних параметрів інноваційної активності автором було використано кількість промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, кількість

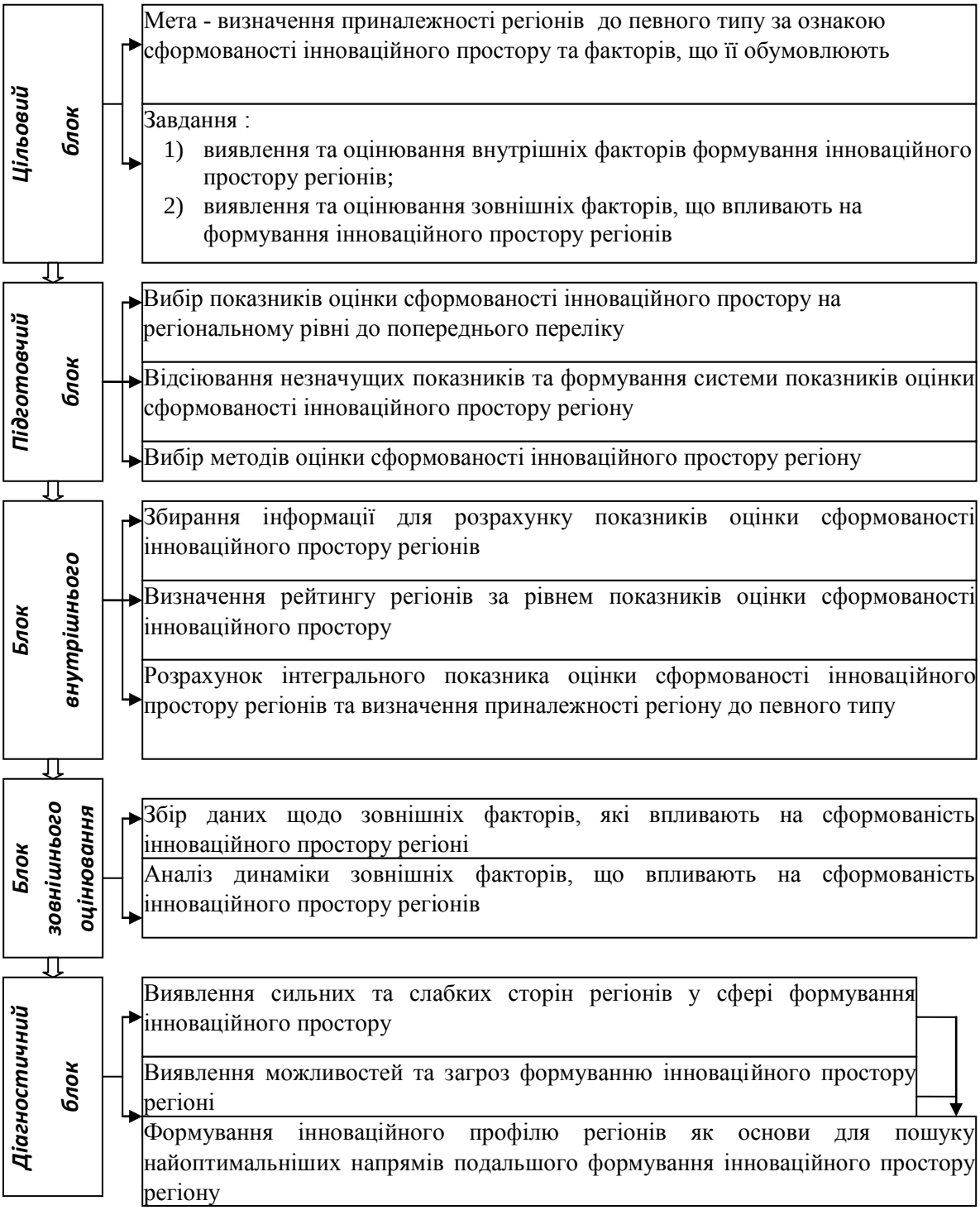

Рис.2.1. Методичний підхід до оцінювання факторів формування інноваційного простору регіонів

Джерело: розроблено автором [38].

промислових підприємств, що впроваджували інновації та кількість підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію. Крім зазначених показників інноваційної активності, автором було досліджено також й інші показники, які теж було віднесено ним до переліку тих, що характеризують результати інноваційної діяльності в регіонах – кількість виконаних наукових та науково-технічних робіт, обсяг витрат на інноваційну діяльність, впровадження нових технологічних процесів, обсяг виробництва інноваційних видів продукції, обсяг реалізованої інноваційної продукції, фінансування наукових та науково-технічних робіт.

Л.Федулова у своєму дослідженні [67] здійснила групування регіонів України за рівнем їхнього інноваційного потенціалу, але без конкретизації того, яким чином було визначено рівень даного показника. Водночас, у своїй роботі [67] дослідниця провела ґрунтовний аналіз показників інноваційного розвитку промисловості України, в рамках якого було оцінено інноваційну активність регіонів з використанням таких показників, як кількість підприємств, що впроваджували інновації, витрати на технологічні інновації, кількість упроваджених нових технологічних процесів, застосування маловідходних, ресурсозберігаючих та безвідходних процесів.

В.Мальцев, Г.Кореняко [32] запропонували підхід до оцінки інноваційного розвитку регіонів з використанням субіндексів інноваційного потенціалу, інноваційної діяльності та результатів.

При цьому, субіндекс інноваційного потенціалу передбачає проведення оцінки таких показників: кількість студентів закладів вищої освіти I-IV рівнів акредитації на 10 тис. населення; кількість виконавців НДДКР на 10 тис. економічно активного населення (характеризують людські ресурси); фінансування наукових та науково-технічних робіт, у % до ВРП, фінансування наукових та науково-технічних робіт за рахунок державного бюджету, у % до

ВРП та фінансування наукових та науково-технічних робіт за рахунок підприємств та організацій України, у % до ВРП (характеризують фінансування НДДКР), кількість закладів вищої освіти на мільйон населення, кількість організацій, що виконують наукові та науково-технічні роботи, на мільйон населення, щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям, км на 1000 км території (характеризують інфраструктуру, що сприяє інноваціям). [38].

За субіндексом інноваційної діяльності В.Мальцев та Г.Кореняко [32] пропонували використовувати кількість заявок на видачу охоронних документів у Державному департаменті інтелектуальної власності, на мільйон населення (характеризують інтелектуальні активи), інтенсивність інновацій: загальний обсяг витрат на інноваційну діяльність, у % до загального обсягу реалізованої промислової продукції та кількість освоєних інноваційних видів продукції у промисловості (нових для ринку та нових для підприємств) на мільярд ВРП (характеризують інновації у промисловості).

За субіндексом результатів автори виокремлюють такі показники: питома вага промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю та кількість підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію, у % до кількості підприємств, що реалізовували промислову продукцію (характеризує інноваційну активність підприємств), результативність інновацій: обсяг реалізованої інноваційної продукції у % до загального обсягу реалізованої промислової продукції та експорт продукції високих та середньо високих технологій, у % до загального обсягу експорту продукції (характеризують економічний ефект).

Д. Котов [27, с. 29] пропонує здійснювати оцінку інноваційного розвитку регіональної соціально-економічної системи за шістьма показниками (частка внутрішніх витрат на дослідження і розробки у ВРП, кількість виданих

патентів; питома вага організацій, що здійснюють технологічні інновації; направлення тренда зміни попередніх показників; наявність інфраструктури функціонуючих на ринку інновацій і пов'язаних з ними послугами).

Е. Маскайкин [33,с. 49] пропонував використовувати інтегральний показник для оцінки інноваційного потенціалу регіону, який передбачає оцінку інноваційного потенціалу суб'єктів, що формують ядро регіональної інноваційної системи (визначається на основі оцінки за трьома складовими: регіональні інноваційно-активні підприємства; заклади вищої освіти регіону; науково-дослідні інститути регіону), та інституційного оточення (що оцінюється за чотирма складовими: регулювання інноваційної діяльності; фінансування інноваційної діяльності; організаційна підтримка; інформаційна підтримка).

Для визначення основних напрямів формування регіональних інноваційних систем в Україні Ю. Полякова та І. Бабець [41, с. 98] запропонували проаналізувати регіони за восьма показниками інноваційної діяльності, серед яких загальний обсяг інноваційних витрат на 1 тис. зайнятих; внутрішні поточні витрати на наукові та науково-технічні роботи; кількість отриманих охоронних документів на об'єкти промислової власності; кількість впроваджених прогресивних технологічних процесів у промисловості; обсяг реалізованої інноваційної продукції; кількість наукових організацій; кількість інноваційно-активних підприємств; чисельність фахівців, які виконували наукові та науково-технічні роботи на 1 тис. мешканців.

М. Гейдз у своїй роботі [10] для оцінки інноваційного потенціалу регіонів пропонує використовувати такі основні показники: кількість інноваційно-активних підприємств у промисловості, фінансування інноваційної діяльності та частка інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції.

І.Козак, К.Бліщук [25], розглядаючи інноваційну активність регіону, пропонують досліджувати такі показники: обсяг витрат на інновації, кількість інноваційно-активних підприємств, частка інноваційної продукції у загальному обсязі промислової, частка інноваційно-активних підприємств в загальній кількості промислових, кількість упроваджених інноваційних процесів, інноваційних видів продукції, якісний рівень новаторської діяльності (відношення кількості отриманих охоронних документів до кількості заявок).

О.Доценко [19] для визначення рівня інноваційного розвитку регіону пропонує використовувати такі показник: частка обсягу реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку, регіону в сукупному обсязі реалізованої інноваційної продукції, частка обсягу реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку, регіону в сукупному обсязі реалізованої промислової продукції, робіт, послуг регіону, частка обсягу реалізованої інноваційної продукції, що є новою лише для підприємства, регіону в сукупному обсязі реалізованої інноваційної продукції, частка обсягу реалізованої інноваційної продукції, що є новою лише для підприємства, регіону в сукупному обсязі реалізованої промислової продукції, робіт, послуг регіону.

М. Войнаренко [9] пропонує аналізувати регіони за такими показниками: питома вага населення з вищою освітою, державні витрати на НДДКР, приватні витрати на НДДКР, витрати на інновації МСП, не пов’язані з НДДКР, питома вага МСП, що здійснюють інновації автономно, питома вага МСП, що здійснюють інновації у співпраці, заявки на патенти до ЄПО, питома вага МСП, що здійснюють технологічні інновації, питома вага МСП, що здійснюють організаційні та маркетингові інновації, питома вага зайнятих у високотехнологічному виробництві та наукоємних сферах послуг, питома вага

експорту високотехнологічних товарів обробної промисловості, питома вага інноваційної продукції та послуг у загальному обсязі збуту МСП.

На основі систематизації досліджень науковців сформовано попередній перелік показників оцінки інноваційної сфери регіону, що характеризують внутрішні фактори формування його інноваційного простору з розподілом на дві групи:

- показники, що характеризують наявність внутрішніх можливостей до інноваційної діяльності;
- показники, що характеризують здатність трансформувати можливості в результати.

Таблиця 2.2

Попередній перелік показників оцінювання внутрішніх факторів формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону

Наявність внутрішніх можливостей для інноваційної діяльності	Здатність трансформувати внутрішні можливості в результати
кількість промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю	обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт
кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації	кількість впроваджених нових технологічних процесів, у т.ч. маловідходних, ресурсозберігаючих та безвідходних процесів
кількість підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію	обсяг виробництва інноваційних видів продукції
кількість студентів закладів вищої освіти I-IV рівнів акредитації	обсяг реалізованої інноваційної продукції
кількість виконавців НДНТР	кількість заявок на видачу охоронних документів у Державному департаменті інтелектуальної власності, на мільйон населення
фінансування наукових та науково-технічних робіт (в т.ч. за рахунок різних джерел)	кількість освоєних інноваційних видів продукції у промисловості (нових для ринку та нових для підприємств) на мільярд ВРП

	Продовження табл. 2.2.
фінансування наукових та науково-технічних робіт, у % до ВРП (в т.ч. за рахунок різних джерел)	обсяг реалізованої інноваційної продукції у % до загального обсягу реалізованої промислової продукції
кількість закладів вищої освіти на мільйон населення	експорт продукції високих та середньо високих технологій, у % до загального обсягу експорту продукції
кількість організацій, що виконують наукові та науково-технічні роботи, на мільйон населення	кількість виданих патентів
щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям, км на 1000 км території	кількість отриманих охоронних документів на об'єкти промислової власності
обсяг витрат на інноваційну діяльність	обсяг реалізованої інноваційної продукції
частка внутрішніх витрат на дослідження і розробки у ВРП	якісний рівень новаторської діяльності
питома вага промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю	заявки на патенти до ЄПО
кількість підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію, у % до кількості підприємств, що реалізовували промислову продукцію	питома вага експорту високотехнологічних товарів обробної промисловості
питома вага організацій, що здійснюють технологічні інновації	
загальний обсяг інноваційних витрат на 1 тис. зайнятих	
внутрішні поточні витрати на наукові та науково-технічні роботи	
чисельність фахівців, які виконували наукові та науково-технічні роботи	
питома вага населення з вищою освітою	
питома вага зайнятих у високотехнологічному виробництві та наукоємних сферах послуг	
наявність інфраструктури функціонуючих на ринку інновацій і пов'язаних з ними послугами	

Джерело: систематизовано автором [38].

На основі експертного опитування групи фахівців Департаменту інноваційної діяльності та трансферу технологій Міністерства освіти та науки України, Відділу статистики науки і інновацій Департаменту статистики послуг

Державної служби статистики України, Департаменту інтелектуальної власності Міністерства економічного розвитку і торгівлі України запропоновано відсіяти незначущі показники та здійснити формування системи показників оцінки сформованості інноваційного простору соціально-економічної системи регіону. Для цього експертам, загальна кількість яких складала 9 осіб, було запропоновано оцінити значущість кожного показника для забезпечення соціально-економічного розвитку регіону за шкалою:

0 балів – показник є незначущим;

1 бал – показник має дуже низьку значущість;

2 бали – показник має низьку значущість;

3 бали – показник має середню значущість;

4 бали – показник має високу значущість;

5 балів – показник має дуже високу значущість.

З переліку було запропоновано виключити показники, середня оцінка значущості яких, за думкою експертів, не перевищує середнього рівня (3-х балів).

У результаті було визначено та запропоновано систему показників оцінювання сформованості інноваційного простору регіону, яку наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Остаточний перелік показників оцінювання внутрішніх факторів формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону

Показник	Результат
Наявність внутрішніх можливостей до інноваційної діяльності	Здатність трансформувати внутрішні можливості в результати

Продовження табл..2.3.

кількість промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю	обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт
кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації	кількість впроваджених нових технологічних процесів (у тому числі маловідходних, ресурсозберігаючих та безвідходних процесів)
кількість підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію	обсяг реалізованої інноваційної продукції
питома вага промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю	кількість освоєних інноваційних видів продукції у промисловості (нових для ринку та нових для підприємств)
фінансування наукових та науково-технічних робіт (валові витрати на виконання наукових та науково-технічних робіт)	обсяг реалізованої інноваційної продукції у % до загального обсягу реалізованої промислової продукції
кількість організацій, що здійснювали наукові дослідження та розробки	кількість виданих патентів
чисельність фахівців, які виконували наукові та науково-технічні роботи	

Джерело: складено автором

Після формування системи показників у рамках підготовчого блоку мають обиратися методи оцінювання сформованості інноваційного простору регіонів. Аналіз праць науковців засвідчив, що найбільш популярним методом оцінок в регіоналістиці є рейтинговий метод, який передбачає обчислення рейтингу регіонів за окремими показниками, а потім їх агрегування з врахуванням вагомості кожного з показників.

Блок внутрішнього оцінювання передбачає здійснення збору даних за показниками оцінювання сформованості інноваційного простору, а також здійснення розрахунку інтегрального показника оцінювання сформованості інноваційного простору регіонів України та визначення приналежності регіону до певного типу.

Після проведення внутрішнього оцінювання варто приділити увагу проведенню зовнішнього оцінювання сформованості інноваційного простору. У

рамках відповідного блоку має здійснюватися збір даних щодо зовнішніх факторів, які впливають на сформованість інноваційного простору регіонів України, на основі оцінювання його місця в глобальному рейтингу інновацій, а також аналіз динаміки зовнішніх факторів, що впливають на сформованість інноваційного простору регіонів України.

Блоки внутрішнього та зовнішнього оцінювання створюють аналітичну базу для діагностичного блоку, в рамках якого виявляються сильні та слабкі сторони кожного регіону в сфері сформованості інноваційного простору, а також можливості та загрози щодо його формування. Виявлені сильні, слабкі сторони, можливості та загрози відображаються в інноваційному профілі регіону, який становить основу для пошуку найоптимальніших напрямів подальшого формування інноваційного простору регіону.

2.2. Оцінювання внутрішніх факторів формування інноваційного простору соціально-економічних систем регіонів України

Як було відзначено раніше, для оцінювання сформованості інноваційного простору регіонів України було запропоновано використовувати показники, що характеризують наявність внутрішніх можливостей для інноваційної діяльності та здатність трансформувати ці можливості в результати.

Для визначення рейтингу регіонів за показниками оцінювання необхідно здійснити нормування цих показників, тобто їх переведення до безрозмірного вигляду. При цьому, існують досить різні методи нормування показників, більшість з яких проаналізовано в роботі Р.Волощук [8]. Із врахуванням цього аналізу можна представити умови застосування даних підходів [50, 53], які наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Умови застосування підходів до нормування показників

Характеристика підходу	Умови застосування
Нормування показників шляхом порівняння відхилення їхніх статистичних значень від мінімального для стимуляторів та максимального для дестимуляторів рівня з відхиленням між граничними (максимальним та мінімальним) значеннями.	Застосовуються для нормування значень показників, які мають монотонний характер впливу на досліджуване явище (процес), тобто є стимуляторами або де- стимуляторами в чистому вигляді. Потребує перерахунків за умови поповнення часового ряду.
Нормування показників шляхом порівняння відхилення їхніх статистичних значень від оптимального значення з максимальною відстанню від граничних значень до оптимуму.	Застосовується наряду з першим методом для показників, які мають немонотонний характер впливу на досліджуване явище (процес), тобто на певному проміжку є стимуляторами, а перетнувши оптимальне значення набувають дестимулюючого характеру.
Нормування показників з урахуванням їхніх порогових значень, які характеризують рівень припустимих змін показника без істотного впливу на процес, який він характеризує.	Береться до уваги певним чином обґрунтовані доцільні вимоги до бажаних чи небажаних значень цього показника. Не потребує перерахунку результатів з часом. Є можливість набуття нормованими значеннями неприйнятного для розрахунку інтегрального показника рівня (перевищення 1, від'ємних значень тощо).
Нормування показників з врахуванням максимальних та мінімальних значень, а також верхньої та нижньої межі норми.	Передбачає визначення верхньої та нижньої межі норми. Унеможливлює попадання нормованих показників у проміжок менше нуля, або більше одиниці. Передбачає, що верхня та нижня межа норми перебуває в межах від мінімального до максимального значення, що не завжди відповідає дійсності. Має ті ж недоліки, що й перший підхід, потребуючи перерахунку показників за умови поповнення часового ряду.
Нормування показників на основі вектора характеризуючих значень - оптимальних, порогових, граничних.	Передбачає визначення оптимальних, порогових та граничних значень показників та порівняння з ними статистичних значень показників. Штучно обмежує інтервал нормування нульовим значення, за умови набуття показником значення, гіршого за граничне, та одиницею – за умови набуття показником значення, кращого за оптимальне.

Джерело: складено автором на основі джерела [8]

Враховуючи, що всі показники оцінки сформованості інноваційного простору регіону мають монотонний характер (є стимуляторами, адже

зростання їхніх значень свідчить про активізацію інноваційної діяльності в регіоні), другий метод нормування застосовувати недоцільно. Порівнявши між собою інші чотири методи, було зроблено висновок, що найбільш доцільним є застосування першого методу, за умови усунення його основного недоліку – необхідності перерахунку за умови поповнення часового ряду.

У базовому методі нормування для показників, що є стимуляторами, здійснюється за формулою (2.1), а для показників, що є дестимуляторами – за формулою (2.2):

$$\overline{x_i} = \frac{x_i - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}}, \qquad (2.1)$$

$$\overline{x_i} = \frac{x_{\max} - x_i}{x_{\max} - x_{\min}}, \qquad (2.2)$$

де x_i - статистичне значення *i*-того показника;

$x_{\min}$ та $x_{\max}$ - максимальне значення і-того показника [8, С.18].

При цьому, як справедливо зазначає Волощук Р.В., коли з часом на вибірці даних, що постійно поповнюється, мінімальне та максимальне значення будуть змінюватись, це вимагатиме повного перерахунку всіх результатів [8, С. 19].

У рамках кожного конкретного дослідження з відомим часовим інтервалом цей недолік може бути частково усунено. Це можна зробити, обравши за базу порівняння не мінімальне та максимальне серед досягнутих у статистичному ряді значення показників, а умовним мінімум та максимум (мінімально-прийнятне та бажане значення показника) з врахуванням можливого горизонту прогнозування та досягнутих за досліджуваний період максимальних величин відносного збільшення та зниження показника.

Зважаючи, що в рамках даного дослідження пропонується оцінити сформованість інноваційного потенціалу за п’ять років досліджуваного періоду, горизонт прогнозування, який не повинен перевищувати 1/3 досліджуваного періоду, складає один рік.

Отже, умовний мінімум показника визначається так:

$$\overline{x_{\min}} = x_{\min} \cdot \alpha_1^{t'}, \qquad (2.3)$$

де α_1 - коефіцієнт врахування тренду показника по регіону з найнижчим його значенням;

t' - тривалість прогнозного періоду (горизонт прогнозування в межах конкретного дослідження), роки.

Коефіцієнт врахування тренду показника по регіону з найнижчим його значенням набуває таких значень:

$$\alpha_1 = \begin{cases} \overline{Тзр}, \text{ якщо } \overline{Тзр} < 1 \\ 1, \text{ якщо } \overline{Тзр} \geq 1 \end{cases},$$

де $\overline{Тзр}$ - середній темп зростання показника по регіону, в якому спостерігається мінімальне значення показника за досліджуваний період.

Тобто, цю формулу можна трансформувати наступним чином:

$$\alpha_1 = \min\left\{\overline{Тзр}; 1\right\}$$

Умовний максимум показника визначається так:

$$\overline{x_{\max}} = x_{\max} \cdot \alpha_2^{t'}, \qquad (2.4)$$

де α_2 - коефіцієнт врахування тренду показника по регіону з найвищим його значенням;

t' - тривалість прогнозного періоду (горизонт прогнозування в межах конкретного дослідження), роки.

Коефіцієнт врахування тренду показника по регіону з найвищим його значенням набуває таких значень:

$$\alpha_2 = \begin{cases} \overline{Тзр}, \text{ якщо } \overline{Тзр} > 1 \\ 1, \text{ якщо } \overline{Тзр} \le 1 \end{cases},$$

де $\overline{Тзр}$ - середній темп зростання показника по регіону, в якому спостерігається максимальне значення показника за досліджуваний період

Тобто, цю формулу можна трансформувати так:

$$\alpha_2 = \max\left\{\overline{Тзр}; 1\right\}$$

Отже, нормоване значення показника розраховуватиметься за формулою:

$$\overline{x_{ij}}(t) = \frac{x_{ij}(t) - \overline{x_{\min}}}{\overline{x_{\max}} - \overline{x_{\min}}}, \qquad (2.5)$$

де $\overline{x_{ij}}(t)$ - нормоване значення і-того показника по j-тому регіону за рік t досліджуваного періоду;

$x_{ij}(t)$ - статистичне значення і-того показника по j-тому регіону за рік t досліджуваного періоду;

$\overline{x_{\min}}$ та $\overline{x_{\max}}$ - умовний мінімум та умовний максимум і-того показника по регіонах України за досліджуваний період Т;

$i = \overline{1, I}$ - номер показника оцінки, де I - загальна кількість показників;

$j = \overline{1, J}$ - номер регіону, де J - загальна кількість регіонів, що підлягали дослідженню;

$t = \overline{1, T}$ - номер року, де T - загальна тривалість досліджуваного періоду.

Ця формула може застосовуватись для всіх без виключення показників оцінювання сформованості інноваційного простору регіону, адже всі вони є стимуляторами [50].

До показників, що характеризують наявність внутрішніх можливостей для інноваційної діяльності було віднесено, зокрема, кількість підприємств, що займались інноваційною діяльністю. Значення цього показника в регіонах України (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя) та дані, необхідні для визначення рейтингу за даним показником, наведено в додатку Б.

На основі використання даних таблиць Б.1 та Б.2 додатку Б було розраховано рейтинг регіонів за кількістю підприємств, що займались інноваційною діяльністю (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Результати розрахунку рейтингу регіонів за кількістю підприємств, що займались інноваційною діяльністю

Регіон	Нормоване значення (рейтинг регіону)					Місце регіону в рейтингу				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	0,272	0,224	0,112	0,107	0,107	14	13-14	13-15	12-14	13-15
Волинська	0,101	0,139	0,042	0,037	0,069	24	23	23	23-24	18
Дніпропетровська	0,428	0,561	0,315	0,326	0,251	7	4	4	3	3
Донецька	0,433	0,219	0,128	0,117	0,096	6	15-16	10-11	10	17
Житомирська	0,283	0,235	0,128	0,160	0,101	13	12	10-11	8	16
Закарпатська	0,058	0,064	0,053	0,058	0,042	25	24-25	21	22	20
Запорізька	0,593	0,556	0,240	0,230	0,203	4	5	5	6	5
Івано-Франківська	0,444	0,508	0,123	0,123	0,128	5	6	12	9	9
Київська	0,342	0,331	0,214	0,235	0,176	10	9	6	5	6

Продовження табл. 2.5

Кіровоградська	0,224	0,240	0,112	0,069	0,107	17	11	13-15	20	13-15
Луганська	0,305	0,064	0,026	0,026	0,016	11	24-25	24-25	25	25
Львівська	0,599	0,668	0,321	0,321	0,235	3	3	3	4	4
Миколаївська	0,412	0,337	0,133	0,091	0,112	8	7-8	9	16-17	11-12
Одеська	0,347	0,337	0,171	0,192	0,171	9	7-8	7	7	7
Полтавська	0,155	0,155	0,139	0,112	0,123	21	21	8	11	10
Рівненська	0,187	0,219	0,048	0,101	0,021	19	15-16	22	15	22-24
Сумська	0,149	0,224	0,101	0,091	0,107	22	13-14	16	16-17	13-15
Тернопільська	0,171	0,171	0,064	0,107	0,112	20	19	19	12-14	11-12
Харківська	0,952	1,000	0,604	0,567	0,572	1	1	1	1	1
Херсонська	0,235	0,267	0,080	0,080	0,058	15	10	17	18	19
Хмельницька	0,288	0,181	0,074	0,074	0,021	12	17	18	19	22-24
Черкаська	0,230	0,176	0,112	0,107	0,149	16	18	13-15	12-14	8
Чернівецька	0,139	0,160	0,026	0,037	0,021	23	20	24-25	23-24	22-24
Чернігівська	0,219	0,149	0,058	0,064	0,032	18	22	20	21	21
м. Київ	0,738	0,877	0,438	0,486	0,486	2	2	2	2	2

Джерело: розраховано автором [53].

Як видно з даних таблиці 2.5, за досліджуваний період нормоване значення кількості підприємств, що займались інноваційною діяльністю, скоротилось у всіх регіонах України. найбільш суттєвим було скорочення у Запорізькій (на 0,391 пункту), Харківській (на 0,380 пункту), Львівській (на 0,368 пункту), Донецькій (на 0,337 пункту) та Івано-Франківській (на 0,316 пункту) областях. В інших регіонах нормоване значення даного показника за 2015-2019 роки скорочувалось, але значно меншими темпами.

Щодо останнього року досліджуваного періоду, то він характеризувався зростанням нормованого значення кількості підприємств, що займались інноваційною діяльністю, у Черкаській (на 0,043 пункту), Кіровоградській (на 0,037 пункту), Волинській (на 0,032 пункту), Миколаївській (на 0,021 пункту), Сумській (на 0,016 пункту), Полтавській (на 0,011 пункту), Івано-Франківській, Тернопільській та Харківській (на 0,005 пункту) областях. У місті Київ та Вінницькій області нормоване значення даного показника лишалось у 2019 році, у порівнянні з попереднім роком незмінним, а за іншими регіонами зменшувалось.

Щодо місця у рейтингу, то протягом всього досліджуваного періоду лідируючі позиції за даним показником мала Харківська область (1 місце) та місто Київ (2 місце). На початку досліджуваного періоду в п'ятірку лідерів за цим показником входили Львівська, Запорізька та Івано-Франківська області (3, 4 та 5 місце станом на 2015 рік, відповідно), а в п'ятірку регіонів з найнижчим нормованим значенням даного показника – Полтавська, Сумська, Чернівецька, Волинська та Закарпатська області (21-25 місця у 2015 році, відповідно). Наприкінці досліджуваного періоду до числа лідерів за даним показником увійшли Дніпропетровська, Львівська та Запорізька області (3, 4 та 5 місце у 2019 році, відповідно). Останні ж місця в рейтингу у 2019 році посіли Рівненська, Хмельницька, Чернівецька, Чернігівська та Луганська області.

Наступним показником є кількість підприємств, що впроваджували інновації. Значення цього показника по регіонах України (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя) та дані, необхідні для визначення рейтингу за даним показником, наведено в додатку Б. На основі використання даних таблиць Б.3 та Б.4 додатку Б було розраховано рейтинг регіонів за кількістю підприємств, що впроваджували інновації (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Результати розрахунку рейтингу регіонів за кількістю підприємств, що впроваджували інновації

Регіон	Нормоване значення (рейтинг регіону)					Місце регіону в рейтингу				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	0,214	0,230	0,102	0,102	0,065	14	13-14	12-15	12-13	18-19
Волинська	0,102	0,145	0,044	0,044	0,070	23	23	22-23	22-23	15-17
Дніпропетровська	0,278	0,564	0,214	0,309	0,230	9	4	5-6	3	4
Донецька	0,426	0,224	0,076	0,102	0,102	4	15-16	18	12-13	13
Житомирська	0,283	0,240	0,129	0,113	0,108	8	12	8-9	8	10-12
Закарпатська	0,049	0,070	0,044	0,038	0,049	25	24-25	22-23	24	20
Запорізька	0,368	0,559	0,224	0,224	0,182	5	5	4	5	5-6
Івано-Франківська	0,352	0,511	0,108	0,086	0,108	6	6	11	15	10-12
Київська	0,246	0,336	0,214	0,219	0,182	11	9	5-6	6	5-6
Кіровоградська	0,161	0,246	0,102	0,060	0,070	17	11	12-15	21	15-17
Луганська	0,272	0,070	0,023	0,017	0,012	10	24-25	25	25	25
Львівська	0,432	0,671	0,309	0,293	0,235	3	3	3	4	3
Миколаївська	0,187	0,341	0,102	0,081	0,070	15	7-8	12-15	16	15-17
Одеська	0,219	0,341	0,155	0,177	0,171	13	7-8	7	7	7
Полтавська	0,134	0,161	0,129	0,108	0,108	19	21	8-9	9-11	10-12
Рівненська	0,171	0,224	0,049	0,070	0,023	16	15-16	21	18-19	24
Сумська	0,145	0,230	0,102	0,097	0,081	18	13-14	12-15	14	14
Тернопільська	0,118	0,177	0,070	0,108	0,118	22	19	19	9-11	9
Харківська	0,878	1,000	0,501	0,479	0,543	1	1	1	1	1
Херсонська	0,129	0,272	0,086	0,070	0,065	20	10	16	18-19	18-19
Хмельницька	0,288	0,187	0,081	0,076	0,028	7	17	17	17	22-23
Черкаська	0,230	0,182	0,118	0,108	0,150	12	18	10	9-11	8

Продовження табл. 2.6

Чернівецька	0,065	0,166	0,033	0,044	0,028	24	20	24	22-23	22-23
Чернігівська	0,123	0,155	0,060	0,065	0,038	21	22	20	20	21
м. Київ	0,564	0,878	0,400	0,448	0,373	2	2	2	2	2

Джерело: розраховано автором [63].

Як видно з даних таблиці 2.6, за проміжок часу з 2015 по 2019 рік нормоване значення кількості підприємств, що впроваджували інновації, зменшилось у всіх регіонах, окрім Закарпатської та Тернопільської областей, в яких змін нормованого значення не відбулося. Найбільшим зниженням відзначились Харківська (на 0,335 пункту), Донецька (на 0,324 пункту), Луганська та Хмельницька (на 0,260 пункту), Івано-Франківська (на 0,244 пункту) області.

За останній рік досліджуваного періоду нормоване значення даного показника не змінилось у Донецькій та Полтавській областях. Зростання спостерігалось у Харківській (на 0,064 пункти), Черкаській (на 0,042 пункти), Волинській (на 0,027 пункту), Івано-Франківській (на 0,021 пункту), Закарпатській, Кіровоградській та Тернопільській (на 0,011 пункту) областях. В інших регіонах спостерігалось зниження нормованого значення даного показника.

Щодо місця регіонів в рейтингу за кількістю підприємств, що впроваджували інновації, то впродовж всього досліджуваного періоду лідируючі позиції зберігали Харківська область та місто Київ (1 та 2 місця), а також Львівська область (3 місце у 2015 та 2019 роках). Натомість, якщо на початку досліджуваного періоду 4 місце посідала Донецька область, то у 2019 році – Дніпропетровська. На 5 місці продовжує перебувати Запорізька область, проте у 2019 році з нею на одному рівні знаходиться також Київська область, з

якою вони поділяють 5-6 місця рейтингу. Щодо регіонів, в яких нормоване значення за даним показником було найменшим, то в 2015 році такими регіонами були Чернігівська, Тернопільська, Волинська, Чернівецька та Закарпатська області. Наприкінці досліджуваного періоду найменшим нормованим значенням даного показника серед регіонів України відрізнялись Чернігівська. Хмельницька, Чернівецька, Рівненська та Луганська області. [53].

Наступним показником є кількість підприємств, що впроваджували інновації. Значення цього показника у регіонах України (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя) та дані, необхідні для визначення рейтингу за даним показником, наведено в додатку Б.

На основі використання даних таблиць Б.5 та Б.6 додатку Б було розраховано рейтинг регіонів за кількістю підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Результати розрахунку рейтингу регіонів за кількістю підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію

Регіон	Нормоване значення (рейтинг регіону)					Місце регіону в рейтингу				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	0,333	0,293	0,172	0,152	0,131	11	10	13	13	14-17
Волинська	0,111	0,101	0,040	0,101	0,081	24	23	24	18	22-23
Дніпропетровська	0,434	0,485	0,313	0,444	0,424	8	6	5	4	5
Донецька	0,556	0,212	0,091	0,091	0,101	6	15-17	20	19-20	21
Житомирська	0,313	0,182	0,182	0,192	0,192	13-14	19	10-12	11-12	11
Закарпатська	0,081	0,081	0,051	0,040	0,040	25	24	23	24	24

Продовження табл. 2.7

Запорізька	0,576	0,606	0,394	0,465	0,495	5	5	4	3	3
Івано-Франківська	0,636	0,616	0,111	0,121	0,152	3	4	17-18	14-16	13
Київська	0,404	0,434	0,273	0,333	0,374	9	7	6	6	6
Кіровоградська	0,273	0,283	0,182	0,121	0,131	16	11-12	10-12	14-16	14-17
Луганська	0,293	0,061	0,020	0,010	0,030	15	25	25	25	25
Львівська	0,576	0,677	0,414	0,414	0,455	4	3	3	5	4
Миколаївська	0,313	0,273	0,152	0,111	0,131	13-14	13	14	17	14-17
Одеська	0,323	0,313	0,192	0,222	0,253	12	9	8-9	9	9
Полтавська	0,232	0,212	0,212	0,192	0,172	19-20	15-17	7	11-12	12
Рівненська	0,263	0,212	0,061	0,081	0,111	17-18	15-17	21	21-22	18-20
Сумська	0,263	0,283	0,182	0,212	0,232	17-18	11-12	10-12	10	10
Тернопільська	0,182	0,172	0,111	0,242	0,323	22	20	17-18	7-8	7
Харківська	0,899	1,000	0,636	0,758	0,818	2	1	1	1	1
Херсонська	0,232	0,192	0,121	0,121	0,131	19-20	18	16	14-16	14-17
Хмельницька	0,434	0,242	0,131	0,091	0,111	7	14	15	19-20	18-20
Черкаська	0,384	0,313	0,192	0,242	0,263	10	8	8-9	7-8	8
Чернівецька	0,121	0,131	0,051	0,061	0,081	23	22	22	23	22-23
Чернігівська	0,222	0,152	0,101	0,081	0,111	21	21	19	21-22	18-20
м. Київ	0,980	0,859	0,616	0,727	0,758	1	2	2	2	2

Джерело: розраховано автором

Як видно з даних таблиці 2.7, у 2015-2019 роках відбулося зниження нормованого значення кількості підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію, у всіх регіонах, окрім Тернопільської області, для якої було характерним зростання нормованого значення показника на 0,141 пункту. Найбільшим скороченням вирізнялись Івано-Франківська (на 0,485 пункту),

Донецька (на 0,455 пункту), Хмельницька (на 0,323 пункту), Луганська (на 0,263 пункту) області та місто Київ (на 0,222 пункту).

За останній рік досліджуваного періоду у більшості регіонів, навпаки спостерігалось зростання нормованого значення даного показника. Зниження відбулось лише у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській та Полтавській (на 0,020 пункту) областях, тоді як у Житомирській та Закарпатській областях нормовані значення даного показника за 2019 рік не змінились.

Що стосується місця регіонів у рейтингу за даним показником, то слід відзначити, що у 2015 та 2019 році лідируючі позиції мали м. Київ, Харківська, Львівська та Запорізька області. Однак, якщо у 2015 до п'ятірки лідерів входила Івано-Франківська область, то наприкінці досліджуваного періоду її місце в рейтингу помітно погіршилось, а до лідерів приєдналась Дніпропетровська область. Серед регіонів, що мали найнижчі рейтинги за даним показником у 2015 році варто відзначити Чернігівську, Тернопільську, Чернівецьку, Волинську та Закарпатську області, а в 2019 році – Донецька, Волинська, Чернівецька, Закарпатська та Луганська області.

Наступним показником є питома вага інноваційно-активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств. Значення цього показника у регіонах України (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя) та дані, необхідні для визначення рейтингу за даним показником, наведено в додатку Б.

На основі використання даних таблиць Б.7 та Б.8 додатку Б було розраховано рейтинг регіонів за питомою вагою інноваційно-активних підприємств у промисловості (табл. 2.8).

Як видно з даних таблиці 2.8, нормоване значення питомої ваги інноваційно-активних підприємств за 2015-2019 роки скоротилось у більшості регіонів.

Таблиця 2.8

Результати розрахунку рейтингу регіонів за питомою вагою інноваційно-активних підприємств

Регіон	Нормоване значення (рейтинг регіону)					Місце регіону в рейтингу				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	0,550	0,361	0,379	0,397	0,404	8	15	16	17	13
Волинська	0,226	0,237	0,263	0,368	0,426	22-23	22	22	19	10
Дніпропетровська	0,277	0,332	0,317	0,535	0,245	20	16	19	6	19
Донецька	0,226	0,375	0,270	0,245	0,263	22-23	14	21	25	17
Житомирська	0,481	0,299	0,408	0,488	0,350	12	18	15	9-10	16
Закарпатська	0,096	0,063	0,212	0,346	0,172	25	25	25	20-21	23
Запорізька	0,891	0,677	0,604	0,481	0,539	1	2	5	11	9
Івано-Франківська	0,622	0,673	0,629	0,560	0,633	6	3	4	4	6
Київська	0,335	0,266	0,328	0,488	0,245	19	20	17-18	9-10	18
Кіровоградська	0,510	0,473	0,746	0,546	0,666	9	8	3	5	5
Луганська	0,252	0,288	0,255	0,303	0,208	21	19	23	23	21
Львівська	0,448	0,441	0,546	0,513	0,397	14	10	9	8	14
Миколаївська	0,749	0,568	0,978	0,404	0,822	3	6	1	16	3
Одеська	0,484	0,455	0,550	0,437	0,415	11	9	8	14	11
Полтавська	0,139	0,136	0,433	0,513	0,223	24	24	14	7	20
Рівненська	0,386	0,386	0,230	0,346	0,059	17	12-13	24	20-21	24
Сумська	0,353	0,484	0,564	0,470	0,589	18	7	7	12	8
Тернопільська	0,466	0,386	0,477	0,568	0,844	13	12-13	10	3	2
Харківська	0,687	0,658	0,884	0,695	0,865	5	4	2	1	1
Херсонська	0,702	0,724	0,597	0,430	0,408	4	1	6	15	12
Хмельницька	0,506	0,245	0,292	0,310	0,052	10	21	20	22	25

Продовження табл. 2.8

Черкаська	0,390	0,230	0,470	0,274	0,731	16	23	12	24	4
Чернівецька	0,444	0,412	0,462	0,379	0,372	15	11	13	18	15
Чернігівська	0,597	0,321	0,328	0,444	0,194	7	17	17-18	13	22
м. Київ	0,775	0,633	0,473	0,622	0,597	2	5	11	2	7

Джерело: розраховано автором

Зростання спостерігалось лише у Тернопільській (на 0,378 пункту), Черкаській (на 0,341 пункту), Сумській (на 0,236 пункту), Волинській (на 0,200 пункту), Харківській (на 0,178 пункту), Кіровоградській (на 0,156 пункту), Полтавській (на 0,084 пункту), Закарпатській (на 0,076 пункту), Миколаївській (на 0,073 пункту), Донецькій (на 0,036 пункту), Івано-Франківській (на 0,011 пункту) областях.

За останній рік досліджуваного періоду нормоване значення даного показника зростало в 11 регіонах України (найбільше у Черкаській та Миколаївській областях – на 0,457 та 0,418 пункту) та знижувалось в інших 14 регіонах (найбільше у Полтавській та Дніпропетровській областях – на 0,290 пункту).

Щодо місця в рейтингу, то станом на 2015 рік лідерами за даним показником були Запорізька, Миколаївська, Харківська, Херсонська області та місто Київ. У 2019 році п’ятірка лідерів кардинально змінилась. До її складу увійшли Харківська, Тернопільська, Черкаська та Кіровоградська області. З колишніх лідерів до п’ятірки найкращих у 2019 році увійшла лише Миколаївська область.

Найгірші місця в рейтингу в 2015 році посідали Луганська, Волинська, Донецька, Полтавська та Закарпатська області. У 2019 році в п’ятірку регіонів з найнижчим рейтингом за даним показником, крім Луганської та Закарпатської

областей, що входили в число регіонів з найменшим рейтингом і на початку даного періоду, увійшли також Чернігівська, Рівненська та Хмельницька області.

Наступним оціночним показником є обсяг внутрішніх витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт. Значення цього показника у регіонах України (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя) та дані, необхідні для визначення рейтингу за даним показником, наведено в додатку Б.

На основі використання даних таблиць Б.9 та Б.10 додатку Б було розраховано рейтинг регіонів за обсягом внутрішніх витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Результати розрахунку рейтингу регіонів за обсягами внутрішніх витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт

Регіон	Нормоване значення (рейтинг регіону)					Місце регіону в рейтингу				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	0,004	0,004	0,003	0,005	0,005	18-19	17-19	20-23	17	17
Волинська	0,001	0,000	0,001	0,001	0,001	22-24	23-25	18-19	22-24	22-24
Дніпропетровська	0,155	0,183	0,240	0,324	0,343	3	3	3	3	3
Донецька	0,082	0,039	0,028	0,002	0,002	6	7	9	19-21	20-21
Житомирська	0,002	0,002	0,001	0,002	0,002	20-21	20-21	20-23	19-21	20-21
Закарпатська	0,005	0,004	0,005	0,007	0,007	16-17	17-19	16	14-15	14
Запорізька	0,086	0,077	0,087	0,124	0,109	5	4	4	4	4
Івано-Франківська	0,002	0,002	0,001	0,002	0,003	20-21	20-21	20-23	19-21	19
Київська	0,029	0,029	0,033	0,047	0,043	9	8-9	8	6	7

Продовження табл. 2.9

Кіровоградська	0,004	0,004	0,009	0,012	0,010	18-19	17-19	12	11	11-12
Луганська	0,024	0,009	0,003	0,003	0,004	10	11	18-19	18	18
Львівська	0,048	0,044	0,047	0,045	0,047	7	5	6	7	6
Миколаївська	0,106	0,042	0,051	0,068	0,056	4	6	5	5	5
Одеська	0,030	0,029	0,034	0,040	0,041	8	8-9	7	8	8
Полтавська	0,006	0,006	0,006	0,008	0,008	14-15	13	13-15	13	13
Рівненська	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	25	23-25	24-25	25	25
Сумська	0,022	0,021	0,020	0,021	0,021	11	10	10	9	9
Тернопільська	0,001	0,000	0,000	0,001	0,001	22-24	23-25	24-25	22-24	22-24
Харківська	0,324	0,328	0,338	0,363	0,361	2	2	2	2	2
Херсонська	0,006	0,005	0,004	0,007	0,006	14-15	14-16	17	14-15	15-16
Хмельницька	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	22-24	22	20-23	22-24	22-24
Черкаська	0,009	0,008	0,016	0,019	0,018	13	12	11	10	10
Чернівецька	0,005	0,005	0,006	0,009	0,010	16-17	14-16	13-15	12	11-12
Чернігівська	0,010	0,005	0,006	0,006	0,006	12	14-16	13-15	16	15-16
м. Київ	0,761	0,790	0,963	0,881	0,885	1	1	1	1	1

Джерело: розраховано автором

Як видно з даних таблиці 2.9, за період з 2015 по 2019 рік нормоване значення обсягів внутрішніх витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт зростало або лишалось незмінним у більшості регіонів. Падіння спостерігалось лише у Донецькій (на 0,080 пункту), Миколаївській (на 0,050 пункту), Луганській (на 0,020 пункту), Чернігівській (на 0,004 пункту), Львівській та Сумській (на 0,001 пункту) областях.

У 2019 році спостерігалось зниження нормованого значення даного показника у Запорізькій (на 0,015 пункту), Миколаївській (на 0,011 пункту),

Київській (на 0,004 пункту), Харківській (на 0,003 пункту), Кіровоградській (на 0,002 пункту), Вінницькій, Черкаській та Херсонській (на 0,001 пункту) областях. В інших регіонах нормоване значення даного показника збільшилось або залишилось на рівні попереднього року.

Щодо лідируючих позицій за обсягами внутрішніх витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт, то їх займали впродовж всього досліджуваного періоду місто Київ, Харківська, Дніпропетровська, Запорізька та Миколаївська області. Натомість найнижчі місця в рейтингу посідають Волинська, Тернопільська, Хмельницька та Рівненська області.

Ще одним показником, що відображає внутрішні можливості регіонів до здійснення інноваційної діяльності є кількість організацій, що здійснювали наукові дослідження та розробки. Значення цього показника у регіонах України (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя) та дані, необхідні для визначення рейтингу за даним показником, наведено в додатку Б.

На основі використання даних таблиць Б.11 та Б.12 додатку Б було розраховано рейтинг регіонів за кількістю організацій, що здійснювали наукові дослідження і розробки (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Результати розрахунку рейтингу регіонів за кількістю організацій, що здійснювали наукові дослідження та розробки

Регіон	Нормоване значення (рейтинг регіону)					Місце регіону в рейтингу				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	0,036	0,036	0,042	0,045	0,045	16	14-15	13	10-11	13
Волинська	0,016	0,013	0,013	0,013	0,010	22-23	23-24	22-23	22	24-25

Продовження табл. 2.10

Дніпропетровська	0,182	0,166	0,169	0,169	0,172	5	4	4	4	4
Донецька	0,185	0,049	0,045	0,029	0,026	4	11-13	9-12	16-18	18-19
Житомирська	0,013	0,013	0,010	0,010	0,013	24	23-24	24	23-24	22-23
Закарпатська	0,023	0,016	0,013	0,010	0,013	19-20	21-22	22-23	23-24	22-23
Запорізька	0,065	0,055	0,065	0,078	0,084	9	10	6-7	6	6
Івано-Франківська	0,029	0,032	0,039	0,036	0,036	17-18	16-17	14	14	14-15
Київська	0,058	0,058	0,065	0,071	0,075	11	7-9	6-7	7	7
Кіровоградська	0,023	0,026	0,029	0,029	0,032	19-20	19	17-19	16-18	16-17
Луганська	0,091	0,036	0,036	0,026	0,026	7	14-15	15	19	18-19
Львівська	0,227	0,214	0,201	0,218	0,221	3	3	3	3	3
Миколаївська	0,088	0,068	0,062	0,062	0,058	8	6	8	8	8
Одеська	0,149	0,146	0,140	0,133	0,136	6	5	5	5	5
Полтавська	0,052	0,049	0,045	0,049	0,052	14	11-13	9-12	9	9
Рівненська	0,019	0,023	0,019	0,016	0,016	21	20	20	21	21
Сумська	0,029	0,029	0,029	0,032	0,036	17-18	18	17-19	15	14-15
Тернопільська	0,016	0,016	0,016	0,023	0,023	22-23	21-22	21	20	20
Харківська	0,575	0,506	0,519	0,500	0,513	2	2	2	2	2
Херсонська	0,055	0,058	0,032	0,045	0,049	12-13	7-9	16	10-11	10-12
Хмельницька	0,000	0,006	0,006	0,006	0,010	25	25	25	25	24-25
Черкаська	0,062	0,058	0,045	0,045	0,049	10	7-9	9-12	10-11	10-12
Чернівецька	0,055	0,049	0,045	0,042	0,049	12-13	11-13	9-12	13	10-12
Чернігівська	0,042	0,032	0,029	0,029	0,032	15	16-17	17-19	16-18	16-17
м. Київ	0,994	1,000	0,971	0,951	0,961	1	1	1	1	1

Джерело: розраховано автором

Як свідчать дані таблиці 2.10, впродовж 2015-2019 років незмінним лишалось нормоване значення кількості організацій, що здійснювали наукові дослідження і розробки, в Житомирській та Полтавській областях. Зростання

спостерігалось у Запорізькій (на 0,019 пункту), Київській (на 0,016 пункту), Вінницькій, Хмельницькій та Кіровоградській (на 0,010 пункту), Івано-Франківській, Сумській та Тернопільській (на 0,006 пункту) областях. В інших регіонах нормоване значення даного показника за 2015-2019 роки знизилось. За останній рік досліджуваного періоду спостерігалось зростання нормованого значення даного показника у більшості регіонів. Падінням відзначались лише Волинська, Донецька та Миколаївська (на 0,003 пункту) області. У Вінницькій, Івано-Франківській, Луганській, Рівненській та Тернопільській областях нормоване значення даного показника лишалось на рівні 2018 року.

Щодо місця в рейтингу за кількістю організацій, що здійснювали наукові дослідження і розробки, то як у 2015, так і в 2019 році у число лідерів входять місто Київ, Харківська, Львівська та Дніпропетровська області. Водночас, на початку досліджуваного періоду до п’ятірки регіонів з найвищим нормованим значенням даного показника входила Донецька область, яка впродовж наступних років поступилася своїм місцем Одеській області. Серед регіонів з найменшим нормованим значенням даного показника варто відзначити Волинську, Житомирську та Хмельницьку області.

Наступним показником, який слід розглянути, є кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок. Значення цього показника у регіонах України (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя) та дані, необхідні для визначення рейтингу за даним показником, наведено в додатку Б.

На основі використання даних таблиць Б.13 та Б.14 додатку Б було розраховано рейтинг регіонів за кількістю працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Результати розрахунку рейтингу регіонів за кількістю працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок

Регіон	Нормоване значення (рейтинг регіону)					Місце регіону в рейтингу				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	0,008	0,009	0,009	0,010	0,011	18	17	20	14-16	14-15
Волинська	0,002	0,000	0,005	0,002	0,003	22-24	25	24	24	23-24
Дніпропетровська	0,195	0,187	0,195	0,181	0,179	3	3	3	3	3
Донецька	0,135	0,060	0,053	0,001	0,001	4	7	8	25	25
Житомирська	0,004	0,004	0,025	0,004	0,005	21	21	14	19-21	20-22
Закарпатська	0,011	0,010	0,029	0,010	0,019	15-16	16	13	14-16	12
Запорізька	0,090	0,081	0,075	0,077	0,070	6	5	6	5	6
Івано-Франківська	0,005	0,005	0,010	0,007	0,009	20	20	19	17	16
Київська	0,044	0,042	0,033	0,032	0,026	8	8	12	9	10
Кіровоградська	0,006	0,006	0,006	0,006	0,006	19	18-19	21-23	18	18-19
Луганська	0,023	0,006	0,006	0,004	0,003	11	18-19	21-23	19-21	23-24
Львівська	0,096	0,088	0,142	0,086	0,109	5	4	4	4	4
Миколаївська	0,037	0,035	0,055	0,038	0,047	9	9	7	8	8
Одеська	0,063	0,060	0,103	0,061	0,081	7	6	5	6	5
Полтавська	0,017	0,016	0,044	0,022	0,035	12	11-12	9-10	10	9
Рівненська	0,002	0,001	0,013	0,003	0,005	22-24	23-24	17	22-23	20-22
Сумська	0,035	0,032	0,044	0,051	0,053	10	10	9-10	7	7
Тернопільська	0,002	0,002	0,021	0,004	0,006	22-24	22	15	19-21	18-19
Харківська	0,376	0,350	0,439	0,311	0,343	2	2	2	2	2
Херсонська	0,012	0,012	0,006	0,010	0,007	14	13	21-23	14-16	17
Хмельницька	0,000	0,001	0,004	0,003	0,005	25	23-24	25	22-23	20-22

Продовження табл. 2.11

Черкаська	0,016	0,016	0,036	0,012	0,022	13	11-12	11	12	11
Чернівецька	0,009	0,011	0,018	0,013	0,018	17	14-15	16	11	13
Чернігівська	0,011	0,011	0,011	0,011	0,011	15-16	14-15	18	13	14-15
м. Київ	1,000	0,973	0,874	0,831	0,768	1	1	1	1	1

Джерело: розраховано автором

Як видно з даних таблиці 2.11, за 2015-2019 роки нормоване значення кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, зменшувалось у Донецькій (на 0,133 пункту), Харківській (на 0,035 пункту), Запорізькій та Луганській (на 0,020 пункту), Київській (на 0,017 пункту), Дніпропетровській (на 0,016 пункту), Херсонській (на 0,005 пункту), Чернігівській (на 0,001 пункту) областях та місту Київ (на 0,232 пункту). За іншими регіонами нормоване значення показника зростало.

За останній рік досліджуваного періоду зниження нормованого значення даного показника спостерігалось у Запорізькій (на 0,007 пункту), Київській (на 0,006 пункту), Херсонській (на 0,003 пункту), Дніпропетровській (на 0,002 пункту), Луганській (на 0,001 пункту) областях, а також у місті Київ (на 0,063 пункту).

Щодо місця в рейтингу за даним показником, то як у 2015, так і в 2019 році у число лідерів входять місто Київ, Харківська, Львівська та Дніпропетровська області. Водночас, на початку досліджуваного періоду до п’ятірки регіонів з найвищим нормованим значенням даного показника входила Донецька область, яка наприкінці досліджуваного періоду поступилася своїм місцем Одеській області. Серед регіонів з найменшим нормованим значенням даного показника варто відзначити Волинську, Житомирську, Рівненську та

Хмельницьку, а наприкінці досліджуваного періоду також Дніпропетровську та Луганську області.

На основі даних рейтингів регіонів за перерахованими показниками можна обчислити середній рейтинг регіонів за рівнем внутрішніх можливостей до здійснення інноваційної діяльності.

Таблиця 2.12

Результати розрахунку середнього рейтингу регіонів за рівнем внутрішніх можливостей до здійснення інноваційної діяльності

Регіон	Рейтинг регіону					Місце регіону в рейтингу				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	0,202	0,165	0,117	0,117	0,110	12	14	16	15	14-15
Волинська	0,080	0,091	0,058	0,081	0,094	24	23	24	22	18
Дніпропетровська	0,278	0,354	0,252	0,327	0,263	7	5	4	3	3
Донецька	0,292	0,168	0,099	0,084	0,084	6	13	18	20-21	19
Житомирська	0,197	0,139	0,126	0,138	0,110	13	17	15	11	14-15
Закарпатська	0,046	0,044	0,058	0,073	0,049	25	25	23	24	22
Запорізька	0,381	0,373	0,241	0,240	0,240	3	4	5	5	5
Івано-Франківська	0,299	0,335	0,146	0,134	0,153	5	6	11	12	12
Київська	0,208	0,214	0,165	0,204	0,160	11	10	9	6	10-11
Кіровоградська	0,171	0,183	0,169	0,120	0,146	18	12	8	14	13
Луганська	0,180	0,076	0,053	0,056	0,043	16	24	25	25	23
Львівська	0,346	0,400	0,283	0,270	0,243	4	3	3	4	4
Миколаївська	0,270	0,238	0,219	0,122	0,185	8	8	6	13	8
Одеська	0,231	0,240	0,192	0,180	0,181	9	7	7	7	9
Полтавська	0,105	0,105	0,144	0,143	0,103	23	22	12	9	16-17
Рівненська	0,147	0,152	0,060	0,088	0,034	19	15	22	19	24
Сумська	0,142	0,186	0,149	0,139	0,160	20	11	10	10	10-11

Продовження табл. 2.12

Тернопільська	0,137	0,132	0,109	0,150	0,204	21	19	17	8	6
Харківська	0,670	0,692	0,560	0,525	0,574	2	2	2	2	2
Херсонська	0,196	0,219	0,132	0,109	0,103	14	9	14	17	16-17
Хмельницька	0,217	0,123	0,084	0,080	0,033	10	20	21	23	25
Черкаська	0,188	0,140	0,141	0,115	0,197	15	16	13	16	7
Чернівецька	0,120	0,133	0,092	0,084	0,082	22	18	19	20-21	20
Чернігівська	0,175	0,118	0,085	0,100	0,061	17	21	20	18	21
м. Київ	0,830	0,858	0,676	0,707	0,690	1	1	1	1	1

Джерело: розраховано автором

Як видно з даних таблиці 2.12, у більшості регіонів України спостерігається скорочення внутрішніх можливостей до здійснення інноваційної діяльності. Виключенням є Волинська (на 0,014 пункту), Закарпатська (на 0,003 пункту), Сумська (на 0,017 пункту), Тернопільська (на 0,067 пункту) та Черкаська області (на 0,009 пункту), у яких спостерігалось зростання середнього рейтингу регіонів за рівнем внутрішніх можливостей до здійснення інноваційної діяльності.

У 2019 році більшості регіонів було властиве скорочення середнього рейтингу регіонів за рівнем внутрішніх можливостей до здійснення інноваційної діяльності. Зростання значення рейтингу спостерігалось лише у Волинській (на 0,014 пункту), Донецькій (на 0,001 пункту), Івано-Франківській (на 0,019 пункту), Кіровоградській (на 0,026 пункту), Миколаївській (на 0,063 пункту), Одеській (на 0,001 пункту), Сумській (на 0,021 пункту), Тернопільській (на 0,053 пункту), Харківській (на 0,049 пункту), Черкаській (на 0,082 пункту) областях.

За внутрішніми можливостями до здійснення інноваційної діяльності за 2015-2019 роки серед регіонів перше місце посідав Київ, друге – Харківська область. У 2015 році третє місце за даним рейтингом належало Запорізькій області, проте за 2015-2019 роки ця область змістилася по рейтингу на п'яте місце. Львівська область перебуває на четвертому місці як на початку, так і наприкінці досліджуваного періоду. Суттєво покращила свої позиції Дніпропетровська область, перемістившись з сьомого на третє місце, витіснивши з п'ятірки лідерів Івано-Франківську область.

Якщо говорити про регіони з найменш сприятливими внутрішніми можливостями для здійснення інноваційної діяльності, то на початку досліджуваного періоду до них відносились Тернопільська, Чернівецька, Полтавська, Закарпатська і Волинська. У 2019 році ситуація змінилась і на позиції з найменшим середнім рейтингом за рівнем внутрішніх можливостей до здійснення інноваційної діяльності перемістились Чернігівська, Закарпатська, Луганська, Рівненська та Хмельницька області.

До показників оцінювання здатності трансформувати внутрішні можливості у результати відноситься обсяг виконаних власними силами наукових та науково-технічних робіт. Значення цього показника в регіонах України (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя) та дані, необхідні для визначення рейтингу за даним показником наведено в додатку В.

На основі використання даних таблиць В.1 та В.2 додатку В було розраховано рейтинг регіонів за обсягом виконаних власними силами наукових та науково-технічних робіт (табл. 2.13).

Як видно з даних таблиці 2.13, нормовані значення за обсягами виконаних наукових та науково-технічних робіт за 2015-2019 роки не змінились у Житомирській, Тернопільській та Хмельницькій областях, в 11 регіонах

Таблиця 2.13

Результати розрахунку рейтингу регіонів за обсягами виконаних власними силами наукових та науково-технічних робіт

Регіон	Нормоване значення (рейтинг регіону)					Місце регіону в рейтингу				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	0,004	0,005	0,004	0,005	0,004	17-20	15-16	18-19	16-17	17-18
Волинська	0,002	0,001	0,001	0,001	0,001	21-22	22-24	22-23	22-24	22-24
Дніпропетровська	0,142	0,169	0,219	0,361	0,306	3	3	3	2	3
Донецька	0,077	0,035	0,025	0,002	0,002	5-6	7	9	18-21	20-21
Житомирська	0,002	0,002	0,002	0,002	0,002	21-22	21	21	18-21	20-21
Закарпатська	0,004	0,004	0,005	0,006	0,007	17-20	17-20	16-17	14-15	13-14
Запорізька	0,077	0,068	0,078	0,109	0,095	5-6	4	4	4	4
Івано-Франківська	0,005	0,005	0,005	0,002	0,004	16	15-16	16-17	18-21	17-18
Київська	0,028	0,027	0,032	0,042	0,040	9	9	8	6	7
Кіровоградська	0,004	0,004	0,008	0,010	0,008	17-20	17-20	12	11	12
Луганська	0,022	0,009	0,003	0,002	0,003	10	11	20	18-21	19
Львівська	0,046	0,043	0,045	0,040	0,042	7	5	6	7	6
Миколаївська	0,093	0,037	0,046	0,059	0,050	4	6	5	5	5
Одеська	0,034	0,031	0,037	0,035	0,037	8	8	7	8	8
Полтавська	0,009	0,008	0,007	0,007	0,007	12-13	12	13-14	13	13-14
Рівненська	0,001	0,001	0,000	0,000	0,000	23-25	22-24	24-25	25	25
Сумська	0,020	0,019	0,018	0,020	0,019	11	10	10	9	9
Тернопільська	0,001	0,000	0,000	0,001	0,001	23-25	25	24-25	22-24	22-24
Харківська	0,301	0,302	0,316	0,334	0,326	2	2	2	3	2
Херсонська	0,006	0,006	0,004	0,006	0,005	15	14	18-19	14-15	15-16
Хмельницька	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	23-25	22-24	22-23	22-24	22-24
Черкаська	0,008	0,007	0,014	0,017	0,016	14	13	11	10	10

Продовження табл. 2.13

Чернівецька	0,004	0,004	0,006	0,008	0,009	17-20	17-20	15	12	11
Чернігівська	0,009	0,004	0,007	0,005	0,005	12-13	17-20	13-14	16-17	15-16
м. Київ	0,730	0,757	0,955	0,833	0,879	1	1	1	1	1

Джерело: розраховано автором

знизились (найбільше у Донецькій – на 0,075 пункту та Миколаївській областях – на 0,043 пункту), а в решті регіонів зросла (найбільше у Дніпропетровській області – на 0,164 пункту та м. Київ – на 0,149 пункту).

У 2019 році, порівняно з попереднім періодом, лишались незмінними нормовані значення даного показника у Вінницькій, Волинській, Донецькій, Житомирській, Полтавській, Рівненській, Сумській,Тернопільській, Хмельницькій. Чернівецькій та Чернігівській областях. У восьми регіонах спостерігалось падіння нормованого значення даного показника (найбільше у Дніпропетровській області – на 0,055 пункти), а решта регіонів відзначалась збільшенням нормованих значень, хоча суттєвим воно було лише у місті Київ і склало 0,046 пункти.

Щодо місця регіонів у рейтингу за даним показником, то слід відзначити, що до лідируючих регіонів можна віднести місто Київ, Харківську, Дніпропетровську, Запорізьку та Миколаївську області. Найменш сприятливі ж позиції у рейтингу посідали Волинська, Житомирська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька області.

Наступним показником оцінки є кількість впроваджених нових технологічних процесів, включаючи маловідходні, ресурсозберігаючі та безвідходні. Значення цього показника у регіонах України (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя)

та дані, необхідні для визначення рейтингу за даним показником наведено в додатку В.

На основі використання даних таблиць В.3 та В.4 додатку В було розраховано рейтинг регіонів за кількістю впроваджених нових технологічних процесів (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Результати розрахунку рейтингу регіонів за кількістю впроваджених нових технологічних процесів

Регіон	Нормоване значення (рейтинг регіону)					Місце регіону в рейтингу				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	0,078	0,094	0,062	0,073	0,089	12	9-10	12-13	16	14
Волинська	0,059	0,038	0,027	0,038	0,048	15-16	17	21-22	21-23	21-22
Дніпропетровська	0,129	0,196	0,199	0,250	0,226	7	7	5	7-9	6
Донецька	0,148	0,022	0,046	0,153	0,108	6	19-21	16-17	12	11
Житомирська	0,108	0,054	0,046	0,091	0,086	9-10	14	16-17	13-14	15
Закарпатська	0,008	0,000	0,011	0,040	0,019	25	25	25	20	25
Запорізька	0,535	0,562	0,298	0,312	0,492	2	3	4	5	3
Івано-Франківська	0,038	0,046	0,126	0,038	0,073	22	16	6	21-23	17
Київська	0,070	0,094	0,097	0,220	0,140	13	9-10	8	7-9	9
Кіровоградська	0,067	0,022	0,043	0,253	0,113	14	19-21	18	6	10
Луганська	0,108	0,013	0,048	0,008	0,051	9-10	22-24	15	25	19-20
Львівська	0,118	0,153	0,124	0,366	0,220	8	8	7	4	7
Миколаївська	0,027	0,086	0,027	0,059	0,059	23	11	21-22	17-18	18
Одеська	0,056	0,073	0,062	0,161	0,102	17-18	12	12-13	11	13
Полтавська	0,059	0,070	0,083	0,059	0,081	15-16	13	10	17-18	16

Продовження табл. 2.14

Рівненська	0,043	0,013	0,016	0,091	0,048	21	22-24	23-24	13-14	21-22
Сумська	0,183	0,352	0,489	0,648	0,484	5	6	2	2	4
Тернопільська	0,083	0,366	0,078	0,220	0,218	11	5	11	7-9	8
Харківська	1,000	0,726	0,562	0,538	0,817	1	2	1	3	1
Херсонська	0,317	0,478	0,059	0,086	0,272	4	4	14	15	5
Хмельницька	0,056	0,022	0,016	0,046	0,040	17-18	19-21	23-24	19	23
Черкаська	0,048	0,051	0,032	0,038	0,051	20	15	19-20	21-23	19-20
Чернівецька	0,013	0,013	0,032	0,019	0,024	24	22-24	19-20	24	24
Чернігівська	0,054	0,030	0,086	0,188	0,105	19	18	9	10	12
м. Київ	0,519	0,911	0,401	0,780	0,753	3	1	3	1	2

Джерело: розраховано автором

Слід зазначити, що за 2015-2019 роки відбулось зниження нормованих значень за кількістю впроваджених нових технологічних процесів по восьми регіонах країни, серед яких найбільш значимим було зниження у Луганській (на 0,056 пункту), Херсонській (на 0,046 пункту), Запорізькій (на 0,043 пункту), Донецькій (на 0,040 пункту) областях. Найсуттєвішим зростанням нормованого значення даного показника вирізнялись місто Київ (на 0,234 пункту) та Дніпропетровська область (на 0,097 пункту).

Абсолютна більшість регіонів (13 областей і місто Київ) у 2019 році продемонстрували падіння нормованого значення даного показника порівняно з попереднім роком. У деяких регіонах це падіння було досить суттєвим – на 0,164 пункту – у Сумській, 0,145 пункту – у Львівській, 0,140 пункту у Кіровоградській, 0,083 пункту – у Чернігівській та 0,081 пункту – у Київській області. Водночас, були й області, які демонстрували суттєве зростання

нормованого значення даного показника (Харківська – на 0,280 пункту, Херсонська – на 0,185 пункту, Запорізька – на 0,180 пункту тощо).

Як на початку, так і наприкінці досліджуваного періоду до п'ятірки лідерів за нормованим значенням даного показника відносились Харківська, Запорізька, Херсонська, Сумська області та місто Київ. Натомість найгірші значення даного показника були характерні для Закарпатської. Рівненської та Чернівецької областей.

Наступним показником є кількість впроваджених інноваційних видів продукції. Значення цього показника по регіонах України (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя) та дані необхідні для визначення рейтингу за даним показником наведено в додатку В. З використанням даних таблиць В.5 та В.6 додатку В було розраховано рейтинг регіонів за кількістю впроваджених інноваційних видів продукції (табл. 2.15).

Таблиця 2.15

Результати розрахунку рейтингу регіонів за кількістю впроваджених інноваційних видів продукції

Регіон	Нормоване значення (рейтинг регіону)					Місце регіону в рейтингу				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	0,063	0,061	0,055	0,051	0,043	14	15	12	14-15	15-16
Волинська	0,017	0,047	0,002	0,004	0,002	20	17	24	24-25	25
Дніпропетровська	0,139	0,142	0,126	0,208	0,197	7	6	8	5	5
Донецька	0,197	0,065	0,129	0,129	0,145	5	13	7	7	6
Житомирська	0,016	0,019	0,006	0,012	0,019	21	20	22	22	21
Закарпатська	0,012	0,002	0,003	0,004	0,004	24	24	23	24-25	24

Продовження табл. 2.15

Запорізька	0,343	0,531	0,343	0,923	0,474	1	2	3	1	1
Івано-Франківська	0,127	0,109	0,097	0,090	0,082	9	9	9	11	11
Київська	0,064	0,096	0,080	0,139	0,118	13	10	10	6	8
Кіровоградська	0,036	0,045	0,039	0,022	0,025	19	18-19	15-16	20	20
Луганська	0,039	0,007	0,007	0,008	0,005	18	22	21	23	23
Львівська	0,092	0,111	0,215	0,468	0,381	10	8	4	2	3
Миколаївська	0,230	0,054	0,019	0,047	0,043	3	16	19	16-17	15-16
Одеська	0,071	0,067	0,046	0,047	0,043	12	12	13	16-17	15-16
Полтавська	0,046	0,075	0,079	0,075	0,071	16-17	11	11	12	12
Рівненська	0,011	0,000	0,001	0,043	0,031	25	25	25	18	19
Сумська	0,146	0,163	0,150	0,117	0,104	6	5	6	9	10
Тернопільська	0,091	0,062	0,504	0,119	0,109	11	14	1	8	9
Харківська	0,211	0,340	0,177	0,318	0,302	4	4	5	4	4
Херсонська	0,132	0,129	0,031	0,053	0,054	8	7	17	13	13
Хмельницька	0,015	0,004	0,016	0,016	0,017	22-23	23	20	21	22
Черкаська	0,046	0,045	0,039	0,051	0,053	16-17	18-19	15-16	14-15	14
Чернівецька	0,015	0,016	0,022	0,029	0,032	22-23	21	18	19	18
Чернігівська	0,062	0,344	0,044	0,104	0,122	15	3	14	10	7
м. Київ	0,301	0,546	0,390	0,422	0,432	2	1	2	3	2

Джерело: розраховано автором

Впродовж досліджуваного періоду регіони України розділились майже порівну на ті, що мали тенденцію до зростання нормованих значень кількості впроваджених видів інноваційної продукції (13 регіонів), а також ті, що демонстрували тенденцію до його зниження. Найсуттєвіше зростання спостерігалось у Львівській (на 0,289 пункту), Запорізькій (на 0,131 пункту)

областях та місту Київ (на 0,131 пункту). Найбільш динамічне падіння було характерне для Миколаївської (на 0,187 пункту) та Херсонської (на 0,078 пункту) областей.

У 2019 році, порівняно з попереднім роком, зниження нормованих значень даного показника спостерігалось у 15 регіонах країни. При цьому, найбільш суттєвим воно було у Запорізькій (на 0,449 пункту) області. Серед регіонів, що характеризувались зростанням нормованого значення даного показника, слід відзначити Чернігівську область та місто Київ, збільшення в яких було відчутним і склало 0,018 та 0,010 пункту.

Слід зазначити, що за даним показником важко визначити лідерів, які б стійко утримували свої позиції у рейтингу. Серед лідерів за даним показником у 2015 році слід відзначити Донецьку, Полтавську, Харківську, Дніпропетровську області та місто Київ. Наприкінці досліджуваного періоду з п'ятірки лідерів вийшли Дніпропетровська та Полтавська області, суттєво втративши свої позиції і поступившись Запорізькій і Київській областям.

Найнижчі рейтинги за даним показником демонструє Рівненська, Хмельницька, Чернівецька, а на початку досліджуваного періоду – Чернігівська область.

Ще одним показником є обсяг реалізованої інноваційної продукції. Значення цього показника у регіонах України (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя) та дані, необхідні для визначення рейтингу за даним показником, наведено в додатку В.

На основі використання даних таблиць В.7 та В.8 додатку В було розраховано рейтинг регіонів за обсягами реалізованої інноваційної продукції (табл. 2.16).

Як видно з таблиці 2.16, у більшості регіонів спостерігалася тенденція до зниження нормованих значень обсягів реалізованої інноваційної продукції.

Таблиця 2.16

Результати розрахунку рейтингу регіонів за обсягами реалізованої інноваційної продукції

Регіон	Нормоване значення (рейтинг регіону)					Місце регіону в рейтингу				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	0,074	0,099	0,026	0,019	0,067	18	13	19	20-21	9
Волинська	0,041	0,046	0,056	0,062	0,007	20	18	12	12	22
Дніпропетровська	0,584	0,237	0,173	0,149	0,043	3	5	8	7	14
Донецька	0,940	0,153	0,703	0,592	0,505	1	7	1	1	2
Житомирська	0,124	0,036	0,054	0,041	0,021	14	19	13-14	14	17-18
Закарпатська	0,207	0,126	0,087	0,068	0,052	9	10	10	11	12
Запорізька	0,254	0,232	0,483	0,553	0,619	7	6	2	2	1
Івано-Франківська	0,132	0,133	0,034	0,026	0,013	11	9	18	18	21
Київська	0,125	0,135	0,092	0,104	0,115	13	8	9	9	5
Кіровоградська	0,121	0,074	0,051	0,073	0,059	15	16	15	10	11
Луганська	0,215	0,003	0,054	0,019	0,016	8	25	13-14	20-21	19-20
Львівська	0,128	0,109	0,181	0,146	0,114	12	11	7	8	6
Миколаївська	0,095	0,053	0,008	0,029	0,061	16	17	24	16	10
Одеська	0,138	0,104	0,081	0,050	0,021	10	12	11	13	17-18
Полтавська	0,612	1,000	0,295	0,159	0,034	2	1	4	6	16
Рівненська	0,014	0,018	0,007	0,004	0,003	24	22	25	24-25	24-25
Сумська	0,355	0,399	0,266	0,186	0,089	6	2	5	5	7
Тернопільська	0,021	0,017	0,035	0,039	0,016	22	23	17	15	19-20
Харківська	0,454	0,398	0,419	0,388	0,384	5	3	3	3	3
Херсонська	0,059	0,098	0,024	0,025	0,041	19	14	20	19	15
Хмельницька	0,037	0,022	0,016	0,004	0,003	21	20	21	24-25	24-25
Черкаська	0,084	0,082	0,041	0,027	0,087	17	15	16	17	8
Чернівецька	0,012	0,009	0,012	0,011	0,004	25	24	22-23	22	23
Чернігівська	0,020	0,020	0,012	0,009	0,050	23	21	22-23	23	13

Продовження табл. 2.16

м. Київ	0,486	0,266	0,256	0,269	0,246	4	4	6	4	4

Джерело: розраховано автором

Найбільш суттєвим зниження було у Полтавській (на 0,578 пункту), Дніпропетровській (на 0,541 пункту), Донецькій (на 0,435 пункту), Сумській (на 0,266 пункту) областях та місту Київ (на 0,240 пункту). Ця тенденція у більшості регіонів лишилась незмінною і в 2019 році, хоча зниження нормованих значень даного показника, порівняно з 2018 роком, було несуттєвим.

Явними лідерами серед регіонів України за даним показником у 2015 році були місто Київ, Харківська, Дніпропетровська, Донецька, Луганська області. Наприкінці досліджуваного періоду Донецька та Луганська області суттєво втратили свої позиції. Як наслідок, їхні місця в переліку лідерів посіли Вінницька та Одеська області.

Останнім з оціночних показників є кількість виданих патентів на винаходи та промислові моделі. Значення цього показника у регіонах України (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя) та дані, необхідні для визначення рейтингу за даним показником наведено в додатку В.

На основі використання даних таблиць В.9 та В.10 додатку В було розраховано рейтинг регіонів за кількість виданих патентів (табл. 2.17).

Слід зазначити, що нормовані значення за кількістю виданих патентів зростали у 2015-2019 роках майже за всіма регіонами (за виключенням Донецької та Луганської областей). У 2019 році, порівняно з попереднім періодом, зниження спостерігалось, крім Донецької та Луганської, також у

Таблиця 2.17

Результати розрахунку рейтингу регіонів за кількістю виданих патентів

Регіон	Нормоване значення (рейтинг регіону)					Місце регіону в рейтингу				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	0,094	0,187	0,185	0,371	0,417	6	4	4	2	2
Волинська	0,007	0,012	0,015	0,016	0,020	21-22	22-23	22	23	21
Дніпропетровська	0,133	0,238	0,215	0,199	0,240	4	3	3	4	4
Донецька	0,170	0,173	0,072	0,077	0,028	3	5	8	9	19-20
Житомирська	0,001	0,004	0,007	0,013	0,016	24	25	24	24	23
Закарпатська	0,011	0,028	0,026	0,026	0,033	18-19	19	17-18	20	17
Запорізька	0,060	0,076	0,082	0,097	0,108	9	9	7	7	7
Івано-Франківська	0,009	0,034	0,038	0,037	0,052	20	15-17	14	14	11
Київська	0,017	0,048	0,052	0,051	0,069	17	12	10	11	10
Кіровоградська	0,011	0,012	0,008	0,018	0,017	18-19	22-23	23	22	22
Луганська	0,130	0,105	0,044	0,045	0,002	5	8	11	13	25
Львівська	0,086	0,116	0,118	0,111	0,127	7	7	6	6	6
Миколаївська	0,019	0,037	0,043	0,028	0,040	15-16	14	12-13	19	13-15
Одеська	0,075	0,119	0,122	0,120	0,144	8	6	5	5	5
Полтавська	0,042	0,073	0,067	0,058	0,071	10	10	9	10	9
Рівненська	0,019	0,025	0,035	0,032	0,040	15-16	20-21	15-16	16	13-15
Сумська	0,021	0,032	0,026	0,033	0,035	14	18	17-18	15	16
Тернопільська	0,024	0,054	0,043	0,078	0,088	12	11	12-13	8	8
Харківська	0,270	0,383	0,359	0,359	0,403	2	2	2	3	3
Херсонська	0,023	0,034	0,020	0,030	0,028	13	15-17	20-21	18	19-20
Хмельницька	0,007	0,034	0,020	0,024	0,031	21-22	15-17	20-21	21	18
Черкаська	0,005	0,025	0,023	0,031	0,040	23	20-21	19	17	13-15

Продовження табл. 2.17

Чернівецька	0,039	0,046	0,035	0,049	0,046	11	13	15-16	12	12
Чернігівська	0,000	0,010	0,006	0,004	0,008	25	24	25	25	24
м. Київ	0,652	0,895	0,870	0,809	0,918	1	1	1	1	1

Джерело: розраховано автором

Кіровоградській, Херсонській та Чернівецькій областях, але воно було зовсім несуттєвим.

Лідируючі позиції за даним показником зберігали протягом 2015-2019 років місто Київ, Харківська, Дніпропетровська області. Лідери 2015 року Донецька та Луганська область поступилися своїм місцем Вінницькій і Одеській областям.

На основі даних розрахунку рейтингу регіонів за перерахованими показниками можна обчислити середній рейтинг регіонів за рівнем здатності трансформувати внутрішні можливості до здійснення інноваційної діяльності в результати.

Таблиця 2.18

Результати розрахунку рейтингу регіонів за рівнем здатності трансформувати внутрішні можливості до здійснення інноваційної діяльності в результати

Регіон	Рейтинг регіону					Місце регіону в рейтингу				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	0,062	0,089	0,066	0,104	0,124	13-14	11	12	9	8
Волинська	0,025	0,029	0,020	0,024	0,016	22	20	23	22	24
Дніпропетровська	0,225	0,196	0,186	0,233	0,202	5	5	6	4	4
Донецька	0,306	0,090	0,195	0,191	0,157	3	10	4	7	6
Житомирська	0,050	0,023	0,023	0,032	0,029	16	22	21	20	19

Продовження табл.. 2.18.

Закарпатська	0,049	0,032	0,026	0,029	0,023	17	18	20	21	21-22
Запорізька	0,254	0,294	0,257	0,399	0,357	4	3	3	2	3
Івано-Франківська	0,062	0,065	0,060	0,039	0,045	13-14	15	13	17	17
Київська	0,061	0,080	0,070	0,111	0,096	15	13	10	8	9
Кіровоградська	0,048	0,031	0,030	0,075	0,044	18	19	16-17	12	18
Луганська	0,103	0,027	0,031	0,016	0,015	9	21	14-15	25	25
Львівська	0,094	0,106	0,137	0,226	0,177	10	8	7	5	5
Миколаївська	0,093	0,053	0,029	0,044	0,051	11	16	18	15	15
Одеська	0,075	0,079	0,069	0,083	0,069	12	14	11	11	12
Полтавська	0,154	0,245	0,106	0,072	0,053	6	4	9	13	14
Рівненська	0,018	0,011	0,012	0,034	0,024	24	25	25	18	20
Сумська	0,145	0,193	0,190	0,201	0,146	7	6	5	6	7
Тернопільська	0,044	0,100	0,132	0,092	0,086	19	9	8	10	10
Харківська	0,447	0,430	0,367	0,387	0,446	2	2	2	3	2
Херсонська	0,107	0,149	0,028	0,040	0,080	8	7	19	16	11
Хмельницька	0,023	0,017	0,014	0,018	0,018	23	24	24	24	23
Черкаська	0,038	0,042	0,030	0,033	0,049	20	17	16-17	19	16
Чернівецька	0,017	0,018	0,021	0,023	0,023	25	23	22	23	21-22
Чернігівська	0,029	0,082	0,031	0,062	0,058	21	12	14-15	14	13
м. Київ	0,537	0,675	0,574	0,622	0,645	1	1	1	1	1

Джерело: розраховано автором

Як видно з даних таблиці, за 2015-2019 роки здатність трансформувати свої внутрішні можливості у результати зростала у Вінницькій, Запорізькій, Київській, Львівській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській областях та місті Київ. Про це свідчить зростання середнього рейтингу за даним критерієм, яке було максимальним у місті Київ

(0,108 пункту) та Запорізькій області (0,103 пункту). За останній рік досліджуваного періоду середній рейтинг більшості регіонів за цим критерієм скорочувався, що свідчить про часткову втрату ними здатності трансформувати наявні в них внутрішні можливості у результати, пов'язані з інноваційною діяльністю.

Водночас, протягом всього досліджуваного періоду лідируючі позиції в середньому рейтингу, що відображає здатність трансформувати свої внутрішні можливості у результати, зберігають місто Київ, Харківська, Дніпропетровська і Запорізька області.

Інтегральний показник рівня сформованості інноваційного простору наведено в таблиці 2.19.

Таблиця 2.19

Інтегральний рейтинг регіонів України за рівнем сформованості інноваційного простору

Регіон	Рейтинг регіону					Місце регіону в рейтингу				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	0,132	0,127	0,092	0,110	0,117	14	14	15	11	13
Волинська	0,053	0,060	0,039	0,053	0,055	24	23	24	21-22	20
Дніпропетровська	0,252	0,275	0,219	0,280	0,233	5	4	4	4	4
Донецька	0,299	0,129	0,147	0,137	0,121	4	13	7	8	11
Житомирська	0,124	0,081	0,075	0,085	0,069	16	20	18	15	18
Закарпатська	0,047	0,038	0,042	0,051	0,036	8	25	22-23	23	22
Запорізька	0,318	0,333	0,249	0,319	0,299	3	3	3	3	3
Івано-Франківська	0,180	0,200	0,103	0,086	0,099	7-8	6	13	14	14
Київська	0,135	0,147	0,118	0,157	0,128	13	11	12	7	8
Кіровоградська	0,110	0,107	0,100	0,098	0,095	19	16	14	13	15
Луганська	0,141	0,052	0,042	0,036	0,029	12	24	22-23	25	23-24

Продовження табл. 2.19

Львівська	0,220	0,253	0,210	0,248	0,210	6	5	5	5	5
Миколаївська	0,182	0,146	0,124	0,083	0,118	7-8	12	10	16	12
Одеська	0,153	0,159	0,131	0,132	0,125	9	10	8	9	9
Полтавська	0,129	0,175	0,125	0,107	0,078	15	9	9	12	17
Рівненська	0,082	0,082	0,036	0,061	0,029	22	19	25	20	23-24
Сумська	0,144	0,190	0,169	0,170	0,153	11	7	6	6	6
Тернопільська	0,090	0,116	0,120	0,121	0,145	21	15	11	10	7
Харківська	0,559	0,561	0,463	0,456	0,510	2	2	2	2	2
Херсонська	0,152	0,184	0,080	0,074	0,092	10	8	17	18	16
Хмельницька	0,120	0,070	0,049	0,049	0,025	17	22	21	24	25
Черкаська	0,113	0,091	0,086	0,074	0,123	18	18	16	19	10
Чернівецька	0,068	0,076	0,057	0,053	0,053	23	21	20	21-22	21
Чернігівська	0,102	0,100	0,058	0,081	0,059	20	17	19	17	19
м. Київ	0,684	0,767	0,625	0,665	0,668	1	1	1	1	1

Джерело: розраховано автором

Проаналізувавши інтегральний рейтинг за рівнем сформованості інноваційного простору, слід відзначити негативну тенденцію, пов'язану зі скороченням даного показника у динаміці. Так, за 2019 рік значення інтегрального рейтингу рівня сформованості інноваційного простору в порівнянні з 2018 роком скоротилось у 16 регіонах, а в порівнянні з 2015 роком – у 21 регіоні.

У рейтингу чільні місця посідають місто Київ, Харківська, Запорізька, Дніпропетровська та Львівська області.

З метою інтерпретації результатів оцінювання інтегрального рейтингу сформованості інноваційного простору було розроблено шкали з рівними інтервалами.

Проаналізувавши праці науковців [20, 37, 71], встановлено, що для визначення оптимальної кількості інтервалів найчастіше використовується формула Стерджеса. Водночас, як зазначено у дослідженні А. Опря [37, С. 172], жорсткий зв'язок кількості груп із чисельністю одиниць через логарифм позбавляє дослідника можливості певного вибору числа груп залежно від характеру сукупності. Дослідник обґрунтовує застосування методу визначення кількості інтервалів, орієнтовно якого число груп можна визначити добуванням квадратного кореня з обсягу сукупності. При цьому число інтервалів не повинно бути меншим, ніж 5 і більшим, ніж 20 [20, С. 172].

На основі використання цього методу було визначено оптимальну кількість інтервалів для побудови типології регіонів, враховуючи, що їхня загальна чисельність становить 25 регіонів. Встановлено, що кількість інтервалів має складати 5 інтервалів.

Отже, типологізація регіонів за сформованістю інноваційного простору здійснюється за двома ознаками:

1) за досягнутим значенням інтегрального рейтингу сформованості інноваційного простору регіону;

2) за місцем регіону в інтегральному рейтингу сформованості інноваційного простору.

Для формування типів регіонів за першою ознакою, було враховано, що нижня межа інтервального ряду дорівнює 0, а верхня відповідає 1, зважаючи на те, що всі показники мають межі від 0 до 1. Отже, шкала інтерпретації значень інтегрального рейтингу сформованості інноваційного простору регіону має такий вигляд:

– від 0 до 0,2 – критичний рівень сформованості інноваційного простору регіону;

– від 0,2 до 0,4 – допустимий рівень сформованості інноваційного простору регіону;

– від 0,,4 до 0,6 – достатній рівень сформованості інноваційного простору регіону;

– від 0,6 до 0,8 – сприятливий рівень сформованості інноваційного простору регіону;

– від 0,8 до 1 – оптимальний рівень сформованості інноваційного простору регіону.

У таблиці наведено відповідність регіонів України певному типу за досягнутим значенням інтегрального рейтингу рівня сформованості інноваційного простору.

Таблиця 2.20.

Результати типологізації регіонів України за досягнутим значенням інтегрального рейтингу рівня сформованості інноваційного простору у 2015 та 2019 році

Регіон	Рейтинг регіону					Місце регіону в рейтингу				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	0,132	0,127	0,092	0,110	0,117	14	14	15	11	13
Волинська	0,053	0,060	0,039	0,053	0,055	24	23	24	21-22	20
Дніпропетровська	0,252	0,275	0,219	0,280	0,233	5	4	4	4	4
Донецька	0,299	0,129	0,147	0,137	0,121	4	13	7	8	11
Житомирська	0,124	0,081	0,075	0,085	0,069	16	20	18	15	18
Закарпатська	0,047	0,038	0,042	0,051	0,036	8	25	22-23	23	22
Запорізька	0,318	0,333	0,249	0,319	0,299	3	3	3	3	3
Івано-Франківська	0,180	0,200	0,103	0,086	0,099	7-8	6	13	14	14
Київська	0,135	0,147	0,118	0,157	0,128	13	11	12	7	8

Продовження табл. 2.20

Кіровоградська	0,110	0,107	0,100	0,098	0,095	19	16	14	13	15
Луганська	0,141	0,052	0,042	0,036	0,029	12	24	22-23	25	23-24
Львівська	0,220	0,253	0,210	0,248	0,210	6	5	5	5	5
Миколаївська	0,182	0,146	0,124	0,083	0,118	7-8	12	10	16	12
Одеська	0,153	0,159	0,131	0,132	0,125	9	10	8	9	9
Полтавська	0,129	0,175	0,125	0,107	0,078	15	9	9	12	17
Рівненська	0,082	0,082	0,036	0,061	0,029	22	19	25	20	23-24
Сумська	0,144	0,190	0,169	0,170	0,153	11	7	6	6	6
Тернопільська	0,090	0,116	0,120	0,121	0,145	21	15	11	10	7
Харківська	0,559	0,561	0,463	0,456	0,510	2	2	2	2	2
Херсонська	0,152	0,184	0,080	0,074	0,092	10	8	17	18	16
Хмельницька	0,120	0,070	0,049	0,049	0,025	17	22	21	24	25
Черкаська	0,113	0,091	0,086	0,074	0,123	18	18	16	19	10
Чернівецька	0,068	0,076	0,057	0,053	0,053	23	21	20	21-22	21
Чернігівська	0,102	0,100	0,058	0,081	0,059	20	17	19	17	19
м. Київ	0,684	0,767	0,625	0,665	0,668	1	1	1	1	1

Джерело: складено автором

Як бачимо з даних таблиці, якщо у 2015 році до регіонів з критичним рівнем відносились 19 областей України, а саме: Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька та Чернігівська області, то у 2019 році перелік цих областей доповнився Донецькою областю, яка втратила свої позиції в інтегральному рейтингу. Сприятливий рівень сформованості інноваційного простору має місто Київ, а достатній рівень – Харківська область. Як у 2015, так і в 2019 році до

допустимого рівня сформованості інноваційного простору можна віднести Львівську, Дніпропетровську, Запорізьку області. Натомість Донецька область втратила свої позиції та перейшла до інтервалу з критичним рівнем.

Щодо другої ознаки, то з метою визначення типів регіонів за місцем в інтегральному рейтингу сформованості інноваційного простору, за основу було прийнято найбільш розповсюджену типологію інноваційних підприємств, згідно якої серед них виділяють три типи — лідери в інноваційній діяльності, послідовники та аутсайдери [24]. До лідерів в інноваційній діяльності пропонується відносити регіони, що посіли з 1 по 5 місце в рейтингу, до аутсайдерів – з 21 по 25 місце. Всі інші регіони є послідовниками. Згідно результатів попереднього дослідження, оптимальним є групування регіонів з використанням не менше, ніж 5-ти типів. Отже, 15 регіонів-послідовників пропонується розбити на три підтипи.

Таким чином, критерії віднесення регіону до певного типу за місцем в інтегральному рейтингу сформованості інноваційного простору є такими:

– регіони, що посіли 1-5 місце в рейтингу є регіонами-лідерами за сформованістю інноваційного простору,

– регіони, що посіли 6-10 місця в рейтингу – регіони, наближені до лідерів за сформованістю інноваційного простору;

– регіони, що посіли 11-15 місця в рейтингу – серединні регіони за сформованістю інноваційного простору;

– регіони, що посіли 16-20 місця в рейтингу – регіони, наближені до аутсайдерів за сформованістю інноваційного простору;

– регіони, що посіли 21-25 місця в рейтингу – регіони-аутсайдери за сформованістю інноваційного простору.

У таблиці наведено відповідність регіонів України певному типу за місцем в інтегральному рейтингу сформованості інноваційного простору та

середнє значення інтегрального рейтингу сформованості інноваційного простору у регіонах кожного типу.

Таблиця 2.21.

Результати типологізації регіонів України за місцем в інтегральному рейтингу рівня сформованості інноваційного простору у 2015 та 2019 році

Інтервал	Розподіл регіонів за типами у 2015 році	Розподіл регіонів за типами у 2019 році
Від 0 до 0,2 – критичний рівень	Закарпатська, Волинська, Чернівецька, Рівненська, Тернопільська, Чернігівська, Кіровоградська, Черкаська, Хмельницька, Житомирська, Полтавська, Вінницька, Київська, Луганська, Сумська, Херсонська, Одеська, Івано-Франківська, Миколаївська	Хмельницька, Луганська, Рівненська, Закарпатська, Чернівецька, Волинська, Чернігівська, Житомирська, Полтавська, Херсонська, Кіровоградська, Івано-Франківська, Вінницька, Миколаївська, Донецька, Черкаська, Одеська, Київська, Тернопільська, Сумська
Від 0,2 до 0,4 – допустимий рівень	Львівська, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька	Львівська, Дніпропетровська, Запорізька
Від 0,4 до 0,6 – достатній рівень	Харківська	Харківська
Від 0,6 до 0,8 – сприятливий рівень	м. Київ	м. Київ
Від 0,8 до 1 – оптимальний рівень		

Джерело: розраховано автором

Як видно з даних таблиці, якщо у 2015 році до регіонів з критичним рівнем відносились 19 областей України, а саме: Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська,

Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька та Чернігівська, то у 2019 році до перелік цих областей доповнився Донецькою областю, яка втратила свої позиції в інтегральному рейтингу. Сприятливий рівень сформованості інноваційного простору має місто Київ, а достатній рівень – Харківська область. Як і у 2015, так і у 2019 році до допустимого рівня сформованості інноваційного простору можна віднести Львівську, Дніпропетровську, Запорізьку області. Натомість Донецька область втратила свої позиції та перейшла до інтервалу з критичним рівнем.

Щодо другої ознаки, то з метою визначення типів регіонів за місцем в інтегральному рейтингу сформованості інноваційного простору, за основу було прийнято найбільш розповсюджену типологію інноваційних підприємств, згідно якої серед них виділяють три типи — лідери в інноваційній діяльності, послідовники і аутсайдери [24]. До лідерів в інноваційній діяльності нами пропонується відносити регіони, що посіли з 1 по 5 місця в рейтингу, до аутсайдерів – з 21 по 25 місця. Всі інші регіони є послідовниками. Згідно результатів попереднього нашого дослідження оптимальною є групування регіонів з використанням не менше, ніж 5 типів. Отже, 15 регіонів-послідовників пропонується розбити на три типи.

Таким чином, критерії віднесення регіону до певного типу за місцем в інтегральному рейтингу сформованості інноваційного простору є наступними:

– регіони, що посіли 1-5 місця в рейтингу – регіони-лідери за сформованістю інноваційного простору,

– регіони, що посіли 6-10 місця в рейтингу – регіони, наближені до лідерів за сформованістю інноваційного простору;

– регіони, що посіли 11-15 місця в рейтингу – серединні регіони за сформованістю інноваційного простору;

– регіони, що посіли 16-20 місця в рейтингу – регіони, наближені до аутсайдерів за сформованістю інноваційного простору;

– регіони, що посіли 21-25 місця в рейтингу – регіони-аутсайдери за сформованістю інноваційного простору.

Таблиця 2.22.

Результати типологіїзації регіонів України за місцем в інтегральному рейтингу рівня сформованості інноваційного простору у 2015 та 2019 році

Інтервал	Розподіл регіонів за типами у 2015 році	Розподіл регіонів за типами у 2019 році
Регіони-аутсайдери за сформованістю інноваційного простору	Закарпатська, Волинська, Чернівецька, Рівненська, Тернопільська (0,068)	Хмельницька, Луганська, Рівненська, Закарпатська, Чернівецька (0,034)
Регіони, наближені до аутсайдерів за сформованістю інноваційного простору	Чернігівська, Кіровоградська, Черкаська, Хмельницька, Житомирська (0,114)	Волинська, Чернігівська, Житомирська, Полтавська, Херсонська (0,071)
Серединні регіони за сформованістю інноваційного простору	Полтавська, Вінницька, Київська, Луганська, Сумська (0,136)	Кіровоградська, Івано-Франківська, Вінницька, Миколаївська, Донецька (0,110)
Регіони, наближені до лідерів за сформованістю інноваційного простору	Херсонська, Одеська, Івано-Франківська, Миколаївська, Львівська (0,177)	Черкаська, Одеська, Київська, Тернопільська, Сумська (0,135)
Регіони-лідери за сформованістю інноваційного простору	Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Харківська, м. Київ (0,422)	Львівська, Дніпропетровська, Запорізька, Харківська, м. Київ (0,384)

Джерело: розраховано автором

В таблиці наведена відповідність регіонів України певному за місцем в інтегральному рейтингу сформованості інноваційного простору та середнє

значення інтегрального рейтингу рівня сформованості інноваційного простору за регіонами кожного типу.

Як видно з даних таблиці, до регіонів-лідерів за сформованістю інноваційного простору у 2015 та 2019 роках відносились Дніпропетровська, Запорізька, Харківська, м. Київ. У 2015 році до п'ятірки лідерів відносилась Донецька область, яка у 2019 році поступилась місцем Львівській області.

До регіонів, що є наближеними до лідерів за сформованістю інноваційного простору, у 2015 році відносились Херсонська, Одеська, Івано-Франківська, Миколаївська та Львівська області. Останній з перерахованих регіонів у 2019 році покращив свої позиції, перемістившись до переліку регіонів-лідерів. До переліку регіонів, наближених до лідерів за сформованістю інноваційного простору, у 2019 році увійшли також Одеська, Черкаська, Київська, Тернопільська та Сумська області.

До серединних регіонів за сформованістю інноваційного простору у 2015 році відносились Полтавська, Вінницька, Київська, Луганська, Сумська області. У 2019 році перелік регіонів, що є серединними за сформованістю інноваційного простору, включав Кіровоградська, Івано-Франківська, Вінницька, Миколаївська, Донецька

До регіонів, що є наближеними до аутсайдерів за сформованістю інноваційного простору, у 2015 році відносились Чернігівська, Кіровоградська, Черкаська, Хмельницька, Житомирська, а у 2019 році – Волинська, Чернігівська, Житомирська, Полтавська та Херсонська області.

До регіонів-аутсайдерів за сформованістю інноваційного простору у 2015 році відносились Закарпатська, Волинська, Чернівецька. Рівненська та Тернопільська області, а у 2019 році – Хмельницька, Луганська, Рівненська, Закарпатська, Чернівецька області.

Середнє значення інтегрального рейтингу регіонів-лідерів за сформованістю інноваційного простору у 2015 році складало 0,422 пункту, що відповідало достатньому рівню. У 2019 році це значення становило 0,384 пункту, що свідчить про допустимий рівень сформованості інноваційного простору. Слід відзначити, що через високий рівень диференціації між регіонами-лідерами та іншими регіонами країни, середні значення інтегрального рейтингу по регіонах, що належать до інших типів за місцем в даному рейтингу, відповідають критичному рівню.

У таблиці наведено динаміка середнього рейтингу регіонів України за рівнем сформованості інноваційного простору за 2015-2019 роки.

Таблиця 2.23

Середній інтегральний рейтинг регіонів України за рівнем сформованості інноваційного простору

Регіон	Рейтинг регіону				
	2015	2016	2017	2018	2019
Середній інтегральний рейтинг регіонів та його інтерпретація	0,184	0,181	0,142	0,152	0,147
	недостатній рівень				

Джерело: розраховано автором

Як засвідчує здійснене оцінювання, середній інтегральний рейтинг регіонів України за сформованістю інноваційного простору до 2017 року мав тенденцію до зниження, яку вдалося подолати у 2018 році. Водночас, зростання досягнуте виявилось короткотерміновим. Так, 2019 рік знов відзначився зниженням середнього інтегрального рейтингу за рівнем сформованості інноваційного простору. Для того, щоб запобігти перетворенню зниження

середнього інтегрального рейтингу за рівнем сформованості інноваційного простору, що спостерігалось у 2019 році в довготривалу тенденцію, необхідно виявити, які зовнішні фактори впливали на зміну рівня сформованості інноваційного простору регіонів України у 2019 році.

2.3. Оцінювання зовнішніх факторів формування інноваційного простору соціально-економічних систем регіонів України

Оцінюванню за показниками зовнішніх факторів формування інноваційного простору регіону має передувати розподіл їх на загальнодержавні та регіональні. [58]. «До загальнодержавних факторів варто відносити такі, що впливають на інноваційну діяльність країни в цілому та є загальними для всіх її регіонів. Щодо регіональних, то вони впливають на інноваційну діяльність на регіональному рівні, але пов'язані з формуванням інноваційного простору не безпосередньо, а опосередковано.

Щодо загальнодержавних факторів, то, на наш погляд, вони достатньо вичерпно представлені у глобальному інноваційному індексі (GII), який відображає основні складові інноваційного потенціалу країни [47, С. 143].

Як зазначено у звіті «The Global Innovation Index 2020. Winning with Global Innovation» [48, С.14], GII допомагає створити середовище, в якому відбувається постійний моніторинг інноваційних факторів з використанням інструментарію, що складається з 82 показників для країн, що охоплюють 92,8% населення світу та близько 97,9% світового ВВП (у поточних доларах США). [58].

Згідно методики, яка використовується Міжнародною школою інноваційного бізнесу INSEAD спільно з Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (World Intellectual Property Organization «WIPO»

спеціалізованою установою Організації Об’єднаних Націй) для розрахунку даного індексу, визначаються значення вхідного та вихідного під-індексів, на основі яких вже потім розраховується загальний глобальний інноваційний індекс (середнє значення вхідного та вихідного підіндексу) та коефіцієнт ефективності інновацій (відношення між вихідним та вхідним підіндексами).

При цьому, вхідний підіндекс складається з п'яти складових, які фіксують елементи національної економіки, які забезпечують інноваційну діяльність: (1) інститути, (2) людський капітал та дослідження, (3) інфраструктура, (4) розвиток ринку та (5) розвиток бізнесу.

Вихідний підіндекс надає інформацію про результати інноваційної діяльності в рамках економіки і включає дві складові: (6) отримані знання та технології та (7) творчі здобутки. [58].

Дослідження показників, що використовуються для обчислення вихідного під-індексу, дозволяє дійти висновку, що ці показники безпосередньо відбивають результати інноваційної діяльності у країні в цілому, отримані завдяки наявності внутрішніх можливостей всіх її регіонів до здійснення інноваційної діяльності, а також здатності трансформувати ці можливості в результати, тобто є інтегрованим відображенням внутрішніх факторів формування інноваційного простору країни. Отже ці показники не можуть бути віднесені до зовнішніх факторів формування інноваційного простору.

Щодо показників, що беруться у розрахунок під час обчислення вхідного під-індексу, то всі вони (окрім показників, що відображають стан досліджень та розробок – 3-тя група показників в рамках 2-ої складової) безпосередньо не генерують інноваційні результати, але створюють можливості для їхнього отримання. Тож саме ці показники пропонується відносити до зовнішніх факторів формування інноваційного простору.

Отже, пропонується виділити такі групи зовнішніх факторів загальнодержавного рівня:

1) розвиток інститутів (включає оцінку політичного, регуляторного та підприємницького середовища);

2) розвиток людського капіталу (включає оцінку освіти та вищої освіти);

3) розвиток інфраструктури (включає оцінку розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, загальної інфраструктури та екологічної стійкості);

4) розвиток ринку (включає оцінку умов кредитування, інвестування, оцінку торгівлі, конкуренції та масштабу ринку);

розвиток бізнесу (включає оцінку працівників в галузі знань, розвиток інноваційних зв'язків, розповсюдження знань в бізнесі). [58].

Зміна бальної оцінки цих факторів в Україні та її місця в глобальному інноваційному рейтингу наведено в таблиці 2.24, де ↑ - покращення (збільшення рейтингової оцінки або покращення місця України в рейтингу) та ↓ - погіршення (зменшення рейтингової оцінки або погіршення місця України в рейтингу).

При цьому, якщо зростає як значення бальної оцінки за даним фактором, так і місце України в рейтингу, то цей фактор можна віднести до тих, що сприяють формуванню інноваційного простору регіонів. Якщо відбувається зниження значення бальної оцінки, що супроводжується зниженням місця України за цим фактором в загальному рейтингу, то такий фактор може відноситися до тих, які стримують формування інноваційного простору регіонів. В іншому разі фактори є такими, що чинять суперечливий вплив та потребують подальшого дослідження та діагностики. [58].

У 2018 році Україна піднялася в рейтингу ще на 7 позицій і посіла 43 місце, випередивши Таїланд та опинившись позаду Хорватії і Греції. А в групі за рівнем доходів нижче середнього Україна посіла 1 місце, обійшовши В'єтнам. Основою української інноваційної конкурентоспроможності є людський капітал і дослідження, а також знання й результати наукових досліджень. Їх ефективна реалізація і є головною конкурентною перевагою. Однак у порівнянні з 2017 роком за підіндексом «людський капітал і дослідження» Україна втратила 2 позиції, перемістившись з 41-го на 43-тє місце. Це відбулося за рахунок скорочення витрат на освіту у відсотках до ВВП (22 місце – 2017 р., 26 місце – 2018 р.) та витрат на дослідження і розробки у відсотках до ВВП (54 місце – 2017 р., 62 місце – 2018 р.).

У розрізі показників у 2019 році Україна має таку ситуацію: політична та операційна стабільність - 125 місце зі 129-ти, ефективність уряду - 95, верховенство права - 107, легкість початку бізнесу - 48, легкість вирішення проблеми неплатоспроможності - 115, освіта - 43, вища освіта - 37, інформаційні та комунікаційні технології - 81, урядові онлайн-послуги - 92, загальна інфраструктура - 95, екологічна стійкість - 120, кредитування - 91, легкість отримання кредитів - 29, кредитування приватного сектора - 86, інвестиції - 115, кваліфіковані працівники - 45, створення знань (патенти, винаходи) - 17 (в цьому розділі за показником корисних моделей за походженням - 1 місце), вплив на знання - 47, поширення знань - 47, нематеріальні активи - 17, креативні товари і сервіси - 91, креативність в онлайн - 43.

Так, з огляду на зміну рейтингового місця країни на 45-те у 2019 році, дійсно є підстави для висновку про наявність позитивної динаміки. Однак, якщо проаналізувати структуру даного індексу, то вочевидь вкрай замало позитивних зрушень можна констатувати у тому, що за одним з двох складових згаданого

вище індексу, а саме – субіндексом вхідних ресурсів (Innovation Input Sub-Index), Україна у рейтингу 2020 року посіла серед 131 країни світу 71 місце. І лише за другим субіндексом – субіндексом вихідних ресурсів (Innovation Output Sub-Index) – Україна посіла 37 місце в світі. Саме рейтинг за вказаним субіндексом суттєвим чином скорегував у позитивний бік підсумкове значення національного рейтингу України за глобальним інноваційним індексом

Таблиця 2.24

Зміна бальної оцінки зовнішніх факторів формування інноваційного простору соціально-економічних систем регіонів України на загальнодержавному рівні

Група факторів (фактор)	Оцінка фактора		Місце України в рейтингу		Зміна оцінки фактора	Зміна місця України в рейтингу
	2018	2019	2018	2019		
1. Розвиток інститутів						
1.1. Політичне середовище	23	21,7	123	125	↓ на 1,3	↓ на 2 позиції
1.2. Регуляторне середовище	59,2	55,9	93	95	↓ на 3,3	↓ на 2 позиції
1.3. Підприємницьке середовище	65,2	64,9	79	78	↓ на 0,3	↑ на 1 позицію
2. Розвиток людського капіталу						
2.1. Освіта	60,9	58,3	20	43	↓ на 2,6	↓ на 10 позицій
2.2. Вища освіта	25,5	47,1	108	37	↑ на 21,6	↑ на 84 позиції
3. Розвиток інфраструктури						
3.1. Розвиток ІКТ	38,6	55,9	87	68	↑ на 17,3	↑ на 19 позицій
3.2. Загальна інфраструктура	24,3	25,5	110	108	↑ на 1,2	↑ на 2 позиції
3.3. Екологічна стійкість	34,1	36,5	100	95	↑ на 2,4	↑ на 5 позицій

Продовження табл. 2.24

4. Розвиток ринку						
4.1. Умови кредитування	34,7	32,4	58	71	↓ на 2,1	↓ на 13 позицій
4.2. Умови інвестування	24,5	30,6	113	107	↑ на 6,1	↑ на 6 позицій
4.3. Торгівля, конкуренція та масштаби ринку	67,1	66,5	46	48	↓ на 0,5	↓ на 2 позиції
5. Розвиток бізнесу						
5.1. Працівники в галузі знань	42,4	47,4	48	41	↑ на 5	↑ на 7 позицій
5.2. Розвиток інноваційних зв'язків	23,7	25,5	88	72	↑ на 1,7	↑ на 16 позицій
5.3. Розповсюдження знань в бізнесі	25,6	33,0	82	63	↑ на 7,4	↑ на 19 позицій

Джерело: складено автором на основі джерел [48; 9]

Як видно з таблиці, факторами, які сприяють формуванню інноваційного простору соціально-економічних систем регіонів України можна вважати активізацію розвитку ІКТ, покращення загальної інфраструктури та екологічної стійкості, поліпшення умов інвестування, зростання кількості працівників в галузі знань, поліпшення у сфері розвитку інноваційних зв'язків та розповсюдження знань у бізнесі. Факторами, що стримували формування зовнішнього середовища, є негативні зміни в сфері політичного середовища, освіти в цілому та вищої освіти зокрема, погіршення умов кредитування, погіршення умов торгівлі, конкуренції та масштабів ринку. До факторів, що чинять неоднозначний (суперечливий) вплив на формування інноваційного простору можна віднести зміни в регуляторному та підприємницькому середовищі. [58].

Щодо зовнішніх факторів формування інноваційного простору соціально-економічних систем України регіонального рівня, то їх пропонується оцінювати

за показниками, що використовуються Міністерством розвитку громад та територій України для проведення моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів України згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 856 «Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики» зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 850 від 25.09.2019 та №916 від 06.11.2019 [43] для підготовки щорічних моніторингових звітів про рівень соціально-економічного розвитку регіонів України [44; 1].

Отже, до зовнішніх факторів формування інноваційного простору регіонів України слід віднести такі групи:

1) економічна ефективність;
2) інвестиційний розвиток та зовнішньоекономічна співпраця;
3) фінансова самодостатність;
4) ефективність ринку праці;
5) розвиток інфраструктури;
6) відновлювальна енергетика та енергоефективність.

Оцінка зовнішніх факторів за групою «економічна ефективність» включає оцінку за показниками:

1.1 – індекс промислової продукції, у відсотках до відповідного періоду попереднього року;

1.2 – обсяг реалізованої промислової продукції, у розрахунку на одну особу населення, гривень;

1.3 – індекс обсягу сільськогосподарського виробництва, у відсотках до відповідного періоду попереднього року;

1.4. – обсяг виробництва продукції сільського господарства, у розрахунку на одну особу сільського населення (у постійних цінах), гривень;

1.5. – індекс будівельної продукції, у відсотках до відповідного періоду попереднього року;

1.6. - обсяг виконаних будівельних робіт, у розрахунку на одну особу населення, гривень;

1.7. - індекс споживчих цін, у відсотках до грудня попереднього року.

На основі даних [44, С. 3] та [1, С. 3] було визначено зміну за показниками оцінки за групою «економічна ефективність» за значенням показників (таблиця 2.25) та за місцем у рейтингу (таблиця 2.26). При цьому, було враховано, що всі показники за цією групою є стимуляторами формування інноваційного простору.

Таблиця 2.25

Зміна значень за показниками оцінки економічної ефективності у регіонах України

Регіон	Зміна значення за показником						
	1.1 (%)	1.2 (грн)	1.3 (%)	1.4 (грн)	1.5 (%)	1.6 (грн)	1.7 (%)
Вінницька	2,9 (↑)	8793,9 (↑)	-21,0 (↓)	-750,0 (↓)	-29,9 (↓)	450,9 (↑)	3,0 (↓)
Волинська	5,5 (↑)	4644,5 (↑)	2,5 (↑)	611,0 (↑)	-11,6 (↓)	167,5 (↑)	2,8 (↓)
Дніпро-петровська	0,8 (↑)	29319,4 (↑)	-0,2 (↓)	253,0 (↑)	36,7 (↑)	1074,6 (↑)	0,1 (↓)
Донецька	-17,3 (↓)	12393,8 (↑)	-6,1 (↓)	616,0 (↑)	0,6 (↑)	127,4 (↑)	4,3 (↓)
Житомирська	3,8 (↑)	5582,8 (↑)	-11,5 (↓)	1133,0 (↑)	3,4 (↑)	472,8 (↑)	0,4 (↓)
Закарпатська	-5,6 (↓)	2589,0 (↑)	2,3 (↑)	-48,0 (↓)	32,1 (↑)	443,1 (↑)	2,2 (↓)
Запорізька	9,3 (↑)	26465,3 (↑)	-1,9 (↓)	-542,0 (↓)	33,9 (↑)	508,5 (↑)	1,8 (↓)
Івано-Франківська	16,5 (↑)	8910,1 (↑)	1,7 (↑)	288,0 (↑)	30,9 (↑)	581,0 (↑)	2,8 (↓)
Київська	4,1 (↑)	6419,2 (↑)	-16,3 (↓)	-1728,0 (↓)	-10,7 (↓)	919,9 (↑)	1,6 (↓)
Кіровоградська	-14,8 (↓)	2927,5 (↑)	-23,3 (↓)	-4317,0 (↓)	54,7 (↑)	775,9 (↑)	1,5 (↓)

Продовження табл. 2.25

Луганська	-70,0 (↓)	-6432,2 (↓)	-21,7 (↓)	-230,0 (↓)	-43,8 (↓)	-47,6 (↓)	4,2 (↓)
Львівська	6,7 (↑)	5752,3 (↑)	3,1 (↑)	547,0 (↑)	-10,4 (↓)	533,3 (↑)	1,1 (↓)
Миколаївська	-9,0 (↓)	5725,3 (↑)	-17,8 (↓)	-2250,0 (↓)	-0,4 (↓)	577,7 (↑)	1,3 (↓)
Одеська	3,0 (↑)	3441,7 (↑)	-13,0 (↓)	-160,0 (↓)	15,5 (↑)	1938,3 (↑)	1,0 (↓)
Полтавська	-1,2 (↓)	23989,6 (↑)	-20,4 (↓)	-5097,0 (↓)	27,9 (↑)	1056,6 (↑)	-1,1 (↑)
Рівненська	11,2 (↑)	4147,2 (↑)	-0,7 (↓)	443,0 (↑)	30,7 (↑)	311,7 (↑)	2,7 (↓)
Сумська	10,5 (↑)	4747,3 (↑)	-3,2 (↓)	525,0 (↑)	-18,3 (↓)	130,5 (↑)	-0,6 (↑)
Тернопільська	-1,8 (↓)	3636,9 (↑)	2,0 (↑)	1102,0 (↑)	-26,5 (↓)	225,1 (↑)	1,7 (↓)
Харківська	0,3 (↑)	13505,2 (↑)	-16,1 (↓)	-2506,0 (↓)	-8,2 (↓)	1060,5 (↑)	-0,3 (↑)
Херсонська	1,2 (↑)	2506,1 (↑)	-4,8 (↓)	-84,0 (↓)	20,8 (↑)	339,9 (↑)	1,6 (↓)
Хмельницька	-3,1 (↓)	3895,2 (↑)	1,5 (↑)	2472,0 (↑)	19,6 (↑)	575,4 (↑)	2,4 (↓)
Черкаська	-7,2 (↓)	4657,5 (↑)	-14,4 (↓)	-3107,0 (↓)	-5,8 (↓)	212,7 (↑)	1,9 (↓)
Чернівецька	9,8 (↑)	1999,5 (↑)	5,1 (↑)	437,0 (↑)	9,6 (↑)	284,6 (↑)	1,4 (↓)
Чернігівська	-9,3 (↓)	5897,5 (↑)	0,2 (↑)	1848,0 (↑)	29,7 (↑)	315,6 (↑)	1,1 (↓)
м.Київ	-8,6 (↓)	8085,7 (↑)	-	-	-29,9 (↓)	2659,0 (↑)	-0,6 (↑)

Джерело: розраховано автором на основі [44, С. 3] та [1, С. 3]

Як видно з даних таблиці, індекс обсягів промислової продукції зростав у більшості регіонів, крім Донецької, Закарпатської, Кіровоградської, Луганської, Миколаївської, Полтавської, Тернопільської, Хмельницької, Черкаської, Чернігівської областей та міста Київ. За величиною обсягів реалізованої промислової продукції на одну особу спостерігалось зростання за всіма регіонами, окрім Луганської області.

Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва у більшості регіонів зменшився. Виключенням були лише Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька та

Чернігівська області. У цих регіонах (окрім Закарпатської області), а також у Сумській, Рівненській, Житомирській, Донецькій та Дніпропетровській областях спостерігалось зростання обсягів сільськогосподарського виробництва на одну особу. В інших регіонах цей показник знижувався. [58].

Незважаючи на те, що в 11-ти регіонах України відбувалось зниження індексів будівельної продукції, обсяги виконаних будівельних робіт на одну особу скоротився лише у Луганській області.

Щодо індексу споживчих цін, то він збільшувався у всіх регіонах України, окрім Полтавської, Сумської областях та місті Київ, що свідчить про покращення за даним показником у більшості регіонів.

Зміна місця регіонів у рейтингу за показниками економічної ефективності наведено в таблиці 2.26. При цьому, якщо регіон поділяє в рейтингу 2 чи більше місць з іншими регіонами, у розрахунку його переміщення за позиціями рейтингу, враховується середнє із місць, що займає цей регіон.

Таблиця 2.26

Зміна місця регіонів України за показниками оцінки економічної ефективності

Регіон	Зміна місця регіону за показником						
	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7
Вінницька	-6,0 (↑)	0,0 (=)	16,0 (↓)	0,0 (=)	16,0 (↓)	0,0 (=)	3,0 (↓)
Волинська	-5,0 (↑)	-1,0 (↑)	-9,5 (↑)	0,0 (=)	7,0 (↓)	4,0 (↓)	12,0 (↓)
Дніпропетровська	-0,5 (↑)	0,0 (=)	-10,0 (↑)	-1,0 (↑)	-16,0 (↑)	-1,0 (↑)	-15,5 (↑)
Донецька	18,0 (↓)	0,0 (=)	0,0 (=)	0,0 (=)	3,0 (↓)	2,0 (↓)	18,5 (↓)
Житомирська	-8,0 (↑)	-2,0 (↑)	1,0 (↓)	0,0 (=)	2,0 (↓)	-2,0 (↑)	-12,0 (↑)
Закарпатська	9,0 (↓)	-1,0 (↑)	-11,0 (↑)	0,0 (=)	-7,0 (↑)	-1,0 (↑)	8,5 (↓)

Продовження табл. 2.26.

Запорізька	-13,5 (↑)	0,0 (=)	-6,0 (↑)	0,0 (=)	-14,0 (↑)	-3,0 (↑)	4,0 (↓)
Івано-Франківська	-22,0 (↑)	-3,0 (↑)	-11,0 (↑)	0,0 (=)	-12,0 (↑)	-3,0 (↑)	8,0 (↓)
Київська	-5,0 (↑)	0,0 (=)	14,0 (↓)	1,0 (↓)	9,0 (↓)	0,0 (=)	2,0 (↓)
Кіровоградська	11,0 (↓)	1,0 (↓)	17,0 (↓)	2,0 (↓)	-14,0 (↑)	-6,0 (↑)	-0,5 (↑)
Луганська	24,0 (↓)	3,0 (↓)	15,0 (↓)	0,0 (=)	15,0 (↓)	0,0 (=)	21,0 (↓)
Львівська	-8,5 (↑)	1,0 (↓)	-15,0 (↑)	0,0 (=)	10,0 (↓)	1,0 (↓)	-6,0 (↑)
Миколаївська	14,0 (↓)	0,0 (=)	13,0 (↓)	2,0 (↓)	4,0 (↓)	0,0 (=)	-2,5 (↑)
Одеська	-4,0 (↑)	0,0 (=)	11,0 (↓)	1,0 (↓)	0,0 (=)	-1,0 (↑)	0,0 (=)
Полтавська	3,0 (↓)	0,0 (=)	9,0 (↓)	5,0 (↓)	-10,0 (↑)	1,0 (↓)	-18,5 (↑)
Рівненська	-16,0 (↑)	1,0 (↓)	-3,0 (↑)	0,0 (=)	-9,0 (↑)	2,0 (↓)	10,5 (↓)
Сумська	-10,0 (↑)	0,0 (=)	-3,0 (↑)	-2,0 (↑)	12,0 (↓)	3,0 (↓)	-14,5 (↑)
Тернопільська	2,0 (↓)	-1,0 (↑)	-10,5 (↑)	-1,0 (↑)	16,0 (↓)	3,0 (↓)	0,5 (↓)
Харківська	-0,5 (↑)	-2,0 (↑)	12,0 (↓)	2,0 (↓)	7,0 (↓)	0,0 (=)	-9,5 (↑)
Херсонська	-2,0 (↑)	2,0 (↓)	-5,0 (↑)	-3,0 (↑)	-8,0 (↑)	-1,0 (↑)	-0,5 (↑)
Хмельницька	2,0 (↓)	3,0 (↓)	-7,0 (↑)	-3,0 (↑)	-6,0 (↑)	-2,0 (↑)	8,5 (↓)
Черкаська	13,0 (↓)	0,0 (=)	5,5 (↓)	2,0 (↓)	7,0 (↓)	2,0 (↓)	3,5 (↓)
Чернівецька	-14,5 (↑)	-1,0 (↑)	-16,0 (↑)	0,0 (=)	-3,0 (↑)	3,0 (↓)	-3,0 (↑)
Чернігівська	11,5 (↓)	-2,0 (↑)	-6,5 (↑)	-5,0 (↑)	-10,0 (↑)	-1,0 (↑)	-3,0 (↑)
м.Київ	8,0 (↓)	2,0 (↓)	-	-	1,0 (↓)	0,0 (=)	-14,0 (↑)

Джерело: розраховано автором на основі [70, С. 3] та [71, С. 3]

Як видно з даних таблиці, за індексом промислової продукції свої позиції в рейтингу покращили 14 регіонів (найбільше – Рівненська область), а погіршили 10 регіонів України (найбільше – Донецька область); за обсягами реалізованої промислової продукції на одну особу 10 регіонів не змінили своїх позицій, 8 регіонів їх покращили, решта – поступилися своїми позиціями. За

індексом сільськогосподарського виробництва не змінила своєї позиції лише Донецька область, 13 регіонів покращили свої місця в рейтингу, а у решті спостерігалось погіршення позицій, які вони обіймали. [58].

Розподіл показників за характером впливу на формування інноваційного простору регіонів є таким:

- показники, зміна яких чинила стимулюючий вплив на формування інноваційного простору регіонів («+»);
- показники, зміна яких чинила стримуючий вплив на його формування («–»);
- показники, зміна яких не вплинула на його формування («=»);
- показники, зміна яких чинила суперечливий вплив («?»).

Характер впливу змін за цими показниками наведено в таблиці 2.27.

Таблиця 2.27

Характер впливу змін за показниками оцінки економічної ефективності на формування інноваційного простору регіонів

Регіон	Характер впливу зміни за показником						
	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7
Вінницька	+	?	-	?	-	?	-
Волинська	+	+	+	?	-	?	-
Дніпро-петровська	+	?	?	+	+	+	?
Донецька	-	?	?	?	?	?	-
Житомирська	+	+	-	?	?	+	?
Закарпатська	-	+	+	?	+	+	-
Запорізька	+	?	?	?	+	+	-
Івано-Франківська	+	+	+	?	+	+	-
Київська	+	?	-	-	-	?	-

Продовження табл. 2.27

Кіровоградська	-	?	-	-	+	+	?
Луганська	-	-	-	?	-	?	-
Львівська	+	?	+	?	-	?	?
Миколаївська	-	?	-	-	-	?	?
Одеська	+	?	-	-	?	+	?
Полтавська	-	?	-	-	+	?	+
Рівненська	+	?	?	?	+	?	-
Сумська	+	?	?	+	-	?	+
Тернопільська	-	?	+	+	-	?	-
Харківська	+	+	-	-	-	?	+
Херсонська	+	?	?	?	+	+	?
Хмельницька	-	?	+	+	+	+	-
Черкаська	-	+	-	-	-	?	-
Чернівецька	+	+	+	?	+	?	?
Чернігівська	-	?	+	+	+	+	?
м.Київ	-	+			-	?	+

Джерело: складено автором [58].

Оцінка зовнішніх факторів за групою «інвестиційний розвиток та зовнішньоекономічна співпраця» включає оцінку за показниками:

2.1 - індекс капітальних інвестицій, у відсотках до відповідного періоду попереднього року;

2.2 - обсяг капітальних інвестицій (крім інвестицій з державного бюджету), у розрахунку на одну особу населення наростаючим підсумком з початку року, гривень;

2.3 - темпи зростання (зменшення) обсягу прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), у відсотках до обсягу на початок року ;

2.4 - обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), у розрахунку на одну особу населення наростаючим підсумком з початку інвестування, доларів США;

2.5 - обсяг експорту товарів, у розрахунку на одну особу населення, доларів США.

На основі даних [44, С. 4] та [1, С. 4] було визначено зміну за показниками оцінки за групою «інвестиційного розвитку та зовнішньоекономічної співпраці» за значенням показників (табл. 2.28) та за місцем у рейтингу (таблиця 2.29). Було враховано, що всі показники за цією групою є стимуляторами формування інноваційного простору.

Таблиця 2.28

Зміна значень за показниками оцінки інвестиційного розвитку та зовнішньоекономічної співпраці у регіонах України

Регіон	Зміна значення за показником				
	2.1 (%)	2.2 (грн)	2.3 (%)	2.4 (дол.)	2.5 (дол)
Вінницька	37,5 (↑)	2037,0 (↑)	17,1 (↑)	15,8 (↑)	153,1 (↑)
Волинська	8,0 (↑)	455,3 (↑)	5,5 (↑)	15,9 (↑)	75,6 (↑)
Дніпропетров-ська	13,4 (↑)	2978,9 (↑)	22,2 (↑)	104,5 (↑)	373,7 (↑)
Донецька	-0,6 (↓)	1093,2 (↑)	25,8 (↑)	-5,7 (↓)	243,2 (↑)
Житомирська	1,8 (↑)	1339,1 (↑)	9,2 (↑)	12,3 (↑)	87,4 (↑)
Закарпатська	38,5 (↑)	1155,6 (↑)	1,9 (↑)	9,2 (↑)	186,7 (↑)
Запорізька	16,1 (↑)	2717,5 (↑)	-19,2 (↓)	37,1 (↑)	408,5 (↑)
Івано-Франківська	66,8 (↑)	1650,3 (↑)	11,1 (↑)	60,6 (↑)	67,1 (↑)
Київська	-30,7 (↓)	-150,6 (↓)	8,0 (↑)	22,2 (↑)	19,0 (↑)
Кіровоградська	-36,5 (↓)	489,8 (↑)	3,7 (↑)	10,4 (↑)	-8,5 (↓)

Продовження табл. 2.28

Луганська	-44,2 (↓)	-6,5 (↓)	2,9 (↑)	4,0 (↑)	-90,8 (↓)
Львівська	-4,7 (↓)	1832,9 (↑)	6,0 (↑)	30,7 (↑)	122,7 (↑)
Миколаївська	-39,4 (↓)	869,7 (↑)	-2,3 (↓)	-2,3 (↓)	214,7 (↑)
Одеська	-34,6 (↓)	1842,2 (↑)	2,5 (↑)	14,7 (↑)	124,3 (↑)
Полтавська	1,6 (↑)	2809,4 (↑)	4,3 (↑)	38,9 (↑)	310,5 (↑)
Рівненська	43,4 (↑)	1329,2 (↑)	26,3 (↑)	8,5 (↑)	56,1 (↑)
Сумська	-15,9 (↓)	955,1 (↑)	2,9 (↑)	-1,5 (↓)	122,6 (↑)
Тернопільська	25,1 (↑)	1953,5 (↑)	-4,4 (↓)	-2,7 (↓)	83,0 (↑)
Харківська	-24,3 (↓)	763,8 (↑)	61,9 (↑)	8,2 (↑)	62,4 (↑)
Херсонська	14,9 (↑)	2368,7 (↑)	12,3 (↑)	16,3 (↑)	41,6 (↑)
Хмельницька	-11,8 (↓)	1002,5 (↑)	13,3 (↑)	11,8 (↑)	118,2 (↑)
Черкаська	-16,3 (↓)	1049,5 (↑)	4,9 (↑)	5,3 (↑)	120,4 (↑)
Чернівецька	20,5 (↑)	336,3 (↑)	4,3 (↑)	0,7 (↑)	33,8 (↑)
Чернігівська	2,3 (↑)	1761,3 (↑)	-83,9 (↓)	187,9 (↑)	192,0 (↑)
м.Київ	13,9 (↑)	8306,2 (↑)	-13,2 (↓)	197,1 (↑)	385,8 (↑)

Джерело: розраховано автором на основі [44, С. 4] та [1, С. 4]

Як видно з даних таблиці, індекс капітальних інвестицій зростав у 13 регіонах (найбільше в Івано-Франківській області), тоді як у решті регіонів спостерігалось падіння даного показника (найбільше у Луганській області). Обсяг капітальних інвестицій на одну особу збільшився за всіма регіонами, окрім Київської та Луганської області. За темпами зростання обсягів прямих іноземних інвестицій спостерігалось зростання у більшості регіонів (окрім м. Київ, Чернігівської, Тернопільської, Миколаївської та Запорізької областей). Обсяг прямих іноземних інвестицій на одну особу також збільшувався у більшості регіонів, окрім Донецької. Миколаївської. Сумської, Тернопільської

областей. Зростання спостерігалось також у всіх регіонах, крім Кіровоградської та Луганської області за обсягом експорту товарів у розрахунку на одну особу.

Зміна місця регіонів у рейтингу за показниками інвестиційного розвитку та зовнішньоекономічної співпраці наведені в таблиці 2.29. При цьому, якщо регіон поділяє в рейтингу 2 чи більше місць з іншими регіонами, у розрахунку його переміщення за позиціями рейтингу, враховується середнє з місць, що займає цей регіон.

Таблиця 2.29

Зміна місця регіонів України за показниками оцінки інвестиційного розвитку та зовнішньоекономічної співпраці

Регіон	Зміна місця регіону за показником				
	2.1 (%)	2.2 (грн)	2.3 (%)	2.4 (дол.)	2.5 (дол)
Вінницька	-15,0 (↑)	-4,0 (↑)	-12,0 (↑)	1,0 (↓)	-1,0 (↑)
Волинська	2,0 (↓)	5,0 (↓)	-8,0 (↑)	0,0 (=)	0,0 (=)
Дніпропетров-ська	-6,0 (↑)	0,0 (=)	-14,0 (↑)	0,0 (=)	0,0 (=)
Донецька	-2,0 (↑)	0,0 (=)	2,0 (↓)	0,0 (=)	-1,0 (↑)
Житомирська	-3,0 (↑)	2,0 (↓)	2,0 (↓)	2,0 (↓)	-2,0 (↑)
Закарпатська	-13,0 (↑)	0,0 (=)	8,0 (↓)	0,0 (=)	-1,0 (↑)
Запорізька	-10,0 (↑)	-4,0 (↑)	-11,5 (↑)	-2,0 (↑)	-1,0 (↑)
Івано-Франківська	-15,0 (↑)	-1,0 (↑)	-7,0 (↑)	0,0 (=)	0,0 (=)
Київська	10,0 (↓)	0,0 (=)	8,0 (↓)	0,0 (=)	2,0 (↓)
Кіровоградська	17,0 (↓)	3,0 (↓)	-1,0 (↑)	0,0 (=)	5,0 (↓)
Луганська	20,0 (↓)	0,0 (=)	-6,0 (↑)	2,0 (↓)	1,0 (↓)
Львівська	1,0 (↓)	0,0 (=)	-8,0 (↑)	0,0 (=)	0,0 (=)
Миколаївська	19,0 (↓)	1,0 (↓)	21,0 (↓)	2,0 (↓)	1,0 (↓)
Одеська	12,0 (↓)	-1,0 (↑)	9,0 (↓)	-1,0 (↑)	1,0 (↓)

Продовження табл. 2.29

Полтавська	-3,0 (↑)	-1,0 (↑)	0,0 (=)	0,0 (=)	0,0 (=)
Рівненська	-16,0 (↑)	0,0 (=)	-11,0 (↑)	2,0 (↓)	1,0 (↓)
Сумська	8,0 (↓)	2,0 (↓)	1,5 (↓)	0,0	3,0 (↓)
Тернопільська	-13,0 (↑)	-2,0 (↑)	21,0 (↓)	0,0 (=)	1,0 (↓)
Харківська	12,5 (↓)	1,0 (↓)	11,5 (↓)	8,0 (↓)	0,0 (=)
Херсонська	-6,0 (↑)	-6,0 (↑)	-17,0 (↑)	-2,0 (↑)	0,0 (=)
Хмельницька	2,5 (↓)	3,0 (↓)	-6,0 (↑)	1,0 (↓)	-2,0 (↑)
Черкаська	8,0 (↓)	5,0 (↓)	3,5 (↓)	0,0 (=)	-2,0 (↑)
Чернівецька	-2,0 (↑)	0,0 (=)	6,5 (↓)	0,0 (=)	-1,0 (↑)
Чернігівська	-4,0 (↑)	-3,0 (↑)	-8,0 (↑)	-13,0 (↑)	-1,0 (↑)
м.Київ	-4,0 (↑)	0,0 (=)	15,5 (↓)	0,0 (=)	0,0 (=)

Джерело: розраховано автором на основі [40, С. 4] та [1, С. 4]

У рейтингу за першим показником у групі покращили свої позиції 14 регіонів (найбільше покращення демонструвала Рівненська область), а решта погіршили свої позиції (найбільше погіршення демонструвала Луганська область). За другим показником незмінними лишились позиції у 9 регіонах України, покращення відбулось у 8 регіонах (найбільше – у Херсонській області), а в решті регіонів спостерігалось погіршення (найбільше – у Волинській та Черкаській областях).

Розподіл показників на такі, зміна яких чинила стимулюючий вплив на формування інноваційного простору («+»), зміна яких чинила стримуючий вплив на його формування («–»),зміна яких не вплинула на його формування («=»), та зміна яких чинила суперечливий вплив («?») наведено в таблиці 2.30.

Оцінка зовнішніх факторів за групою «фінансова самодостатність» включає оцінку за показниками:

Таблиця 2.30

Характер впливу змін за показниками оцінки інвестиційного розвитку та зовнішньоекономічної співпраці на формування інноваційного простору соціально-економічних систем регіонів

Регіон	Характер впливу зміни за показником				
	2.1 (%)	2.2 (грн)	2.3 (%)	2.4 (дол.)	2.5 (дол)
Вінницька	+	+	+	?	+
Волинська	?	?	+	?	?
Дніпропетровська	+	?	+	?	?
Донецька	?	?	?	?	+
Житомирська	+	?	?	?	+
Закарпатська	+	?	?	?	+
Запорізька	+	+	?	+	+
Івано-Франківська	+	+	+	?	?
Київська	-	?	?	?	?
Кіровоградська	-	?	+	?	-
Луганська	-	?	+	?	-
Львівська	-	?	+	?	?
Миколаївська	-	?	-	-	?
Одеська	-	+	?	+	?
Полтавська	+	+	?	?	?
Рівненська	+	?	+	?	?
Сумська	-	?	?	?	?
Тернопільська	+	+	-	?	?
Харківська	-	?	?	?	?
Херсонська	+	+	+	+	?
Хмельницька	-	?	+	?	+
Черкаська	-	?	?	?	+

					Продовження табл. 2.30
Чернівецька	+	?	?	?	+
Чернігівська	+	+	?	+	+
м.Київ	+	?	-	?	?

Джерело: складено автором

3.1 - темп зростання (зменшення) доходів місцевих бюджетів (без трансфертів), у відсотках до відповідного періоду попереднього року;

3.2 - доходи місцевих бюджетів (без трансфертів), у розрахунку на одну особу населення, тис. гривень;

3.3 - темп зростання (зменшення) податкового боргу за грошовими зобов'язаннями платників податків без урахування податкового боргу платників податків, які перебувають у процедурах банкрутства або щодо яких судом прийнято рішення (постанов у) про зупинення провадження у справі, у відсотках до початку року.

На основі даних [44, С. 5] та [1, С. 5] було визначено зміну за показниками оцінки за групою «фінансової самодостатності» за значенням показників (таблиця 2.31) та за місцем у рейтингу (таблиця 2.32). Було враховано, що два перших показники за цією групою є стимуляторами формування інноваційного простору, а третій - дестимулятором.

Таблиця 2.31

Зміна значень за показниками оцінки фінансової самодостатності у регіонах України

Регіон	Зміна значення за показником		
	3.1 (%)	3.2 (тис. грн)	3.3 (%)
Вінницька	-9,7 (↓)	1,4 (↑)	55,8 (↓)

Продовження табл. 2.31

Волинська	11,0 (↑)	1,6 (↑)	21,9 (↓)
Дніпропетровська	-7,4 (↓)	1,6 (↑)	-34,4(↑)
Донецька	-20,9 (↓)	1,3 (↑)	-34,9(↑)
Житомирська	-5,0 (↓)	1,3 (↑)	-39,1(↑)
Закарпатська	-3,4 (↓)	1,1 (↑)	32,4 (↓)
Запорізька	-33,2 (↓)	1,2 (↑)	-31,8 (↑)
Івано-Франківська	-7,1 (↓)	0,9 (↑)	-24,2 (↑)
Київська	2,1 (↑)	2,6 (↑)	-10,4 (↑)
Кіровоградська	-11,7 (↓)	1,3 (↑)	10,3(↓)
Луганська	-33,6 (↓)	0,6 (↑)	9,7(↓)
Львівська	-24,7 (↓)	1,3 (↑)	30,7(↓)
Миколаївська	-15,0 (↓)	1,3 (↑)	-27,4 (↑)
Одеська	-8,0 (↓)	2,1 (↑)	-15,4 (↑)
Полтавська	-13,0 (↓)	1,5 (↑)	-20,7 (↑)
Рівненська	0,2 (↑)	1,2 (↑)	45,8 (↓)
Сумська	-11,1 (↓)	1,5 (↑)	-1,4 (↑)
Тернопільська	-1,1 (↓)	1,0 (↑)	-382,9 (↑)
Харківська	-6,0 (↓)	1,4 (↑)	45,4 (↓)
Херсонська	-11,6 (↓)	1,1 (↑)	11,2 (↓)
Хмельницька	-6,3 (↓)	1,3 (↑)	-39,8 (↑)
Черкаська	-11,1 (↓)	1,3 (↑)	5,7 (↓)
Чернівецька	-36,7 (↓)	0,7 (↑)	-6,2 (↑)
Чернігівська	-12,6 (↓)	1,3 (↑)	37,1 (↓)
м.Київ	-31,3 (↓)	2,0 (↑)	-49,6 (↑)

Джерело: розраховано автором на основі [44, С. 5] та [1, С. 5]

Як видно з даних таблиці, темп зростання (зменшення) доходів місцевих бюджетів (без трансфертів) у більшості регіонів України знижувався. Виключенням стали лише Волинська, Київська, Рівненська області. За рівнем доходів місцевих бюджетів спостерігалось зростання у всіх регіонах. Темп зростання податкового боргу за 11 регіонами зростав, що свідчить про погіршення ситуації в цих регіонах, тоді як інші регіони України демонстрували зниження за цим показником, яке з огляду на його характер варто розцінювати позитивно.

Зміна місця регіонів у рейтингу за показниками фінансової самодостатності наведено в таблиці 2.32. При цьому, якщо регіон поділяє в рейтингу 2 чи більше місць з іншими регіонами, у розрахунку його переміщення за позиціями рейтингу, враховується середнє з місць, що обіймає цей регіон.

Таблиця 2.32

Зміна місця регіонів України за показниками оцінки фінансової самодостатності

Регіон	Зміна місця за показником		
	3.1	3.2	3.3
Вінницька	-1,0 (↑)	-1,0 (↑)	20,0 (↓)
Волинська	-18,0 (↑)	-3,5 (↑)	8,0 (↓)
Дніпропетровська	-4,0 (↑)	1,0 (↓)	-5,5 (↑)
Донецька	15,0 (↓)	0,0 (↑)	-9,0 (↑)
Житомирська	-9,5 (↑)	-0,5 (↑)	-12,0 (↑)
Закарпатська	-4,0 (↑)	-1,5 (↑)	13,0 (↓)
Запорізька	18,0 (↓)	2,0 (↓)	-8,0 (↑)
Івано-Франківська	-9,0 (↑)	1,0 (↓)	-8,0 (↑)
Київська	-8,0 (↑)	-1,0 (↑)	-3,0 (↑)

Продовження табл. 2.32

Кіровоградська	0,0 (=)	1,0 (↓)	3,0 (↓)
Луганська	11,0 (↓)	4,5 (↓)	4,0 (↓)
Львівська	16,0 (↓)	0,0 (=)	12,0 (↓)
Миколаївська	4,0 (↓)	1,0 (↓)	-3,5 (↑)
Одеська	0,0 (=)	-2,0 (↑)	-1,0 (↑)
Полтавська	-2,0 (↑)	0,0 (=)	-5,0 (↑)
Рівненська	-15,0 (↑)	-2,0 (↑)	16,0 (↓)
Сумська	2,0 (↓)	-3,0 (↑)	3,0 (↓)
Тернопільська	-17,0 (↑)	-0,5 (↑)	-24,0 (↑)
Харківська	-8,0 (↑)	0,0 (=)	15,0 (↓)
Херсонська	-1,5 (↑)	0,0 (=)	6,0 (↓)
Хмельницька	-9,0 (↑)	0,0 (=)	-13,0 (↑)
Черкаська	-1,0 (↑)	1,0 (↓)	0,0 (=)
Чернівецька	22,0 (↓)	3,0 (↓)	-6,0 (↑)
Чернігівська	2,0 (↓)	0,5 (↓)	11,0 (↓)
м.Київ	17,0 (↓)	0,0 (=)	-13,0 (↑)

Джерело: розраховано автором на основі [44, С. 5] та [1, С. 5]

Як видно з даних таблиці, 14 регіонів покращили свої місця в рейтингу за першим показником (найбільше – Волинська область), 2 регіони не змінили своїх позицій в рейтингу, а решта – погіршили їх (найбільше – Чернівецька область). За другим показником свої місця в рейтингу зберегли 6 регіонів, 10 регіонів змогли покращити свої позиції (найбільше – Волинська область), а решта – погіршили їх (найбільше – Луганська область). За третім показником погіршили свої місця в рейтингу 11 регіонів (найбільше – Вінницька область),

покращили 13 регіонів (найбільше – Тернопільська область), а Черкаська область зберегла свої позиції в рейтингу за цим показником.

Розподіл показників на такі, зміна яких чинила стимулюючий вплив на формування інноваційного простору («+»), зміна яких чинила стримуючий вплив на його формування («–»),зміна яких не вплинула на його формування («=»), та зміна яких чинила суперечливий вплив («?») наведений в таблиці 2.33.

Таблиця 2.33

Характер впливу змін за показниками оцінки фінансової самодостатності на формування інноваційного простору соціально-економічних систем регіонів

Регіон	Характер впливу зміни за показником		
	3.1	3.2	3.3
Вінницька	?	+	-
Волинська	+	+	-
Дніпропетровська	?	?	+
Донецька	-	+	+
Житомирська	?	+	+
Закарпатська	?	+	-
Запорізька	-	?	+
Івано-Франківська	?	?	+
Київська	+	+	+
Кіровоградська	?	?	-
Луганська	-	?	-
Львівська	-	?	-
Миколаївська	-	?	+
Одеська	?	+	+
Полтавська	?	?	+

Продовження табл. 2.33

Рівненська	+	+	-
Сумська	-	+	?
Тернопільська	?	+	+
Харківська	?	?	-
Херсонська	?	?	-
Хмельницька	?	?	+
Черкаська	?	?	?
Чернівецька	-	?	+
Чернігівська	-	?	-
м.Київ	-	?	+

Джерело: складено автором

Оцінка зовнішніх факторів за групою «ефективність ринку праці» включає оцінку за показниками:

4.1 - рівень безробіття населення у віці 15—70 років (за методологією Міжнародної організації праці), у відсотках до економічно активного населення відповідного віку;

4.2 - рівень зайнятості населення у віці 15—70 років (за методологією Міжнародної організації праці), у відсотках до населення відповідного віку;

4.3 - індекс реальної заробітної плати, у відсотках до відповідного періоду попереднього року;

4.4 - сума заборгованості з виплати заробітної плати, у відсотках до фонду оплати праці за останній місяць звітного періоду;

На основі даних [44, С. 6] та [1, С. 6] було визначено зміну за показниками оцінки за групою «ефективність ринку праці» за значенням показників (таблиця 2.34) та за місцем в рейтингу (таблиця 2.35). Було враховано, що другий та

третій показники за цією групою є стимуляторами формування інноваційного простору, а перший та четвертий – де стимуляторами.

Таблиця 2.34

Зміна значень за показниками оцінки ефективності ринку праці у регіонах України

Регіон	Зміна значення за показником			
	4.1 (%)	4.2 (%)	4.3 (%)	4.4 (%)
Вінницька	0,8 (↓)	-1,5 (↓)	16,8 (↑)	-0,2 (↑)
Волинська	1,3 (↓)	-2,3 (↓)	16,5 (↑)	1,0 (↓)
Дніпропетровська	0,6 (↓)	-0,9 (↓)	16,8 (↑)	-1,1 (↑)
Донецька	0,5 (↓)	-0,7 (↓)	7,7 (↑)	3,5 (↓)
Житомирська	-0,4 (↑)	0,4 (↑)	17,0 (↑)	-0,2 (↑)
Закарпатська	0,6 (↓)	-1,0 (↓)	16,6 (↑)	-0,1 (↑)
Запорізька	0,6 (↓)	-0,7 (↓)	9,5 (↑)	1,1 (↓)
Івано-Франківська	-0,1 (↑)	0,3 (↑)	16,4 (↑)	0,9 (↓)
Київська	-0,4 (↑)	0,1 (↑)	7,4 (↑)	-1,2 (↑)
Кіровоградська	-0,2 (↑)	0,6 (↑)	18,5 (↑)	-2,5 (↑)
Луганська	0,3 (↓)	-0,6 (↓)	-6,3 (↓)	19,5 (↓)
Львівська	-0,2 (↑)	0,4 (↑)	13,3 (↑)	-1,2 (↑)
Миколаївська	0,7 (↓)	-0,7 (↓)	10,1 (↑)	-0,5 (↑)
Одеська	0,6 (↓)	-0,7 (↓)	8,5 (↑)	-0,4 (↑)
Полтавська	-1,0 (↑)	1,0 (↑)	16,4 (↑)	0,1 (↓)
Рівненська	0,7 (↓)	-2,0 (↓)	12,3 (↑)	3,5 (↓)
Сумська	-0,1 (↑)	0,5 (↓)	20,0 (↑)	-1,6 (↑)
Тернопільська	0,5 (↓)	-1,1 (↓)	19,7 (↑)	-0,4 (↑)
Харківська	-0,2 (↑)	1,0 (↑)	13,4 (↑)	-1,9 (↑)

Продовження табл. 2.34

Херсонська	-0,5 (↑)	0,7 (↑)	10,6 (↑)	-0,5 (↑)
Хмельницька	-0,6 (↑)	0,8 (↑)	21,1 (↑)	0,2 (↓)
Черкаська	-0,2 (↑)	0,5 (↑)	15,1 (↑)	4,9 (↓)
Чернівецька	-0,3 (↑)	0,6 (↑)	17,0 (↑)	-0,1 (↑)
Чернігівська	-0,1 (↑)	0,5 (↑)	15,0 (↑)	-0,7 (↑)
м.Київ	0,3 (↓)	-0,5 (↓)	-3,0 (↓)	0,0 (=)

Джерело: розраховано автором на основі [44, С. 6] та [1, С. 6]

Як видно з таблиці, рівень безробіття населення зменшився за 13 регіонами України (найбільше – у Полтавській області), що можна вважати позитивними зрушеннями. Натомість у решті регіонів спостерігалось зростання рівня безробіття (найбільше – у Вінницькій області), що свідчить про погіршення ситуації. Рівень зайнятості населення підвищився у 13 регіонах України (найбільше – у Волинській області), а решта демонструвала зниження за цим показником. За більшістю регіонів спостерігалось зростання індексу реальної заробітної плати. Виключенням стали лише місто Київ та Луганська область. У 15 регіонах країни спостерігалось падіння суми заборгованості по зарплаті, що свідчить про покращення ситуації у регіонах за рівнем виплати заробітної плати. У місті Київ ситуація з заборгованістю по зарплаті не змінилась, тоді як у решті регіонів сума заборгованості з виплати заробітної плати зросла, що свідчить про погіршення ситуації.

Зміна місця регіонів в рейтингу за показниками ефективності ринку праці наведені в таблиці. При цьому, якщо регіон поділяє в рейтингу 2 чи більше місць з іншими регіонами, при розрахунку його переміщення за позиціями рейтингу, враховується середнє з місць, що обіймає цей регіон.

Таблиця 2.35

Зміна місця регіонів України за показниками оцінки ефективності ринку праці

Регіон	Зміна місця регіону за показником			
	4.1	4.2	4.3	4.4
Вінницька	1,5 (↓)	6,5 (↓)	-3,0 (↑)	-2,5 (↑)
Волинська	4,0 (↓)	1,0 (↓)	-4,0 (↑)	7,5 (↓)
Дніпропетров-ська	1,5 (↓)	0,0 (=)	-6,0 (↑)	-1,5 (↑)
Донецька	0,0 (=)	-1,0 (↑)	1,0 (↓)	1,0 (↓)
Житомирська	-2,0 (↑)	-2,5 (↑)	-6,0 (↑)	-2,5 (↑)
Закарпатська	0,5 (↓)	2,5 (↓)	-2,0 (↑)	-1,0 (↑)
Запорізька	1,0 (↓)	2,5 (↓)	5,0 (↓)	1,5 (↓)
Івано-Франківська	0,5 (↓)	0,0 (=)	-3,5 (↑)	6,5 (↓)
Київська	-2,0 (↑)	0,0 (=)	11,5 (↓)	-1,0 (↑)
Кіровоградська	0,0 (=)	0,5 (↓)	-9,5 (↑)	-8,5 (↑)
Луганська	0,0 (=)	1,5 (↓)	22,0 (↓)	0,0 (=)
Львівська	0,0 (=)	-2,5 (↑)	4,0 (↓)	-2,5 (↑)
Миколаївська	1,0 (↓)	1,0 (↓)	6,0 (↓)	0,0 (=)
Одеська	1,0 (↓)	3,0 (↓)	7,0 (↓)	-3,0 (↑)
Полтавська	-2,0 (↑)	-1,0 (↑)	-8,0 (↑)	1,5 (↓)
Рівненська	4,0 (↓)	9,0 (↓)	0,5 (↓)	11,5 (↓)
Сумська	1,0 (↓)	-1,0 (↑)	-12,0 (↑)	-1,0 (↑)
Тернопільська	2,0 (↓)	0,0 (=)	-8,0 (↑)	-5,0 (↑)
Харківська	0,0 (=)	0,0 (=)	-5,0 (↑)	-2,0 (↑)
Херсонська	-4,0 (↑)	-4,5 (↑)	10,0 (↓)	-4,0 (↑)
Хмельницька	-1,0 (↑)	-3,5 (↑)	-15,0 (↑)	3,5 (↓)
Черкаська	-4,0 (↑)	-3,5 (↑)	-0,5 (↑)	7,0 (↓)
Чернівецька	-2,0 (↑)	-3,5 (↑)	-2,5 (↑)	-1,0 (↑)
Чернігівська	-2,0 (↑)	-5,0 (↑)	-4,0 (↑)	-3,5 (↑)

Продовження табл. 2.35

м.Київ	1,0 (↓)	0,0 (=)	22,0 (↓)	-1,0 (↑)

Джерело: розраховано автором на основі [43, С. 6] та [1, С. 6]

Як видно з даних таблиці 2.35, 12 регіонів погіршили свої позиції в рейтингу за першим показником у групі (найбільше – Волинська та Рівненська області), місце 5 регіонів у рейтингу не змінилось, а решта регіонів покращили своє місце в рейтингу (найбільше – Черкаська та Херсонська області). За другим показником свої позиції в рейтингу зберегли 6 регіонів України, 9 регіонів погіршили своє місце в рейтингу (найбільше – Рівненська область), а решта – покращили свої позиції (найбільше – Чернігівська область). За третім показником 15 регіонів покращили свої місця в рейтингу (найбільше Хмельницька область), а решта погіршили їх (найбільше – Луганська область та місто Київ). За четвертим показником Львівська та Миколаївська області зберегли свої позиції у рейтингу, 15 регіонів покращили свої місце (найбільше - Кіровоградська область), а решта погіршили їх (найбільше – Рівненська область).

Розподіл показників на такі, зміна яких чинила стимулюючий вплив на формування інноваційного простору («+»), зміна яких чинила стримуючий вплив на його формування («–»), зміна яких не вплинула на його формування («=»), та зміна яких чинила суперечливий вплив («?»), наведено в таблиці 2.36.

Оцінювання зовнішніх факторів за групою «розвиток інфраструктури» здійснюється за такими показниками:

5.1 - темп зростання (зменшення) обсягу прийнятого в експлуатацію житла, у відсотках до відповідного періоду попереднього року;

5.2 - обсяг прийнятого в експлуатацію житла у розрахунку на 10 тис. осіб населення, у кв. метрах загальної площі;

Таблиця 2.36

Характер впливу змін за показниками оцінки ефективності ринку праці на формування інноваційного простору регіонів України

Регіон	Характер впливу змін за показником			
	4.1	4.2	4.3	4.4
Вінницька	-	-	+	+
Волинська	-	-	+	-
Дніпропетров-ська	-	?	+	+
Донецька	?	?	?	-
Житомирська	+	+	+	+
Закарпатська	-	-	+	+
Запорізька	-	-	?	-
Івано-Франківська	?	?	+	-
Київська	+	?	?	+
Кіровоградська	?	?	+	+
Луганська	?	-	-	?
Львівська	?	+	?	+
Миколаївська	-	-	?	?
Одеська	-	-	?	+
Полтавська	+	+	+	-
Рівненська	-	-	?	-
Сумська	?	?	+	+
Тернопільська	+	?	+	+
Харківська	?	?	+	+
Херсонська	+	+	?	+
Хмельницька	+	+	+	-
Черкаська	+	+	+	-
Чернівецька	+	+	+	+

				Продовження табл. 2.36
Чернігівська	+	+	+	+
м.Київ	-	?	-	?

Джерело: складено автором

5.3 - обсяг вантажообігу автомобільного та залізничного транспорту, у тис. тонн-кілометрів на 1000 осіб населення.

На основі даних [44, С. 7] та [1, С. 7] було визначено зміну за показниками оцінювання за групою «розвиток інфраструктури на регіональному рівні» за значенням показників (таблиця 2.37) та за місцем у рейтингу (таблиця 2.38). Було враховано, що всі показники за цією групою є стимуляторами формування інноваційного простору.

Таблиця 2.37

Зміна значень за показниками оцінки розвитку інфраструктури у регіонах України

Регіон	Зміна значення за показником		
	5.1 (%)	5.2 (кв. м)	5.3 (тис. тонн-км)
Вінницька	7,3 (↑)	-156,3 (↓)	1266,3 (↑)
Волинська	-18,2 (↓)	-260,2 (↓)	244,2 (↑)
Дніпропетровська	38,2 (↑)	225,1 (↑)	-116,6 (↓)
Донецька	-37,9 (↓)	-6,2 (↓)	-777,9 (↓)
Житомирська	20,3 (↑)	-13,5 (↓)	889,6 (↑)
Закарпатська	48,9 (↑)	667,0 (↑)	439,1 (↑)
Запорізька	-11,3 (↓)	-23,0 (↓)	190,0 (↑)
Івано-Франківська	73,7 (↑)	1050,2 (↑)	-164,5 (↓)
Київська	-21,9 (↓)	-1426,4 (↓)	-473,4 (↓)

Продовження табл. 2.37

Кіровоградська	49,5 (↑)	-21,6 (↓)	414,5 (↑)
Луганська	267,6 (↑)	965,2 (↑)	-506,3 (↓)
Львівська	37,8 (↑)	400,0 (↑)	-648,0 (↓)
Миколаївська	6,3 (↑)	-277,5 (↓)	743,1 (↑)
Одеська	33,8 (↑)	612,6 (↑)	294,9 (↑)
Полтавська	120,4 (↑)	704,0 (↑)	286,5 (↑)
Рівненська	31,5 (↑)	603,2 (↑)	854,4 (↑)
Сумська	26,7 (↑)	-24,7 (↓)	502,3 (↑)
Тернопільська	76,1 (↑)	570,5 (↑)	61,8 (↑)
Харківська	-22,3 (↓)	9,4 (↑)	-354,4 (↓)
Херсонська	18,6 (↑)	-62,6 (↓)	166,0 (↑)
Хмельницька	2,8 (↑)	-318,1 (↓)	498,3 (↑)
Черкаська	56,8 (↑)	235,8 (↑)	800,0 (↑)
Чернівецька	33,3 (↑)	-209,4 (↓)	46,3 (↑)
Чернігівська	64,9 (↑)	227,2 (↑)	701,7 (↑)
м.Київ	32,2 (↑)	1360,6 (↑)	141,1 (↑)

Джерело: розраховано автором на основі [44, С. 7] та [1, С. 7]

Темпи зростання обсягу прийнятого в експлуатацію житла, як видно з даних таблиці, збільшулися за більшістю регіонів (виключенням є Волинська, Донецька, Запорізька, Київська та Харківська області). Обсяг прийнятого в експлуатацію житла знизився у 12 регіонах, тоді як у решті регіонів даний показник збільшився. Обсяг вантажообігу зростав у більшості регіонів України, крім Дніпропетровської. Донецької, Івано-Франківської, Київської, Луганської, Львівської та Харківської області.

Зміна місця регіонів у рейтингу за показниками розвитку інфраструктури на регіональному рівні наведено в таблиці 2.38. При цьому, якщо регіон поділяє в рейтингу 2 чи більше місць з іншими регіонами, при розрахунку його переміщення за позиціями рейтингу, враховується середнє з місць, що обіймає цей регіон.

Таблиця 2.38

Зміна місця регіонів України за показниками оцінки розвитку інфраструктури

Регіон	Зміна місця за показником		
	5.1	5.2	5.3
Вінницька	7,0 (↓)	0,0 (=)	-2,0 (↑)
Волинська	17,0 (↓)	4,0 (↓)	1,0 (↓)
Дніпропетровська	-3,0 (↑)	-2,0 (↑)	1,0 (↓)
Донецька	18,0 (↓)	0,0 (=)	2,0 (↓)
Житомирська	2,0 (↓)	1,0 (↓)	-2,0 (↑)
Закарпатська	-6,0 (↑)	-2,0 (↑)	-1,0 (↑)
Запорізька	12,0 (↓)	0,0 (=)	2,0 (↓)
Івано-Франківська	-16,5 (↑)	-1,0 (↑)	1,0 (↓)
Київська	20,0 (↓)	0,0 (=)	2,0 (↓)
Кіровоградська	-6,0 (↑)	0,0 (=)	0,0 (=)
Луганська	-24,0 (↑)	0,0 (=)	0,0 (=)
Львівська	-2,0 (↑)	-1,0 (↑)	1,0 (↓)
Миколаївська	7,0 (↓)	2,0 (↓)	0,0 (=)
Одеська	-2,0 (↑)	-2,0 (↑)	-1,0 (↑)
Полтавська	-20,0 (↑)	-4,0 (↑)	1,0 (↓)
Рівненська	2,0 (↓)	-2,0 (↑)	-1,0 (↑)
Сумська	-1,0 (↑)	2,0 (↓)	-1,0 (↑)
Тернопільська	-17,0 (↑)	-1,0 (↑)	-1,0 (↑)

Продовження табл. 2.38

Харківська	11,0 (↓)	0,0 (=)	1,0 (↓)
Херсонська	6,5 (↓)	-1,0 (↑)	0,0 (=)
Хмельницька	13,0 (↓)	3,0 (↓)	-1,0 (↑)
Черкаська	-8,0 (↑)	1,0 (↓)	-1,0 (↑)
Чернівецька	2,5 (↓)	2,0 (↓)	0,0 (=)
Чернігівська	-10,0 (↑)	1,0 (↓)	-1,0 (↑)
м.Київ	-2,5 (↑)	0,0 (=)	-1,0 (↑)

Джерело: розраховано автором на основі [44, С. 7] та [1, С. 7]

Як видно з таблиці, за першим показником 12 регіонів погіршили, а 13 – покращили свої позиції (найбільше – Київська та Луганська області, відповідно). За другим показником 8 регіонів зберегли свої позиції у рейтингу, 8 – погіршили їх (найбільше – Волинська область), а решта – покращили (найбільше – Полтавська область). За третім показником свої позиції в рейтингу зберегли 5 регіонів, покращили їх 11 регіонів (найбільше – Вінницька і Житомирська області), а решта - втратили свої позиції (найбільше – Донецька, Запорізька, Київська області).

Розподіл показників на такі, зміна яких чинила стимулюючий вплив на формування інноваційного простору («+»), зміна яких чинила стримуючий вплив на його формування («–»), зміна яких не вплинула на його формування («=»), та зміна яких чинила суперечливий вплив («?»), наведено в таблиці.

Оцінювання зовнішніх факторів за групою «відновлювальна енергетика та ефективність» здійснюється за такими показниками:

6.1 - частка оснащення багатоквартирних житлових будинків по будинковими приладами обліку теплової енергії, у відсотках до загальної кількості багатоквартирних будинків, які підлягають оснащенню;

6.2 - частка сумарної потужності котелень на альтернативних видах палива в регіоні, у відсотках до загальної потужності котелень регіону;

Таблиця 2.39

Характер впливу змін за показниками оцінки розвитку інфраструктури на формування інноваційного простору регіонів України

Регіон	Характер впливу зміни за показником		
	5.1	5.2	5.3
Вінницька	?	?	+
Волинська	-	-	?
Дніпропетровська	+	+	-
Донецька	-	?	-
Житомирська	?	-	+
Закарпатська	+	+	+
Запорізька	-	?	?
Івано-Франківська	+	+	-
Київська	-	?	-
Кіровоградська	+	?	?
Луганська	+	?	?
Львівська	+	+	-
Миколаївська	?	-	?
Одеська	+	+	+
Полтавська	+	+	?
Рівненська	?	+	+
Сумська	+	-	+
Тернопільська	+	+	+
Харківська	-	?	-
Херсонська	?	?	?
Хмельницька	?	-	+

			Продовження табл. 2.39
Черкаська	+	?	+
Чернівецька	?	-	?
Чернігівська	+	?	+
м.Київ	+	?	+

Джерело: складено автором

6.3 - частка домогосподарств, які уклали кредитні договори в рамках механізмів підтримки заходів з енергоефективності в житловому секторі за рахунок коштів державного бюджету (у тому числі із співфінансуванням з місцевих бюджетів), у відсотках до загальної кількості домогосподарств регіону.

На основі даних [44, С. 8] та [1, С. 13] було визначено зміну за показниками оцінки за групою «відновлювальна енергетика та енергоефективність» за значенням показників (таблиця 2.40) та за місцем в рейтингу (таблиця 2.41). Було враховано, що всі показники за цією групою є стимуляторами формування інноваційного простору.

Таблиця 2.40

Зміна значень за показниками оцінки відновлювальної енергетики та енергоефективності у регіонах України

Регіон	Характер впливу зміни за показником		
	5.1	5.2	5.3
Вінницька	?	?	+
Волинська	-	-	?
Дніпропетровська	+	+	-
Донецька	-	?	-

Продовження табл. 2.40

Житомирська	?	-	+
Закарпатська	+	+	+
Запорізька	-	?	?
Івано-Франківська	+	+	-
Київська	-	?	-
Кіровоградська	+	?	?
Луганська	+	?	?
Львівська	+	+	-
Миколаївська	?	-	?
Одеська	+	+	+
Полтавська	+	+	?
Рівненська	?	+	+
Сумська	+	-	+
Тернопільська	+	+	+
Харківська	-	?	-
Херсонська	?	?	?
Хмельницька	?	-	+
Черкаська	+	?	+
Чернівецька	?	-	?
Чернігівська	+	?	+
м.Київ	+	?	+

Джерело: розраховано автором на основі [44, С. 8] та [1, С. 13]

За всіма показниками даної групи у більшості регіонів спостерігалось зростання значень показників, окрім Дніпропетровської та Закарпатської області для першого показника, Донецької, Запорізької, Луганської, Одеської,

Полтавської областей та міста Київ – для другого показника, а також Сумської та Тернопільської області – для третього показника. .

Зміна місця регіонів у рейтингу за показниками відновлювальної енергетики та енергоефективності наведено в таблиці 2.41. При цьому, якщо регіон поділяє в рейтингу 2 чи більше місць з іншими регіонами, при розрахунку його переміщення за позиціями рейтингу, враховується середнє з місць, що обіймає цей регіон.

.

Таблиця 2.41

Зміна місця регіонів України за показниками оцінки відновлювальної енергетики та енергоефективності

Регіон	Зміна місця регіону за показником		
	6.1	6.2	6.3
Вінницька	-5,0 (↑)	3,5 (↓)	-1,0 (↑)
Волинська	1,0 (↓)	1,0 (↓)	-1,0 (↑)
Дніпропетровська	5,0 (↓)	2,0 (↓)	0,0 (=)
Донецька	-1,0 (↑)	0,0 (=)	0,0 (=)
Житомирська	-2,0 (↑)	-2,0 (↑)	-6,0 (↑)
Закарпатська	н/д	1,0 (↓)	-5,5 (↑)
Запорізька	6,0 (↓)	1,0 (↓)	-7,0 (↑)
Івано-Франківська	6,0 (↓)	-2,0 (↑)	0,0 (=)
Київська	4,0 (↓)	2,0 (↓)	0,0 (=)
Кіровоградська	6,0 (↓)	1,0 (↓)	-1,0 (↑)
Луганська	0,0 (=)	1,0 (↓)	-2,0 (↑)
Львівська	6,0 (↓)	0,0 (=)	5,0 (↓)
Миколаївська	-2,0 (↑)	1,0 (↓)	0,0 (=)

Продовження табл. 2.41

Одеська	0,0 (=)	0,0 (=)	2,0 (↓)
Полтавська	-6,0 (↑)	4,0 (↓)	-3,0 (↑)
Рівненська	-2,0 (↑)	1,0 (↓)	-1,0 (↑)
Сумська	-2,0 (↑)	0,0 (=)	2,0 (↓)
Тернопільська	0,0 (=)	-4,0 (↑)	7,5 (↓)
Харківська	-6,0 (↑)	1,0 (↓)	0,0 (=)
Херсонська	-2,0 (↑)	1,5 (↓)	1,5 (↓)
Хмельницька	-1,0 (↑)	-10,0 (↑)	2,0 (↓)
Черкаська	-13,0 (↑)	-2,0 (↑)	-0,4 (↑)
Чернівецька	-4,0 (↑)	1,0 (↓)	8,5 (↓)
Чернігівська	9,0 (↓)	-2,0 (↑)	-1,0 (↑)
м.Київ	3,0 (↓)	-1,0 (↑)	0,0 (=)

Джерело: розраховано автором на основі [44, С. 8] та [1, С. 13]

Як видно з таблиці, 9 регіонів погіршили свої позиції за першим показником (найбільше – Чернігівська область), три – зберегли свої позиції, а решта – покращили їх (найбільше Черкаська область). За другим показником місце в рейтингу покращили 7 регіонів (найбільше – Хмельницька область), 4 області зберегли свої позиції, а решта – погіршили їх (найбільше – Полтавська область). За третім показником погіршили свої позиції у рейтингу 7 регіонів (найбільше – Чернівецька область), 7 – зберегли свої позиції, а решта – покращили їх (найбільше – Запорізька область).

Розподіл показників на такі, зміна яких чинила стимулюючий вплив на формування інноваційного простору («+»), зміна яких чинила стримуючий вплив на його формування («–»), зміна яких не вплинула на його формування («=»), та зміна яких чинила суперечливий вплив («?»), наведено в таблиці 2.42.

Здійснене дослідження щодо зміни рівня сформованості інноваційного простору та змін за показниками, що відображають зовнішні фактори

Таблиця 2.42

Характер впливу змін за показниками оцінки відновлювальної енергетики та енергоефективності на формування інноваційного простору соціально-економічних систем регіонів України

Регіон	Характер впливу змін за показником		
	6.1	6.2	6.3
Вінницька	+	?	+
Волинська	?	?	+
Дніпропетровська	?	?	?
Донецька	+	?	?
Житомирська	+	+	+
Закарпатська	н/д	?	+
Запорізька	?	-	+
Івано-Франківська	?	+	?
Київська	?	?	?
Кіровоградська	?	?	+
Луганська	?	?	+
Львівська	?	?	?
Миколаївська	+	?	?
Одеська	?	=	?
Полтавська	+	-	+
Рівненська	+	?	+
Сумська	+	?	-
Тернопільська	?	+	-
Харківська	+	?	?
Херсонська	+	?	?

			Продовження табл. 2.42
Хмельницька	+	+	?
Черкаська	+	+	+
Чернівецька	+	+	?
Чернігівська	?	+	+
м.Київ	?	?	?

Джерело: складено автором

інноваційного простору загальнодержавного та регіонального рівня та характер впливу цих змін на формування інноваційного простору регіонів є підґрунтям для подальшого діагностування ситуації, виявлення сильних та слабких сторін регіонів, їхніх можливостей та загроз в сфері формування інноваційного простору та побудови на цій основі інноваційного профілю регіонів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

1. У розділі досліджено ступеневий та функціональний підходи до типології регіонів країни, що може здійснюватися за загальносистемним, поелементним чи структурним принципом. Встановлено, що з точки зору дослідження сформованості інноваційного простору соціально-економічних систем регіонів доцільним є застосування ступеневого поелементного підходу до типології регіонів за показниками функціонування інноваційної сфери.

2. Запропоновано здійснення аналізу соціально-економічних систем регіонів України за параметрами, що характеризують функціонування інноваційної сфери в кожному з них, та дають в такий спосіб вичерпне уявлення про сформованість їх інноваційного простору.

3. Розроблено методичний підхід до оцінювання факторів формування інноваційного простору соціально-економічних систем регіонів, який може бути представленим як сукупність взаємозалежних та тісно пов'язаних між собою блоків, серед яких цільовий блок, підготовчий блок, блоки внутрішнього та зовнішнього оцінювання, а також діагностичний блок.

4. З використанням методів систематизації та експертного оцінювання обрано показники, що використовується для оцінювання сформованості інноваційного простору регіону. Для проведення оцінювання запропоновано використовувати рейтинговий метод.

5. На основі статистичних даних проведено оцінювання внутрішніх факторів формування інноваційного простору соціально-економічних систем регіонів України, що дозволило визначити рейтинг регіонів за рівнем внутрішніх можливостей до здійснення інноваційної діяльності та рейтинг регіонів за рівнем здатності трансформувати внутрішні можливості до здійснення інноваційної діяльності у результати з їх наступним зведенням в інтегральний рейтинг регіонів за сформованістю інноваційного простору.

6. На основі рейтингування здійснено типологізацію регіонів України за досягнутим значенням показника інтегрального рейтингу сформованості інноваційного простору та за місцем соціально-економічних систем регіонів в інтегральному рейтингу.

7. Здійснено оцінювання за показниками впливу зовнішніх факторів на формування інноваційного простору соціально-економічних систем регіонів. Розподілено зовнішні фактори на загальнодержавні та регіональні та надано їх вичерпний перелік. З числа факторів виявлено ті, що чинили стимулюючий та стримуючий вплив на формування інноваційного простору, а також фактори, зміна яких на формування інноваційного простору регіонів не впливала.

Основні результати розділу опубліковані в наукових працях автора: [7; 12; 44; 49; 50; 51; 52; 53; 54; 55; 56; 57; 58; 59; 60; 61; 62; 63; 72; 73].

Перелік використаних джерел до розділу 2

1. Аналіз соціально-економічного розвитку регіонів за 2019 рік за результатами рейтингової оцінки. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального будівництва. URL: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/analiz-soczialno-ekonomichnogo-rozvytku-regioniv-za-2019-rik.pdf.
2. Аналіз соціально-економічного розвитку регіонів за 2018 рік за результатами рейтингової оцінки. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального будівництва. URL: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/05/Analiz-sotsialno-ekonomichnogo-rozvitku-regioniv-za-2018-rik.pdf.
3. Аналіз соціально-економічного розвитку регіонів за 2017 рік за результатами рейтингової оцінки. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального будівництва. URL: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2018/05/Analiz-sotsialno-ekonomichnogo-rozvitku-regioniv-za-2017-rik-za-rezultatami-reytingovoyi-otsinki.pdf.
4. Бавико О. Є. Типологія просторового розвитку регіонів в умовах формування мережевої економіки. *Економіка та держава*, 2012. № 10. С. 16-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2012_10_6.
5. Білак Г.Г. Діагностика подібності регіонів України за проблемами соціально-економічного розвитку. *Актуальні проблеми економіки*, 2013. № 12. С. 115-123.

6. Болгов В.Є. Рейтинг інноваційного розвитку регіонів України. *Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморсвого экономического сотрудничества*. 2014. С.21-26. URL: https://jbsec.donnu.edu.ua/article/view/1137.
7. Верхоглядова Н.І., Чередніченко О.Д., Стенічева І.Б. Стратегічні важелі регіонального економічного розвитку (на прикладі Дніпропетровської області). *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємство.* 2010, 4. С. 29-32.
8. Волощук Р.В. Підходи до нормування економічних показників *Індуктивне моделювання складних систем*: зб. наук. пр. К.: МННЦ ІТС НАН та МОН України, 2009. №. 1. С. 17-25.
9. Войнаренко М.П. Поляризація інноваційної діяльності в Європейському союзі: регіональний та секторальний виміри *Економіка: реалії часу,* 2017. №3(31). С. 6-13
10. Гейдз М.Й. Інноваційний потенціал регіонів України. *Економіка: реалії часу.* 2014, №2 (12). С. 204-212
11. Гладинець Н.Ю. Групування регіонів України за ступенем активності інноваційної діяльності у промисловості. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013, № 22. С. 65-69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2013_22_17.
12. ГоловкоЛ.С, Стенічева І.Б. Формування системи вищої освіти в Україні: регіональний аспект. *Сучасний стан та проблеми розвитку підприємництва в регіоні*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції(м. Дніпропетровськ 10-11 листопада 2005р.). м. Дніпропетровськ: Наука і освіта. Том 1.С. 83 – 85.
13. Гусева К. Ранжирование субъектов РФ по степени благоприятности инвестиционного климата. *Вопр. экономики*. 1996, № 6. С. 90-100.

14. Давидченко Т. Тип, типологія та класифікація у соціальних комунікаціях. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.* 2014. №21. С. 21-23.
15. Данилишин Б. М., Чернюк Л.Г., Фащевський М.І., Горська О. В. Продуктивні сили економічних районів України. *НАН України. Рада по вивч. продукт. сил України.* К.: Нічлава, 2000. 517 с.
16. Ермаков А.А. Статистические группировки как эффективный инструмент в управлении запасами. *Интернет-журнал «НАУКОВЕДЕНИЕ»*. 2014, №. 5. URL: https://naukovedenie.ru/PDF/73EVN514.pdf.
17. Деділова Т. В., Токар І. І., Ярошова Є. В. Інвестиційна привабливість регіонів України як зовнішній фактор стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємства. *Бізнес-Інформ*, 2012. №11. С.87-89.
18. Дмитришин Л.І. Типологізація регіонів України за рівнем соціального і економічного розвитку. URL: http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/4243/1/ekon_pidpryem_29_12_%28447-455%29.pdf.
19. Доценко О.Ю. Рівень інноваційного розвитку регіонів України та фактори, які його формують. *Економічний вісник НГУ*. 2010, № 4. С. 25-35. URL: https://eaf.nmu.org.ua/ua/pro_kaf/%D0%94%D0%BE%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf.
20. Ермакова Н.А., Калоева А.Т. Типологии регионов для целей региональной политики: учеб. пособие. СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2011. 65 с.
21. Жихор О.Б., Мельник О.М. Типологія регіонів України за інноваційною проблемністю. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2009. №. 19 (10). С.117-123.

22. Заславский И.К. О цене труда и безработице. *Вопр. экономики*. 1993, № 12. С.53-58.
23. Клименко М.О., Фещенко В.П., Вознюк Н.М. Основи та методологія наукових досліджень / навч. посібник. К.: Аграрна освіта, 2010. 351 с.
24. Князевич А. Глобальний інноваційний індекс – оцінка інноваційного потенціалу України. *Вісник ТНЕУ*. 2013, №2. С. 142-148.
25. Козак І., Бліщук К. Оцінка регіональної інвестиційно-інноваційної активності (на прикладі Львівської області). *Науковий вісник «Демократичне врядування»*. 2013, №12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2013_12_32.
26. Корнус А. Деіндустріалізація чи постіндустріалізація: проблеми типології регіонів України. *Часопис соціально-економічної географії*, 2014. № 16 (1). С. 117-122.
27. Котов Д.В. Оценка инновационного развития национальной экономики. *Актуальные проблемы экономики и управления:* мат междунар наук. пр. конф. (Москва, апрель, 2011.). М.: РИОР, 2011. Т1. С. 29-33.
28. Лавров А. М., Сурнин В. С. Реформирование экономики: региональные аспекты. Ч .2: Региональньїй маркетинг и тенденции его развития. Кемерово: Кузбассвузиздат, 1994. - 146 с.
29. Лавровский Б. Измерение региональной асимметрии на примере России. *Вопр. экономики*. 1999, № 3. С. 42-52.
30. Лохман Н.В. Визначення інноваційного рейтингу регіонів України на основі статистичних показників промисловості. *Ефективна економіка,* 2017. №10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5798.
31. Лысенко В.Н. Роль субъективного фактора в проведении экономических реформ в регионах Российской Федерации. *Экономические реформы в*

регионах Российской Федерации: опыт и перспективы. М.: Институт современной политики, 1998. С. 96-110.

32. Мальцев В.С., Кореняко Г.І. Порівняльна оцінка інноваційного розвитку регіонів України з використанням досвіду Євросоюзу. *Регіональна економіка,* 2013. №1. С.51-59. URL: http://ird.gov.ua/pe/re201301/re201301_051_MaltsevVS,KorenyakoGI.pdf.
33. Маскайкин Е.П., Арцер Т.В. Инновационный потенциал региона: сущность, структура, методика оценки и направления развития. *Вестник ЮУрГУ. Серия: «Экономика и менеджмент»*. Челябинск, 2009. Вип. 10., №21 (154). С. 47-54.
34. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за січень-грудень 2019 року. Міністерство розвитку громад та територій. URL: https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/monitorynh-monitorynh/reytingova-otsinka-regioniv/analiz-soczialno-ekonomichnogo-rozvy.
35. Надвиничний С. Регіональні особливості розвитку аграрної сфери в умовах глобалізації . *Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України. Науковий журнал*. Тернопіль: Економічна думка, 2013. № 18. С. 45-53.
36. Ніколенко Г. О. Роль інноваційного потенціалу у розвитку регіонів України. *SWorld,* 2012. URL: https://www.sworld.com.ua/konfer28/858.pdf.
37. Новий тлумачний словник української мови / укладачі В. Яременко, О. Сліпушко. К.: Аконіт, 1998. 944 с.
38. Ольшанська О.В., Костинець В.В., Стенічева І.Б. Методичний підхід до оцінки формування інноваційного простору регіонів. *Актуальні проблеми економіки*. 2020, №11 (232). С. 6 – 17.

39. Опря А.Т. Методологічні засади використання статистичних методів в економічних дослідженнях: ідеї, пошуки, рішення. *ВІСНИК Полтавської державної аграрної академії.* 2010, № 1. С. 172-182.

40. Паршина М.Ю. Визначення типології регіонів України за показниками випуску продукції: Зб. наук. праць. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Сер.: Економічні науки*. Маріуполь: ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», 2014. №. 28. С. 220-226.

41. Полякова Ю., Бабець І. Перспективи участі регіонів України у формуванні національної інноваційної системи в умовах глобалізації. *Регіональна економіка*. 2006, №3. С.96–102.

42. Промисловий потенціал України: проблеми та перспективи структурно-інноваційних трансформацій / відпов. ред. Ю.В. Кіндзерський. К.: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2007. 408 с.

43. Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 856. зі змінами. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/856-2015-%D0%BF.

44. Результати моніторингу стану соціально-економічного розвитку областей та міста Києва за 2018 рік/ URL: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/05/Analiz-sotsialno-ekonomichnogo-rozvitku-regioniv-za-2018-rik.pdf.

45. Рьовіна О.О., Стенічева І.Б. Деякі аспекти визначення рівня соціально-економічного розвитку регіонів. *Реалізація Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року* : матеріали конференції (м. Дніпропетровськ 28 берез. 2014 р.). Д.: ДРІДУ НАДУ, 2014. С. 225 – 230.

46. Савчук О. А., Вольвач І. Ю. Проблеми регіональної спеціалізації національної економіки України. *Економічні інновації. Сталий розвиток — стратегічна перспектива українського Причорномор'я: фактори глобалізації, регіоналізації та локалізації,* 2013. № 53. С. 221—229.
47. S. Dutta, B. Lanvin, S. Wunsch-Vincent. The Global Innovation Index 2020. *Winning with Global Innovation*. URL: www.globalinnovationindex.org.
48. S. Dutta, B. Lanvin, S. Wunsch-Vincent. The Global Innovation Index 2019. *Innovation Feeding the World*. URL: www.globalinnovationindex.org.
49. Скоробогатова Н. Є. Інноваційно-інвестиційний розвиток регіонів України: проблеми та перспективи. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»:* збірник наукових праць. 2010, № 7. С. 214–222. URL: https://economy.kpi.ua/files/files/39_kpi_2010_7.pdf.
50. Спірідонова К.О., Стенічева І.Б. Деякі підходи щодо визначення статистичних показників рівня сформованості інноваційного профілю національної економіки. *Сучасні інноваційно-інвестиційні механізми розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції:* матеріали VII Міжнародної науково-практичної Інтернет конференції (м. Полтава, 29 жовтня 2020 р.). Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2020. С. 175 – 176.
51. Стенічева І.Б., Буєвська Ю.О Економічний розвиток Придніпров'я: історія та перспективи. *Проблеми та шляхи вдосконалення економічного механізму підприємницької діяльності:* зб. наук. праць II Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ 18-19 берез. 2010 р.). Дніпропетровськ: Біла К.О., 2010. С.126 – 128.
52. Стенічева І.Б. Деякі аспекти формування національної інноваційної системи України *Теорія та практика управління економічним розвитком*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференці (Київ, 22 – 24

листопада 2012 року). Донецьк ООО «Фірма «Друк-Инфо», 2012. Т2. С. 69-70.

53. Стенічева І.Б. Деякі підходи до оцінки сформованості інноваційного простору регіонів України. *¿Адміністративно-територіальні vs економічно-просторові кордони регіонів?:* матеріали Міжнар. наук.-практ. - конф. (м. Київ, 19-20 березня 2020 р.). К.: КНЕУ, 2020. С. 98 – 106.
54. Стенічева І.Б., Заболотна О.В. Управління соціально-економічним розвитком придніпровського регіону. *Економіка і управління в умовах глобалізації: методологія та практика* : зб. наук.праць V Регіональної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. Жовті Води: ОКВНЗ «ІП «Стратегія», 2016. С.185 – 191.
55. Стенічева І.Б. Інноваційно-інвестиційні засади регіонального розвитку України. *Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої 15-річчю Навчально-наукового інституту економіки, оподаткування та митної справи, «Економічні перспективи підприємництва в Україні»* (м. Ірпінь, 27–28 жовтня 2017 р.). Ірпінь: Університет ДФС України, 2017. С. 441 -444.
56. Стенічева І.Б. Інноваційний розвиток промисловості – обов'язкова складова сталого розвитку національної економіки України. *Збірник наукових праць «Регіональний розвиток – проблеми та перспективи» до 60-річчя кафедри «Регіональної економіки і РПС»* К.: КНЕУ, 2011. Т.2. С. 88-96.
57. Стенічева І.Б. Напрями формування інноваційного простору регіональної соціально-економічної системи. *Фінансово-кредитний механізм активізації інвестиційного процесу:* зб. матеріалів III Міжнародної наук.-практ. конференції. К.: КНЕУ, 2017. С. 448 – 451.

58. Стенічева І.Б. Оцінка зовнішніх факторів формування інноваційного простору. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2020, №. 22. С. 21-32. URL: https://nonproblem.net/journals/.

59. Стенічева І.Б. Сучасні аспекти формування і використання людського капіталу регіонів. *Регіональна економіка*: *матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Динаміка наукових досліджень «2005»*. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. Том 20. С.46-48.

60. Стенічева І.Б. Тенденції інноваційно-інвестиційного розвитку України: регіональний аспект. Проблеми розвитку економіки, науки та освіти в сучасних умовах : колект. монографія / за заг. ред. О.О. Шумейко. Дніпропетровськ: Біла К.О., 2012. 268 с.

61. Стенічева І., Федина Є. Механізм інноваційного розвитку регіонів. *Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» (економіка, фінанси і право)*: матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Київ,17 травня 2016 р.). Київ : Київ нац. торг.- екон. у-т, 2016. С. 266 – 269.

62. Стенічева І.Б. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України: монографія / за ред. М. І. Диби, О. М. Юркевич. К.: КНЕУ, 2013. 425с. URL: file:///C:/Users/Inna/Downloads/dyba_13%20(1).pdf.

63. Стенічева І.Б., Чижик І.І. Особливості інноваційно-просторового розвитку національної економіки. *Фінанси, банківська система та страхування: стан, проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці України*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 02-03 березня 2020р.). Дніпро: ДДАЕУ, 2020.С. 136 -138.

64. Стенічева І.Б. Шляхи забезпечення інноваційного розвитку України. *Економіка і управління в умовах глобалізації: методологія та практика*: зб. наукових праць III Регіональної науково-практичної конференції

студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Жовті Води, 13-14 листопада 2014 р.). Жовті Води, ОКВНЗ «ІП «Стратегія», 2014. С.192-201.

65. Стоянець Н.В. Типологізація регіонів як інструмент процесу прогнозування. *Економіка АПК*, 2014. № 12. С. 21-28.
66. Танасенко М.О. Наукові підходи до типології економічного простору регіону. *Моделювання регіональної економіки,* 2015. Т. 1, №25. URL: http://journals.pu.if.ua/index.php/mre/article/viewFile/2507/2565.
67. Федулова Л.І. Напрями розвитку індустріальних парків щодо реалізації інноваційного потенціалу регіонів України. *Економічні інновації:* Одеса: ІПРЕЕД НАН України. 2013. № 53. С. 296-305.
68. Федулова Л.І. Перспективи інноваційного розвитку промисловості України. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/19809/05-Fedulova.pdf?sequence=1.
69. Философский энциклопедический словарь / Глав. ред. Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. Ковалев, В. Панов. М.: Сов. энциклопедия, 1983. 840 с.
70. Чуріканова О. Ю Застосування когнітивного підходу до типологізації регіонів за рівнем промислового розвитку. *Технологічний аудит та резерви виробництва,* 2015. №1/7(21). С. 28-32
71. Шпильова В.О. Сутність, типологія регіонів та особливості управління регіональним розвитком в умовах глобалізації. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки,* 2009. № 16 (II). С. 316-321.
72. Юринець З. В. Іноземний досвід формування національних інноваційних систем та його реалії в Україні. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2014, № 51. С. 230–236.

73. Юркевич О.М., Стенічева І.Б. Соціально-демографічні аспекти розвитку України. *Соціальні та економічні проблеми підприємницької діяльності*: зб. наук. праць Міжнародної науково-практичної конференції (м. Жовті Води, 3-4 квітня 2015 року). Жовті Води: ТОВ підприємство «Дріант». 2015. С.52 – 54.

74. Hromozdova Larisa, Kudenko Oleksii, Hromozdov Volodymyr, Stenicheva Inna, Boychenko Olena. Assessment Of Potential Regional Market Segmentation Factor. *International Journal of Scientific & Technology Research*. 2020, Vol. 9 (03). P. 4909 - 4915. URL: https://www.ijstr.org/final-print/mar2020/Assessment-Of-Potential-Regional-Market-Segmentation-Factor.pdf.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ФОМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

3.1. Підходи до побудови інноваційного профілю соціально-економічних систем регіонів України

Термін «профіль» часто використовується в різних науках. З'явився він у мистецтві, де його трактують як зображення людського обличчя чи якогось предмета збоку. Профільні зображення були поширеними на початковому етапі розвитку портрету як мистецького жанру. З плином часу профілювання набуло популярності в інших галузях науки – техніці, соціології, політології, психології і, зрештою в економіці. На основі досліджень різних авторів [4, 7, 20, 22] слід зазначити, що інноваційний профіль регіону відображає найбільш типові риси регіону в інноваційній сфері та дозволяє встановити їх обумовленість впливом зовнішніх чинників.

Під час формування управлінських рішень можна використовувати різноманітні форми аналізу, серед яких найбільш доцільним для визначення пріоритетних напрямів у формуванні та розвитку інноваційного простору регіону є використання систематизованих технологій, які дають змогу оцінити вплив на нього внутрішніх та зовнішніх чинників. До таких системних технологій, які дозволяють правильно оцінити зовнішні та внутрішні чинники, можливості та загрози, можна віднести SWOT-аналіз [24].

Слід відзначити, що профільний аналіз має ґрунтуватися на використанні SWOT-аналізу, який дозволяє виокремити сильні та слабкі сторони регіону у сфері формування інноваційного простору, їх можливості та загрози.

Традиційний SWOT-аналіз представляє собою просту форму генерації стратегічних альтернатив для аналізу ситуації. Він придатний або до корпоративного рівня або рівня ділової одиниці і часто з'являється в маркетингових дослідженнях, щоправда дедалі частіше зустрічається в наукових дослідженнях у рамках вивчення конкретних об'єктів [3]. Так, Синчук І. стверджує, що SWOT-аналіз – це один з найпоширеніших видів аналізу в стратегічному управлінні. Його універсальність дає змогу використовувати його для різних об'єктів вивчення [13]. Такими об'єктами можуть виступати й регіони.

Внутрішній і зовнішній аналіз ситуації може надавати велику кількість інформації. SWOT-аналіз може служити, як «пояснювальний фільтр», щоб скоротити інформацію до оптимальної кількості ключових проблем [3].

Побудова інноваційного профілю соціально-економічних систем регіонів України здійснюється на основі результатів внутрішнього та зовнішнього оцінювання сформованості інноваційного простору, які дають змогу визначити сильні та слабкі сторони регіонів у сфері формування інноваційного простору, а також можливості й загрози формуванню інноваційного простору регіонів України. [15].

Однак, доцільно застосувати не традиційний, а модифікований метод SWOT-аналізу, який передбачає присвоєння бальної оцінки сильним та слабким сторонам регіону, можливостям та загрозам не на основі суб'єктивних оцінок експертів, а ґрунтуючись на аналітичному дослідженні зміни позицій регіону за даним показником (зміни рейтингу регіону або його місця серед інших регіонів). Перевагою даного методу є більша об'єктивність висновків, на основі яких можуть прийматись відповідні управлінські рішення.

Порівняння традиційного та модифікованого SWOT-аналізу наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Матриця діагностування сильних сторін регіонів у сфері формування інноваційного простору

Параметр порівняння	Традиційний SWOT-аналіз	Модифікований SWOT-аналіз
Спільне		
Мета дослідження	Оцінка середовища об’єкту (в даному випадку – регіону)	
Фактори, які підлягають дослідженню	Внутрішні та зовнішні фактори	
Розподіл факторів, що підлягають дослідженню	Розподіл на сильні сторони (Strength), слабкі сторони (Weakness) внутрішнього середовища, а також можливості (Opportunities) та загрози (Threats) зовнішнього середовища	
Відмінності		
Віднесення факторів до сильних чи слабких сторін	Суб’єктивна оцінка дослідника чи експертів	На основі порівняння досягнутого рівня рейтингу регіону за даним показником з середнім по регіонах
Надання бальної оцінки сильним та слабким сторонам	Відсутня або ґрунтується на суб’єктивній оцінці дослідника чи експертів	Присвоєння на основі матриці діагностування залежно від зміни рейтингу за показником та зміни місця в рейтингу
Розподіл зовнішніх факторів на можливості та загрози	Суб’єктивна оцінка дослідника чи експертів	Для факторів загальнодержавного рівня – розподіл на основі рейтингового рівня України та місця в рейтингу The Global Innovation Index
		Для факторів регіонального рівня – розподіл на основі рейтингового рівня регіону та місця регіону за показником

Продовження табл. 3.1		
Оцінка сили впливу зовнішніх факторів	Відсутня або ґрунтується на суб'єктивній оцінці дослідника чи експертів	Для факторів загальнодержавного рівня – на основі кореляційного аналізу між рейтинговими значеннями України за показником та середнім значенням інтегрального рейтингу регіонів України
		Для факторів регіонального рівня – на основі кореляційного аналізу між рейтинговими значеннями показника по регіонах та значеннями інтегрального рейтингу регіонів України

Джерело: складено автором [15].

При цьому, розподіл показників, що характеризують сформованість інноваційного простору регіону, на сильні та слабкі сторони пропонується здійснювати на основі порівняння досягнутого рівня рейтингу за окремим показником із середнім у регіонах:

- якщо рейтинг окремого показника перевищує середнє значення, то його можна віднести до сильних сторін даного регіону;
- якщо рейтинг окремого показника не перевищує середнє значення, то його можна віднести до слабких сторін даного регіону.

Крім того, на відміну від традиційного SWOT–аналізу, пропонується здійснити диференціацію сильних та слабких сторін регіону залежно від їхньої динаміки. Так, за умови, що показник є сильною стороною, його диференціація відбувається за таким принципом:

- абсолютно-стійкі – сильні сторони, за якими одночасно спостерігається зростання рейтингу регіону та покращення місця регіону серед інших регіонів країни;

- відносно-стійкі – сильні сторони, за якими спостерігається незмінність рейтингу регіону при покращенні місця регіону серед інших регіонів країни, або покращення рейтингу регіону при незмінності місця регіону серед інших регіонів країни;

- стійкі – сильні сторони, за якими одночасно спостерігається незмінність рейтингу регіону та місця регіону серед інших регіонів країни;

- умовно-стійкі – сильні сторони, за якими спостерігається погіршення рейтингу регіону при покращенні чи незмінності місця регіону серед інших регіонів країни;

- умовно-нестійкі – сильні сторони, за якими спостерігається покращення або незмінність рейтингу регіону та погіршення місця регіону серед інших регіонів країни;

перехідні – сильні сторони, за якими спостерігається погіршення рейтингу регіону та погіршення місця регіону серед інших регіонів країни. [15].

Для спрощення розподілу сильних сторін пропонується використати матричний метод (табл.3.2).

Таблиця 3.2.

Матриця діагностування сильних сторін регіонів у сфері формування інноваційного простору

		Зміна рейтингу за показником, що є сильною стороною		
		Покращення	Незмінність	Погіршення
Зміна місця в рейтингу за показником, що є сильною стороною	Покращення	Абсолютно-стійкі	Відносно-стійкі	Умовно-стійкі
	Незмінність	Відносно-стійкі	Стійкі	Умовно-стійкі
	Погіршення	Умовно-нестійкі	Умовно-нестійкі	Перехідні

Залежно від того, якою є сильна сторона, їй можна присвоїти відповідну бальну оцінку:

– абсолютно-стійкі – «5 балів»;
– відносно-стійкі – «4 бали»;
– стійкі – «3 бали»;
– умовно-стійкі та умовно-нестійкі – «2 бали»;
– перехідні – «1 бал».

Чим вище бал, тим міцніше позиції регіону за даним фактором внутрішнього середовища

На основі бальних оцінок сильних сторін має визначатися середня оцінка сильних сторін регіону за сформованістю інноваційного простору:

$$БО_{сил.сер.} = \frac{\sum БО_{сил.стор.}}{К_{сил.стор.}}, \qquad (3.1)$$

$БО_{сил.сер.}$ - середня бальна оцінка сильних сторін регіону за сформованістю інноваційного простору;

$БО_{сил.стор.}$ - бальна оцінка певної сильної сторони регіону за сформованістю інноваційного простору;

$К_{сил.стор.}$ - кількість сильних сторін даного регіону.

За умови, що показник є слабкою стороною, його диференціація відбувається за таким принципом:

- абсолютно-стійкі – слабкі сторони, за якими одночасно спостерігається зниження рейтингу регіону та погіршення місця регіону серед інших регіонів країни;

- відносно-стійкі – слабкі сторони, за якими спостерігається незмінність рейтингу регіону при погіршенні місця регіону серед інших регіонів країни, або погіршення рейтингу регіону при незмінності місця регіону серед інших регіонів країни;

- стійкі – слабкі сторони, за якими одночасно спостерігається незмінність рейтингу регіону та місця регіону серед інших регіонів країни;

- умовно-стійкі – слабкі сторони, за якими спостерігається покращення рейтингу регіону при погіршенні чи незмінності місця регіону серед інших регіонів країни;

- умовно-нестійкі – слабкі сторони, за якими спостерігається погіршення або незмінність рейтингу регіону та покращення місця регіону серед інших регіонів країни;

- перехідні – слабкі сторони, за якими спостерігається покращення рейтингу регіону та покращення місця регіону серед інших регіонів країни.

Для спрощення розподілу слабких сторін також пропонується використати матричний метод, результати застосування якого знайшли відображення в таблиці 3.3.

Залежно від того, якою є слабка сторона, їй можна присвоїти відповідну бальну оцінку:

– абсолютно-стійкі – «1 бал»;
– відносно-стійкі – «2 бали»;
– стійкі – «3 бали»;
– умовно-стійкі та умовно-нестійкі – «4 бали»;

– перехідні – «5 балів».

Чим вище бал, тим слабкіше позиції регіону за даним фактором внутрішнього середовища.

Таблиця 3.3.

Матриця діагностування слабких сторін регіонів у сфері формування інноваційного простору

		Зміна рейтингу за показником, що є слабкою стороною		
		Покращення	Незмінність	Погіршення
Зміна місця в рейтингу за показником, що є слабкою стороною	Покращення	Перехідні	Умовно-нестійкі	Умовно-нестійкі
	Незмінність	Умовно-стійкі	Стійкі	Відносно-стійкі
	Погіршення	Умовно-стійкі	Відносно-стійкі	Абсолютно-стійкі

На основі бальних оцінок слабких сторін має визначатися середня оцінка слабких сторін регіону за сформованістю інноваційного простору:

$$БО_{сл.сер.} = \frac{\sum БО_{сл.стор.}}{К_{сл.стор.}}, \qquad (3.2)$$

$БО_{сл.сер.}$ - середня бальна оцінка слабких сторін регіону за сформованістю інноваційного простору;

$БО_{сл.стор.}$ - бальна оцінка певної слабкої сторони регіону за сформованістю інноваційного простору;

$К_{сл.стор.}$ - кількість слабких сторін даного регіону.

Середні бальні оцінки сильних та слабких сторін є основою для визначення коефіцієнта поточної сприятливості внутрішнього середовища формуванню інноваційного простору регіону:

$$КС_{ВС} = \frac{БО_{сил.стор}}{БО_{сл.стор}}, \qquad (3.3)$$

де $КС_{ВС}$ - коефіцієнт сприятливості внутрішнього середовища формуванню інноваційного простору регіону

$БО_{сл.сер.}$ - середня бальна оцінка слабких сторін регіону за сформованістю інноваційного простору;

$БО_{сил.сер.}$ - середня бальна оцінка сильних сторін регіону за сформованістю інноваційного простору.

Інтерпретувати значення даного коефіцієнту можна за шкалою:

- якщо коефіцієнт співвідношення між середньою бальною оцінкою сильних та слабких сторін регіону перебуває в межах від 0,9 до 1,1, то можна говорити про нейтральність внутрішнього середовища до формування інноваційного простору;
- якщо коефіцієнт співвідношення між середньою бальною оцінкою сильних та слабких сторін регіону перебуває в межах від 0 до 0,9, то можна говорити про несприятливість внутрішнього середовища до формування інноваційного простору;
- якщо коефіцієнт співвідношення між середньою бальною оцінкою сильних та слабких сторін регіону перебуває в межах від 1,1 і вище, то

можна говорити про сприятливість внутрішнього середовища до формування інноваційного простору.

Слід відзначити, що за умови сприятливого сценарію характер сильних сторін може змінитися, що наочно відображає матрично-векторна модель (табл.3.4).

Таблиця 3.4.

Матрично-векторна модель зміни характеру сильних сторін регіонів у сфері формування інноваційного простору за умови сприятливого сценарію

		Зміна рейтингу за показником, що є сильною стороною		
		Покращення	Незмінність	Погіршення
Зміна місця в рейтингу за показником, що є сильною стороною	Покращення	Абсолютно-стійкі	Відносно-стійкі	Умовно-стійкі
	Незмінність	Відносно-стійкі	Стійкі	Умовно-стійкі
	Погіршення	Умовно-нестійкі	Умовно-нестійкі	Перехідні

Тобто, перехідні сильні сторони можуть набути умовно-нестійкого або стійкого характеру, умовно-нестійкі – відносно-стійкого характеру, умовно-стійкі – стійкого та відносно-стійкого характеру, стійкі – відносно-стійкого чи абсолютно-стійкого характеру, відносно-стійкі – абсолютно-стійкого характеру.

За умови несприятливого сценарію характер сильних сторін також змінюється (табл.3.5).

Так, абсолютно-стійкі сильні сторони можуть набути відносно-стійкого чи стійкого характеру, відносно-стійкі – умовно-стійкого чи стійкого характеру, умовно-стійкі та умовно-нестійкі – перехідного характеру, а сильні сторони перехідного характеру можуть трансформуватися в слабкі сторони.

Таким чином, при несприятливому сценарії перехідні слабкі сторони можуть набути умовно-нестійкого або стійкого характеру, умовно-нестійкі – відносно-стійкого характеру, стійкі – відносно-стійкого чи абсолютно-стійкого характеру, умовно-стійкі – відносно-стійкого чи стійкого характеру.

Таблиця 3.5.

Матрично-векторна модель зміни характеру сильних сторін регіонів у сфері формування інноваційного простору за умови несприятливого сценарію

		Зміна рейтингу за показником, що є сильноюстороною		
		Покращення	Незмінність	Погіршення
Зміна місця в рейтингу за показником, що є сильною стороною	Покращення	Абсолютно-стійкі	Відносно-стійкі	Умовно-стійкі
	Незмінніст	Відносно-стійкі	Стійкі	Умовно-стійкі
	Погіршення	Умовно-нестійкі	Умовно-нестійкі	Перехідні

За умови несприятливого сценарію характер слабких сторін також може змінитися (табл.3.6)

Щодо сприятливого сценарію, то за умов його реалізації характер слабких сторін також може змінюватися. Як видно з таблиці, за умови сприятливого сценарію, слабкі сторони абсолютно-стійкого характеру можуть набути відносно-стійкого та стійкого характеру, відносно-стійкі – умовно-стійкого, стійкого чи умовно-нестійкого характеру, стійкі – умовно-стійкого чи

перехідного характеру, умовно-нестійкі – перехідного характеру, а перехідні можуть трансформуватися в сильні сторони (табл.3.7).

Таким чином, необхідно прагнути реалізації сприятливого сценарію перебігу подій, що дозволить хоча б частково перевести слабкі сторони в сильні, або хоча б дещо змінити поліпшити їх характер.

Таблиця 3.6.

Матрично-векторна модель зміни характеру слабких сторін регіонів у сфері формування інноваційного простору за умови несприятливого сценарію

		Зміна рейтингу за показником, що є слабкою стороною		
		Покращення	Незмінність	Погіршення
Зміна місця в рейтингу за показником, що є слабкою стороною	Покращення	Перехідні	Умовно-нестійкі	Умовно-нестійкі
	Незмінність	Умовно-стійкі	Стійкі	Відносно-стійкі
	Погіршення	Умовно-стійкі	Відносно-стійкі	Абсолютно-стійкі

Для того, щоб прогнозувати зміну показників, що є сильною чи слабкою стороною регіону, необхідно визначити, яким буде вплив на них зовнішніх факторів, тобто виявити можливості чи загрози формування інноваційного простору регіону.

При цьому, розподіл зовнішніх факторів на можливості та загрози для факторів загальнодержавного рівня має здійснюватися на основі рейтингового рівня України та місця в рейтингу The Global Innovation Index, а для факторів

регіонального рівня – розподіл на основі рейтингового рівня регіону та місця регіону за показником.

Таблиця 3.7.

Матрично-векторна модель зміни характеру слабких сторін регіонів у сфері формування інноваційного простору за умови сприятливого сценарію

		Зміна рейтингу за показником, що є слабкою стороною		
		Покращення	Незмінність	Погіршення
Зміна місця в рейтингу за показником, що є	Покращення	Перехідні	Умовно-нестійкі	Умовно-нестійкі
	Незмінність	Умовно-стійкі	Стійкі	Відносно-стійкі
	Погіршення	Умовно-стійкі	Відносно-стійкі	Абсолютно-стійкі

Як було зазначено в пункті 2.3, всі показники, що характеризують зовнішні фактори поділено на такі, зміна яких чинила стимулюючий вплив на формування інноваційного простору («+»), зміна яких чинила стримуючий вплив на його формування («–»), зміна яких не вплинула на його формування («=») та зміна яких чинила суперечливий вплив («?»).

Закономірно, що розподіл факторів має відбуватися за таким принципом:

– фактори, зміна яких чинить стимулюючий вплив може бути визнана такою, що створює можливості для формування інноваційного простору регіону;

– фактори, зміна яких чинить стримуючий вплив може бути визнана такою, що створює загрози для формування інноваційного простору регіону;

– фактори, зміна яких не вплинула на формування інноваційного простору регіону, є нейтральними;

– фактори, зміна яких чинить суперечливий вплив на формування інноваційного простору, розподіляють після проведення додаткових досліджень: до можливостей відносять фактори загальнодержавного рівня, якщо зміна рейтингу України за показником співпадає зі зміною середнього значення інтегрального рейтингу сформованості інноваційного простору регіонів України або ж фактори регіонального рівня, якщо зміна рейтингу регіону за даним фактором співпадає зі зміною значення інтегрального рейтингу сформованості інноваційного простору регіону; в іншому разі фактори є такими, що генерують загрози.

Щодо сили впливу можливостей та загроз, то їх можна оцінити для факторів загальнодержавного рівня – на основі кореляційного аналізу між рейтинговими значеннями України за показником та середнім значенням інтегрального рейтингу регіонів України, для факторів регіонального рівня – на основі кореляційного аналізу між рейтинговими значеннями показника по регіонах та значеннями інтегрального рейтингу регіонів України.

Стандартна шкала оцінки коефіцієнта кореляції має такий вигляд:

- від 0 до 0,3 - дуже слабкий зв'язок;
- від 0,3 до 0,5 – слабкий зв'язок;
- від 0,5 до 0,7 – середній зв'язок;
- від 0,7 до 0,9 – сильний зв'язок;
- від 0,9 до 1 – дуже сильний зв'язок.

Нами пропонується трансформувати дану шкалу в шкалу бальних оцінок яка для факторів, що генерують можливості виглядає наступним чином (табл.3.8). [15].

На основі бальних оцінок можливостей має визначатися середня оцінка можливостей регіону до покращення сформованості інноваційного простору:

$$БО_{м.сер.} = \frac{\sum БО_{м}}{К_{м.}}, \qquad (3.4)$$

$БО_{м.сер.}$ - середня бальна оцінка можливостей регіону до покращення сформованості інноваційного простору;

$БО_{м.}$ - бальна оцінка певної можливості регіону до покращення сформованості інноваційного простору;

$К_{м}$ - кількість можливостей даного регіону.

Таблиця 3.8.

Шкала визначення бальної оцінки можливостей формування інноваційного простору регіону

Традиційна шкала		Модифікована шкала	
Коефіцієнт кореляції	Інтерпретація коефіцієнта кореляції	Бальна оцінка сили впливу можливостей	Інтерпретація бальної оцінки
від 0 до 0,3	дуже слабкий зв'язок	1 бал	Дуже слабко відчутні можливості
від 0,3 до 0,5	слабкий зв'язок	2 бали	Слабко відчутні можливості
від 0,5 до 0,7	середній зв'язок	3 бали	Помітно відчутні можливості
від 0,7 до 0,9	сильний зв'язок	4 бали	Сильно відчутні можливості
від 0,9 до 1	дуже сильний зв'язок	5 балів	Дуже сильно відчутні можливості

Для факторів, що створюють загрози, трансформувати дану шкалу в шкалу бальних оцінок можна так (табл.3.9). [15].

На основі бальних оцінок загроз має визначатися середня оцінка загроз регіону щодо погіршення сформованості інноваційного простору:

$$БО_{з.сер.} = \frac{\sum БО_з}{К_{з.}}, \qquad (3.5)$$

$БО_{з.сер.}$ - середня бальна оцінка загроз регіону щодо погіршення сформованості інноваційного простору;

$БО_з$ - бальна оцінка певної загрози регіону щодо погіршення сформованості інноваційного простору;

$К_з$ - кількість загроз даного регіону.

Таблиця 3.9.

Шкала визначення бальної оцінки загроз формування інноваційного простору регіону

Традиційна шкала		Модифікована шкала	
Коефіцієнт кореляції	Інтерпретація коефіцієнта кореляції	Бальна оцінка сили впливу загроз	Інтерпретація бальної оцінки
від 0 до 0,3	дуже слабкий зв'язок	1 бал	Дуже слабко відчутні загрози
від 0,3 до 0,5	слабкий зв'язок	2 бали	Слабко відчутні загрози
від 0,5 до 0,7	середній зв'язок	3 бали	Помітно відчутні загрози
від 0,7 до 0,9	сильний зв'язок	4 бали	Сильно відчутні загрози
від 0,9 до 1	дуже сильний зв'язок	5 балів	Дуже сильно відчутні загрози

Тобто, на основі оцінки сили впливу можливостей визначається середня оцінка впливу можливостей на сформованість інноваційного простору як середньозважена арифметична. Аналогічно визначається середня оцінка впливу загроз на сформованість інноваційного простору - як середньозважена арифметична.

Середні бальні оцінки можливостей та загроз регіону є основою для визначення коефіцієнта зовнішньої сприятливості формуванню інноваційного простору регіону:

$$КС_{ЗС} = \frac{БО_{м}}{БО_{з}}, \qquad (3.6)$$

де $КС_{ЗС}$ - коефіцієнт зовнішньої сприятливості формуванню інноваційного простору регіону;

$БО_{м.сер.}$ - середня бальна оцінка можливостей регіону до покращення сформованістю інноваційного простору;

$БО_{з.сер}$ - середня бальна оцінка загроз регіону щодо погіршення сформованістю інноваційного простору.

Інтерпретувати значення даного коефіцієнту можна за такою шкалою:

– якщо коефіцієнт співвідношення між середньою бальною оцінкою можливостей та загроз регіону перебуває в межах від 0,9 до 1,1, то можна говорити про нейтральність зовнішнього середовища до формування інноваційного простору;

– якщо коефіцієнт співвідношення між середньою бальною оцінкою можливостей та загроз регіону перебуває в межах від 0 до 0,9, то можна говорити про несприятливість зовнішнього середовища до формування інноваційного простору;

– якщо коефіцієнт співвідношення між середньою бальною оцінкою можливостей та загроз регіону перебуває в межах від 1,1 та вище, то можна говорити про сприятливість зовнішнього середовища до формування інноваційного простору.

З врахуванням коефіцієнта зовнішньої сприятливості формуванню інноваційного простору регіону мають визначатися прогнозні скореговані бальні оцінки сильних та слабких сторін:

$$БОс_{сил.стор.} = БО_{сил.стор} \cdot КС_{ЗС} \qquad (3.7)$$

та

$$БОс_{сл.стор.} = БО_{сл.стор} : КС_{ЗС} \qquad (3.8)$$

де $БОс_{сил.стор.}$ та $БОс_{сил.стор.}$- прогнозні скореговані бальні оцінки сильних та слабких сторін;

$БО_{сил.стор.}$ - бальна оцінка певної сильної сторони регіону за сформованістю інноваційного простору;

$БО_{сл.стор.}$ - бальна оцінка певної слабкої сторони регіону за сформованістю інноваційного простору;

$КС_{ЗС}$ - коефіцієнт зовнішньої сприятливості формуванню інноваційного простору регіону.

На основі скорегованих бальних оцінок може визначатися прогнозовані скореговані середні бальні оцінки сильних та слабких сторін:

$$БОс_{сил.сер.} = \frac{\sum БОс_{сил.стор.}}{К_{сил.стор.}}, \qquad (3.9)$$

та

$$БОс_{сл.сер.} = \frac{\sum БОс_{сл.стор.}}{К_{сл.стор.}}, \qquad (3.10)$$

де $БОс_{сил.сер.}$ та $БОс_{сл.сер.}$ - середня скорегована бальна оцінка сильних та слабких сторін регіону за сформованістю інноваційного простору;

$БОс_{сил.стор.}$ та $БОс_{сл.стор.}$ - скорегована бальна оцінка певної сильної чи слабкої сторони регіону за сформованістю інноваційного простору;

$К_{сил.стор.}$ та $К_{сл.стор.}$ - кількість сильних та слабких сторін даного регіону.

На основі цих показників визначається прогнозний коефіцієнт внутрішньої сприятливості формуванню інноваційного простору регіону з врахування впливу зовнішнього середовища:

$$КСпрогн._{ВС} = \frac{БОс_{сил.стор}}{БОс_{сл.стор}}, \qquad (3.11)$$

де $КСпрогн._{ВС}$ - коефіцієнт прогнозної внутрішньої сприятливості формуванню інноваційного простору регіону з врахування впливу зовнішнього середовища;

$БОс_{сл.сер.}$ - середня скорегована бальна оцінка слабких сторін регіону за сформованістю інноваційного простору;

$БОс_{сил.сер.}$ - середня скорегована бальна оцінка сильних сторін регіону за сформованістю інноваційного простору.

Загальне подання профілю регіону можна здійснювати у вигляді таблиці 3.10.

Таблиця 3.10.

Загальний вигляд профілю регіону за сформованістю інноваційного простору регіону

Сильні сторони		Слабкі сторони	
Фактор	Бальна оцінка	Фактор	Бальна оцінка
…	…	…	…
Середня бальна оцінка сильних сторін		Середня бальна оцінка слабких сторін	
Коефіцієнт поточної сприятливості внутрішнього середовища формуванню інноваційного простору			
Можливості		Загрози	
…	…	…	…
Середня бальна оцінка можливостей		Середня бальна оцінка загроз	
Коефіцієнт сприятливості зовнішнього середовища формуванню інноваційного простору			
Коефіцієнт прогнозної внутрішньої сприятливості формуванню інноваційного простору регіону з врахування впливу зовнішнього середовища			

На основі даних профілю можна обґрунтувати рішення щодо покращення сформованості інноваційного простору регіону.

3.2. Розроблення інноваційного профілю соціально-економічних систем регіонів України

Дослідження регіонів України за сформованістю інноваційного простору дозволяє дійти висновку про їх відносну неоднорідність за даним показником. Для того, щоб наочно представити розподіл регіонів країни можна використати кластерний аналіз.

Термін «кластерний аналіз» вперше вжив англійський вчений Р. Тріон у 1939 році, він охоплює 100 різних алгоритмів [7]. Більшість сучасних методів кластеризації запропоновано в 60-ті роки XX століття. Цей час характеризується величезною кількістю публікацій. Серед найбільш значимих можна виділити роботи таких науковців: Г.Болла і Д. Холла, Дж. Мак-Кіна – щодо методу K-середніх; Р. Сокала, Г. Ланса і У.Вільямса, Н. Джардайн і Р.Сібсон – щодо ієрархічних процедур; Дж. Роджесу і Т. Танімото, Е.М. Бравермана, А.А. Дорофеюк, І.Б. Мучника – щодо процедур типу послідовного формування кластерів і діагоналізації; В.М. Йолкіної, Н.Г. Загоруйко – щодо еталонних алгоритмів та деякі інші дослідження [4, 8]. Ці та багато інших авторів сформували математичну базу для застосування кластерних методів у різних галузях науки.

Кластерний аналіз (англ. Data clustering) – це задача розподілу заданої вибірки об’єктів (ситуацій) на підмножини, які називаються кластерами, так, щоб кожен кластер складався зі схожих об’єктів, а об’єкти різних кластерів істотно відрізнялися. Задача кластеризації потребує статистичної обробки, а

також належить до широкого класу задач. Кластерний аналіз – це багатовимірна статистична процедура, що виконує збір даних, які містять інформацію про вибірку об'єктів, і потім впорядковує об'єкти в порівняно однорідні групи (кластери).

Кластер – група елементів, які характеризуються загальною властивістю; головна мета кластерного аналізу – знаходження груп схожих об'єктів у вибірці [5].

Для застосування кластерного аналізу слід, перш за все, впорядкувати досліджувані об'єкти, розташувати їх у певному порядку. У нашому випадку мова йде про регіони країни, які слід розташувати в порядку зменшення інтегрального рейтингу сформованості інноваційного простору (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

Регіони України, розташовані в порядку зниження інтегрального рейтингу сформованості інноваційного простору станом на 2019 рік

№	Регіон	Інтегральний рейтинг сформованості інноваційного простору
1	м. Київ	0,668
2	Харківська	0,510
3	Запорізька	0,299
4	Дніпропетровська	0,233
5	Львівська	0,210
6	Сумська	0,153
7	Тернопільська	0,145
8	Київська	0,128
9	Одеська	0,125
10	Черкаська	0,123

Продовження табл. 3.11

11	Донецька	0,121
12	Миколаївська	0,118
13	Вінницька	0,117
14	Івано-Франківська	0,099
15	Кіровоградська	0,095
16	Херсонська	0,092
17	Полтавська	0,078
18	Житомирська	0,069
19	Чернігівська	0,059
20	Волинська	0,055
21	Чернівецька	0,053
22	Закарпатська	0,036
23	Луганська	0,029
24	Рівненська	0,029
25	Хмельницька	0,025

Джерело: складено автором [15].

На основі даних таблиці побудовано дендрограму регіонів України за рівнем сформованості інноваційного простору (рис. 3.1)

Як видно з даних рисунку, всі регіони України за рівнем сформованості інноваційного простору можна розділити умовно на три кластери:

– кластер А включає абсолютну більшість регіонів країни та які характеризуються критичним рівнем сформованості інноваційного простору регіонів (Хмельницька, Луганська, Рівненська, Закарпатська, Чернівецька, Волинська, Чернігівська, Житомирська, Полтавська, Херсонська,

Кіровоградська, Івано-Франківська, Вінницька, Миколаївська, Донецька, Черкаська, Одеська, Київська, Тернопільська, Сумська області);

– кластер Б включає регіони, які характеризуються допустимим рівнем сформованості інноваційного простору (Львівська, Дніпропетровська, Запорізька області);

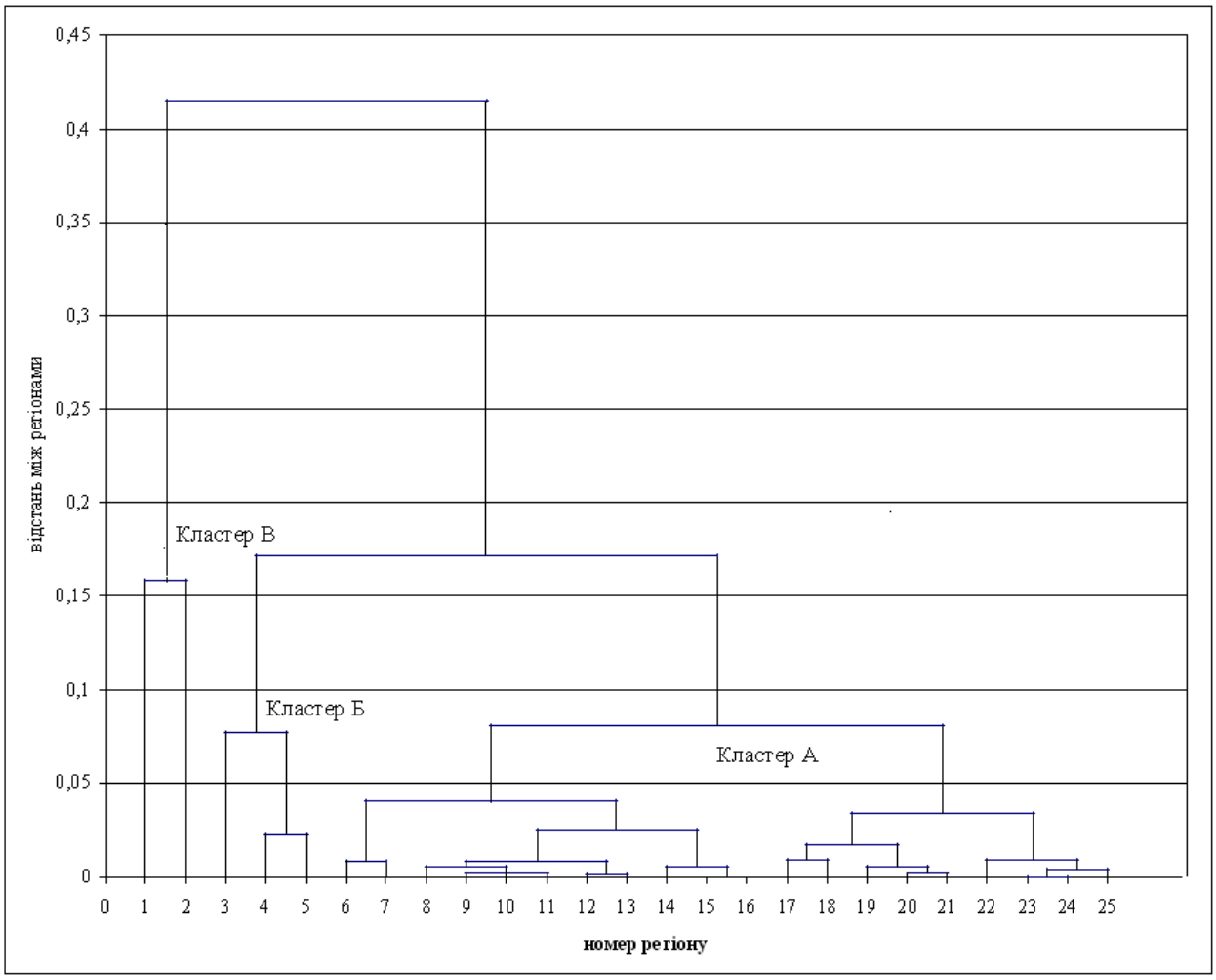

Рис. 3.1. Дендрограма регіонів країни за рівнем сформованості інноваційного простору

Джерело: складено автором

– кластер В включає регіони країни, які характеризуються достатнім та сприятливим рівнем сформованості інноваційного простору (Харківська область та м. Київ).

Зважаючи на те, що найбільш типовою є ситуація, за якої сформованість інноваційного простору регіону перебуває на критичному рівні, інноваційний профіль регіону доцільно будувати для регіону, що є типовим представником цього кластеру.

Для того, щоб визначити регіон, що є типовим представником кластеру А, необхідно:

1) визначити середнє значення інтегрального рейтингу сформованості інноваційного простору регіонів, що входять до його складу;

2) визначити квадратичне відхилення інтегрального рейтингу сформованості інноваційного простору кожного регіону, що входить до складу кластеру А, від середньої його величини;

3) впорядкувати регіони, що входять до кластеру А, розташувавши їх в порядку зменшення квадратичного відхилення та обрати регіон, для якого цей показник є найменшим. Саме цей регіон можна вважати типовим представником даного кластеру. [15].

Результати визначення типового представника кластеру А наведено в таблиці 3.12:

Як видно з даних таблиці 3.12, найбільш типовим (репрезентативним) представником даного кластеру можна вважати саме Миколаївську область, адже її квадратичне відхилення інтегрального рейтингу сформованості інноваційного простору є мінімальним і складає лише 0,002 пункти. Саме для цього репрезентативного регіону слід збудувати інноваційний профіль регіону.

Таблиця 3.12

Аналіз кластеру А регіонів країни за рівнем сформованості інноваційного простору та виявлення його типового представника

Регіон	Інтегральний рейтинг сформованості інноваційного простору	Квадратичне відхилення інтегрального рейтингу	Номер регіону за рівнем середньо-квадратичного відхилення
Сумська	0,153	0,521	1
Тернопільська	0,145	0,363	2
Київська	0,128	0,152	3
Одеська	0,125	0,086	6
Черкаська	0,123	0,063	9
Донецька	0,121	0,006	19
Миколаївська	0,118	0,002	20
Вінницька	0,117	0,019	18
Івано-Франківська	0,099	0,022	17
Кіровоградська	0,095	0,024	16
Херсонська	0,092	0,026	15
Полтавська	0,078	0,029	14
Житомирська	0,069	0,030	13
Чернігівська	0,059	0,048	12
Волинська	0,055	0,052	11
Чернівецька	0,053	0,055	10
Закарпатська	0,036	0,069	8
Луганська	0,029	0,078	7
Рівненська	0,029	0,088	5
Хмельницька	0,025	0,092	4
В середньому	0,147	-	-

Джерело: складено автором

Таблиця 3.13

Розрахунок середнього рейтингу за внутрішніми можливостями до здійснення інноваційної діяльності в регіонах

№	Регіон	Рейтинг регіонів за						
		кількістю підприємств, що займались інноваційною діяльністю	кількістю підприємств, що впроваджували інновації	кількістю підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію	питомою вагою інноваційно-активних підприємств	обсягами внутрішніх витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт	кількістю організацій, що здійснювали наукові дослідження та розробки	кількістю працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок
1	Вінницька	0,107	0,065	0,131	0,404	0,005	0,045	0,011
2	Волинська	0,069	0,07	0,081	0,426	0,001	0,01	0,003
3	Дніпропетровська	0,251	0,23	0,424	0,245	0,343	0,172	0,179
4	Донецька	0,096	0,102	0,101	0,263	0,002	0,026	0,001
5	Житомирська	0,101	0,108	0,192	0,35	0,002	0,013	0,005
6	Закарпатська	0,042	0,049	0,04	0,172	0,007	0,013	0,019
7	Запорізька	0,203	0,182	0,495	0,539	0,109	0,084	0,07
8	Івано-Франківська	0,128	0,108	0,152	0,633	0,003	0,036	0,009
9	Київська	0,176	0,182	0,374	0,245	0,043	0,075	0,026
10	Кіровоградська	0,107	0,07	0,131	0,666	0,01	0,032	0,006
11	Луганська	0,016	0,012	0,03	0,208	0,004	0,026	0,003
12	Львівська	0,235	0,235	0,455	0,397	0,047	0,221	0,109
13	Миколаївська	0,112	0,07	0,131	0,822	0,056	0,058	0,047
14	Одеська	0,171	0,171	0,253	0,415	0,041	0,136	0,081
15	Полтавська	0,123	0,108	0,172	0,223	0,008	0,052	0,035
16	Рівненська	0,021	0,023	0,111	0,059	0	0,016	0,005
17	Сумська	0,107	0,081	0,232	0,589	0,021	0,036	0,053
18	Тернопільська	0,112	0,118	0,323	0,844	0,001	0,023	0,006

Продовження табл. 3.13

19	Харківська	0,572	0,543	0,818	0,865	0,361	0,513	0,343
20	Херсонська	0,058	0,065	0,131	0,408	0,006	0,049	0,007
21	Хмельницька	0,021	0,028	0,111	0,052	0,001	0,01	0,005
22	Черкаська	0,149	0,15	0,263	0,731	0,018	0,049	0,022
23	Чернівецька	0,021	0,028	0,081	0,372	0,01	0,049	0,018
24	Чернігівська	0,032	0,038	0,111	0,194	0,006	0,032	0,011
25	м. Київ	0,486	0,373	0,758	0,597	0,885	0,961	0,768
	В середньому	0,141	0,128	0,244	0,429	0,080	0,109	0,074
	Сильні сторони репрезентативного регіону				+			
	Слабкі сторони репрезентативного регіону	+	+	+		+	+	+

Джерело: складено автором

Для початку розглянемо параметри, що характеризують внутрішні можливості регіонів до здійснення інноваційної діяльності.

Як видно із даних таблиці 3.13, сильною стороною репрезентативного регіону кластеру А у сфері внутрішніх можливостей до здійснення інноваційної діяльності є висока відносна інноваційна активність підприємств регіону.

Водночас, за абсолютними показниками інноваційної активності область значно поступається середньому рівню рейтингу серед регіонів країни.

Щодо здатності трансформувати наявні можливості в результати, то розрахунок середнього рейтингу наведено в таблиці 3.14.

Як видно з даних таблиці 3.14, у сфері здатності трансформувати внутрішні можливості до здійснення інноваційної діяльності в результати репрезентативний регіон не має сильних сторін порівняно з іншими регіонами.

Дані, наведені вище, свідчать, що єдиною сильною стороною репрезентативного регіону є досить висока відносна інноваційна активність підприємств (досить висока питома вага інноваційно-активних підприємств) Визначимо з методикою, наведеною в пункті 3.1, якою є виявлена сильна сторона репрезентативного регіону.

Таблиця 3.14

Розрахунок середнього рейтингу за здатністю трансформувати наявні можливості в результати в регіонах

№	Регіон	Рейтинг регіонів за				
		обсягами виконаних власними силами наукових та науково-технічних робіт	нових технологічних процесів	кількістю впроваджених інноваційних видів продукції	обсягами реалізованої інноваційної продукції	Екологічна стійкість,
1	Вінницька	0,004	0,089	0,043	0,067	0,417
2	Волинська	0,001	0,048	0,002	0,007	0,020
3	Дніпропетровська	0,306	0,226	0,197	0,043	0,240
4	Донецька	0,002	0,108	0,145	0,505	0,028
5	Житомирська	0,002	0,086	0,019	0,021	0,016
6	Закарпатська	0,007	0,019	0,004	0,052	0,033
7	Запорізька	0,095	0,492	0,474	0,619	0,108
8	Івано-Франківська	0,004	0,073	0,082	0,013	0,052
9	Київська	0,040	0,140	0,118	0,115	0,069
10	Кіровоградська	0,008	0,113	0,025	0,059	0,017
11	Луганська	0,003	0,051	0,005	0,016	0,002
12	Львівська	0,042	0,220	0,381	0,114	0,127
13	Миколаївська	0,050	0,059	0,043	0,061	0,040

Продовження табл. 3.14

14	Одеська	0,037	0,102	0,043	0,021	0,144
15	Полтавська	0,007	0,081	0,071	0,034	0,071
16	Рівненська	0,000	0,048	0,031	0,003	0,040
17	Сумська	0,019	0,484	0,104	0,089	0,035
18	Тернопільська	0,001	0,218	0,109	0,016	0,088
19	Харківська	0,326	0,817	0,302	0,384	0,403
20	Херсонська	0,005	0,272	0,054	0,041	0,028
21	Хмельницька	0,001	0,040	0,017	0,003	0,031
22	Черкаська	0,016	0,051	0,053	0,087	0,040
23	Чернівецька	0,009	0,024	0,032	0,004	0,046
24	Чернігівська	0,005	0,105	0,122	0,050	0,008
25	м. Київ	0,879	0,753	0,432	0,246	0,918
	В середньому	0,075	0,189	0,116	0,107	0,121
	Сильні сторони репрезентативного регіону					
	Слабкі сторони репрезентативного регіону	+	+	+	+	+

Джерело: складено автором

Таблиця 3.15

Результати диференціації сильних сторін репрезентативного регіону у 2019 році

№	Сильна сторона	Зміна рейтингу	Зміна місця в рейтингу	Вид сильної сторони	Кількість балів
1	Питома вага інноваційно-активних підприємств	+0,418	↑ на 13	Абсолютна стійка	5
	У середньому				0,417 балів

Джерело: складено автором

Всі інші показники є слабкими сторонами репрезентативного регіону , результати диференціації яких наведені в таблиці 3.16.

Таблиця 3.16.

Результати диференціації слабких сторін репрезентативного регіону у 2019 році

№	Сильна сторона	Зміна рейтингу	Зміна місця в рейтингу	Вид сильної сторони	Кількість балів
1	Кількість підприємств, що займались інноваційною діяльністю	+0,203	↑ на 5	Перехідна	1
2.	Кількість підприємств, що впроваджували інновації	-0,011	=	Відносно стійка	4
3.	Кількість підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію	+0,002	↑ на 1	Відносно стійка	4
4.	Обсяги внутрішніх витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт	-0,012	=	Відносно стійка	4
5.	Кількість організацій, що здійснювали наукові дослідження та розробки	-0,004	=	Відносно стійка	4
6.	Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок	+0,009	=	Умовно стійка	2
7.	Обсяги виконаних власними силами наукових та науково-технічних робіт	-0,009	=	Відносно стійка	4
8.	Кількість впроваджених нових технологічних процесів	=	↓0,5	Відносно стійка	4
9.	Кількість впроваджених інноваційних видів продукції	-0,004	↑ на 0,5	Умовно нестійка	2
10.	Обсяги реалізованої інноваційної продукції	+0,032	↑ на 6	Перехідна	1
11.	Кількість виданих патентів	+0,012	↑ на 4,5	Перехідна	1
	У середньому				2,58 бали

Джерело: складено автором

Середні бальні оцінки сильних та слабких сторін є основою для визначення коефіцієнта поточної сприятливості внутрішнього середовища формуванню інноваційного простору регіону:

$$КС_{ВС} = \frac{0,417}{2,580} = 0,162$$

Як видно із розрахунків, коефіцієнт співвідношення між середньою бальною оцінкою сильних та слабких сторін регіону перебуває в межах від 0 до 0,9, то можна говорити про несприятливість внутрішнього середовища репрезентативного регіону до формування інноваційного простору.

Розглянемо зовнішні фактори формування інноваційного простору репрезентативного регіону загальнодержавного рівня. Їх можна розподілити на такі:

– фактори, що створюють можливості для формування інноваційного простору (розвиток ІКТ, загальна інфраструктура, умови інвестування, працівники в галузі знань, розвиток інноваційних зв’язків та розповсюдження знань у бізнесі);

– фактори, що створюють загрози для формування інноваційного простору (політичне середовище, вища освіта; освіта, умови кредитування, торгівля, конкуренція та масштаби ринку);

– фактори, що є суперечливими (регуляторне середовище, підприємницьке середовище) – зміна рейтингу за ними співпадає зі зміною інтегрального рейтингу сформованості інноваційного простору, тобто дані показники створюють можливості.

Розглянемо зовнішні фактори регіонального рівня формування інноваційного простору репрезентативного регіону кластеру А. Їх можна розподілити на групи:

Таблиця 3.17.

Фактори формування інноваційного простору регіонів України загальнодержавного рівня

Фактори	Коефіцієнт кореляції з інтегральним рейтингом	Вид можливостей чи загроз	Кількість балів
Формують можливості			
Політичне середовище	0,352	Помітно відчутні загрози	2
Регуляторне середовище	0,451	Слабко відчутні можливості	2
Підприємницьке середовище	0,433	Слабко відчутні можливості	2
Вища освіта	0,678	Помітно відчутні загрози	3
Розвиток ІКТ	0,358	Слабко відчутні можливості	2
Загальна інфраструктура	0,285	Дуже слабко відчутні можливості	1
Екологічна стійкість	0,125	Дуже слабко відчутні можливості	1
Умови інвестування	0,458	Слабко відчутні можливості	2
Працівники в галузі знань	0,605	Помітно відчутні можливості	3
Розвиток інноваційних зв’язків	0,628	Помітно відчутні можливості	3
Розповсюдження знань в бізнесі	0,688	Помітно відчутні можливості	3
Формують загрози			

Продовження табл. 3.17			
Освіта	0,589	Помітно відчутні загрози	3
Умови кредитування	0,875	Сильно відчутні загрози	4
Торгівля, конкуренція та масштаби ринку	0,701	Сильно відчутні загрози	4

Джерело: складено автором

1) фактори, що створюють можливості для формування інноваційного простору регіону:

– темп зміни податкового боргу за грошовими зобов'язаннями платників податків без урахування податкового боргу платників податків, які перебувають у процедурах банкрутства або щодо яких судом прийнято рішення (постанову) про зупинення провадження у справі;

– частка оснащення багатоквартирних житлових будинків приладами обліку теплової енергії, відсотків до загальної кількості багатоквартирних будинків, які підлягають оснащенню;

2) фактори, що створюють загрози для формування інноваційного простору:

– індекс промислової продукції;

– індекс обсягу сільськогосподарського виробництва;

– обсяг виробництва продукції сільського господарства у розрахунку на одну особу сільського населення;

– індекс будівельної продукції;

– індекс капітальних інвестицій;

– темпи зростання (зменшення) обсягу прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу);

– обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) у розрахунку на одну особу населення наростаючим підсумком з початку інвестування;

– темп зростання (зменшення) доходів місцевих бюджетів (без трансфертів);

– рівень безробіття населення у віці 15—70 років (за методологією Міжнародної організації праці);

– рівень зайнятості населення у віці 15—70 років (за методологією Міжнародної організації праці);

– обсяг прийнятого в експлуатацію житла у розрахунку на 10 тис. осіб населення;

3) фактори, що є суперечливими, але зміна рейтингу за ними співпадає зі зміною інтегрального рейтингу сформованості інноваційного простору, тобто дані показники створюють можливості:

– обсяг реалізованої промислової продукції у розрахунку на одну особу населення;

– обсяг виконаних будівельних робіт у розрахунку на одну особу населення;

– індекс споживчих цін;

– обсяг капітальних інвестицій (крім інвестицій з державного бюджету) у розрахунку на одну особу населення наростаючим підсумком з початку року;

– обсяг експорту товарів у розрахунку на одну особу населення;

– доходи місцевих бюджетів (без трансфертів) у розрахунку на одну особу населення;

– індекс реальної заробітної плати;

– сума заборгованості з виплати заробітної плати;

– темп зростання (зменшення) обсягу прийнятого в експлуатацію житла;

– обсяг вантажообороту автомобільного та залізничного транспорту;

– частка сумарної потужності котелень на альтернативних видах палива в регіоні;

– частка домогосподарств, які уклали кредитні договори в рамках механізмів підтримки заходів з енергоефективності в житловому секторі за рахунок коштів державного бюджету (у тому числі із співфінансуванням з місцевих бюджетів).

Таблиця 3.18

Фактори формування інноваційного простору регіонів України регіонального рівня

Фактори	Коефіцієнт кореляції з інтегральним рейтингом	Вид можливостей чи загроз	Кількість балів
Формують можливості			
Темп зміни податкового боргу	0,044	Дуже слабко відчутні можливості	1
Частка оснащення багатоквартирних житлових будинків по будинковими приладами обліку теплової енергії	0,321	Слабко відчутні можливості	2
Обсяг реалізованої промислової продукції у розрахунку на одну особу населення	0,490	Слабко відчутні можливості	2
Обсяг виконаних будівельних робіт у розрахунку на одну особу населення	0,436	Слабко відчутні можливості	2

Продовження табл. 3.18

Індекс споживчих цін	0,138	Дуже слабко відчутні можливості	1
Обсяг капітальних інвестицій	0,255	Слабко відчутні можливості	2
Обсяг експорту товарів у розрахунку на одну особу населення	0,281	Слабко відчутні можливості	2
Доходи місцевих бюджетів (без трансфертів) у розрахунку на одну особу	0,742	Сильно відчутні можливості	4
Індекс реальної заробітної плати	0,443	Слабко відчутні можливості	2
Сума заборгованості з виплати заробітної плати	0,136	Дуже слабко відчутні можливості	1
Фактори	Коефіцієнт кореляції з інтегральним рейтингом	Вид можливостей чи загроз	Кількість балів
Формують можливості			
Темп зміни податкового боргу	0,044	Дуже слабко відчутні можливості	1
Частка оснащення багатоквартирних житлових будинків по будинковими приладами обліку теплової енергії	0,321	Слабко відчутні можливості	2
Обсяг реалізованої промислової продукції у розрахунку на одну особу населення	0,490	Слабко відчутні можливості	2
Обсяг виконаних будівельних робіт у розрахунку на одну особу населення	0,436	Слабко відчутні можливості	2
Індекс споживчих цін	0,138	Дуже слабко відчутні можливості	1

Продовження табл. 3.18

Обсяг капітальних інвестицій	0,255	Слабко відчутні можливості	2
Обсяг експорту товарів у розрахунку на одну особу населення	0,281	Слабко відчутні можливості	2
Доходи місцевих бюджетів (без трансфертів) у розрахунку на одну особу	0,742	Сильно відчутні можливості	4
Індекс реальної заробітної плати	0,443	Слабко відчутні можливості	2
Сума заборгованості з виплати заробітної плати	0,136	Дуже слабко відчутні можливості	1
Темп зростання (зменшення) обсягу прийнятого в експлуатацію житла	0,097	Дуже слабко відчутні можливості	1
Обсяг вантажообороту автомобільного та залізничного транспорту	0,078	Дуже слабко відчутні можливості	1
Частка сумарної потужності котелень на альтернативних видах палива в регіоні, відсотків до загальної потужності котелень регіону	0,121	Дуже слабко відчутні можливості	1
Частка домогосподарств, які уклали кредитні договори в рамках механізмів підтримки заходів з енергоефективності в житловому секторі за рахунок коштів державного бюджету	0,406	Дуже слабко відчутні можливості	1
Формують загрози			
Індекс промислової продукції	0,199	Дуже слабко відчутні загрози	1
Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва	0,271	Дуже слабко відчутні загрози	1

Закінчення табл. 3.18

Обсяг виробництва продукції сільського господарства у розрахунку на одну особу сільського населення	0,309	Слабко відчутні загрози	2
Індекс будівельної продукції, відсотків до відповідного періоду попереднього року	0,066	Дуже слабко відчутні загрози	1
Індекс капітальних інвестицій	0,053	Дуже слабко відчутні загрози	1
Темп зростання (зменшення) обсягу прямих іноземних інвестицій	0,143	Дуже слабко відчутні загрози	1
Обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) у розрахунку на одну особу населення наростаючим підсумком з початку інвестування	0,237	Дуже слабко відчутні загрози	1
Темп зростання (зменшення) доходів місцевих бюджетів (без трансфертів)	0,374	Слабко відчутні загрози	2
Рівень безробіття населення у віці 15—70 років (за методологією Міжнародної організації праці)	0,524	Помітно відчутні загрози	3
Рівень зайнятості населення у віці 15—70 років (за методологією Міжнародної організації праці)	0,601	Помітно відчутні загрози	3
Обсяг прийнятого в експлуатацію житла у розрахунку на 10 тис. осіб населення	0,185	Дуже слабко відчутні загрози	1

Джерело: складено автором [15].

Узагальнення можливостей та загроз наведено в таблиці 3.19.

Таблиця 3.19

Фактори формування інноваційного простору регіонів України

Фактори	Кількість балів
Формують можливості	
Темп зростання (зменшення) податкового боргу	1
Частка оснащення багатоквартирних житлових будинків по будинковими приладами обліку теплової енергії	2
Обсяг реалізованої промислової продукції у розрахунку на одну особу населення	2
Обсяг виконаних будівельних робіт у розрахунку на одну особу населення	2
Індекс споживчих цін	1
Обсяг капітальних інвестицій	2
Обсяг експорту товарів у розрахунку на одну особу населення	2
Доходи місцевих бюджетів (без трансфертів) у розрахунку на одну особу	4
Індекс реальної заробітної плати	2
Сума заборгованості з виплати заробітної плати	1
Темп зростання (зменшення) обсягу прийнятого в експлуатацію житла	1
Обсяг вантажообороту автомобільного та залізничного транспорту	1
Частка сумарної потужності котелень на альтернативних видах палива в регіоні, відсотків до загальної потужності котелень регіону	1
Частка домогосподарств, які уклали кредитні договори в рамках механізмів підтримки заходів з енергоефективності в житловому секторі за рахунок коштів державного бюджету	1
Політичне середовище	2
Регуляторне середовище	2
Підприємницьке середовище	2
Вища освіта	3
Розвиток ІКТ	2
Загальна інфраструктура	1

Продовження табл. 3.19	
Екологічна стійкість	1
Умови інвестування	2
Працівники в галузі знань	3
Розвиток інноваційних зв'язків	3
Розповсюдження знань в бізнесі	3
Середня бальна оцінка можливостей	1,205
Формують загрози	
Індекс промислової продукції	1
Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва	1
Обсяг виробництва продукції сільського господарства у розрахунку на одну особу сільського населення	2
Індекс будівельної продукції, відсотків до відповідного періоду попереднього року	1
Індекс капітальних інвестицій	1
Темп зростання (зменшення) обсягу прямих іноземних інвестицій	1
Обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) у розрахунку на одну особу населення наростаючим підсумком з початку інвестування	1
Темп зростання (зменшення) доходів місцевих бюджетів (без трансфертів)	2
Рівень безробіття населення у віці 15—70 років (за методологією Міжнародної організації праці)	3
Рівень зайнятості населення у віці 15—70 років (за методологією Міжнародної організації праці)	3
Обсяг прийнятого в експлуатацію житла у розрахунку на 10 тис. осіб населення	1
Освіта	3
Умови кредитування	4
Торгівля, конкуренція та масштаби ринку	4
Середня бальна оцінка загроз	0,718

Джерело: складено автором

Середні бальні оцінки можливостей та загроз регіону є основою для визначення коефіцієнта зовнішньої сприятливості формуванню інноваційного простору регіону:

$$КС_{ЗС} = \frac{1,205}{0,718} = 1,678.$$

Таким чином, зовнішні фактори є сприятливими для формування інноваційного простору репрезентативного регіону . [15].

Таблиця 3.20.

Загальний вигляд профілю репрезентативного регіону кластеру А за сформованістю інноваційного простору регіону

Сильні сторони		Слабкі сторони	
Фактор	Бальна оцінка	Фактор	Бальна оцінка
Питома вага інноваційно-активних підприємств	5	Кількість підприємств, що займались інноваційною діяльністю	1
		Кількість підприємств, що впроваджували інновації	4
		Кількість підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію	4
		Обсяги внутрішніх витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт	4
		Кількість організацій, що здійснювали наукові дослідження та розробки	4
		Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок	2
		Обсяги виконаних власними силами наукових та науково-технічних робіт	4

Продовження табл. 3.20

		Кількість впроваджених нових технологічних процесів	4
		Кількість впроваджених інноваційних видів продукції	2
		Обсяги реалізованої інноваційної продукції	1
		Кількість виданих патентів	1
Середня бальна оцінка сильних сторін	0,417	Середня бальна оцінка слабких сторін	2,580
Коефіцієнт поточної сприятливості внутрішнього середовища формуванню інноваційного простору			0,162
Можливості		Загрози	
Темп зростання (зменшення) податкового боргу	1	Індекс промислової продукції	1
Частка оснащення багатоквартирних житлових будинків по будинковими приладами обліку теплової енергії	2	Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва	1
Обсяг реалізованої промислової продукції у розрахунку на одну особу населення	2	Обсяг виробництва продукції сільського господарства у розрахунку на одну особу сільського населення	2
Обсяг виконаних будівельних робіт у розрахунку на одну особу населення	2	Індекс будівельної продукції, відсотків до відповідного періоду попереднього року	1
Індекс споживчих цін	1	Індекс капітальних інвестицій	1
Обсяг капітальних інвестицій	2	Темп зростання (зменшення) обсягу прямих іноземних інвестицій	1

Продовження табл. 3.20

Обсяг експорту товарів у розрахунку на одну особу населення	2	Обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) у розрахунку на одну особу населення наростаючим підсумком з початку інвестування	1
Доходи місцевих бюджетів (без трансфертів) у розрахунку на одну особу	4	Темп зростання (зменшення) доходів місцевих бюджетів (без трансфертів)	2
Індекс реальної заробітної плати	2	Рівень безробіття населення у віці 15—70 років (за методологією Міжнародної організації праці)	3
Сума заборгованості з виплати заробітної плати	1	Рівень зайнятості населення у віці 15—70 років (за методологією Міжнародної організації праці)	3
Темп зростання (зменшення) обсягу прийнятого в експлуатацію житла	1	Обсяг прийнятого в експлуатацію житла у розрахунку на 10 тис. осіб населення	1
Обсяг вантажообороту автомобільного та залізничного транспорту	1	Освіта	3
Частка сумарної потужності котелень на альтернативних видах палива в регіоні, відсотків до загальної потужності котелень регіону	1	Умови кредитування	4
Частка домогосподарств, які уклали кредитні договори в рамках механізмів підтримки заходів з енергоефективності в житловому секторі за рахунок коштів державного бюджету	1	Торгівля, конкуренція та масштаби ринку	4

Закінчення табл. 3.20

Політичне середовище	2		
Регуляторне середовище	2		
Підприємницьке середовище	2		
Вища освіта	3		
Розвиток ІКТ	2		
Загальна інфраструктура	1		
Екологічна стійкість	1		
Умови інвестування	2		
Працівники в галузі знань	3		
Розвиток інноваційних зв'язків	3		
Розповсюдження знань в бізнесі	3		
Середня бальна оцінка можливостей	1,205	Середня бальна оцінка загроз	0,718
Коефіцієнт сприятливості зовнішнього середовища формуванню інноваційного простору			1,678
Коефіцієнт прогнозної внутрішньої сприятливості формуванню інноваційного простору регіону з врахування впливу зовнішнього середовища			0,271

Джерело: складено автором [15].

Прогнозний коефіцієнт внутрішньої сприятливості формуванню інноваційного простору регіону з врахування впливу зовнішнього середовища:

$$КС_{ВС} = \frac{0,417}{1,538} = 0,271.$$

Таким чином, не зважаючи на незначне покращення, прогнозний коефіцієнт внутрішньої сприятливості формуванню інноваційного простору

регіону з врахуванням впливу зовнішнього середовища все ще не перевищує 0,9 пункту, тобто є несприятливим.[15].

Отже є потреба у виявлені залежності формування інноваційного простору регіону з врахуванням впливу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів.

3.3. Економіко-математичне обґрунтування дорожньої карти формування інноваційного простору соціально-економічних систем регіонів України

Явища і процеси, що протікають у соціально-економічних системах залежать від значної кількості факторів. Як правило, кожний фактор окремо не визначає явище, що досліджується, у всій його повноті. Тільки комплекс факторів в їх взаємозалежності може дати більш повне уявлення про характер явища.

У попередньому дослідженні встановлено, що соціально-економічні системи регіонів характеризуються різним ступенем сформованості інноваційного простору, який визначається дією значної кількості внутрішніх і зовнішніх чинників. Впливаючи на ці чинники можна сприяти підвищенню інтегрального показника сформованості інноваційного простору регіону.

Типологізація регіонів за сформованістю інноваційного простору здійснено за двома ознаками:

1) за досягнутим значенням інтегрального рейтингу сформованості інноваційного простору регіону;

2) за місцем регіону в інтегральному рейтингу сформованості інноваційного простору.

Для формування типів регіонів за першою ознакою, було враховано, що нижня межа інтервального ряду дорівнює 0, а верхня відповідає 1, зважаючи на

те, що всі показники мають межі від 0 до 1. Щодо другої ознаки, то з метою визначення типів регіонів за місцем в інтегральному рейтингу сформованості інноваційного простору, за основу було прийнято найбільш розповсюджену типологію інноваційних підприємств, згідно якої серед них виділяють три типи — лідери в інноваційній діяльності, послідовники та аутсайдери. До лідерів в інноваційній діяльності пропонується відносити регіони, що посіли з 1 по 5 місце в рейтингу, до аутсайдерів – з 21 по 25 місце. Всі інші регіони є послідовниками. Згідно результатів попереднього дослідження, оптимальним є групування регіонів з використанням не менше, ніж 5-ти типів. Отже, 15 регіонів-послідовників пропонується розбити на три підтипи.

Доцільність підвищення рівня сформованості інноваційного простору регіонів можна встановити, побудувавши залежність показників функціонування регіонів країни від компонентів інтегрального показника сформованості інноваційного простору України (рейтингу регіонів за рівнем внутрішніх можливостей до здійснення інноваційної діяльності та рейтингу регіонів за рівнем здатності трансформувати внутрішні можливості до здійснення інноваційної діяльності в результати).

За умови досить високої достовірності даної моделі, вона може використовуватися не лише для обґрунтування доцільності прийняття рішень у сфері формування інноваційного простору регіонів, але й для прогнозування результатів їх реалізації.

Перш ніж будувати відповідну модель, варто визначитися з тим, який показник варто використовувати як показник оцінювання функціонування регіонів України. Найчастіше, в якості основного показника оцінювання функціонування регіонів використовується ВРП регіону. Проте, на наш погляд, даний показник не може використовуватися для побудови моделей залежності, адже співставність ВРП різних за масштабом регіонів викликає сумніви. Тому,

краще використовувати відносний показник – ВРП на одну особу, який більш точно відбиває результати функціонування окремих регіонів та дозволяє з достатньою мірою об'єктивності порівнювати їх між собою.

Саме тому прийнято рішення стосовно побудови моделі залежності ВРП на одну особу регіонів України від наведених вище показників.

У таблиці наведено вихідні дані для побудови згаданої моделі.

Таблиця 3.21.

Вихідні дані для побудови моделі залежності ВРП на одну особу регіонів України від показників, що визначають сформованість їх інноваційного простору

Регіон	Рейтинг за рівнем		Показник функціонування регіонів України (ВРП на одну особу, грн.)
	внутрішніх можливостей до здійснення інноваційної діяльності	здатності трансформувати внутрішні можливості до здійснення інноваційної діяльності в результати	
Вінницька	0,110	0,124	71104
Волинська	0,094	0,016	58297
Дніпропетровська	0,263	0,202	114784
Донецька	0,084	0,157	45959
Житомирська	0,110	0,029	62911
Закарпатська	0,049	0,023	41706
Запорізька	0,240	0,357	85784
Івано-Франківська	0,153	0,045	57033
Київська	0,160	0,096	112521
Кіровоградська	0,146	0,044	67763
Луганська	0,043	0,015	16301
Львівська	0,243	0,177	70173

Продовження табл. 3.21

Миколаївська	0,185	0,051	70336
Одеська	0,181	0,069	72738
Полтавська	0,103	0,053	123763
Рівненська	0,034	0,024	49044
Сумська	0,160	0,146	62955
Тернопільська	0,204	0,086	46833
Харківська	0,574	0,446	86904
Херсонська	0,103	0,08	52922
Хмельницька	0,033	0,018	59583
Черкаська	0,197	0,049	76904
Чернівецька	0,082	0,023	37441
Чернігівська	0,061	0,058	69725
м. Київ	0,690	0,645	283097

Джерело: складено автором

На основі даних таблиці пропонується побудувати кореляційно-регресійну модель. При цьому, перш за все, доцільно визначити коефіцієнти парної кореляції, що дозволить зробити висновок про існування зв'язку між результативним (**Y** - ВРП на одну особу, грн.) та факторними показниками (**X1** - рейтинг регіонів за рівнем внутрішніх можливостей до здійснення інноваційної діяльності, бали, **X2** - рейтингу регіонів за рівнем здатності трансформувати внутрішні можливості до здійснення інноваційної діяльності в результати, бали).

Порівнюючи розраховані дані з даними шкали Чеддока, можна зробити наступні висновки: найбільш суттєвий вплив на зміну результативного показника чинить рейтинг регіону за рівнем здатності трансформувати

внутрішні можливості до здійснення інноваційної діяльності в результати (коефіцієнт кореляції дорівнює 0,761); зв'язок між результативним показником та рейтинг регіонів за рівнем внутрішніх можливостей до здійснення інноваційної діяльності також є тісним та прямим (коефіцієнт кореляції дорівнює 0,756).

Таблиця 3.22.

Коефіцієнти парної кореляції

Факторний показник	Коефіцієнт кореляції результативного показника (Y) з відповідним факторним показником
рейтинг регіонів за рівнем внутрішніх можливостей до здійснення інноваційної діяльності, бали (X1)	0,756
рейтинг регіонів за рівнем здатності трансформувати внутрішні можливості до здійснення інноваційної діяльності в результати, бали (X2)	0,761

Слід визначити також, чи є розраховані коефіцієнти кореляції значимими, для чого здійснюється їх порівняння з критичним значенням t - критерію Стьюдента:

$$t = \frac{r}{\frac{1 - r^2}{\sqrt{(n-1)}}} \qquad (3.12)$$

де r - коефіцієнт парної кореляції;

n – кількість одиниць в сукупності.

Фактичні та критичний значення t - критерію Ст'юдента представлені в таблиці.

Таблиця 3.23

Порівняння фактичних та критичних значень t'-критерію Ст'юдента

Номер змінної	X1	X2
t-критичне	2,074	2,074
t-розрахункове	8,650	8,873

З таблиці видно, що t-критичне менше t-розрахункового, тобто коефіцієнти кореляції можна вважати значимими.

Визначимо вид зв'язку між показниками. Для цього побудуємо графіки емпіричних ліній регресії.

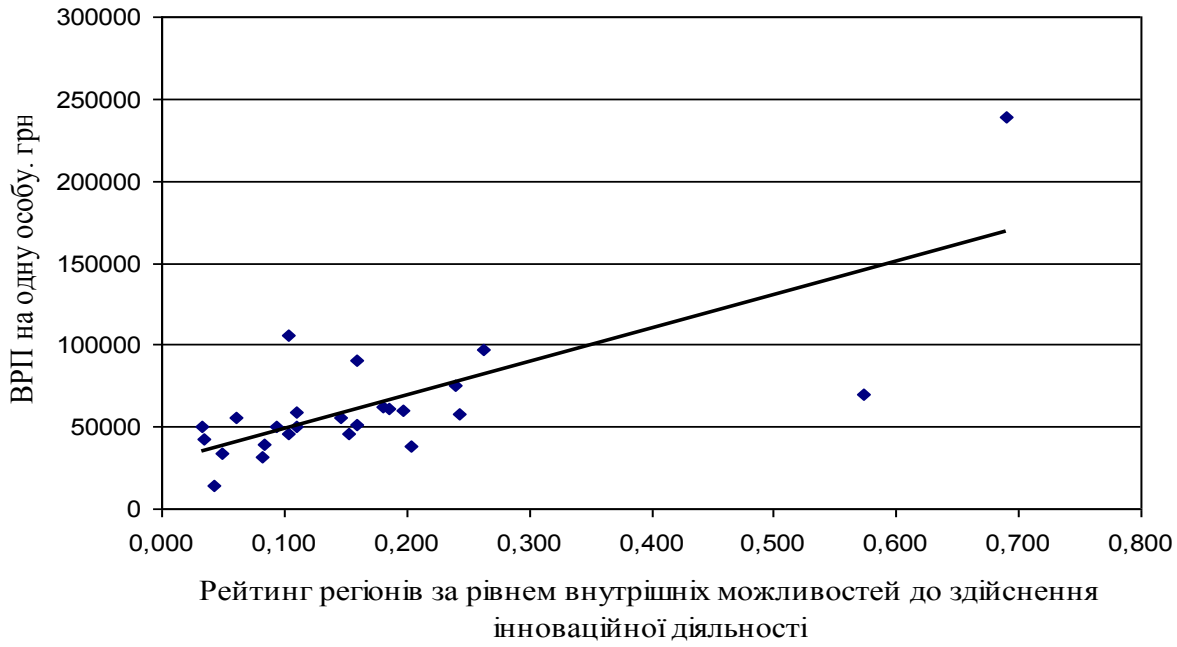

Рис. 3.2. Емпірична лінія регресії між ВРП на одну особу та рейтингом регіонів за рівнем внутрішніх можливостей до здійснення інноваційної діяльності

Джерело: складено автором

Як видно з побудованої лінії регресії, зв'язок між ВРП на одну особу та рейтингом регіонів за рівнем внутрішніх можливостей до здійснення інноваційної діяльності наближається до лінійного.

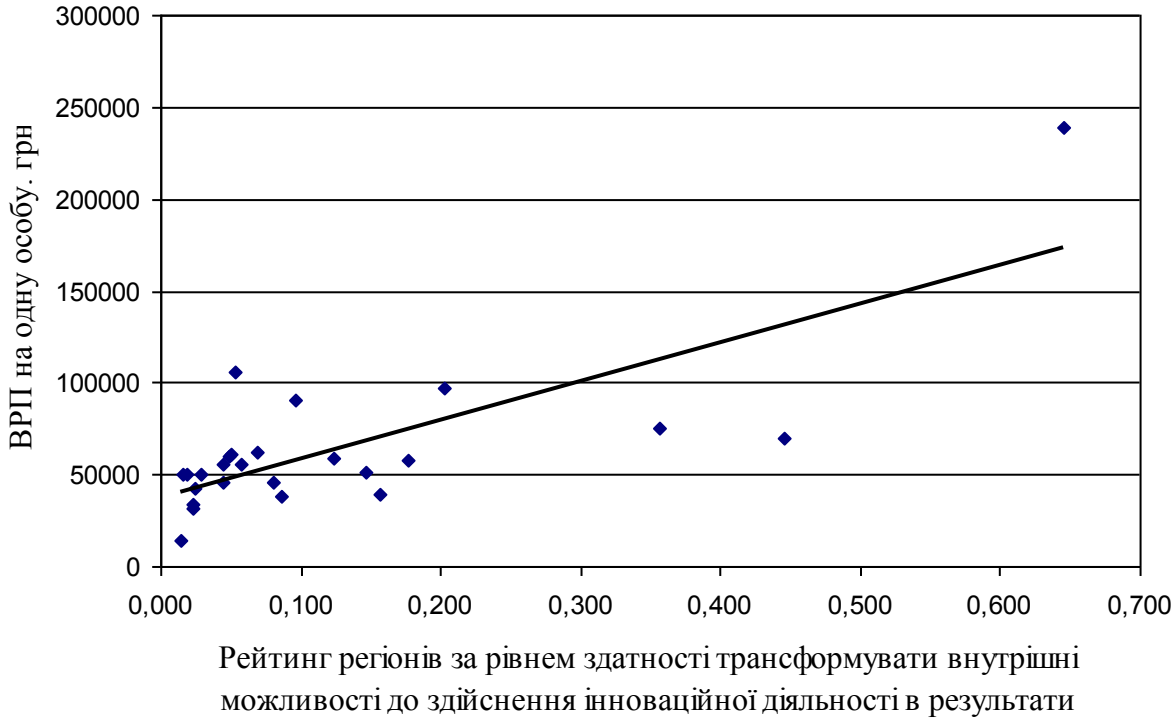

Рис. 3.3. Емпірична лінія регресії між ВРП на одну особу та рейтингом регіонів за рівнем здатності трансформувати внутрішні можливості до здійснення інноваційної діяльності в результати

Джерело: складено автором

Як видно з побудованої лінії регресії, зв'язок між ВРП на одну особу та рейтингом регіонів за рівнем здатності трансформувати внутрішні можливості до здійснення інноваційної діяльності в результати також може бути представлений залежністю лінійного виду.

Тому цей зв’язок можна представити в наступному вигляді:

$$Y = a_0 + a_1 X_1 + a_2 X_2 \qquad (3.13)$$

де: a_0, a_1, a_2 - параметри рівняння регресії.

Скориставшись методикою кореляційно-регресійного аналізу знайдемо параметри рівняння регресії. Побудована функція залежності матиме вигляд:

$$Y = 31881{,}05 + 98914{,}713 X_1 + 117620{,}697 X_2 \qquad (3.14)$$

Дану модель було перевірено на адекватність з використанням критерію Фішера. Фактичне значення F - критерію Фішера, отримане в результаті розрахунків, становить 16,57, тоді як його табличне значення становить 3,4 при $К_1$=25-2-1=22 та $К_2$=2, тобто (Fроз. > Fтаб.), що означає, що рівняння регресії адекватно реальності.

Коефіцієнт множинної кореляції за побудованою моделлю дослідження складає 0,775, що свідчить про тісний зв'язок між результативним та факторними показниками.

Таким чином, побудовану модель залежності можна використовувати для подальших досліджень. При цьому, враховуючи результати її побудови можна стверджувати, що показники, які відбивають сформованість інноваційного простору, чинять суттєвий вплив на результати функціонування регіонів.

Саме тому, першочерговим завданням можна вважати для кожного з регіонів розробку заходів щодо підвищення рівня сформованості його інноваційного простору, що матиме наслідком покращення результатів функціонування даного регіону.

Такі заходи можуть бути відображені у дорожній карті формування інноваційного простору регіонів.

На жаль, традиційні підходи до ідентифікації та вирішення проблем часто залишаються стереотипними: проблему розглядають без оцінки потреб.

В Україні триває активна реформа децентралізації влади. Територіальні громади отримують більші фінансові й управлінські повноваження. Це дає їм змогу самостійно планувати політику, розвиток, розподіл ресурсів і реагувати на наявні проблеми. При цьому важливо, щоб отримані повноваження максимально сприяли виконанню обов'язків щодо забезпечення принципів сталого розвитку. Таку можливість узгодження забезпечує розробка та впровадження сучасного стратегічного документу – дорожньої карти.

Цей документ має бути узгоджений в рамках експертної спільноти Strategist 4.0 й призначений для керівників підприємства, а також інноваторів Індустрії 4.0 та інших стейкхолдерів, хто має відношення до формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону. Згідно офіційних даних на момент березня 2019 р. Регіональних дорожніх карт формування інноваційного простору в Україні не існує.

Результатом створення дорожньої карти стає відповідний сценарій розвитку процесу або впровадження певних заходів з урахуванням всіх вимог, обмежень, ризиків, строків та альтернативних варіантів розвитку подій. Проблематику побудови та застосування дорожніх карт більш глибоко розглянуто в роботах закордонних науковців та практиків. Проте необхідно відмітити поширення інтересу до зазначених питань і у вітчизняних фахівців. Так, необхідно відзначити роботи Bates S., Garcia M., Gindy N., Phaal R., Джемали М., Ковальова В., Кузика Ю., Мелиховського В., Третьяка В., Циганкова Д., Черепанова М. та ін.

У загальному тлумаченні дорожня карта являє собою середньо- або довгостроковий план розвитку будь-якого соціально-економічного процесу [24]. Цей інструмент стратегічного планування є достатньо новим. Перші дорожні

карти були розроблені у США в 1970-х рр. великими промисловими корпораціями – Motorola та Corning [3] і являли собою простий, але дієвий метод планування окремих напрямів майбутнього розвитку корпорацій, який дозволяв ув'язувати стратегічні та оперативні завдання, коригувати глобальну мету управління та встановлювати необхідні ресурси для її досягнення. Позитивним аспектом дорожніх карт була можливість ідентифікації виконавців, відповідальних за окремі напрями діяльності, відображені в дорожній карті. Згодом дорожні карти почали застосовуватися у сфері державного управління економічної політикою країни. Так, у 1970–1981 рр. у США вперше були застосовані дорожні карти для поступового дерегулювання деяких галузей промисловості країни, що мало на меті зменшити державні витрати та інфляцію. Розвиток інструментарію державного управління економічним розвитком та промисловістю країн світу призвів до вдосконалення дорожніх карт на поглибленій науковій основі. На сьогодні в науковій літературі представлено розмаїття підходів до визначення сутності поняття «дорожня карта», які, в основному, базуються на комплексному підході, що поєднує надбання економіки, управління математичного моделювання й прогнозування.

У цілому більшість авторів підкреслюють такі особливості дорожніх карт, як визначення цілей за кожним окремим напрямом карти; необхідність формування пріоритетів розвитку; необхідність обґрунтування сценаріїв розвитку; розбудова комунікаційних зв'язків між процесами в межах карти.

З розвитком теорії стратегічного управління та вдосконаленням підходів до планування та прогнозування соціально-економічних процесів регіонах дорожні карти посіли окреме місце серед інноваційних інструментів регіонального управління.

Згідно з думкою Д. Циганкова можна виділити два типи дорожніх карт на основі їх функцій: прогнозної – спосіб, швидкість та напрям потенційного

розвитку об’єкта; планової – відображення майбутнього розвитку об’єкту [22]. Слід відзначити, що в контексті данного дослідження, дорожня карта об’єднує ці дві функції і являє собою перелік цілей та ключових завдань щодо формування інноваційного простору регіонів для України на наступні п’ять років. А також вона може стати частиною Стратегії розвитку національної інноваційної системи та планом дій для формування інноваційного простору як на мезо-, так і на макрорівні, а також документом, що націлений на реалізацію спільних пріоритетів (додаток Б).

Враховуючи нестачу наявних фінансових ресурсів для проведення масштабного реформування національної науково-технічної системи, необхідною є розроблення Стратегії взаємодії дослідницьких інфраструктур з промисловістю.

Відсутність запиту від національної економіки у середньостроковій перспективі на формування інноваційного простору, можна використати дорожню карту формування інноваційного простору регіону в якості готового бізнес-плану з індикаторами моніторингу його виконання для отримання технологічної допомоги від донорів України. Дорожня карта формування інноваційного простору регіону будується на засадах інтерактивності, що передбачає можливість внесення коректив на будь-якому етапі реалізації карти у будь-які показники.

Побудова дорожньої карти формування інноваційного простору регіону базувалася на визначенні пріоритетних цілей розвитку регіону, а також стимулюванні конкретних спільних дій та проектів, спрямованих на покращення результатів інноваційної діяльності.

Залучення українського бізнесу до Єдиного ринку може створити відповідний запит від національного та європейського бізнесу до науки для

наукового супроводження формування інноваційного простору регіонів та вирішення спільних соціальних проблем.

Рекомендації щодо врахування у дорожній карті:

– формування постійної робочої групи з формування інноваційного простору регіону (пріоритет 1);

– створення координаційного комітету між розпорядниками державних коштів шляхом укладення угоди щодо об'єднання фінансових, організаційних та людських ресурсів для досягнення спільної мети - (див. пріоритет 1);

– реалізація механізму сприяння розвитку технологій для цілей сталого розвитку щодо формування порядку денного та проведення щорічного форуму з реалізації заходів з формування інноваційного простору регіону (пріоритет 1);

– створення спільного міжнародного фонду з донорами України для цілей формування інноваційного простору регіону та його ключових показників (пріоритет 1).

Шаблон дорожньої карти формування інноваційного простору:

Крок 1: зібрати достатньо інформації.

Відповідно, перший крок включає (в залежності від локальних особливостей) кількісне дослідження сформованості інноваційного простору регіону.

У дисертаційній робоі здійснено комплексне дослідження регіонів України за рівнем сформованості інноваційного простору. На цій основі сформовано робочу гіпотезу, а саме - для формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону необхідно виокремити сильні та слабкі сторони регіону у сфері формування інноваційного простору, їх можливості та загрози, побудувати матрицю діагностування сильних сторін регіонів у сфері формування інноваційного простору, враховуючи підтверджену результатами

моделювання взаємозалежність показників, які відбивають сформованість інноваційного простору, та результатів функціонування регіонів в цілому. Сформовано анкету для виявлення пріоритетів та визначено ризики в основному методичного та методологічного характеру.

Крок 2: налагодити спільну роботу громадськості, представників органу місцевого самоврядування, бізнесу.

Напрацювання візії щодо інноваційного простору регіонів.

Візія - це ідея щодо образу майбутнього. Напрацювання візії є одним із кроків щодо створення дорожньої карти формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону як стратегічного документу. Додатковими документами можуть виступати відповідні форсайт-дослідження інноваційної діяльності та завірені стратегічні програми досліджень регіонального розвитку.

Ризики: пасивність учасників.

Крок 3: розробити стратегію дій щодо розширення інноваційного простору регіонів або їх інтеграції з метою отримання синергетичного ефекту.

Моніторинг стану реалізації розроблених кроків є одним із розділів Стратегії, який детально прописується у визначеному документі. Для ефективного моніторингу потрібно створити моніторингову групу за участі представників влади та громадськості, оскільки вони є основними дійовими особами у процесі формування інноваційного простору. Передбачити визначення «вузлів» та індикаторів оцінки реалізації процесу формування інноваційного простору та відповідної системи контролю за його виконанням.

Згідно з побудованою моделлю дорожня карта дає можливість збільшення показника інноваційного простору та внаслідок реалізації передбачених у ній заходів - збільшення ВРП та позицій України у міжнародних рейтингах інновацій тощо.

Встановлено, що для Миколаївської області, яку обрано в якості репрезентативного регіону кластеру А, важливою особливістю інноваційного простору є її великі територіальні диспропорції. Практично усі науково-дослідні та проєктно-конструкторські установи розміщені у м. Миколаєві. До основних проблем, що потребують розв'язання віднесено:

– недостатню ефективність роботи наявних в області об'єктів інноваційної інфраструктури;

– низький рівень взаємодії та співробітництва між суб'єктами інноваційної діяльності, у тому числі з регіональною та місцевими органами влади;

– відсутність в області інноваційних структур, які забезпечують надання 100 інноваторам низки спеціалізованих послуг з розробки, просування, визначення прототипів, упровадження інновацій тощо;

– рівень взаємодії між підприємствами та науково-дослідними установами є недостатнім для якісних структурних перетворень в економіці регіону.

Зважаючи на основні проблеми, які стримують розвиток науково-технологічного потенціалу трансформацій економіки регіону, основними напрямами спрямування спільних зусиль у найближчій перспективі повинні стати:

– розвиток сучасної дослідницької бази та інфраструктури передачі технологій у наукових установах та ЗВО;

– створення інфраструктури індустріальних парків і технопарків для науковців та бізнесу;

– упровадження ефективного механізму взаємовигідного партнерства потрійної спіралі «влада-бізнес-наука»;

– створення центрів інновацій та трансферу технологій; інноваційних центрів; експериментальних зон та лабораторій, центрів підвищення продуктивності та трансферу технологій, інноваційних венчурних фондів; центрів комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності тощо;

– розроблення та реалізація Програми науково-технічного та інноваційного розвитку області; створення інноваційних та креативних кластерів в регіоні.

Базовим стратегічним пріоритетом в рамках дорожньої карти Миколаївської області представлено розвиток інноваційно орієнтованих секторів економіки, які нададуть поштовх для розвитку інших сфер, а також сприятимуть реалізації експортного потенціалу ключових секторів економіки, модернізації та техніко-технологічному переоснащенню промислових підприємств, розвитку наукомістких, енерго- та екологоефективних, високотехнологічних промислових виробництв із зростаючою економічною і соціальною віддачею, розширення ринків збуту для продукції вітчизняних виробників.

Оцінюючи науково-дослідний та інноваційний потенціал області в розрізі видів та підвидів економічної діяльності, враховуючи потенціал суміжних галузей визначено, що основу для інноваційного простору можуть сформувати такі види економічної діяльності, як перероблення фруктів і овочів та виготовлення дитячого харчування на основі екотехнологій; розвиток акваіндустрії; машинобудування, в тому числі суднобудування. Ці напрями є актуальними для досягнення цілей сталого розвитку, сприяючи переходу до ресурсозберігаючої економіки, створюючи конкурентні переваги на внутрішніх та зовнішніх ринках; підтримуючи структурні зміни, пропонуючи нові та кращі робочі місця та соціальні інновації.

Формування інноваційного простору дає можливість розблокувати регіональний потенціал для структурних та технологічних змін, а також для промислової модернізації на інноваційних засадах. Зростання ролі інновацій буде досягатися за рахунок розвитку інноваційно орієнтованих секторів економіки. Досягнення стратегічної цілі передбачається через реалізацію інноваційних проектів.

Для Миколаївської області у дорожню карту включено такі інноваційні проєкти:

Таблиця 3. 24

Інноваційні проєкти Миколаївської області

Проєкт	Очікуванні витрати та результати
Розвиток Інноваційного Кластеру «RInnoHUB»	Стимулювання розвитку інноваційної інфраструктури та підтримка інноваційної діяльності (5000 тис. грн — 12000 тис. грн)
Економіко-соціальний бізнес - інкубатор для ОТГ	Підтримка підприємницької діяльності (3600 тис. грн — 6000 тис. грн)
Інкубатор із запуску бізнесу в сфері аквакультури (AQUABATOR)	Стимулювання розвитку інноваційної інфраструктури та підтримка інноваційної діяльності (5000 тис. грн — 12000 тис. грн)
Підтримка інституційного розвитку Морського Кластеру України	Підтримка підприємницької діяльності (3600 тис. грн — 6000 тис. грн)
Сучасне зрошення – основа інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва Миколаївської області	Стимулювання розвитку інноваційної інфраструктури та підтримка інноваційної діяльності (5000 тис. грн — 12000 тис. грн)

Продовження табл. 3.24.	
Будівництво індустріального парку «Новий Буг» на території Новобузької міської ради Миколаївської області	Стимулювання розвитку промислового інвестування (12000 тис. грн — 48000 тис. грн)
Будівництво індустріального парку «Березань» у Березанській ОТГ Миколаївської області.	Стимулювання розвитку промислового інвестування (12000 тис.грн — 48000 тис.грн)

Моніторинг досягнення стратегічного бачення відбуватиметься на основі контролю за реалізацією стратегічних цілей. Основними кількісними показниками щодо кожної стратегічної цілі за період моніторингу будуть показники, що випливають з переліку проєктів, які будуть реалізовані.

Очікувані результати - валовий регіональний продукт (у фактичних цінах) у розрахунку на одну особу 70,336 тис. грн та наближення рівня регіону до рівня середнього по країні за умови збереження тенденції зростання показника. ВРП на душу населення - не нижче 75%. Диференціація ВРП на душу населення (співвідношення до середнього по Україні) на 0,83 % наближення рівня регіону до рівня середнього по країні.

Згідно з побудованою моделлю дорожня карта дає можливість збільшення показника інноваційного простору та внаслідок реалізації передбачених у ній заходів - збільшення ВРП та позицій України у міжнародних рейтингах інновацій тощо.

Висновки до розділу 3

1. Розроблено методичні підходи до побудови профілю регіону. Здійснено розподіл показників, що характеризують сформованість інноваційного простору

регіону, на сильні та слабкі сторони. Розроблено матрицю діагностування сильних сторін регіонів у сфері формування інноваційного простору. При цьому, розподіл показників, що характеризують сформованість інноваційного простору регіону на сильні та слабкі сторони, пропонується здійснювати на основі порівняння досягнутого рівня рейтингу за окремим показником із середнім у регіонах. Крім того, на відміну від традиційного SWOT–аналізу, пропонується здійснити диференціацію сильних та слабких сторін регіону залежно від їхньої динаміки.

2. Побудовано матрично-векторну модель зміни характеру сильних сторін регіонів у сфері формування інноваційного простору за умови сприятливого та несприятливого сценаріїв. Також побудовано матрично-векторну модель зміни характеру слабких сторін регіонів у сфері формування інноваційного простору за умови несприятливого та сприятливого сценаріїв. При цьому, розподіл зовнішніх факторів на можливості та загрози для факторів загальнодержавного рівня має здійснюватися на основі рейтингового рівня України та місця в рейтингу The Global Innovation Index, а для факторів регіонального рівня – розподіл на основі рейтингового рівня регіону та місця регіону за показником.

3. Сформовано шкалу визначення бальної оцінки можливостей та шкалу загроз формування інноваційного простору. Розглянуто загальний вигляд профілю регіону за сформованістю інноваційного простору. Обґрунтовано, що зважаючи на те, що найбільш типовою є ситуація, за якої сформованість інноваційного простору регіону перебуває на критичному рівні, інноваційний профіль регіону доцільно будувати для регіону, що є типовим представником цього кластеру.

4. Побудовано інноваційний профіль регіонів України за 2019 рік, що надало можливість визначити, що найбільш типовим (репрезентативним) представником даного кластеру можна вважати Миколаївську область,

оскільки квадратичне відхилення інтегрального рейтингу сформованості інноваційного простору тут є мінімальним і складає лише 0,002 пункти. Саме для цього репрезентативного регіону побудовано його інноваційний профіль. Базовим стратегічним пріоритетом в рамках дорожньої карти Миколаївської області представлено розвиток інноваційно орієнтованих секторів економіки, які нададуть поштовх для розвитку інших сфер, а також сприятимуть реалізації експортного потенціалу ключових секторів економіки, модернізації та техніко те-хнологічному переоснащенню промислових підприємств, розвитку наукомістких, енерго- та екологоефективних і високотехнологічних промислових виробництв із зростаючою економічною і соціальною віддачею, розширення ринків збуту для продукції вітчизняних виробників.

5. Оцінюючи науково-дослідний та інноваційний потенціал Миколаївської області в розрізі видів та підвидів економічної діяльності, враховуючи потенціал суміжних галузей, визначено, що основу для інноваційного простору можуть сформувати такі види економічної діяльності: перероблення фруктів і овочів та виготовлення дитячого харчування на основі екотехнологій; розвиток акваіндустрії; машинобудування, в тому числі суднобудування. Ці напрями є актуальними для досягнення цілей сталого розвитку, сприяють переходу до ресурсозберігаючої економіки, створюють конкурентні переваги на внутрішніх та зовнішніх ринках; підтримують структурні зміни, пропонуючи нові та кращі робочі місця та соціальні інновації.

Моделювання інноваційного профілю регіонів України дало змогу прийти до висновку, що першочерговим завданням для кожного з регіонів є розроблення заходів щодо підвищення рівня сформованості його інноваційного простору, що матиме наслідком покращення результатів функціонування даного регіону.

Основні результати розділу опубліковані в наукових працях автора: [9; 14; 15; 16; 17; 18; 23].

Список використаних джерел до розділу 3

1. Васєчко О.О., Черняк О.І., Жуйкова Є.М., Гончар О.В. Вибіркове спостереження: Термінол. словн. К.: Держкомстат України, 2004. 140 с.
2. Васильева Э. К., Юзбашев М. М. Выборочный метод в социально-экономической статистике. М.: Финансы и статистика ; ИНФРА-М, 2010. 256 с.
3. Джемала М. Корпоративная «дорожная карта» – инновационный метод управления знаниями в корпорации. *Российский журнал менеджмента*. 2008, № 4. Т. 6. С. 149–168.
4. Економічний розвиток областей Західного регіону України: аналіз, діагноз, тенденції : монографія / наук. ред. С. О. Іщук. Сер. «Регіони: моніторинг, прогнози, моделі». Львів: нститут регіональних досліджень НАН України, 2009. 164 с.
5. Єріна А.М. Організація вибіркових обстежень. К.: КНЕУ, 2003. 127с.
6. Ильясов Ф. Н. Репрезентативность результатов опроса в маркетинговом исследовании . *Маркетинговые исследования в Украине*. 2016, №5. С. 48–53.
7. Кулакова С.Ю. Роль конкурентних переваг у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіону. *Економіка і регіон*. Полтава: ПолтНТУ, 2011. № 30. С. 170-174.
8. Немченко А.С. Хоменко В. М., Ярмола І.К. Експертна оцінка проблем державного та регіонального управління фармацевтичною галуззю. *Фармац. журнал.* 2008, №1. С. 3–9.

9. Ольшанська О.В., Костинець В.В., Стенічева І.Б. Методичний підхід до оцінки формування інноваційного простору регіонів. *Актуальні проблеми економіки.* 2020, №11 (232). С. 6 – 17.
10. Папп В. В. Структурні процеси в економіці регіональних суспільних систем: теорія, методологія, практика: монографія Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України., 2009. 340 с.
11. Пастернак О. І. Економічний розвиток регіону: маркетингове забезпечення: монографія / відп. ред. П. Ю. Бєлєнький. Серія *«Проблеми регіонального розвитку».* Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2009. 200 с.
12. Семів Л.К. Інтелектуально-інноваційний розвиток регіону в контексті євроінтеграції : монографія. Львів Інститут регіональних досліджень НАН України, 2009. 483 с.
13. Синчук І.В. Вплив SWOT-аналізу на прийняття управлінських рішень в умовах фінансової кризи. *Молодий вчений*. 2016, № 3. С. 174-178.
14. Спірідонова К.О., Стенічева І.Б. Деякі підходи щодо визначення статистичних показників рівня сформованості інноваційного профілю національної економіки. *Сучасні інноваційно-інвестиційні механізми розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції:* матеріали VII Міжнародної науково-практичної Інтернет конференції (м. Полтава, 29 жовтня 2020 р.). Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2020. С. 175 – 176.
15. Стенічева І.Б. Методичні підходи до побудови інноваційного профілю регіону та його апробація. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія: Економічні науки.* 2020, №. 2. С. 310–319.
16. Стенічева І.Б. Регіональна політика Європейського союзу: підручник / за ред. Віктора Чужикова. К.: КНЕУ, 2016. 495с.

17. Стенічева І.Б., Чижик І.І. Особливості інноваційно-просторового розвитку національної економіки. *Фінанси, банківська система та страхування: стан, проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці України*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 02-03 березня 2020р.). Дніпро: ДДАЕУ, 2020.С. 136 -138.
18. Стенічева І.Б. Шляхи забезпечення інноваційного розвитку України. *Економіка і управління в умовах глобалізації: методологія та практика*: зб. наукових праць ІІІ Регіональної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Жовті Води, 13-14 листопада 2014 р.). Жовті Води, ОКВНЗ «ІП «Стратегія», 2014. С.192-201.
19. Стратегічне дослідження регіонів України за допомогою SWOT-аналізу : кол. моногр. / за ред. О. Л. Тоцької. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 180 с.
20. Фінансове забезпечення регіонального розвитку в умовах децентралізаційних та євроінтеграційних процесів: колективна монографія / за заг. ред. Варцаби В.І. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. 431 с.
21. Форсайт економіки України: середньостроковий (2015-2020 роки) і довгостроковий (2020-2030 роки) часові горизонти : монографія / А. О. Болдак, О. А. Гавриш, В. В. Дергачова, Я. І. Кологривов та ін. Київ: Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». 2015. 136 с.
22. Цыганков Д. Дорожные карты как один из эффективных методов определения технологических приоритетов для отрасли. URL: URL: http://tsygankov.ru/teach/trm.doc.
23. Юркевич О.М., Стенічева І.Б. Соціально-демографічні аспекти розвитку України. *Соціальні та економічні проблеми підприємницької діяльності*:

зб. наук. праць Міжнародної науково-практичної конференції (м. Жовті Води, 3-4 квітня 2015 року). Жовті Води: ТОВ підприємство «Дріант». 2015. С.52 – 54.

24. Phaal R. Technology Roadmapping: linking technology resources to business objectives. *Centre for Technology Management:* University of Cambridge, 2001. 18 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/255500431_Technology_Roadmapping_Linking_Technology_Resources_to_Business_Objectives

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено нове вирішення наукового завдання обґрунтування сукупності теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій формування інноваційного простору регіонів України. Поставлену мету досягнуто, основні завдання виконано. Відповідно до цього сформульовано наступні висновки:

1. Досліджено сутність та основні властивості регіону як соціально-економічної системи, які згруповані на сутнісних взаємозв'язках з цілями, внутрішньою будовою, зі змінами всередині системи, з забезпеченням ефективності та зі взаємодією з зовнішнім середовищем та виокремлено специфічну властивість регіону якою є просторова неподільність, та доведено що його можна сприймати як просторову соціально-економічну систему. Проведено порівняльний аналіз підходів до визначення сутності поняття «регіон» та на основі порівняльного аналізу переваг та недоліків цих підходів доведено, що найбільш повно висвітлює всі ключові характеристики поняття «регіон» соціально-економічний підхід до визначення сутності цього поняття, що дозволило виявити ключові характеристики регіону на основі впорядкування його властивостей як соціально-економічної системи та встановленні такої його специфічної властивості, як просторова неподільність;

2. Розкрито зміст понять «економічний простір». Встановлено, що простір регіону характеризується як показниками економічного, так і соціального характеру формування інноваційного простору, залежить від таких елементів регіонального соціально-економічного простору, як природно-ресурсного, законодавчо-правового, фінансово-інвестиційного, інфраструктурного, соціокультурного, геополітичного, інформаційного,

освітньо-інтелектуального. Саме ці види простору або сприяють формуванню інноваційного простору, або стримують його розвиток. Організаційно-виробничий, споживчо-ринковий та екологічний простори навпаки формуються під впливом інноваційного простору регіону. Визначено зміст поняття економічний простір через такі характеристики, як наявність суб'єктів – активних учасників простору; об'єктів – джерел виникнення взаємовідносини між суб'єктами; відносин та взаємозв'язків між суб'єктами та об'єктами з приводу здійснення господарської діяльності, що створює наукову базу для визначення методів та засобів розв'язання проблеми формування регіонального інноваційного простору. Розглянуто класифікаційні ознаки щодо групування регіонального простору та сформовано класифікацію регіонального соціально-економічного простору за елементами, за складовими, за їх структурою та за орієнтацією простору.

3. Узагальнено методологічні підходи та поглиблено економічний зміст поняття про інноваційний простір регіону. Обґрунтовано, що інноваційний простір виконує як функції, що є загальними для будь-яких елементів простору, так і ряд специфічних, притаманних лише йому функцій. До загальних функцій віднесено: розподільчу (розподіл певних ресурсів, в даному випадку інноваційних, між суб'єктами простору регіону); координуючу (впорядкування взаємодій між суб'єктами простору з приводу формування та впровадження інновацій); інформаційну (забезпечення існування інформаційно-комунікативних потоків, пов'язаних з розповсюдженням та дифузією інновацій); та регулюючу (простір, сформований діючими інститутами та ринковими механізмами регулювання, визначає спрямованість діяльності суб'єктів господарювання). До специфічних функцій, що тісно переплітаються з функціями інновацій віднесено: перетворюючу (інноваційний простір дозволяє поєднати теоретичні дослідження з практичним втіленням їх реалізації);

стимулюючу (в інноваційному просторі формується поштовх до регіонального розвитку через матеріальну зацікавленість його суб'єктів); відтворювальну (саме в інноваційному просторі створюються та розповсюджуються інновації, що є джерелом економічного зростання, а отже змінюється структура ВРП на користь більш наукомісткої продукції); та соціальну (реалізація взаємовідносин в інноваційному просторі сприяє насиченню ринку товарами і послугами нової якості, що призводить до зміни рівня життя населення регіону).

4. Формалізовано мережеві зв'язки інноваційного простору та здійснено обґрунтування мережевих зв'язків інноваційного простору з іншими елементами регіонального соціально-економічного простору, на основі класифікації цих звязків за спрямованістю на вхідні зв'язки (тобто, ті зв'язки, які сприяють формуванню та розвитку даного елемента простору) та на вихідні (зв'язки між даним елементом простору та іншими елементами, формуванню та розвитку яких він сприяє), що дозволяє визначити та встановити ступінь та особливості впливу кожного з них на його формування.

5. Обґрунтовано методичний підхід до формування інноваційної простору в регіоні та послідовність формування інноваційного простору, до якої включено суб'єкти та об'єкти, зв'язки та взаємовідносини інноваційного простору, методи та функції його регулювання, механізми формування та суміжні елементи, що створює наукове підґрунтя для конкретизації науково-практичних рекомендацій щодо результативного регулювання інноваційних процесів в регіоні з метою формування його інноваційного простору, що дозволяє забезпечити отримання комплексного ефекту від формування інноваційного простору регіону.

6. Систематизовано підходи до типології регіонів, удосконалено методичний підхід до типології регіонів країни, який, на відміну від наявних, побудовано на сукупності загальносистемного, поелементного та структурного

принципу з встановленою пріоритетністю ступеневого поелементного підходу до типології регіонів за показниками функціонування інноваційної сфери, що дає змогу здійснювати типологію регіонів України за досягнутим значенням інтегрального рейтингу сформованості інноваційного простору та за їх місцем в інтегральному рейтингу.

7. Удосконалено методичний підхід до оцінювання чинників формування інноваційного простору регіонів України. Цей підхід ґрунтується на сукупності взаємозалежних між собою блоків внутрішнього та зовнішнього оцінювання, в межах яких здійснюється розподіл факторів за ступенем впливу та є ефективним інструментом для оцінювання сформованості інноваційного простору регіонів України та конкретизації практичних рекомендацій щодо його подальшого розвитку.

8. Розроблено методичні засади побудови інноваційного профілю регіонів України, здійснено його моделювання та розробити дорожню карту формування інноваційного простору регіонів. Розроблено напрями формування інноваційного простору регіонів України, які визначаються на основі їх моделювання та розроблення дорожньої карти щодо підвищення рівня сформованості регіонального інноваційного простору з метою покращення результативності функціонування соціально-економічних систем регіонів. Побудовано інноваційний профіль регіонів України за 2019 рік, за допомогою чого визначено, що найбільш типовим (репрезентативним) представником даного кластеру можна вважати Миколаївську область, адже квадратичне відхилення інтегрального рейтингу сформованості інноваційного простору в ній є мінімальним і складає лише 0,002 пункти. Саме не прикладі цього репрезентативного регіону розроблено дорожню карту формування інноваційного простору.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А.1

Основні соціально-економічні показники у 2019 році

Basic social and economic indicators, 2019

	Чисельність наявного населення на 1 січня 2020 року, тис. осіб	**Кількість зайнятого населення віком 15-70 років, тис. осіб**	**Наявний дохід населення у розрахунку на одну особу[1], грн**	**Витрати населення у розрахунку на одну особу[1], грн**
Україна	**41902,4**	**16578,3**	**67528**	**90785**
Автономна Республіка Крим	…	…	…	…
області				
Вінницька	1545,4	660,7	64729	80773
Волинська	1031,4	380,0	52879	74022
Дніпропетровська	3176,6	1413,7	87130	99328
Донецька	4131,8	747,2	39141	32393
Житомирська	1208,2	521,2	61961	84407
Закарпатська	1253,8	508,9	47495	71976
Запорізька	1687,4	741,6	75407	99073
Івано-Франківська	1368,1	575,1	55537	73678
Київська	1781,0	771,4	75146	118178
Кіровоградська	933,1	384,5	58290	83422
Луганська	2135,9	303,7	24477	22527
Львівська	2512,1	1075,2	65691	94925
Миколаївська	1119,9	499,6	63685	81181
Одеська	2377,2	1020,1	72805	107878

Продовженя дод А.

Полтавська	1387,0	591,2	71627	92407
Рівненська	1153,0	486,0	54183	70924
Сумська	1068,3	490,9	65310	81663
Тернопільська	1038,7	417,7	49843	70414
Харківська	2658,5	1263,9	65534	118621
Херсонська	1027,9	455,3	57110	89557
Хмельницька	1254,7	528,8	58008	86259
Черкаська	1192,1	531,8	58808	87593
Чернівецька	901,6	394,1	48255	84495
Чернігівська	991,3	435,8	58904	82644
міста				
Київ	2967,4	1379,9	165054	210784
Севастополь	…	…	…	…

Продовження табл.А1

	Середньомісячна заробітна плата, грн	**Індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року), відсотків**	**Валовий регіональний продукт (у фактичних цінах), млн.грн у 2018 році**	**Обсяг реалізованої промислової продукції, (товарів, послуг)[2], млн.грн**
Україна	**10497**	**104,1**	**3560596**	**3019383,1**
Автономна Республіка Крим	…	…	…	…
області				
Вінницька	9299	102,4	111498	89046,4
Волинська	8663	104,9	60448	34410,9
Дніпропетровська	10751	103,7	369468	486682,4
Донецька	11716	106,0	192256	294819,7

Продовження табл.А1

Житомирська	8528	103,6	77110	50453,6
Закарпатська	9202	104,3	52445	26103,0
Запорізька	10480	103,2	147076	202575,9
Івано-Франківська	8817	104,5	78443	69272,4
Київська	11003	104,4	198160	136677,6
Кіровоградська	8360	103,6	64436	38165,7
Луганська	8731	104,3	35206	23691,8
Львівська	9271	104,2	177243	117172,1
Миколаївська	9976	103,8	79916	63426,1
Одеська	9246	103,9	173241	74338,8
Полтавська	9846	104,5	174147	193465,1
Рівненська	8967	104,4	56842	45515,7
Сумська	8579	104,8	68489	49234,6
Тернопільська	8275	104,2	49133	24898,1
Харківська	9081	104,8	233321	216021,2
Херсонська	8187	103,3	55161	28324,8
Хмельницька	8672	104,4	75646	43636,3
Черкаська	8838	103,2	93315	98280,2
Чернівецька	8066	103,8	33903	14082,4
Чернігівська	8206	104,3	70624	42020,3
міста				
Київ	15776	103,9	833069	557068,0
Севастополь	…	…	…	…

Інформація сформована з урахуванням розподілу даних структурних підрозділів підприємства, які розташовані в інших адміністративно-територіальних угрупуваннях, ніж саме підприємство.

Продовження табл. А.1.

	Загальна площа житлових будівель, прийнятих в експлуатацію[3], тис.м^2	**Капітальні інвестиції (у фактичних цінах), млрд.грн**	**Експорт товарів[4,5], млн.дол. США**	**Імпорт товарів[4,5,6], млн.дол. США**
Україна	**11029**	**624,0**	**50054,6**	**60800,2**
Автономна Республіка Крим	…	…	…	…
області				
Вінницька	287	15,7	1455,3	631,6
Волинська	437	12,7	694,0	1455,9
Дніпропетровська	414	67,0	7907,2	5522,2
Донецька	63	30,6	4631,6	2224,4
Житомирська	196	8,5	719,0	568,6
Закарпатська	507	9,3	1490,0	1471,2
Запорізька	90	14,9	3080,6	1529,8
Івано-Франківська	753	9,3	911,4	831,8
Київська	1861	50,3	1948,4	4112,3
Кіровоградська	71	7,8	707,0	250,1
Луганська	21	3,4	152,9	253,0
Львівська	1292	31,1	2202,1	3087,7
Миколаївська	112	12,5	2152,5	988,5
Одеська	1087	21,1	1384,1	1881,1
Полтавська	217	23,0	2102,4	1360,2
Рівненська	352	6,7	440,2	382,6
Сумська	111	7,7	883,4	656,5
Тернопільська	411	9,2	434,3	450,1
Харківська	382	22,9	1415,1	1745,8
Херсонська	121	12,4	268,1	407,1
Хмельницька	324	10,5	642,3	564,0
Черкаська	173	11,4	863,5	477,4
Чернівецька	490	4,1	213,8	208,6
Чернігівська	143	8,7	807,3	419,4

[3] З урахуванням обсягів житла, прийнятого в експлуатацію відповідно до Порядку (наказ Мінрегіону України від № 158 (зі змінами)).

[4] Зовнішня торгівля товарами враховує вартість давальницької сировини і готової продукції з неї, в яку включена вартість послуг з переробки. [5] Включаючи нерозподілену частину. [6] З урахуванням не розподілених за регіонами поставок газу природного.

Продовження табл. А. 1.

	Експорт послуг[7,8], млн.дол.США	Імпорт послуг[7,8], млн.дол.США	Фінансовий результат до оподаткування[9], млрд.грн	
			прибуток	збиток
Україна	**15628,9**	**6942,2**	**933,2**	**268,3**
Автономна Республіка Крим	…	…	…	…
області				
Вінницька	135,2	32,5	14,1	2,4
Волинська	110,3	39,3	7,3	4,7
Дніпропетровська	164,8	255,5	102,7	34,5
Донецька	91,3	148,9	22,6	29,0
Житомирська	84,6	24,8	7,6	2,8
Закарпатська	321,9	32,9	3,8	1,9
Запорізька	199,5	34,5	18,4	12,1
Івано-Франківська	71,5	27,4	7,1	5,2
Київська	347,4	167,6	49,2	8,8
Кіровоградська	30,7	15,6	8,0	1,8
Луганська	29,8	44,5	11,2	2,1
Львівська	610,2	85,7	24,3	13,4
Миколаївська	488,3	30,3	13,3	2,9
Одеська	816,8	265,9	31,8	7,8
Полтавська	54,4	135,0	28,9	6,8
Рівненська	58,0	19,4	8,5	1,2
Сумська	33,4	28,5	9,7	2,2
Тернопільська	101,1	10,5	45,5	3,6
Харківська	389,3	64,3	23,7	10,8
Херсонська	39,6	40,0	7,8	1,7
Хмельницька	27,0	28,6	12,5	2,8
Черкаська	39,8	21,4	14,7	2,5

				Продовження табл.А1
Чернівецька	47,3	4,5	1,7	1,4
Чернігівська	30,4	31,8	11,3	2,9
міста				
Київ	4193,8	3496,1	447,5	103,0
Севастополь	…	…	…	…

[7] З 2013 року запроваджена нова система обліку у статистиці зовнішньої торгівлі послугами, що враховує послуги з переробки товарів з метою реалізації за кордоном.
[8] З урахуванням не розподілених обсягів послуг за регіонами.
[9] Без урахування результатів діяльності бюджетних установ.

Таблиця А.2.

Індекси основних соціально-економічних показників у 2019 році
Indices for basic social and economic indicators, 2019

(відсотків до попереднього року)

	Чисельність наявного населення на 1 січня 2020 року	**Кількість зайнятого населення віком 15-70 років**	**Наявний дохід населення[1]**	**Витрати населення[1]**	**Середньомісячна заробітна плата**
Україна	**99,4**	**101,3**	**114,9**	**118,6**	**118,4**
Автономна Республіка Крим	…	…	…	…	…
області					
Вінницька	99,0	101,2	115,0	119,8	119,2
Волинська	99,6	102,4	114,3	117,0	118,3
Дніпропетровська	99,1	100,8	115,6	116,7	121,3
Донецька	99,2	100,8	114,7	115,2	121,0
Житомирська	99,0	100,9	116,4	118,2	115,7
Закарпатська	99,8	101,3	114,5	119,9	114,0
Запорізька	98,9	101,3	114,7	118,1	120,1
Івано-Франківська	99,6	101,6	113,6	120,4	116,8
Київська	100,7	102,1	115,4	116,6	120,9
Кіровоградська	98,7	101,1	114,3	119,6	116,3
Луганська	99,3	101,8	114,3	123,0	118,5

Продовження табл.А2

Львівська	99,6	101,3	115,7	119,5	115,9
Миколаївська	99,0	100,7	113,7	116,2	122,2
Одеська	99,9	101,8	115,1	116,7	115,4
Полтавська	99,0	101,8	115,1	117,5	117,6
Рівненська	99,6	102,6	112,1	116,0	120,1
Сумська	98,8	101,2	115,6	118,2	117,1
Тернопільська	99,3	101,7	113,6	120,4	118,7
Харківська	99,4	100,4	115,4	121,9	118,6
Херсонська	99,1	101,6	112,7	122,4	116,0
Хмельницька	99,2	101,3	113,7	120,9	118,1
Черкаська	98,8	101,8	114,9	118,2	118,2
Чернівецька	99,7	102,9	112,5	123,6	115,4
Чернігівська	98,6	101,4	113,4	114,8	117,3
міста					
Київ	100,6	100,8	115,5	118,9	116,5
Севастополь	…	…	…	…	…

[1] Попередні дані.

Продовження табл. А.2

	Індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту за 2019 рік у цінах попереднього року[2], відсотків	Продукція сільського господарства[3]	У тому числі		Загальна площа житлових будівель, прийнятих в експлуатацію[4]	Індекс фізичного обсягу обороту роздрібної торгівлі (у порівнянних цінах)
			продукція рослинництва	продукція тваринництва		
Україна	**103,2**	**101, 4**	**101,8**	**100,2**	**126,9**	**110,3**
Автономна Республіка Крим	…	…	…	…	…	…
області						
Вінницька	107,3	101,1	94,5	120,0	128,3	119,1
Волинська	93,8	101,3	102,9	98,2	117,8	112,4
Дніпропетровська	103,4	110,0	113,2	99,9	146,1	112,7
Донецька	102,8	121,6	129,6	102,0	155,5	110,9

Продовження табл.А2

Житомирська	100,7	100,9	102,9	93,6	133,8	104,0
Закарпатська	98,4	100,9	94,0	109,1	118,2	100,9
Запорізька	101,4	129,5	137,4	92,5	132,3	110,2
Івано-Франківська	106,1	97,2	94,2	101,6	186,3	109,4
Київська	102,1	91,7	94,0	86,8	120,8	120,6
Кіровоградська	104,5	107,6	108,5	100,7	148,6	111,7
Луганська	103,3	114,4	117,2	90,4	130,9	119,2
Львівська	101,8	100,8	102,9	96,4	144,0	107,8
Миколаївська	104,3	107,0	108,1	99,1	218,3	106,2
Одеська	101,8	88,4	88,2	90,2	191,5	111,0
Полтавська	100,9	95,7	95,1	99,1	107,1	103,6
Рівненська	108,3	99,4	100,8	95,3	110,2	111,3
Сумська	103,2	100,0	100,3	98,2	113,9	102,2
Тернопільська	101,8	97,8	96,8	102,2	157,5	117,1
Харківська	101,4	102,5	102,3	103,6	72,1	105,5
Херсонська	101,9	104,7	107,0	91,4	127,2	102,3
Хмельницька	99,8	97,0	96,4	100,0	99,6	111,5
Черкаська	103,2	97,7	94,6	104,8	131,7	115,0
Чернівецька	104,4	95,6	94,0	99,4	170,5	95,3
Чернігівська	98,5	97,8	97,7	98,4	146,0	101,4
міста						
Київ	106,2	…	…	…	88,7	114,2
Севастополь	…	…	…	…	…	…

[2] Попередні дані.
[3] Дані по м.Києву включені в Київську область.
[4] З урахуванням обсягів житла, прийнятого в експлуатацію відповідно до Порядку (наказ Мінрегіону України від 03.07.2018 № 158 (зі змінами)).

Продовження табл. А. 2

	Експорт товарів	Імпорт товарів	Експорт послуг	Імпорт послуг	Фінансовий результат до оподаткування[5]		Індекс капітальних інвестицій
					прибуток	збиток	
Україна	**105,7**	**106,3**	**134,3**	**110,0**	**125,0**	**84,5**	**115,5**
Автономна Республіка Крим	…	…	…	…	…	…	…
області							
Вінницька	101,8	112,2	132,4	191,0	110,3	92,7	98,4
Волинська	96,4	106,4	131,0	140,9	96,0	229,3	174,2
Дніпропетровська	102,4	104,9	120,0	110,3	109,4	67,2	123,6
Донецька	95,6	99,0	59,6	93,3	94,6	126,8	124,7
Житомирська	108,6	106,9	112,6	87,6	112,3	108,9	106,7
Закарпатська	89,8	97,1	104,1	116,0	148,5	101,2	126,4
Запорізька	91,2	86,8	109,4	73,2	76,0	195,2	105,4
Івано-Франківська	104,6	99,8	117,0	146,4	174,3	170,3	102,0
Київська	105,0	112,9	108,5	77,2	119,8	33,5	133,4
Кіровоградська	135,5	95,1	123,0	95,9	119,4	76,5	122,8
Луганська	75,3	88,8	103,5	162,6	194,9	48,0	112,4
Львівська	116,2	114,1	106,9	126,9	130,6	141,8	115,5
Миколаївська	101,9	133,6	97,9	119,4	133,4	111,8	140,1
Одеська	83,0	121,6	111,4	123,3	152,6	119,8	98,3
Полтавська	110,3	100,1	91,1	103,0	116,7	58,6	139,7
Рівненська	107,1	128,0	118,1	104,4	178,6	49,8	94,6
Сумська	110,1	90,8	116,8	90,9	96,0	47,0	106,7
Тернопільська	96,0	107,4	135,6	121,9	903,4	76,5	123,6
Харківська	110,6	100,4	114,6	98,2	93,9	96,2	105,7
Херсонська	99,3	124,2	129,1	359,7	128,5	109,4	166,1
Хмельницька	100,7	126,3	99,0	176,2	142,7	117,2	94,2

Продовження табл.А2

Черкаська	109,9	119,9	135,2	97,7	121,5	117,0	104,0
Чернівецька	106,9	149,4	121,1	184,9	137,6	129,4	114,2
Чернігівська	106,9	86,8	112,5	136,9	105,2	79,0	102,0

ДОДАТОК Б

Дані для побудови рейтингу регіонів за показниками оцінки внутрішніх можливостей регіонів до здійснення інноваційної діяльності

Таблиця Б.1

Кількість підприємств, що займались інноваційною діяльністю, од.

Регіон	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	55	46	25	24	24
Волинська	23	30	12	11	17
Дніпропетровська	84	109	63	65	51
Донецька	85	45	28	26	22
Житомирська	57	48	28	34	23
Закарпатська	15	16	14	15	12
Запорізька	115	108	49	47	42
Івано-Франківська	87	99	27	27	28
Київська	68	66	44	48	37
Кіровоградська	46	49	25	17	24
Луганська	61	16	9	9	7
Львівська	116	129	64	64	48
Миколаївська	81	67	29	21	25
Одеська	69	67	36	40	36
Полтавська	33	33	30	25	27
Рівненська	39	45	13	23	8
Сумська	32	46	23	21	24
Тернопільська	36	36	16	24	25
Харківська	182	191	117	110	111
Херсонська	48	54	19	19	15

Продовження табл. Б 1

Хмельницька	58	38	18	18	8
Черкаська	47	37	25	24	32
Чернівецька	30	34	9	11	8
Чернігівська	45	32	15	16	10
м. Київ	142	168	86	95	95

Примітка: складено за даними джерела

Таблиця Б.2

Дані для нормування значень кількості підприємств, що займались інноваційною діяльністю

Показник	Значення
1. Дані для розрахунку умовного максимуму:	
1.1. максимальне значення показника за досліджуваний період	191
1.2. середній темп зростання показника, коеф.	0,884
1.3. коефіцієнт врахування тренду	1
1.4. умовний максимум	191
2. Дані для розрахунку умовного мінімуму:	
2.1. мінімальне значення показника за досліджуваний період	7
2.2. середній темп зростання показника, коеф.	0,582
2.3. коефіцієнт врахування тренду	0,582
2.4. умовний мінімум	4

Таблиця Б.3

Кількість підприємств, що впроваджували інновації, од.

Регіон	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	43	46	22	22	15
Волинська	22	30	11	11	16
Дніпропетровська	55	109	43	61	46
Донецька	83	45	17	22	22
Житомирська	56	48	27	24	23
Закарпатська	12	16	11	10	12
Запорізька	72	108	45	45	37
Івано-Франківська	69	99	23	19	23
Київська	49	66	43	44	37
Кіровоградська	33	49	22	14	16
Луганська	54	16	7	6	5
Львівська	84	129	61	58	47
Миколаївська	38	67	22	18	16
Одеська	44	67	32	36	35
Полтавська	28	33	27	23	23
Рівненська	35	45	12	16	7
Сумська	30	46	22	21	18
Тернопільська	25	36	16	23	25
Харківська	168	191	97	93	105
Херсонська	27	54	19	16	15
Хмельницька	57	38	18	17	8
Черкаська	46	37	25	23	31
Чернівецька	15	34	9	11	8
Чернігівська	26	32	14	15	10
м. Київ	109	168	78	87	73

Примітка: складено за даними джерела

Таблиця Б.4

Дані для нормування значень кількості підприємств, що впроваджували інновації

Показник	Значення
1. Дані для розрахунку умовного максимуму:	
1.1. максимальне значення показника за досліджуваний період	191
1.2. середній темп зростання показника, коеф.	0,889
1.3. коефіцієнт врахування тренду	1
1.4. умовний максимум	191
2. Дані для розрахунку умовного мінімуму:	
2.1. мінімальне значення показника за досліджуваний період	5
2.2. середній темп зростання показника, коеф.	0,552
2.3. коефіцієнт врахування тренду	0,552
2.4. умовний мінімум	3

Примітка: розраховано автором

Таблиця Б.5

Кількість підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію, од.

Регіон	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	36	32	20	18	16
Волинська	14	13	7	13	11
Дніпропетровська	46	51	34	47	45
Донецька	58	24	12	12	13
Житомирська	34	21	21	22	22
Закарпатська	11	11	8	7	7
Запорізька	60	63	42	49	52
Івано-Франківська	66	64	14	15	18

Продовження табл.Б 5

Київська	43	46	30	36	40
Кіровоградська	30	31	21	15	16
Луганська	32	9	5	4	6
Львівська	60	70	44	44	48
Миколаївська	34	30	18	14	16
Одеська	35	34	22	25	28
Полтавська	26	24	24	22	20
Рівненська	29	24	9	11	14
Сумська	29	31	21	24	26
Тернопільська	21	20	14	27	35
Харківська	92	102	66	78	84
Херсонська	26	22	15	15	16
Хмельницька	46	27	16	12	14
Черкаська	41	34	22	27	29
Чернівецька	15	16	8	9	11
Чернігівська	25	18	13	11	14
м. Київ	100	88	64	75	78

Примітка: складено за даними джерела

Таблиця Б.6

Дані для нормування значень кількості підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію

Показник	Значення
1. Дані для розрахунку умовного максимуму:	
1.1. максимальне значення показника за досліджуваний період	102
1.2. середній темп зростання показника, коеф.	0,987

Продовження табл.Б 6	
1.3. коефіцієнт врахування тренду	1
1.4. умовний максимум	102
2. Дані для розрахунку умовного мінімуму:	
2.1. мінімальне значення показника за досліджуваний період	4
2.2. середній темп зростання показника, коеф.	0,658
2.3. коефіцієнт врахування тренду	0,658
2.4. умовний мінімум	3

Примітка: розраховано автором

Таблиця Б.7

Питома вага інноваційно-активних підприємств, %.

Регіон	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	19,4	14,2	14,7	15,2	15,4
Волинська	10,5	10,8	11,5	14,4	16,0
Дніпропетровська	11,9	13,4	13,0	19,0	11,0
Донецька	10,5	14,6	11,7	11,0	11,5
Житомирська	17,5	12,5	15,5	17,7	13,9
Закарпатська	6,9	6,0	10,1	13,8	9,0
Запорізька	28,8	22,9	20,9	17,5	19,1
Івано-Франківська	21,4	22,8	21,6	19,7	21,7
Київська	13,5	11,6	13,3	17,7	11,0
Кіровоградська	18,3	17,3	24,8	19,3	22,6
Луганська	11,2	12,2	11,3	12,6	10,0
Львівська	16,6	16,4	19,3	18,4	15,2
Миколаївська	24,9	19,9	31,2	15,4	26,9
Одеська	17,6	16,8	19,4	16,3	15,7

Продовження табл.Б 7

Полтавська	8,1	8,0	16,2	18,4	10,4
Рівненська	14,9	14,9	10,6	13,8	5,9
Сумська	14,0	17,6	19,8	17,2	20,5
Тернопільська	17,1	14,9	17,4	19,9	27,5
Харківська	23,2	22,4	28,6	23,4	28,1
Херсонська	23,6	24,2	20,7	16,1	15,5
Хмельницька	18,2	11,0	12,3	12,8	5,7
Черкаська	15,0	10,6	17,2	11,8	24,4
Чернівецька	16,5	15,6	17,0	14,7	14,5
Чернігівська	20,7	13,1	13,3	16,5	9,6
м. Київ	25,6	21,7	17,3	21,4	20,7

Примітка: складено за даними джерела

Таблиця Б.8

Дані для нормування значень питомої ваги інноваційно-активних підприємств

Показник	Значення
1. Дані для розрахунку умовного максимуму:	
1.1. максимальне значення показника за досліджуваний період	31,2
1.2. середній темп зростання показника, коеф.	1,020
1.3. коефіцієнт врахування тренду	1,020
1.4. умовний максимум	31,8
2. Дані для розрахунку умовного мінімуму:	
2.1. мінімальне значення показника за досліджуваний період	5,7
2.2. середній темп зростання показника, коеф.	0,748
2.3. коефіцієнт врахування тренду	0,748
2.4. умовний мінімум	4,3

Примітка: розраховано автором

Таблиця Б.9

Обсяг внутрішніх витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт, млн. грн.

Регіон	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	29,0	33,2	26,9	39,5	35,7
Волинська	16,5	10,2	13,9	13,6	15,8
Дніпропетровська	884,6	1042,4	1366,0	1843,7	19489,3
Донецька	471,5	230,1	165,8	18,9	20,5
Житомирська	19,0	18,0	16,1	21,4	18,9
Закарпатська	35,5	31,5	38,9	46,4	48,8
Запорізька	494,3	445,2	502,0	712,4	625,8
Івано-Франківська	21,3	20,8	16,7	20,3	28,2
Київська	175,4	170,5	194,2	274,2	251,4
Кіровоградська	30,7	32,6	57,3	74,6	62,8
Луганська	142,1	60,0	27,3	23,6	28,9
Львівська	280,2	260,3	272,1	264,8	272,5
Миколаївська	610,8	245,3	299,3	392,6	327,7
Одеська	181,3	172,1	201,8	237,5	238,6
Полтавська	44,3	43,5	42,5	55,8	54,6
Рівненська	11,6	9,9	9,3	9,3	9,5
Сумська	133,4	124,9	121,2	129,7	130,2
Тернопільська	12,5	11,3	10,7	14,0	11,8
Харківська	1842,0	1865,1	1920,6	2063,2	2048,9
Херсонська	42,3	39,8	33,6	48,8	41,5
Хмельницька	12,8	14,6	15,6	12,9	14,8
Черкаська	57,7	53,7	99,5	118,4	111,5
Чернівецька	37,1	36,2	45,4	61,3	64,2
Чернігівська	67,1	36,7	45,4	41,8	41,9
м. Київ	4312,8	4479,6	5456,0	4991,7	5012,8

Примітка: складено за даними державної служби статистики

Таблиця Б.10

Дані для нормування значень обсягів внутрішніх витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт

Показник	Значення
1. Дані для розрахунку умовного максимуму:	
1.1. максимальне значення показника за досліджуваний період	5456
1.2. середній темп зростання показника, коеф.	1,038
1.3. коефіцієнт врахування тренду	1,038
1.4. умовний максимум	5665,1
2. Дані для розрахунку умовного мінімуму:	
2.1. мінімальне значення показника за досліджуваний період	9,3
2.2. середній темп зростання показника, коеф.	0,951
2.3. коефіцієнт врахування тренду	0,951
2.4. умовний мінімум	8,8

Примітка: розраховано автором

Таблиця Б.11

Кількість організацій, що здійснювали наукові дослідження та розробки, од

Регіон	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	17	17	19	20	20
Волинська	11	10	10	10	9
Дніпропетровська	62	57	58	58	59
Донецька	63	21	20	15	14
Житомирська	10	10	9	9	10
Закарпатська	13	11	10	9	10
Запорізька	26	23	26	30	32
Івано-Франківська	15	16	18	17	17

Продовження табл.Б 11

Київська	24	24	26	28	29
Кіровоградська	13	14	15	15	16
Луганська	34	17	17	14	14
Львівська	76	72	68	73	74
Миколаївська	33	27	25	25	24
Одеська	52	51	49	47	48
Полтавська	22	21	20	21	22
Рівненська	12	13	12	11	11
Сумська	15	15	15	16	17
Тернопільська	11	11	11	13	13
Харківська	183	162	166	160	164
Херсонська	23	24	16	20	21
Хмельницька	6	8	8	8	9
Черкаська	25	24	20	20	21
Чернівецька	23	21	20	19	21
Чернігівська	19	16	15	15	16
м. Київ	312	314	305	299	302

Примітка: складено за даними державної служби статистики

Таблиця Б.12

Дані для нормування значень кількості організацій, що здійснювали наукові дослідження та розробки

Показник	Значення
1. Дані для розрахунку умовного максимуму:	
1.1. максимальне значення показника за досліджуваний період	314
1.2. середній темп зростання показника, коеф.	0,992
1.3. коефіцієнт врахування тренду	1

1.4. умовний максимум	314
2. Дані для розрахунку умовного мінімуму:	
2.1. мінімальне значення показника за досліджуваний період	6
2.2. середній темп зростання показника, коеф.	1,107
2.3. коефіцієнт врахування тренду	1
2.4. умовний мінімум	6

Примітка: розраховано автором

Таблиця Б.13

Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, осіб

Регіон	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	581	623	652	704	740
Волинська	263	170	400	258	326
Дніпропетровська	10411	9949	10410	9675	9567
Донецька	7220	3317	2935	217	220
Житомирська	354	346	1497	368	425
Закарпатська	757	681	1686	678	1142
Запорізька	4862	4400	4116	4203	3830
Івано-Франківська	440	424	674	524	641
Київська	2453	2358	1873	1833	1543
Кіровоградська	455	458	470	480	487
Луганська	1344	452	501	369	298
Львівська	5177	4783	7629	4648	5875
Миколаївська	2092	2002	3063	2150	2635
Одеська	3487	3333	5561	3384	4421
Полтавська	1063	997	2477	1302	2009
Рівненська	257	234	841	327	419

Сумська	2021	1834	2482	2857	2925
Тернопільська	284	267	1268	383	489
Харківська	19863	18531	23182	16474	18165
Херсонська	794	796	497	683	534
Хмельницька	162	201	368	321	424
Черкаська	979	986	2038	780	1309
Чернівецька	628	758	1127	837	1086
Чернігівська	763	746	763	723	724
м. Київ	52612	51170	45994	43734	40425

Примітка: складено за даними державної служби статистики

Таблиця Б.14

Дані для нормування значень кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок

Показник	Значення
1. Дані для розрахунку умовного максимуму:	
1.1. максимальне значення показника за досліджуваний період	52612
1.2. середній темп зростання показника, коеф.	0,936
1.3. коефіцієнт врахування тренду	1
1.4. умовний максимум	52612
2. Дані для розрахунку умовного мінімуму:	
2.1. мінімальне значення показника за досліджуваний період	162
2.2. середній темп зростання показника, коеф.	1,27
2.3. коефіцієнт врахування тренду	1
2.4. умовний мінімум	162

Примітка: розраховано автором

ДОДАТОК В

Дані для побудови рейтингу регіонів за показниками оцінки здатності трансформувати внутрішні можливостей регіонів до здійснення інноваційної діяльності в результати

Таблиця В.1

Обсяг виконаних власними силами наукових та науково-технічних робіт, млн. грн.

Регіон	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	32,6	38,6	33,3	39,7	37,1
Волинська	20,4	12,3	17,7	13,6	16,1
Дніпропетровська	936,9	1111,0	1439,6	2361,9	2004,3
Донецька	509,8	236,7	169,5	19,7	20,8
Житомирська	23,2	23,2	19,6	22,3	20,1
Закарпатська	37,0	32,5	40,4	46,4	50,9
Запорізька	513,1	455,5	518,1	716,7	629,4
Івано-Франківська	38,7	39,9	42,0	20,4	31,3
Київська	191,7	186,1	216,4	281,9	267,8
Кіровоградська	31,9	33,8	59,3	74,6	63,2
Луганська	152,5	67,5	28,9	23,6	29,1
Львівська	308,1	290,4	302,8	267,8	283,1
Миколаївська	616,6	251,2	311,5	393,9	333,2
Одеська	232,6	210,5	252,3	238,6	247
Полтавська	70,1	60,6	56,6	56,1	57
Рівненська	14,4	12,3	11,2	9,3	9,8
Сумська	139,5	131,2	128,5	137,5	135,6
Тернопільська	12,6	11,3	11,1	14,3	12,3

Продовження табл. В 1

Харківська	1974,5	1977,6	2073,1	2190,3	2138,9
Херсонська	46,1	46,1	35,6	48,8	41,7
Хмельницька	13,0	14,7	15,8	13,0	14,9
Черкаська	59,4	55,5	101,9	119,8	112,5
Чернівецька	37,8	36,5	46,2	61,3	64,5
Чернігівська	67,8	37,7	52,1	41,9	42,8
м. Київ	4773,8	4947,4	6239,4	5447,5	5747,8

Примітка: складено за даними державної служби статистики

Таблиця В.2

Дані для нормування значень обсягів виконаних власними силами наукових та науково-технічних робіт

Показник	Значення
1. Дані для розрахунку умовного максимуму:	
1.1. максимальне значення показника за досліджуваний період	6239,4
1.2. середній темп зростання показника, коеф.	1,048
1.3. коефіцієнт врахування тренду	1,048
1.4. умовний максимум	6535,8
2. Дані для розрахунку умовного мінімуму:	
2.1. мінімальне значення показника за досліджуваний період	9,3
2.2. середній темп зростання показника, коеф.	0,908
2.3. коефіцієнт врахування тренду	0,908
2.4. умовний мінімум	8,4

Примітка: розраховано автором

Таблиця В.3

Кількість впроваджених нових технологічних процесів, процеси

Регіон	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	32	38	26	30	36
Волинська	25	17	13	17	21
Дніпропетровська	51	76	77	96	87
Донецька	58	11	20	60	43
Житомирська	43	23	20	37	35
Закарпатська	6	3	7	18	10
Запорізька	202	212	114	119	186
Івано-Франківська	17	20	50	17	30
Київська	29	38	39	85	55
Кіровоградська	28	11	19	97	45
Луганська	43	8	21	6	22
Львівська	47	60	49	139	85
Миколаївська	13	35	13	25	25
Одеська	24	30	26	63	41
Полтавська	25	29	34	25	33
Рівненська	19	8	9	37	21
Сумська	71	134	185	244	183
Тернопільська	34	139	32	85	84
Харківська	375	273	212	203	307
Херсонська	121	181	25	35	104
Хмельницька	24	11	9	20	18
Черкаська	21	22	15	17	22
Чернівецька	8	8	15	10	12
Чернігівська	23	14	35	73	42
м. Київ	196	342	152	293	283

Примітка: складено за даними державної служби статистики

Таблиця В.4

Дані для нормування значень кількості впроваджених нових технологічних процесів

Показник	Значення
1. Дані для розрахунку умовного максимуму:	
1.1. максимальне значення показника за досліджуваний період	375
1.2. середній темп зростання показника, коеф.	0,951
1.3. коефіцієнт врахування тренду	1
1.4. умовний максимум	375
2. Дані для розрахунку умовного мінімуму:	
2.1. мінімальне значення показника за досліджуваний період	3
2.2. середній темп зростання показника, коеф.	1,136
2.3. коефіцієнт врахування тренду	1
2.4. умовний мінімум	3

Примітка: розраховано автором

Таблиця В.5

Кількість впроваджених інноваційних видів продукції, види

Регіон	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	78	76	69	64	55
Волинська	25	60	8	11	8
Дніпропетровська	164	168	150	243	230
Донецька	230	80	153	153	171
Житомирська	24	28	13	20	28
Закарпатська	20	8	9	11	11
Запорізька	397	611	397	658	546
Івано-Франківська	151	130	117	109	100

Продовження табл.В 5

Київська	79	115	97	164	140
Кіровоградська	47	57	51	31	34
Луганська	51	14	14	15	12
Львівська	111	132	251	539	440
Миколаївська	268	68	28	60	55
Одеська	87	82	58	60	55
Полтавська	58	92	96	91	87
Рівненська	18	6	7	55	41
Сумська	172	192	177	139	125
Тернопільська	110	77	580	142	130
Харківська	246	394	208	369	350
Херсонська	157	153	41	66	68
Хмельницька	23	11	24	24	25
Черкаська	58	57	50	64	66
Чернівецька	23	24	31	39	42
Чернігівська	77	398	56	125	145
м. Київ	349	628	451	487	498

Примітка: складено за даними державної служби статистики

Таблиця В.6

Дані для нормування значень кількості впроваджених інноваційних видів продукції

Показник	Значення
1. Дані для розрахунку умовного максимуму:	
1.1. максимальне значення показника за досліджуваний період	1058
1.2. середній темп зростання показника, коеф.	1,083

Продовження табл.В 6	
1.3. коефіцієнт врахування тренду	1,083
1.4. умовний максимум	1146
2. Дані для розрахунку умовного мінімуму:	
2.1. мінімальне значення показника за досліджуваний період	6
2.2. середній темп зростання показника, коеф.	1,229
2.3. коефіцієнт врахування тренду	1
2.4. умовний мінімум	6

Примітка: розраховано автором

Таблиця В.7

Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн. грн

Регіон	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	498,5	664,1	192,4	145	454,7
Волинська	287	316,6	383,6	426	66,8
Дніпропетровська	3813	1563,1	1145,5	986,5	297,8
Донецька	6130,8	1018,1	4591,8	3867,5	3301,9
Житомирська	829,3	255,2	372,3	286,6	155,9
Закарпатська	1363,9	837,6	583,2	465,5	358,1
Запорізька	1671,1	1530	3162,3	3612,2	4041,2
Івано-Франківська	881,6	883,2	242	189,8	105,4
Київська	831,4	897,4	618,8	698,8	770,6
Кіровоградська	803,9	504,4	354,7	495,6	405,6
Луганська	1416,9	38	373,2	143,6	123,8
Львівська	849,5	731,9	1193,9	969,5	763,1
Миколаївська	639,2	363,8	71,2	209,9	417,3
Одеська	916,8	698,7	544,4	347,5	157,6
Полтавська	3999,6	6519,5	1938,5	1052,3	243,2

Продовження табл.В 7

Рівненська	111,9	134,6	67,3	45,8	39,3
Сумська	2328,8	2610,7	1751,9	1231,2	601,9
Тернопільська	155,5	133,4	249,3	273,2	126,9
Харківська	2972,3	2609,8	2742,4	2544,2	2515,9
Херсонська	406,3	657,8	175,4	182,3	287,6
Хмельницька	263,2	162,8	127,1	48,3	38,9
Черкаська	566,9	556,3	289,7	193,7	583,1
Чернівецька	99,9	81,7	100	94,8	46,3
Чернігівська	147,9	151,7	95,9	76,9	345,4
м. Київ	3178,4	1748,6	1683,3	1768,2	1617,7

Примітка: складено за даними державної служби статистики

Таблиця В.8

Дані для нормування значень обсягу реалізованої інноваційної продукції

Показник	Значення
1. Дані для розрахунку умовного максимуму:	
1.1. максимальне значення показника за досліджуваний період	6519,5
1.2. середній темп зростання показника, коеф.	0,497
1.3. коефіцієнт врахування тренду	1
1.4. умовний максимум	6519,5
2. Дані для розрахунку умовного мінімуму:	
2.1. мінімальне значення показника за досліджуваний період	38
2.2. середній темп зростання показника, коеф.	0,544
2.3. коефіцієнт врахування тренду	0,544
2.4. умовний мінімум	20,7

Примітка: розраховано автором

Таблиця В 9

Кількість отриманих патентів на винаходи та промислові моделі

Регіон	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	350	684	678	1349	1513
Волинська	38	55	68	71	86
Дніпропетровська	492	868	785	729	876
Донецька	623	637	272	290	115
Житомирська	17	27	38	59	70
Закарпатська	53	114	105	105	131
Запорізька	230	288	308	361	400
Івано-Франківська	44	134	150	147	200
Київська	74	187	199	197	260
Кіровоградська	54	56	41	79	73
Луганська	481	389	172	175	21
Львівська	324	430	439	412	470
Миколаївська	80	146	168	113	157
Одеська	281	442	452	445	531
Полтавська	163	276	254	223	269
Рівненська	82	103	140	127	156
Сумська	90	128	106	130	138
Тернопільська	99	206	169	294	329
Харківська	986	1392	1305	1303	1463
Херсонська	94	135	84	120	115
Хмельницька	37	135	86	101	126
Черкаська	30	103	96	125	158
Чернівецька	154	180	138	188	180
Чернігівська	13	48	36	29	41
м. Київ	2357	3234	3144	2922	3316

Примітка: складено за даними державної служби статистики

Таблиця В 10

Дані для нормування значень кількості отриманих патентів на винаходи та промислові моделі

Показник	Значення
1. Дані для розрахунку умовного максимуму:	
1.1. максимальне значення показника за досліджуваний період	3315
1.2. середній темп зростання показника, коеф.	1,089
1.3. коефіцієнт врахування тренду	1,089
1.4. умовний максимум	3610
2. Дані для розрахунку умовного мінімуму:	
2.1. мінімальне значення показника за досліджуваний період	13
2.2. середній темп зростання показника, коеф.	1,329
2.3. коефіцієнт врахування тренду	1
2.4. умовний мінімум	13

Примітка: розраховано автором

ДОДАТОК Г

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У періодичних наукових виданнях іноземних держав:

1. Інна Стенічева. Сутність та основні підходи до формування соціально-економічного простору регіону. *Journal of economics and management. Evropský časopis ekonomiky a management* (Index Copernicus International). 2019, No 5. Vol. 1. P.206 - 212. URL: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2019/eujem_2019_5_1/eujem_2019_5_1.pdf. (0,7 д.а.).
2. Hromozdova Larisa, Kudenko Oleksii, Hromozdov Volodymyr, Stenicheva Inna, Boychenko Olena. Assessment Of Potential Regional Market Segmentation Factor. *International Journal of Scientific & Technology Research*. (Scopus Q -3, Google Scholar, Issuu, Scribd, Research Bible, Cite SeerX, Cite Factor, Semantic Scholar). 2020, Vol. 9 (03). P. 4909 - 4915. URL: https://www.ijstr.org/final-print/mar2020/Assessment-Of-Potential-Regional-Market-Segmentation-Factor.pdf. (0,7 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: окреслено механізм впливу фактору сегментації регіонального розвитку).

У наукових фахових виданнях України:

3. Верхоглядова Н.І., Чередніченко О.Д., Стенічева І.Б. Стратегічні важелі регіонального економічного розвитку (на прикладі Дніпропетровської області). *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємство.* 2010, № 4. С. 29-32. (0,4 д.а., особисто автору - 0,25 д.а.: здійснено оцінку економічного розвитку Дніпропетровського регіону).
4. Стенічева І.Б. Тенденції інноваційно-інвестиційного розвитку України:

регіональний аспект. Проблеми розвитку економіки, науки та освіти в сучасних умовах : колект. монографія / за заг. ред. О.О. Шумейко. Дніпропетровськ: Біла К.О., 2012. 268 с. (1,1 д.а.).

5. Стенічева І.Б. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України: монографія / за ред. М. І. Диби, О. М. Юркевич. К.: КНЕУ, 2013. 425с. URL: file:///C:/Users/Inna/Downloads/dyba_13%20(1).pdf. (43,2 д.а., особисто автору – 2,5 д.а.: визначено характеристику і особливості розвитку національної інноваційної системи та характеристика суб'єктів інноваційної дільності).
6. Стенічева І.Б. Інноваційний потенціал як чинник розвитку регіональних соціально-економічних систем. *Причорноморські економічні студії*. **(**Index Copernicus, Google Scholar). 2017, №13(1). С. 119-124. (0,6 д.а.). URL: http://www.bses.in.ua/journals/2017/13-1_2017/27.pdf.
7. Громоздова Л.В., Стенічева І.Б. Інноваційний простір як найважливіший елемент регіонального соціально-економічного простору. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Науково-практичний журнал* (Crossref, Index Copernicus, Google.Scholar). 2019, №. 20. С. 60-70. URL: https://doi.org/10.33813/2224-1213.20.2019.6. (1,0 д.а., особисто автору – 0,7 д.а.: визначено сутність і класифікацію інноваційного простору як найважливішого елементу регіонального соціально-економічного простору).
8. Стенічева І.Б. Методичний підхід до формування інноваційного простору регіону. Сучасні процеси трансформації у бізнесі та виробництві: теорія, методологія, практика (зовнішньоекономічна діяльність, промислове виробництво та транспорт): монографія / за ред. Л.М. Савчук, Л.М. Бандоріної. Дніпро: Пороги, 2019. 528 с.(52,8 д.а., особисто автору - 0,9 д.а.: визначено методичний підхід до формування інноваційного простору регіону).

9. Стенічева І.Б. Оцінка зовнішніх факторів формування інноваційного простору. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Науково-практичний журнал* (Google Scholar, Index Copernicus, Crossref). 2020, №. 22. С. 21-32. (1,1 д.а.). URL: https://nonproblem.net/journals.
10. Стенічева І.Б. Методичні підходи до побудови інноваційного профілю регіону та його апробація. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія: Економічні науки.* (Index Copernicus, Cite Factor, Академія Google, Academic Recource Index). 2020, №. 2. С. 310–319. (0,9 д.а.).
11. Ольшанська О.В., Костинець В.В., Стенічева І.Б. Методичний підхід до оцінки формування інноваційного простору регіонів. *Актуальні проблеми економіки.* (EBSCOhost, EconLit, ABI/Inform by ProQuest, ERIH PLUS). 2020, №11 (232). С. 6 – 17. (1,2 д.а., особисто автору – 0,8 д.а.: визначено методичний підхід до оцінки формування інноваційного простору регіонів).

В інших наукових виданнях:

12. Стенічева І.Б. Інноваційний розвиток промисловості – обов'язкова складова сталого розвитку національної економіки України. *Збірник наукових праць «Регіональний розвиток – проблеми та перспективи» до 60-річчя кафедри «Регіональної економіки і РПС»* К.: КНЕУ, 2011. Т.2. С. 88-96. (0,9 д.а). (форма участі – очна).
13. Стенічева І.Б. Регіональна політика Європейського союзу: підручник / за ред. Віктора Чужикова. К.: КНЕУ, 2016. 495с. (49,5 д.а., особисто автору – 0,9 д.а.: визначено систему інструментів регіональної політики.).
14. Стенічева І.Б. Сучасні аспекти формування і використання людського капіталу регіонів. *Регіональна економіка*: *матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Динаміка наукових досліджень «2005»*.

Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. Том 20. С.46-48. (0,2 д.а.). (форма участі – очна).

15. ГоловкоЛ.С, Стенічева І.Б. Формування системи вищої освіти в Україні: регіональний аспект. *Сучасний стан та проблеми розвитку підприємництва в регіоні*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції(м. Дніпропетровськ 10-11 листопада 2005р.). м. Дніпропетровськ: Наука і освіта. Том 1.С. 83 – 85. (0,3 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: визначено регіональний аспект впливу рівня розвитку освіти на формування інноваційного простору). (форма участі – очна).
16. Стенічева І.Б., Буєвська Ю.О Економічний розвиток Придніпров'я: історія та перспективи. *Проблеми та шляхи вдосконалення економічного механізму підприємницької діяльності:* зб. наук. праць II Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ 18-19 берез. 2010 р.). Дніпропетровськ: Біла К.О., 2010. С.126 – 128. (0,2 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: визначено перспективні напрями інноваційного розвитку придніпровського регіону). (форма участі – заочна).
17. Стенічева І.Б. Деякі аспекти формування національної інноваційної системи України *Теорія та практика управління економічним розвитком*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференці (Київ, 22 – 24 листопада 2012 року). Донецьк ООО «Фірма «Друк-Инфо», 2012. Т2. С. 69-70. (0,2 д.а.). (форма участі – заочна).
18. Рьовіна О.О., Стенічева І.Б. Деякі аспекти визначення рівня соціально-економічного розвитку регіонів. *Реалізація Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року* : матеріали конференції (м. Дніпропетровськ 28 берез. 2014 р.). Д.: ДРІДУ НАДУ, 2014. С. 225 – 230. (0,5 д.а., особисто автору – 0,4 д.а.: здійснено оцінку рівня соціально-економічного розвитку регіонів). (форма участі – заочна).

19. Стенічева І.Б. Шляхи забезпечення інноваційного розвитку України. *Економіка і управління в умовах глобалізації: методологія та практика*: зб. наукових праць ІІІ Регіональної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Жовті Води, 13-14 листопада 2014 р.). Жовті Води, ОКВНЗ «ІП «Стратегія», 2014. С.192-201. (0,9 д.а.). (форма участі – очна).
20. Юркевич О.М., Стенічева І.Б. Соціально-демографічні аспекти розвитку України. *Соціальні та економічні проблеми підприємницької діяльності*: зб. наук. праць Міжнародної науково-практичної конференції (м. Жовті Води, 3-4 квітня 2015 року). Жовті Води: ТОВ підприємство «Дріант». 2015. С.52 – 54.(0,3 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: здійснено визначення соціально-економічних важелів розвитку України на регіональному рівні). (форма участі – очна).
21. Стенічева І.Б., Заболотна О.В. Управління соціально-економічним розвитком придніпровського регіону. *Економіка і управління в умовах глобалізації: методологія та практика* : зб. наук.праць V Регіональної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. Жовті Води: ОКВНЗ «ІП «Стратегія», 2016. С.185 – 191. (0,6 д.а., особисто автору – 0,4 д.а.: здійснено обґрунтування факторів соціально-економічного розвитку регіону). (форма участі – очна).
22. Стенічева І., Федина Є. Механізм інноваційного розвитку регіонів. *Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» (економіка, фінанси і право)*: матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Київ,17 травня 2016 р.). Київ : Київ нац. торг.- екон. у-т, 2016. С. 266 – 269. (0,4 д.а., особисто автору – 0,3 д.а.: здійснено оцінку механізму інноваційного розвитку регіонів України). (форма участі – заочна).

23. Стенічева І.Б. Інноваційно-інвестиційні засади регіонального розвитку України. *Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої 15-річчю Навчально-наукового інституту економіки, оподаткування та митної справи, «Економічні перспективи підприємництва в Україні»* (м. Ірпінь, 27–28 жовтня 2017 р.). Ірпінь: Університет ДФС України, 2017. С. 441 -444. (0,4 д.а.). (форма участі – заочна).
24. Стенічева І.Б. Напрями формування інноваційного простору регіональної соціально-економічної системи. *Фінансово-кредитний механізм активізації інвестиційного процесу:* зб. матеріалів III Міжнародної наук.-практ. конференції. К.: КНЕУ, 2017. С. 448 – 451. (0,3 д.а.). (форма участі – заочна).
25. Стенічева І.Б. Деякі аспекти формування інноваційного простору регіональної соціально-економічної системи. *Корпоративні фінанси: проблеми та перспективи інноваційного розвитку*: зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. Київ.: КНЕУ, 2018. С. 319 – 322. (0,3 д.а.).
26. Стенічева І.Б. Деякі підходи до оцінки сформованості інноваційного простору регіонів України. *Адміністративно-територіальні vs економічно-просторові кордони регіонів?:* матеріали Міжнар. наук.-практ. - конф. (м. Київ, 19-20 березня 2020 р.). К.: КНЕУ, 2020. С. 98 – 106 (0,7 д.а.). (форма участі – заочна).
27. Стенічева І.Б., Чижик І.І. Особливості інноваційно-просторового розвитку національної економіки. *Фінанси, банківська система та страхування: стан, проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці України*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 02-03 березня 2020р.). Дніпро: ДДАЕУ, 2020.С. 136 -138. (0,2 д.а.,

особисто автору – 0,1 д.а.: здійснено оцінку інноваційного просторового розвитку регіонів України.). (форма участі – заочна).

28. Спірідонова К.О., Стенічева І.Б. Деякі підходи щодо визначення статистичних показників рівня сформованості інноваційного профілю національної економіки. *Сучасні інноваційно-інвестиційні механізми розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції:* матеріали VII Міжнародної науково-практичної Інтернет конференції (м. Полтава, 29 жовтня 2020 р.). Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2020. С. 175 – 176. (0,2 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: здійснено оцінку показників рівня сформованості інноваційного профілю регіону). (форма участі – заочна).

ДОДАТОК Д

МІНІСТЕРСТВО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ, ТОРГІВЛІ ТА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНА ФІНАНСОВО-КРЕДИТНА УСТАНОВА
вул. Б.Хмельницького, 65-б, м. Київ, Україна, 01054
тел. +38(044) 354-04-70
e-mail: office@difku.gov.ua
web: http://www.sfii.gov.ua
ЄДРПОУ 00041467

MINISTRY OF ECONOMIC DEVELOPMENT, TRADE AND AGRICULTURE OF UKRAINE
STATE FINANCE INSTITUTION FOR INNOVATIONS
65-b, Bogdana Khmelnytskogo Str., Kyiv, Ukraine, 01054
tel. +38(044) 354-04-70
e-mail: office@sfii.gov.ua
web: http://www.sfii.gov.ua

Від 24.09.20 № 74/41-09
На № _____ від _____

Довідка
про впровадження результатів дисертаційної роботи на тему:
«Формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону»
Стенічевої Інни Борисівни

Державною інноваційною фінансово-кредитною установою розглянуто методичний підхід до вимірювання та оцінювання рівня сформованості інноваційного простору регіонів України за допомогою індикаторів-показників функціонування інноваційної сфери, та інтегрального рейтингу сформованості інноваційного простору регіонів, запропонований аспіранткою кафедри регіоналістики і туризму ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Стенічевою І.Б. в процесі написання дисертаційної роботи.

Практична апробація запропонованих методик засвідчила їх доцільність в розробці та визначенні подальших етапів стратегії інноваційного-інвестиційного розвитку України на різних територіальних рівнях. Зокрема, використання методичного підходу до послідовності формування; оцінки внутрішніх та зовнішніх факторів формування інноваційного простору регіону; моделювання взаємозв'язків між ними та оцінка ефектів, що виникають в результаті цих взаємозв'язків; розроблення заходів та вибір методів, інструментів й організація діяльності, моніторингу та аналізу дозволили отримати комплексний ефект у вивченні та виділенні типології регіонів України с зазначенням місця кожного регіону в інтегральному рейтингу сформованості інноваційного простору.

Заступник Голови Правління Стефановський С.Г.

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА АСОЦІАЦІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

просп. О. Поля, 2, м. Дніпро, 49004, тел.: 742-84-51, факс 742-88-14,
e-mail: doaoms@gmail.com

26 серпня 2020 р. № 05

Довідка
про впровадження результатів дисертаційної роботи на тему: «Формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону»
Стенічевої Інни Борисівни

Дніпропетровською обласною асоціацією органів місцевого самоврядування розглянуто послідовність формування інноваційного простору регіону та впроваджено методичний підхід що ґрунтується на пріоритетності ступеневого поелементного підходу та визначенні інтегрального рейтингу сформованості інноваційного простору регіонів, запропонований аспірантом кафедри регіоналістики і туризму ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Стенічевою І.Б. в процесі написання дисертаційної роботи.

Практична апробація досліджуваної послідовності та методичного підходу була здійснена в рамках підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів щодо розвитку інноваційного потенціалу області. Апробація результатів дисертаційної роботи на різних етапах процесу формування регіональної програми розвитку малого та середнього підприємництва у Дніпропетровській області на 2019 – 2020 роки (рішення Дніпропетровськлї обласної радивід 22.06.2018 №344-13/VII) підтвердила актуальність і практичність пропозицій. Результатом застосування наукових розробок аспірантки є цільове покращення соціально-економічних показників функціонування господарської системи Дніпропетровського регіону, підвищення рівня його конкурентоспроможності на державному рівні.

Виконавчий директор обласної асоціації **А.П. АДАМСЬКИЙ**

«ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА АСОЦІАЦІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ» І.К. 37373792 Україна, місто Дніпро

П'ЯТИХАТСЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

вул. Садова,104, м. П'ятихатки, 52100, тел. (05651) 3-07-22, факс(05651) 3-07-22
e-mail: info@pyatrda.dp.gov.ua, http://www.pyatihrda.dp.gov.ua, код ЄДРПОУ 04052366

№134/0/362-21 від 09.09.2020.

Довідка

про впровадження результатів дисертаційної роботи на тему: «Формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону»

Стенічевої Інни Борисівни

П'ятихатською районною державною адміністрацією розглянуто і впроваджено методичний підхід до вимірювання та оцінювання факторів формування інноваційного простору в регіоні, запропонованого аспірантом кафедри регіоналістики і туризму ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Стенічевою І.Б. в процесі написання дисертаційної роботи.

Практична апробація запропонованого методичного підходу була здійснена на різних етапах процесу формування проекту стратегії розвитку Дніпропетровської області на період до 2027 року у вигляді пропозицій членів експертних груп від П'ятихатської РДА і засвідчила доцільність його застосування. Зокрема завдяки використанню методів виявлення та оцінки: зовнішніх і внутрішніх факторів впливу; сильних і слабких сторін; можливостей та загроз; вибору показників та визначення етапів і напрямів розробки заходів задля підвищення рівня сформованості інноваційного простору П'ятихатського регіону. Результатом застосування наукових розробок дослідження є цільове покращення соціально-економічних

показників функціонування господарської системи району та підвищення його конкурентоспроможності на різних регіональних рівнях

Перший заступник голови

П'ятихатської районної

державної адміністрації _____ Єгор КУЛИК

SMART
Applied economic research center

Центр прикладних економічних досліджень «СМАРТ»
Київ, пр. Перемоги, 54/1
Email: yevheniia.polishchuk@gmail.com
тел.: 097 705 27 33

№ 3 від 10.10.2020

Довідка

про впровадження результатів дисертаційної роботи на тему:

«Формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону»

Стенічевої Інни Борисівни

ГО «Центр прикладних економічних досліджень «СМАРТ» розглянуто наукове обґрунтування напрямів формування інноваційного простору регіонів України за допомогою математичного моделювання та побудови дорожньої карти, запропоноване аспіранткою кафедри регіоналістики і туризму ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Стенічевою І.Б. в процесі написання дисертаційної роботи.

Практична апробація математичного моделювання інноваційного профілю та розробки дорожньої карти регіонів України засвідчила доцільність їх використання. ГО «Центр прикладних економічних досліджень «СМАРТ» було використано підхід до визначення сформованості інноваційного простору через модель залежності зв'язку між ВРП на одну особу та рейтингом регіонів за рівнем здатності трансформувати внутрішні можливості до здійснення інноваційної діяльності та запропонована дорожня карта формування інноваційного простору регіонів. Зокрема, розроблені заходи, відображені у дорожній карті на наступні п'ять років: розробка Стратегії взаємодії дослідницьких інфраструктур з промисловістю; побудова бізнес-плану з індикаторами моніторингу його виконання задля отримання технологічної допомоги від донорів України; залучення українського бізнесу до «Єдиного ринку» задля створення запитів від національного та європейського бізнесу до науки для наукового супроводження формування інноваційного простору регіонів та вирішення спільних соціальних проблем.

Голова ГО **Поліщук Є.А.**

ТОВ «Торговий Дім «АГРО-СПЕКТР» 49107, м. Дніпро, Запорізьке шосе, 26
АГРО-СПЕКТР КОМПЛЕКСНЕ ПОСТАЧАННЯ ІНСТРУМЕНТУ www.agrospektr.dp.ua
IBAN UA 80 320984 0000026006210394478 в АТ "ПроКредит Банк" м.Київ, ЕДРПОУ 37150132
tel. (050) 481-99-80 ; (0562) 38-51-00 e-mail: office@agrospektr.dp.ua

від 14.09.2020 року_____ довідка № 21 - 04

ДОВІДКА

про практичне застосування результатів дисертаційної роботи на тему:
«Формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону»
Стенічевої Інни Борисівни

ТОВ «Торговий Дім «Агро-Спектр» розглянуто запропоновані аспіранткою кафедри регіоналістики і туризму Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана Стенічевою І.Б, теоретико-методологічні положення, висновки та практичні рекомендації щодо формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону на основі аналізу запропонованої сукупності елементів

Практична апробація запропонованих підходів засвідчила їх доцільність в реалізації етапів розвитку мережевих зв'язків підприємства з іншими виробниками та постачальниками інноваційної продукції. Побудова науково-обгрунтованих мережевих зв'язків дозволила сформувати стійкі торгівельно-виробничі зв'язки обігу інноваційної продукції в регіональних межах, що значно підвищило ринкову конкурентоспроможність, економічні показники діяльності ТОВ «Торговий Дім «Агро-Спектр» і сприяло виходу підприємства на нові інноваційно-орієнтовані сегменти ринку.

Т.в.о. директора Фоменков С.Г.

ТОВ «Торговий Дім «Агро-Спектр»

ТОВ " МЕТАЛОСЕРВІС "

49107, Україна, м. Дніпро, Запорізьке шосе, 26 Б
код ЄДРПОУ 30096734, IBAN UA893209840000026004210394481 в АТ "ПроКредит Банк",
МФО 320984
E-mail: office@metalloservice.com.ua Тел. (0562) 36-57-40

від 15.09.2020 року_____ довідка № 13

Довідка

про практичне застосування результатів дисертаційної роботи аспірантки ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Стенічевої Інни Борисівни

на тему:

«Формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону»

Висновки, пропозиції та науково-методичні підходи, запропоновані в ході наукового дослідження Стенічевою І.Б., використовуються в практичній діяльності ТОВ «Металосервіс», зокрема:

- в процесі проектування та розробки довгострокових планів інноваційно-економічної діяльності;
- в урахуванні мережевих зв'язків інноваційного простору придніпровського регіону з іншими складовими регіонального соціально-економічного простору;
- побудові практичних схем впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на діяльність підприємства в інноваційному просторі регіону;
- в процесі формування регіонального простору інноваційно-виробничих зв'язків з підприємствами-суміжниками, постачальниками та споживачами продукції, робіт та послуг ТОВ «Металосервіс», що позитивно вплинуло на економічний стан, зміцнення конкурентних позицій підприємства на регіональному та загальнодержавному рівнях.

Директор
ТОВ «Металосервіс» Іващенко М.І.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ПРИДНІПРОВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ»
І.к. 02070772, 49600, м. Дніпро, вул. Чернишевського, 24А, тел. (056) 745-23-72, факс (056) 716-15-05
www.pgasa.dp.ua E-mail: postmaster@pgasa.dp.ua

25.01.2021 № 38-11-18

на №

0006007

Довідка

про використання у навчальному процесі результатів дисертаційного дослідження

Стенічевой Інни Борисівни

На тему: «Формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону»

Теоретичні і методичні розробки, отримані за результатами підготовки дисертаційного дослідження Стенічевої І.Б. на тему: «Формування інноваційного простору соціально-економічної системи регіону» використовуються при викладанні навчальних дисциплін «Економічний розвиток» (3 кредити), «Розміщення продуктивних сил» (4.5 кредитів), «Регіональна економіка» (4 кредити), «Сучасні економічні системи» (4,5 кредитів) та «Економіка та організація інноваційної діяльності» (4 кредити).

Найбільш вагомі положення дисертаційної роботи, що знайшли свое використання у навчальному процесі стосуються:

- методичного підходу до типології регіонів країни, який побудовано на сукупності загальносистемного, поелементного та структурного принципу з встановленою пріоритетністю ступеневого поелементного підходу до типології регіонів за показниками функціонування інноваційної сфери;
- методичного підходу до оцінювання факторів формування інноваційного простору регіонів, який на відміну від наявних, грунтується на сукупності взаємозалежних між собою блоків внутрішнього та зовнішнього оцінювання;
- систематизації підходів до визначення сутності та змісту понять «регіон», «економічний простір», «інноваційний простір», напрямів формування інноваційного простору в Україні а також обгрунтування мережевих зв'язків інноваційного простору з іншими елементами регіонального соціально-економічного простору.

Проректор з науково-педагогічної

та навчальної роботи Папірник Р.Б.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ

ФАКУЛЬТЕТ КОМП'ЮТЕРНИХ СИСТЕМ, ЕНЕРГЕТИКИ ТА АВТОМАТИЗАЦІЇ

NATIONAL METALLURGICAL ACADEMY OF UKRAINE

НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ

FACULTY OF COMPUTER SYSTEMS, POWER INDUSTRY AND AUTOMATION
Україна, 49600, Дніпро, пр. Гагаріна, 4
Телефон (0562) 47-46-31, (056) 374-81-27, e-mail: dialod-aktiv@rambler.ru

№ 214 від 21.11.2019 р.

ДОВІДКА

Видана **Стенічевій Інні Борисівні** - аспіранту ДВНЗ «Київський економічний університет імені Вадима Гетьмана» про те, що вона дійсно в 2019 році брала участь у написанні монографії «Сучасні процеси трансформації у бізнесі та виробництві: теорія, методологія, практика (зовнішньоекономічна діяльність, промислове виробництво та транспорт): монографія/за ред. Л.М. Савчук, Л.М.Бандоріної. – Дніпро: Пороги, 2019. – 528 с.» ISBN 978-617-518-358-8, виконаної в межах тем дослідження «Методологія соціально-економічного, інформаційного та науково-технічного розвитку регіонів, галузей виробництва, підприємств та їх об'єднань» (державний реєстраційний номер 0116U006782) та «Методологія управління підприємствами різних організаційно-правових форм та форм власності» (державний реєстраційний номер 0107U001146).

Результати дослідження Стенічевої І.Б. на тему «Методичний підхід до формування інноваційного простору регіону» оприлюднені в п. 2.1. на с. 103-112 зазначеної монографії.

Довідка дана для подання за місцем затребування.

Головний редактор монографії
к.е.н., професор Національної
металургійної академії України Савчук Л.М.

Підпис к.е.н., професора Савчук Л.М. засвідчую:
Начальник відділу кадрів НМетАУ Шифрін В.С.